

รายงานการวิจัย

เรื่อง

คุณค่าความเป็นมนุษย์ : แนวคิดและวิถีปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญา
และหลักสิทธิมนุษยชน

The Virtue of Humanity: The Concept and the Way of Action
In Buddhist Philosophy and Human Right

โดย

นายภูวเดช สันทับศาล และคณะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760313

รายงานการวิจัย

เรื่อง

คุณค่าความเป็นมนุษย์ : แนวคิดและวิถีปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญา
และหลักสิทธิมนุษยชน

The Virtue of Humanity: The Concept and the Way of Action
In Buddhist Philosophy and Human Right

โดย

นายภูวเดช สันทับศาล และคณะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760313

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

The Virtue of Humanity: The Concept and the Way of Action In Buddhist Philosophy and Human Right

By

Mr. Phuwadet Sintabsan and Group

Mahāchulālongkornrājavidyālaya University, Buddhachinarāj Buddhist College

B.E. 2560

Research Project Funded by Mahāchulālongkornrājavidyālaya University

MCU RS 610760313

(Copyright Mahāchulālongkornrājavidyālaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย : คุณค่าความเป็นมนุษย์ : แนวคิดและวิถีปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญา
และหลักสิทธิมนุษยชน

ผู้วิจัย : นายภูวเดช สิ้นทับศาล, พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ
พระสันต์ทัศน์ คมกวีรปัญญา, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปัญญา นามสง่า
นายชัยรัตน์ ทองสุข, ดร.สุนทร สุขทรัพย์ทวีผล

ส่วนงาน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีงบประมาณ : ๒๕๖๐

ทุนอุดหนุนการวิจัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าเรื่อง “คุณค่าความเป็นมนุษย์ : แนวคิดและวิถีปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน” มีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษาหลักสิทธิมนุษยชน (๒) เพื่อศึกษาระบบการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ (๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ผลการวิจัยพบว่า

หลักสิทธิมนุษยชน คือคุณธรรมสากลที่เน้นคุณค่าความเป็นมนุษย์ โดยถือว่ามนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคกันในศักดิ์ศรี และมีความเท่าเทียมกันในสิทธิไม่ว่าจะยากดีมีจน พิการ หรือมีความแตกต่างกันทั้งเชื้อชาติ ศาสนา แหล่งกำเนิด เพศ วัย หรือสีผิว สิทธิมนุษยชน จึงเป็นวิถีปฏิบัติเพื่อส่งเสริมคุณค่าความเป็นมนุษย์ซึ่งเป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด และมีต่อไปจนกว่าจะสิ้นชีวิต แนวคิดและวิถีปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญามีส่วนสำคัญในการวางรากฐานแนวคิดในเรื่องสิทธิมนุษยชน ซึ่งต่อมาได้ผ่านกระบวนการสร้างกฎเกณฑ์ของสังคม กลายเป็นสิทธิทางกฎหมาย ทั้งในระดับชาติ และระดับนานาชาติ ดังปรากฏอยู่ในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญของชาติต่างๆ และในสนธิสัญญาระหว่างประเทศ เพื่อปกป้องสิทธิของบุคคล หรือสิทธิความเป็นมนุษย์ทุกคนในโลก

กระบวนการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากลซึ่งนานาชาติต่างให้การยอมรับประกอบด้วย กระบวนการส่งเสริมสิทธิของพลเมือง และสิทธิทางการเมือง ซึ่งรวมถึงสิทธิและเสรีภาพในชีวิต และร่างกาย อิสรภาพจากการเป็นทาส และการถูกทรมาน ความเสมอภาคในทางกฎหมาย การได้รับความคุ้มครอง เมื่อถูกจับกุม กักขัง สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม การมีส่วนร่วมทางการเมืองของ

ประชาชน เสรีภาพขั้นพื้นฐานในทางความคิด มโนธรรม และการนับถือศาสนา เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การแสดงออก การชุมนุมอย่างสันติถือว่าเป็นกระบวนการส่งเสริมตามสาระสำคัญของสิทธิมนุษยชน กระบวนการส่งเสริมตามหลักนิติศาสตร์ ต้องมีการปรับปรุงกฎหมาย และระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับหลักสิทธิมนุษยชนกระบวนการส่งเสริมตามหลักรัฐศาสตร์ เพื่อให้ความสำคัญกับคุณค่าความเป็นมนุษย์ ไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำความไม่เป็นธรรม ซึ่งเป็นปัญหาที่จำเป็นต้องให้ความสำคัญในเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์การถ่ายทอดนโยบายและคำสั่งจากส่วนกลางสู่การปฏิบัติในพื้นที่จำเป็นต้องมีระบบการรายงานตรวจสอบติดตามประเมินผล และสร้างความรับผิดชอบในฐานะเจ้าหน้าที่รัฐที่มีประสิทธิภาพ และกระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามหลักพุทธปรัชญา เป็นการยกระดับความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์และมีคุณค่า โดยการปฏิบัติตามหลักมนุษยธรรมเมื่อปฏิบัติตามแล้วก็จะพบความสงบสุขและสันติภาพซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของหลักสิทธิมนุษยชนที่ต้องการให้มนุษยชาติมีสันติภาพเกิดขึ้น ประกอบด้วย(๑) หลักเบญจศีลเบญจธรรม (๒) หลักฆราวาสธรรม (๓) หลักสังคหวัตถุ (๔) หลักพรหมวิหาร และ (๕) หลักสัปปริสธรรม ซึ่งหลักธรรมดังกล่าวมีความสอดคล้องสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพมนุษย์และสอดคล้องสัมพันธ์กับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน

คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาให้ความสำคัญกับคุณค่าของทุกๆชีวิตมีการกระทำที่สอดคล้องกันระหว่างกาย วาจา และใจ และย้ำให้เห็นเสมอว่า ทั้ง ๓ จะต้องกลมกลืนกันบนพื้นฐานแห่งความดี หรือตามเส้นทางแห่งความถูกต้อง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความหมายของสิทธิมนุษยชนที่สอดคล้องกับหลักมนุษยธรรมในฐานะส่งเสริมสิทธิมนุษยชนที่ตรงจุดและเป็นสิ่งที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์ กล่าวคือ (๑) กายกรรม คือ การกระทำทางกาย (๒) วจีกรรม คือ การกระทำทางวาจา (๓) มโนกรรม คือ การกระทำทางใจ หลักสิทธิมนุษยชน กับหลักพุทธปรัชญาถือได้ว่า เป็นจุดที่ส่งเสริมการพัฒนาปัจเจกภาพของบุคคล ให้เกิดคุณค่าอย่างยั่งยืนเน้นการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพทางใจเป็นหลักโดยใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาต่างๆ อย่างมีเหตุผลพิจารณาให้เห็นว่าสิ่งไหนคือสิ่งที่กระทำแล้วเป็นสิ่งที่ดีไม่ทำความเดือดร้อนให้คนอื่นสิ่งนั้นควรกระทำตามหลักมนุษยธรรม ทศนะทางพุทธปรัชญามีการส่งเสริมหลักสิทธิเสรีภาพของบุคคลซึ่งหลักคำสอนต่างๆ มุ่งสนับสนุนการกระทำซึ่งสามารถสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นได้ ตามการกระทำของตน

Research Title : The virtue of humanity: the concept and the way of action in Buddhist Philosophy and human right

Researchers : Mr. Phuwadet Sintabsan, PhrakruPalad Suwatbuddhaguna, Phra Santas kamprelapunyo, Assist. Professor. Panya Namsanga, Mr. Chairat Thongsak, Dr. Sunthorn Sukhsaptaweephol

Department : Buddhist Research Institute, Mahāchulālongkornrājavidyālaya University

Fiscal Year : 2017

Research Scholarship Sponsor : Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The research study is “the virtue of humanity: The concept and the way of action in Buddhist Philosophy and human right.” The purposes are to study human rights, to study the process of promoting human rights and creating human values, to study the value of basic humanity on Buddhist philosophy and human rights. This study is a documentary research. The research found that

The principle of human rights is the universal virtues of human values by all men are equal in the honor, and having in equal rights whether or not luxurious or poor, or there are differences between race, religion, origin, sex, age or color. So the human rights are a way to promote human values, which is the natural right of every human being having been ingrained since birth and continuing to die. The concept and practice of Buddhist philosophy is important. The foundation of the concept of human rights which later has gone through the process of creating social norms and it becomes a legal right both at the national level and international level, as stated in the provisions of the various national constitutions, and in international treaties to protect the rights of the person or all human rights in the world.

The process of promoting human rights and creating human values as stated the universal declaration, which is international recognition, it consists of; citizenship promotion process and political rights which is included the rights and freedoms of life and the body, freedom from slavery and torture, legal equality, coverage when

imprisoned, the right to a fair trial, people's political participation, freedom of religion, freedom to express political opinions, fundamental freedom of thought etc. The peaceful assembly is a process of promoting the substance of human rights. The legal promotion process is legal amendment required, and procedures related to human rights. The Political process of promotion is to value human values not to be inequitable, and unfair which is an important issue that needs to be addressed in policy and strategy. Transfer of policy and instructions centrally to practice in the area, a system of monitoring, evaluation, monitoring and evaluation is required, creating responsibility as an effective state officer. Human rights promotion process in Buddhist philosophy is a complete and valuable human being, by following the human right when they do, they will find peace and real happiness, which is the ultimate goal of the human right for peace, there are five kinds; (1) Pancasila Pancadhamm or the five precept and the five ennobling virtues (2) Gharavasadhamma or the virtues for a good household life (3) Sngahavatthu or the principles of service and social integration (4) Brabmavihara or the four noble sentiment (5) Sappurisadhamma or virtues of the righteous, such principles has interoperability with development of human potential and relevance to human rights promotion.

The values of humanity, according to Buddhist philosophy, attach importance to the value of every life; there is a consistent action between verbal and mental. And it is always emphasized that the three must be harmonious on the basis of good. Or follow the path of accuracy, which is reflect the definition of human rights in line with humanitarian principles, as promoting human rights in the spotlight and in human beings. (1) Kayakamma is physical action; (2) Vacikamma is verbal action; (3) Manokamma is mental action. The Human Rights with Buddhist philosophy can be considered. It is a point that promotes the development of individualism, to promote sustainable values, emphasize the promotion of the right to freedom of mind by using the intelligence to solve problems reasonably, and consider that what is the good thing? What should I do? And do not trouble anyone else. According to humanitarian, Buddhist philosophy has promoted the principle of individual liberty, to support actions that can create value, according to their actions

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัย ขอขอบคุณผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัยจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ประกอบไปด้วย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นำโดยท่าน เจ้าคุณ พระสุธีรัตนบัณฑิต,ดร. (พระมหาสุทิตย์ อากาศโร)ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่ได้อนุมัติงบประมาณในการดำเนินการวิจัยขอขอบคุณ กราบขอบพระคุณพระศรีรัตนมุนี,ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช ขอขอบคุณคณะผู้วิจัยทุกรูปท่านที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษา ขอขอบคุณอาจารย์สุทัศน์ อาสนาชัย อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช ที่แนะนำและแปลบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ทำให้งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จทุกท่านที่ให้คำปรึกษาอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้ซึ่งไม่ได้เอยนามหากคุณความดีที่จะพึงเกิดขึ้นจากการวิจัยนี้ ขอยกให้เป็นปฏิการะคุณแก่ทุกท่านที่กล่าวมา ตลอดทั้งสถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ องค์กร คณะบุคคล และส่วนบุคคลต่างๆ ไว้ ณ ที่นี้

ภูวเดช สิ้นทับศาล และคณะ

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๐

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๓
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	๕
๑.๖ วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๖
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๑๒
๑.๘ กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย.....	๑๓
๑.๙ ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย.....	๑๔
บทที่ ๒ แนวคิดและหลักสิทธิมนุษยชน.....	๑๕
๒.๑ ความหมายแนวคิดและหลักสิทธิมนุษยชน.....	๑๕
๒.๑.๑ ความหมายของหลักสิทธิมนุษยชน.....	๑๖
๒.๑.๒ หลักสิทธิมนุษยชน.....	๒๑
๒.๑.๓ สาระสำคัญของสิทธิมนุษยชน.....	๒๓
๒.๒ ความเป็นมาปริญญาสาขาลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ.....	๒๕
๒.๒.๑ ปริญญาสาขาลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ.....	๒๖
๒.๒.๒ สาระสำคัญของปฏิญญาสาขาลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน.....	๓๑
๒.๒.๓ เกณฑ์ตัดสินพื้นฐานการมีสิทธิมนุษยชน.....	๓๔

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๒.๓ หลักพื้นฐานและพัฒนาการสิทธิมนุษยชน.....	๓๕
๒.๓.๑ พัฒนาการของสิทธิมนุษยชน.....	๓๖
๒.๓.๒ ความสำคัญของสิทธิมนุษยชน.....	๔๐
๒.๓.๓ ประเภทและหน้าที่ของสิทธิมนุษยชน.....	๔๒
๒.๔ ขอบเขตการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน.....	๔๗
๒.๔.๑ หลักการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน.....	๔๘
๒.๔.๒ การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาสากล.....	๕๐
๒.๕ องค์การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน.....	๕๓
๒.๕.๑ องค์การของสหประชาชาติ.....	๕๓
๒.๕.๒ องค์การที่จัดตั้งตามตราสารสิทธิมนุษยชน.....	๕๗
๒.๕.๓ องค์การระดับภายในประเทศ.....	๕๘
๒.๖ แนวคิดสิทธิมนุษยชนตามหลักพุทธปรัชญา.....	๖๒
๒.๖.๑ หลักพุทธปรัชญาว่าด้วยเรื่องมนุษย์มีสิทธิติดตัวมาแต่เกิดมนุษย์มีศักดิ์ศรีมีความเสมอภาคกัน.....	๖๓
๒.๖.๒ สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมืองตามหลักพุทธปรัชญา.....	๖๔
๒.๖.๓ สิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมตามหลักพุทธปรัชญา.....	๖๖
๒.๖.๔ หน้าที่ของบุคคลสังคมและรัฐ.....	๖๗
๒.๗ สรุป.....	๖๙
บทที่ ๓ กระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์.....	๗๒
๓.๑ กระบวนการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชน.....	๗๒
๓.๑.๑ กระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนสากล.....	๗๓
๓.๑.๒ กระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย.....	๗๘
๓.๑.๓ กระบวนการส่งเสริมตามสาระสำคัญของสิทธิมนุษยชน.....	๘๐
๓.๑.๔ กระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามหลักนิติศาสตร์.....	๘๒
๓.๑.๕ กระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามหลักรัฐศาสตร์.....	๘๖
๓.๒ การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามหลักพุทธปรัชญา.....	๙๒
๓.๒.๑ คุณค่าความเป็นมนุษย์ตามหลักมนุษยธรรม.....	๙๓

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๓.๒.๒ หลักพุทธปรัชญากับการส่งเสริมสิทธิทางกาย.....	๙๕
๓.๒.๓ หลักพุทธปรัชญากับการส่งเสริมสิทธิทางวาจา.....	๙๖
๓.๒.๔ หลักพุทธปรัชญากับการส่งเสริมสิทธิทางใจ.....	๙๗
๓.๓ หลักมนุษยธรรมกับการสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์.....	๙๘
๓.๓.๑ ความหมายของมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญา.....	๙๙
๓.๓.๒ องค์ประกอบของมนุษย์.....	๑๐๑
๓.๓.๓ หลักมนุษยธรรมที่ส่งเสริมคุณค่าความเป็นมนุษย์.....	๑๐๒
๓.๔ หลักมนุษยธรรมที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน.....	๑๐๗
๓.๔.๑ หลักเบญจศีล เบญจธรรม.....	๑๐๘
๓.๔.๒ หลักฆราวาสธรรม.....	๑๑๒
๓.๔.๓ หลักสังคหวัตถุ.....	๑๑๕
๓.๔.๔ หลักพรหมวิหาร.....	๑๑๗
๓.๔.๕ หลักสัปปุริสธรรม.....	๑๒๑
๓.๕ สรุปกระบวนการของพุทธปรัชญากับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน.....	๑๒๓
๓.๖ สรุป.....	๑๒๕
บทที่ ๔ วิเคราะห์คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิ	
 มนุษยชน	๑๒๘
๔.๑ วิเคราะห์คุณค่าความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน	๑๒๘
๔.๑.๑ วิเคราะห์คุณค่าความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญา.....	๑๒๙
๔.๑.๒ วิเคราะห์คุณค่าความเป็นมนุษย์ตามหลักสิทธิมนุษยชน.....	๑๓๐
๔.๑.๓ วิเคราะห์เปรียบเทียบหลักสิทธิมนุษยชนกับหลักพุทธปรัชญา.....	๑๓๑
๔.๒ วิเคราะห์คุณค่าด้านสิทธิเสรีภาพในชีวิตและความปลอดภัยของบุคคลในการ อยู่ร่วมกันในสังคม.....	๑๓๕
๔.๒.๑ วิเคราะห์คุณค่าด้านสิทธิเสรีภาพในชีวิตตามหลักพุทธปรัชญา.....	๑๓๖
๔.๒.๒ วิเคราะห์ความปลอดภัยของบุคคลในการอยู่ร่วมกันในสังคม.....	๑๓๗
๔.๒.๓ วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิตามหลักพุทธปรัชญากับหลักสิทธิมนุษยชน	๑๓๘

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๔.๓ วิเคราะห์คุณค่าความเป็นมนุษย์ด้านความเชื่อและความคิด.....	๑๔๐
๔.๓.๑ วิเคราะห์ด้านความเชื่อ.....	๑๔๑
๔.๓.๒ วิเคราะห์ด้านความคิด.....	๑๔๑
๔.๔ วิเคราะห์คุณค่าความเป็นมนุษย์ด้านสิทธิเสรีภาพทางการศึกษาและการ แสดงความคิดเห็น.....	๑๔๓
๔.๕ วิเคราะห์คุณค่าความเป็นมนุษย์ในบริบททางสังคม.....	๑๔๕
๔.๖ สรุป.....	๑๔๘
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	๑๕๑
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๕๑
๕.๒ ข้อเสนอแนะ.....	๑๕๘
๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	๑๕๙
๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	๑๕๙
บรรณานุกรม.....	๑๖๐
ภาคผนวก ก บทความวิจัย.....	๑๖๕
ภาคผนวก ข กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ ประโยชน์.....	๑๗๙
ภาคผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ กิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ.....	๑๘๑
ภาคผนวก ง แบบสรุปโครงการ.....	๑๘๔
ประวัติคณะผู้วิจัย.....	๑๙๑

สารบัญตาราง

เรื่อง	หน้า
ตารางที่ ๑ วิเคราะห์เปรียบเทียบหลักสิทธิมนุษยชนกับหลักพุทธปรัชญา.....	๑๓๔
ตารางที่ ๒ วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิเสรีภาพในชีวิตและความปลอดภัยของบุคคลในการ อยู่ร่วมกันในสังคม.....	๑๓๙
ตารางที่ ๓ วิเคราะห์เปรียบเทียบหลักสิทธิทางความคิดและความเชื่อ.....	๑๔๒

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

รายงานการวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบเอกสารโดยใช้พระไตรปิฎกเป็นข้อมูลปฐมภูมิใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙ ใช้ระบบอักษรย่อคัมภีร์ ดังนี้

วิ.มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์		(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.สี.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาติกวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ช.ชา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ชุตตนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปัดถนาสกั	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริปัดถนาสกั	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
อ.ง.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาตร	(ภาษาไทย)
ช.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ชุตตนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ช.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ชุตตนิกาย	อุทาน	(ภาษาไทย)
ช.จรียา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ชุตตนิกาย	จรียาปิฎก	(ภาษาไทย)
อภิ.สง.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	ธรรมสังคณี		(ภาษาไทย)
อภิ.วิ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	วิภังค์		(ภาษาไทย)

๒. คำชี้แจงการใช้หมายเลขในคัมภีร์พระไตรปิฎก

ในงานวิจัยฉบับนี้ใช้หมายเลขหน้าย่อในคัมภีร์พระไตรปิฎกโดยแจ้งเล่ม/ข้อที่/หน้าที่ดังตัวอย่างเช่น ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๒๑/๗๒ หมายความว่า การอ้างอิงนั้นระบุถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค ฉบับภาษาไทยเล่มที่ ๑๐ ข้อที่ ๓๒๑ หน้าที่ ๗๒ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์โดยธรรมชาตินั้นถือได้ว่าเป็นสัตว์สังคม (Social animal) ความเป็นสังคมย่อมเกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์ตั้งแต่เริ่มปรากฏมีมนุษย์ขึ้นมาในโลกนี้ และเมื่ออยู่รวมกันเป็นสังคมย่อมต้องมีระบบการปกครองโดยการปกครองที่มนุษย์แสวงหามากที่สุดต้องตั้งอยู่บนหลักปรัชญาสังคมและการเมืองพื้นฐาน ๓ เรื่องคือ เสรีภาพ (Freedom) เสมอภาค (Equality) และภราดรภาพ (Fraternity) ที่สำคัญทุกสังคมในโลกนี้ต่างเรียกร้องหาหลักสิทธิมนุษยชน (Human Right) เพราะสิทธิมนุษยชนมุ่งเน้นให้มนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรอง ทั้งความคิดและการกระทำที่ไม่มีการล่วงละเมิดได้^๑ ประเด็นสำคัญในปรัชญาสังคมการเมืองเกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชนมนุษย์มีสิทธิเฉพาะตัวที่พึงสงวนและรักษาไว้มิให้บุคคลอื่นมาล่วงละเมิดได้ การถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการคุ้มครองและได้รับความยุติธรรมจากรัฐมนุษย์ทุกคนเกิดมามีสิทธิในตัวเองมีเกียรติภูมิที่เกิดมาเป็นมนุษย์เสรีภาพมนุษย์ต้องมีมาตั้งแต่เกิด ทุกคนปรารถนาความเป็นอิสระในการคิด การค้นหา การเรียนรู้ การเลือก การตัดสินใจ การแสดงออก ส่วนการถูกบังคับ ควบคุม จำกัด หรือกดขี่ข่มเหง เสรีภาพเท่ากับการลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ลง (Dehumanization) และเสรีภาพต้องมาพร้อม ๆ กับการเคารพสิทธิของผู้อื่น^๒

เสรีภาพที่แท้จริง ไม่ใช่การปล่อยให้ทุกคนแสดงออกอย่างเต็มที่ โดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น แต่แสดงออกเต็มที่โดยคำนึงกันและกัน หลักสำคัญต้องไม่ไปทำให้คนอื่นเดือดร้อน ไม่ไปทำลายเสรีภาพคนอื่น ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ไม่ทำลายตัวเอง เพราะการให้เสรีภาพที่มากเกินไปจนขอบเขต

^๑ กุลพล พลวัน, **สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๗), หน้า ๑๐.

^๒ สมชาย กษิติประดิษฐ์, **สิทธิมนุษยชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัทยรามคำแหง, ๒๕๔๖), หน้า ๔๕.

อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสังคม ต่อบุคคลอื่น และตนเองหรือขัดกับหลักคิดเชิงศีลธรรม เช่น การอนุญาตให้สูบบุหรี่ในที่สาธารณะ กระทบต่อผู้ที่ไม่ได้สูบ จึงต้องจำกัดเสรีภาพ การไม่อนุญาตให้เสรีภาพในการทำแท้ง เพื่อปกป้องสิทธิเด็กที่ยังไม่เกิดมา ที่สำคัญเสรีภาพที่พึงกระทำ ต้องมุ่งเพื่อความดี ความงาม ความจริง เสรีภาพที่มุ่งปลดปล่อยพลังศักยภาพของทุกคน เพื่อร่วมสร้างสังคมให้รุ่งเรือง

มนุษย์ทุกคนมีคุณค่าและมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน ถึงแม้ว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่ต่างเชื้อชาติ ศาสนา เผ่าพันธุ์ ก็ย่อมสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติ จนกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวในความเป็นไทยโดยไม่มีการแตกแยก ยอมรับความหลากหลาย มีจิตใจเอื้อเพื่อเกื้อกูลกันจึงไม่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนในเรื่องการแบ่งชนชั้น หรือเผ่าพันธุ์ แต่การละเมิดสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยก็ยังปรากฏอย่างต่อเนื่อง เช่น การละเมิดสิทธิเด็ก การละเมิดทางเพศ แรงงาน ยาเสพติด อบายมุข ความรุนแรงในการลงโทษ การละเมิดสิทธิสตรี ซึ่งปัจจุบันสังคมไทยยังมีการใช้ความรุนแรงต่อผู้หญิงในครอบครัว ความรุนแรงทางเพศในที่สาธารณะ ที่บ้าน ที่ทำงาน สถานกักกัน การล่อลวงทางอินเทอร์เน็ต โรงภาพยนตร์ บรอดเมล์การเข้ามามีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน บุคคลควรมีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยเพราะในระดับโลกยังมีองค์การสิทธิมนุษยชน ประกอบด้วย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ กองทุนสงเคราะห์เด็กแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูนิเซฟ (UNICEF) และที่สำคัญยังมีปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ประเทศสมาชิกสหประชาชาติได้รับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Right: UDHR) วันที่ ๑๐ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๘^๓ โดยสมัชชาแห่งสหประชาชาติ ถือเป็นกำหนดมาตรฐานสากลด้านสิทธิมนุษยชนซึ่งประเทศไทยร่วมกับประเทศต่าง ๆ ให้การรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติสิทธิเด่น ๆ ที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนสิทธิต่อชีวิต เสรีภาพและความปลอดภัยของบุคคล การศึกษา เสรีภาพทางความคิดในธรรมและศาสนา เสรีภาพแห่งความคิดเห็น การแสดงออกการมีงานทำการแสวงหาและได้รับการลี้ภัยในประเทศอื่น เป็นต้น

การศึกษาคุณค่าความเป็นมนุษย์ แนวคิดและวิถีปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชนเป็นการศึกษาเชิงวิเคราะห์ถึงความเหมือนและความต่างในแต่ละด้าน เพื่อนำมาเป็นหลักในการสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคม เพราะคุณค่าของความเป็นมนุษย์ หรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่ทุกคนมีติดตัวมาแต่กำเนิด โดยไม่แบ่งแยกเผ่าพันธุ์ เชื้อชาติ

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕.

ศาสนา เพศ สีผิว ความคิดเห็นทางการเมืองหรือแนวคิดทัศนคติอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นสิ่งที่สูงกว่าความเป็นมนุษย์ในแง่ที่ว่าไม่ได้มีเป้าหมาย เพื่อให้มนุษย์มีสิทธิเพื่อมีชีวิตอยู่ตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติเท่านั้น หากแต่ความเป็นมนุษย์ควรมีเป้าหมายที่สูงส่งกว่า คือการมีคุณธรรมและการใช้หลักธรรมในการดำรงตนอยู่ในสังคม^๕ ซึ่งพุทธปรัชญามีหลักธรรมสำหรับการปกครองเป็นระบบที่ชัดเจน ธรรมสำหรับผู้ปกครองในระบบประชาธิปไตย และหลักธรรมที่นำพาให้ผู้คนในสังคมอยู่ด้วยกันอย่างสันติสุข ไม่เบียดเบียนทำร้ายซึ่งและกัน

ดังนั้น จากเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นแรงบันดาลใจที่จะศึกษาแนวคิดทฤษฎีหลักสิทธิมนุษยชน กระบวนการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์และวิเคราะห์คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน โดยเน้นหลักธรรมที่สอดคล้องบูรณาการกับการพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์ และส่งเสริมความสำคัญของมนุษย์ในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยเฉพาะหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนและเมื่อปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญาแล้ว มนุษย์ก็จะมีสิทธิเสรีภาพอันจะนำมาซึ่งสันติสุขในสังคมไทยตามลำดับสืบไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

คุณค่าความเป็นมนุษย์ : แนวคิดและวิถีปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยไว้ ดังนี้

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักสิทธิมนุษยชน

๑.๒.๒ เพื่อศึกษากระบวนการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน

^๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ ๒๑*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๓๐-๓๑.

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ ความหมาย แนวคิดทฤษฎีหลักสิทธิมนุษยชนเมืองศักราชและเมืองสมัยใหม่อย่างไรบ้าง

๑.๓.๒ กระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ประกอบด้วยอะไร และเป็นอย่างไร

๑.๓.๓ วิเคราะห์คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชนมีความเหมือนและต่างกันอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตการวิจัยเรื่อง คุณค่าความเป็นมนุษย์ : แนวคิดและวิถีปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน ครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเอกสารเชิงคุณภาพโดยมุ่งเน้นค้นคว้าวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยมีขอบเขตของโครงการวิจัยมุ่งศึกษาถึงประเด็นดังนี้

๑.๔.๑ ศึกษาความหมาย แนวคิดทฤษฎีหลักสิทธิมนุษยชน ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนสิทธิต่อชีวิตเสรีภาพและความปลอดภัยของบุคคล การศึกษา เสรีภาพทางความคิด มโนธรรมและศาสนา เสรีภาพแห่งความคิดเห็น การแสดงออก การมีงานทำ การแสวงหาและได้รับการลี้ภัยในประเทศอื่น เป็นต้น

๑.๔.๒ ศึกษากระบวนการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์โดยเน้นเอกสารหลัก คือ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ และเอกสารตำราทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา

๑.๔.๓ ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชนในเรื่องที่เกี่ยวกับสิทธิต่อชีวิต เสรีภาพและความปลอดภัยของบุคคล การศึกษา เสรีภาพทางความเชื่อและโนธรรมทางศาสนา เสรีภาพแห่งความคิดเห็น การแสดงออก และการมีงานทำ บูรณาการเพื่อความสันติสุขของสังคมไทย

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิความเสมอภาคของมนุษย์ที่มนุษย์ทุกคนต้องกระทำตามกฎหมายหรือตามกฎของสังคม เพื่อจะได้รับความสะดวกสุขของสังคม และสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ในด้านความเสมอภาคความเท่าเทียมกันในชีวิต ความคิด ความเชื่อ ไม่แบ่งชนชั้น เพศ ศาสนา เชื้อชาติ มนุษย์มีความเสมอภาคอย่างเท่าเทียมกันซึ่งอยู่ภายใต้กฎหมายของแต่ละชาติซึ่งถ้าชาติใดๆ ไม่มีกฎหมายรับรองสิทธิมนุษยชนของชาตินั้นๆ ก็จะมีขาดความสะดวกสุขในชาตินั้น สิทธิที่เราต้องมีชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า สิทธิที่จะมีเสรีภาพในร่างกายในความคิดเห็นในการแสดงออกที่ไม่ผิด กฎหมายและศีลธรรม สิทธิที่จะได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน สิทธิในทรัพย์สินในการแสวงหาทรัพย์สินสมบัติและใช้ทรัพย์สินสมบัติที่ตนหามาได้อย่างอิสระ

พุทธปรัชญา หมายถึง พระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือพุทธธรรม หลักการแนวคิดที่ได้มาจากพระพุทธศาสนา เป็นการศึกษาเพื่อให้เข้าใจความจริง เข้าใจความหมายของชีวิต คุณค่าของชีวิต และดำรงชีวิตให้สอดคล้องสัมพันธ์กับ ความจริง โดยได้นำหลักเหตุและผลไปวิเคราะห์และอธิบายความจริงหรือความดีที่พึงปรารถนาในชีวิต ซึ่งหลักพุทธปรัชญา มุ่งเน้นความรู้อันประเสริฐที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว

คุณค่าความเป็นมนุษย์ หมายถึง บุคคลที่มีคุณธรรมหรือคุณสมบัติที่ทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีอิสระเสรีภาพในการดำเนินชีวิต มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์รู้จักใช้สติปัญญา รักษาคุณธรรมในการดำเนินชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณค่าอย่างแท้จริงเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดำเนินชีวิตที่ดีงาม และช่วยให้สังคมดำรงอยู่ในสันติสุข

วิถีปฏิบัติ หมายถึง หลักการ วิธีปฏิบัติ หรือขั้นตอนกระบวนการปฏิบัติที่ทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางด้านคุณค่า และความสมบูรณ์แบบตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการสร้างความสมดุล เสรีภาพ สันติภาพ ภาวะสุขภาพ กับกระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทย

๑.๖ ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จรัญ โฆษณานันท์^๕ ได้กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนไว้ในหนังสือเรื่อง สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคมว่า สิทธิมนุษยชนจึงเป็นสิทธิที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติในตัวมนุษย์ ในความหมายที่ว่าแหล่งที่มาของสิทธินี้คือธรรมชาติของมนุษย์ (Human Nature) มิได้เกิดขึ้นมาเพราะการอนุญาตจากรัฐหรือเป็นผลจากการกระทำของใครคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ ดังนั้น ในการมีสิทธิมนุษยชนบุคคลจึงไม่จำเป็นต้องมีสิ่งใดๆ นอกเหนือจากความเป็นมนุษย์ เขาไม่ต้องทำอะไรทั้งสิ้นนอกจากการได้เกิดมาเป็นมนุษย์

เดือน คำดี^๖ ได้กล่าวถึงสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ไว้ในหนังสือเรื่องศาสนศาสตร์ ให้ความหมายของสิทธิเสรีภาพของมนุษย์นั้น หากจะกล่าวตามความเป็นจริงของธรรมชาติแล้ว ในตัวของมนุษย์นั้นเองที่เป็นตัวแทนของสิทธิเสรีภาพมาตั้งแต่แรก เพราะสามารถกระทำการใดๆ ที่ตนเลือกสรรแล้ว และอยู่ในฐานะเลือกได้ที่จะกระทำทั้งดีและชั่วได้ด้วย มนุษย์ไม่ได้ถูกตั้งลงหรือถูกกดขี่ด้วยปัจจัยบุคคลหรือสังคมใดๆ หรือสัมพันธ์ภาพใดๆ แม้แต่กับพระเจ้าเอง แต่ก็ไม่ได้หมายถึงความปราศจากความรับผิดชอบ เพราะเราสามารถเข้าใจในสิทธิเสรีภาพได้ในสภาวะการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ในการกระทำหรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งนั้นย่อมมีผลที่เกิดขึ้นตามมาเป็นพันธะแห่งการกระทำ ผู้กระทำต้องรับผิดชอบไม่ว่าจะเป็นแง่ลบหรือแง่บวกก็ตาม สิทธิจึงมีส่วนที่ปรากฏออกมาเป็นสิทธิที่ยอมรับกันโดยทั่วของบุคคลในกลุ่ม หรือชนหมู่มากโดยทั่วไป และเป็นสิทธิของความเป็นมนุษย์ และเพื่อการดำรงอยู่อย่างสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

ปิ่น มุทุกันต์^๗ ได้กล่าวถึงแนวคิดสิทธิมนุษยชนสากลไว้ในหนังสือเรื่องพุทธศาสตร์ ภาค ๑ ว่า ทำให้เห็นความเชื่อมโยงของหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่สอดคล้องกับแนวคิดสิทธิ

^๕ จรัญ โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๕), หน้า ๕๗.

^๖ เดือน คำดี, ศาสนศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๒๔๐.

^๗ ปิ่น มุทุกันต์, พุทธศาสตร์ ภาค ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๑๗๓.

มนุษยชนสากล เพราะหลักคำสอนของพระพุทธเจ้านั้น เป็นคำสอนที่สอดแทรกแนวคิดเรื่องสิทธิ (Rights) เสรีภาพ (Liberty) ความเสมอภาค (Equality) และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (Dignity) ไว้ในคำสอน แม้ว่าบริบท (Context) ของเวลาและพื้นที่ในปัจจุบันจะแตกต่างกันไปจากสมัยพุทธกาล ก็ตาม แต่หลักคำสอนของพระพุทธเจ้ายังทรงคุณค่าและสามารถนำมาปรับใช้ได้ โดยเฉพาะใน สังคมปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับเรื่องของ “สิทธิมนุษยชน” ดังนั้น เมื่อนำกรอบแนวคิด “สิทธิมนุษยชน” (Human Rights) มาศึกษา สังคมไทยจึงไม่อาจมองข้ามหลักคำสอนว่าด้วยเรื่อง ปัญจศีลในพระพุทธศาสนาไปได้

พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต)^๔ กล่าวว่า คนมีศีลธรรมหรือมีมนุษยธรรมที่เรียกว่า เป็นอารยชน มีธรรมคือคุณสมบัติ มีสุจริตทั้งสาม คือมีความประพฤติดีประพฤติชอบ ๓ ประการ ดังนี้

๑. กายสุจริต ความสุจริตทางกาย ทำสิ่งที่ดีงามถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยกาย
๒. วาจาสุจริต ความสุจริตทางวาจา พูดสิ่งที่ดีงามถูกต้องประพฤติชอบด้วยวาจา
๓. มโนสุจริต ความสุจริตทางใจ คิดสิ่งที่ดีงามถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยใจ

พิทยา ว่องกุล^๕ ได้กล่าวถึง “เสรีภาพของปัจเจกชนในเรื่องการสร้างสังคมใหม่” ชุมชนชนาธิปไตยธัมมาธิปไตย โดยสรุปว่า ปริมาณความหลากหลายของความจำเป็น ยิ่งมากเท่าใดมนุษยยิ่งได้เสรีภาพมากขึ้นเท่านั้น ระบบประชาธิปไตยเสรีนิยม ซึ่งปัจเจกชนต่างก็แข่งขันกันเพื่อตนเอง หากความแตกต่างระหว่างคนส่วนน้อยที่ร่ำรวยมหาศาล กับคนส่วนใหญ่ที่ยากจนต่างออกไปเท่าไรดังนั้น เสรีภาพอันเป็นหลักพื้นฐานและความเท่าเทียมกันจริงๆ ในระบอบประชาธิปไตย จึงเกิดขึ้นไม่ได้ มีหน้าซ้ำคนร่ำรวยมหาศาล ก็มีเสรีภาพในการกระทำอะไรๆ มากมายและมากกว่าคนจนตลอดไป

พุทธทาสภิกขุ^๖ ได้กล่าวถึงเรื่องความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ไว้ในหนังสือคู่มือมนุษย์ ไว้ว่า มนุษย์คืออะไร? มนุษย์ในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ คือผู้มีใจสูง ชนิดที่กิเลส ตัณหา อุปาทาน

^๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ธรรมบุญชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๑๗.

^๕ พิทยา ว่องกุล, **สร้างสังคมใหม่ : ชุมชนชนาธิปไตย – ธัมมาธิปไตย**, (กรุงเทพมหานคร : โครงการวิถีทรรศน์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๓.

^๖ พุทธทาสภิกขุ, **คู่มือมนุษย์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐.

อันเป็นเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ท่วมทับไม่ได้ เมื่อท่วมทับไม่ได้ เขาผู้มีใจสูงก็เป็นผู้ชนะทุกข์ หรือปราศจากทุกข์โดยสิ้นเชิง ดังนั้น สิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์เราควรจะได้ นั่นก็คือ ความไม่มีทุกข์โดยเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์นั่นเอง ซึ่งหมายถึงวิถีปฏิบัติโดยรวบรัด เพื่อให้รู้ความจริงว่าสิ่งทั้งปวงเป็นอะไร จนถอนความยึดถือหลงใหลต่างๆ ออกมาเสียจากสิ่งทั้งปวงได้ การกระทำเช่นนี้เรียกว่า เราเข้าถึงตัวพระพุทธรูปศาสนาในฐานะเป็นพุทธรูปศาสนา อย่างน้อยที่สุด เราทั้งหลายควรถือ พุทธรูปศาสนาในฐานะเป็นศิลปะ (Art) ซึ่งในที่นี้หมายถึงศิลปะแห่งการครองชีวิต คือเป็นการกระทำที่แยบคายสุขุม ในการที่จะมีชีวิตอยู่เป็นมนุษย์ให้น่าดูน่าชม น่าเลื่อมใส น่าบูชาเป็นที่จับอกจับใจไม่ต้องแค้นเคืองกัน เราจะมีความมั่งคั่งในเบื้องต้น ด้วยศีลอันบริสุทธิ์ มีความมั่งคั่งในท่ามกลาง ด้วยการมีจิตใจสงบเย็น เหมาะสมที่จะทำงานในด้านจิต มีความมั่งคั่งในเบื้องปลาย ด้วยความสมบูรณ์แห่งปัญญา คือรู้แจ้งสิ่งทั้งปวงว่าอะไรเป็นอะไร จนไม่มีความทุกข์เกิดขึ้นเพราะสิ่งทั้งปวงนั้น เมื่อมีชีวิตอยู่เช่นนี้แล้ว ถือว่าเป็นผู้มีศิลปะแห่งการดำรงชีวิตอย่างสูงสุด

สมชาย กษิติประดิษฐ์^{๑๑} ได้กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนไว้ในหนังสือสิทธิมนุษยชนไว้ว่า เริ่มตั้งแต่มีการกำเนิดมนุษย์ขึ้นมาในโลกนี้ ในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น ก็มีแต่เพียงธรรมชาติเท่านั้นที่อยู่ล้อมรอบตัวมนุษย์ ในระยะเริ่มแรกมนุษย์ก็คงจะแตกต่างออกไปจากสัตว์ ซึ่งต่างฝ่ายก็จะต้องวิ่งรนเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอด ต่อมาเมื่อมนุษย์มีความเจริญก้าวหน้าขึ้น มีการอยู่กันเป็นกลุ่มเป็นครอบครัว เป็นชนเผ่า เป็นรัฐตามลำดับ ความไม่เป็นธรรมก็เริ่มเกิดขึ้นในระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง ก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวาย ความไม่สงบสุข ความเอาัดเอาเปรียบความขัดแย้งที่รุนแรงก็เกิดขึ้น บางครั้งถึงขนาดกับป่าเถื่อนไม่มีมนุษยธรรม มนุษย์จึงต้องการที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองคุ้มครอง ให้มีความปลอดภัยตลอดจนได้รับสิทธิต่างๆ ของตนเองจะมี มนุษย์จึงได้พิจารณาถึงสิทธิตามธรรมชาติ มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาเท่าเทียมกัน มนุษย์มีสิทธิบางประการที่ติดตัวมาแต่กำเนิดจนกระทั่งถึงแก่ความตาย สิทธิดังกล่าวได้แก่ สิทธิในชีวิต เสรีภาพในร่างกายและความเสมอภาคซึ่งเป็นสิทธิที่ไม่อาจโอนให้แก่กันได้และใครจะล่วงละเมิดไม่ได้ หากมีการล่วงละเมิดก็อาจจะก่อให้เกิดอันตราย หรือกระทบกระเทือนเสื่อมเสียต่อสภาพความเป็นมนุษย์

^{๑๑} สมชาย กษิติประดิษฐ์, **สิทธิมนุษยชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖), หน้า ๕.

สุชาวรณ์ พลอยชุม^{๑๒} กล่าวว่า การพูดว่า การกระทำของมนุษย์ถูกหรือผิด หรือว่าทั้งถูกและผิดจะใช้ได้หรือมีความหมายก็เฉพาะเมื่อมนุษย์มีเสรีภาพที่จะกระทำในขอบเขตของเงื่อนไขที่เป็นเหตุเป็นผลของกันและกันเท่านั้น ถ้าว่าการกระทำของมนุษย์เป็นเพียงการตอบสนองสิ่งเร้าหรือเป็นเพียงผลสะท้อนของมรดกทางกาย หรือถูกกำหนดอย่างสิ้นเชิงโดยอดีตทางจิตใจของเราเอง การกระทำของเราก็กล่าวไม่ได้ว่าถูกหรือผิด เพราะเขาถูกบังคับให้ทำหรือว่าไม่มีเสรีภาพในการกระทำ ด้วยเหตุนี้การกระทำของมนุษย์จะถือว่าถูกหรือผิดได้ก็ต่อเมื่อมีการกระทำนั้นแม้ว่าจะถูกสถานการณ์บางอย่างกำหนดให้ตัดสินใจทำแต่เขาจะต้องทำโดยไม่ถูกบังคับให้กระทำ และมีเสรีภาพในการกระทำ (อดตุการ) ภายในขอบเขตบางอย่างที่เป็นไปอยู่ในโลก

เสนห์ จามริก^{๑๓} ทฤษฎีว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแม้จะมีความแตกต่างในส่วนเนื้อหา รายละเอียด แต่มีเป้าประสงค์เหมือนกันกำหนดแบบแผนพฤติกรรมบางประการของมนุษย์ ระบบทฤษฎีว่าด้วยสิทธิมนุษยชนให้เกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าการกระทำของตัวผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือผู้ที่เป็นผู้ประพฤติตามศีลธรรม แต่ระบบศีลธรรม อาจระบุถึงพฤติกรรมผู้ที่เป็นผู้กระทำทางศีลธรรม อาจไม่ใช่เฉพาะมนุษย์ แต่รวมถึงสิ่งอื่นๆ เช่น สัตว์ พืช เป็นต้น โดยที่สิทธิมนุษยชนจะระบุถึงผู้กระทำทางศีลธรรม ในที่นี้มุ่งกล่าวเฉพาะสิทธิมนุษยชนเท่านั้น สิทธิของสัตว์ หรืออะไรอื่นนอกไปจากนั้น เป็นประเภทของสิทธิ อีกประเภทหนึ่ง ไม่อยู่ในสิทธิมนุษยชน

Kant, Immanuel. Paton, H.J. (translator)^{๑๔} ได้กล่าวถึงสภาพของศีลธรรมไว้ในหนังสือเรื่อง Groundwork of the Metaphysic of morals ว่าสภาพการณ์ของสังคมไทยในปัจจุบันมีความแตกแยกทางความคิด โดยมีพื้นฐานมาจากการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีการแข่งขันกันในด้านต่างๆ หลายด้าน เช่น การแข่งขันกันทำธุรกิจ การค้าการลงทุน ภาวะทางเศรษฐกิจที่กำลังพัฒนา จากพื้นฐานทางสังคมเกษตรกรรมแล้วก้าวเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรม โดยมีระบบทุนนิยมสากลเป็นพื้นฐาน โลกกำลังให้ความสนใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ที่ถือว่าให้สิทธิมนุษยชนในสังคมมากที่สุดภายใต้ได้กฎหมายรัฐธรรมนูญ แต่

^{๑๒} สุชาวรณ์ พลอยชุม, **จริยศาสตร์แนวพุทธ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๓๒.

^{๑๓} เสนห์ จามริก, **พุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๑๐.

^{๑๔} Kant, Immanuel. Paton, H.J. (translator), **Groundwork of the Metaphysic of morals**, (New York) : Happer & Row, 1964), Page 71.

เมื่อพวกเขาเหล่านั้นออกมาเรียกร้องสิทธิอันจะพึงมีพึงได้ตามสิทธิที่ควรจะได้ ตามกลไกที่รัฐมอบให้ภายใต้รัฐธรรมนูญ “มนุษย์ทุกคนควรมีสิทธิประจำตัวไม่อาจถูกทำลายโดยอำนาจใดๆ ไม่ว่าจะอำนาจนั้นจะได้อำนาจโดยชอบธรรมหรือไม่ชอบธรรมก็ตาม” การเรียกร้องความชอบธรรมตามสิทธิที่พึงมีพึงได้ ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของมนุษยธรรมด้วยเพราะการเรียกร้องตามสิทธิของเราอาจล่วงล้ำสิทธิของคนอื่น ดังนั้น ควรมีมาตรการในการควบคุมสิทธิทั้งสองด้านให้มีมาตรฐานเดียวกัน คานท์เชื่อว่า “หลักการอันเป็นปฐมหรือบ่อเกิดที่แท้จริงในการกระทำความดี หรือการประพฤติดีของมนุษย์นั้นคือ เหตุผล และได้อธิบายเพิ่มเติมว่าเป็นเพราะมนุษย์มีเหตุผลเกิดขึ้นมาพร้อมๆ กับหลักการในการกระทำของมนุษย์ มนุษย์จึงสามารถแยกแยะได้ว่าอะไรคือสิ่งที่ดี อะไรคือสิ่งที่เลว อะไรถูกอะไรผิด

R.J.Vincent^{๑๕} ได้กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนไว้ในหนังสือเรื่อง Human Rights and International Relations ว่าสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่คนทุกคนมีอยู่โดยเสมอภาคเท่าเทียมกัน ด้วยเหตุที่เขาเป็นมนุษย์ เป็นสิทธิที่ตั้งอยู่บนความใส่ใจต่อธรรมชาติแห่งการเป็นมนุษย์ของเรา เมื่อมนุษย์ทุกคนถือกำเนิดขึ้นมาจากธรรมชาติแล้ว สิ่งที่ดีติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดก็คือสิทธิในชีวิตของตนเอง ที่จะมีสิทธิในการดำเนินชีวิต ตามบทบาทและหน้าที่ของตนเอง ภายใต้กฎหมายที่สังคมนั้นๆ กำหนดขึ้น เพื่อควบคุมการละเมิดสิทธิเสรีภาพต่อกัน หรือถ้าหากมีการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนกันขึ้น สังคมก็จะมีบทบัญญัติเพื่อลงโทษที่อยู่ภายใต้สิทธิมนุษยชนอีกเช่นเดียวกันถึงอย่างไรก็ตามสิทธิที่ได้รับก็คือ สิทธิในการมีชีวิตอยู่ และสิทธิเสรีภาพในทางกฎหมายบ้านเมือง

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กฤษฎา บุญชัย และคณะ^{๑๖} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “นโยบายของการพัฒนาของรัฐกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนชนบท” ผลการศึกษพบว่า ขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนนับแต่วิกฤติเศรษฐกิจจนถึงเวลานี้ ได้พัฒนาปรับตัวกับเงื่อนไขทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมที่ซับซ้อน

^{๑๕} R.J.Vincent, “Human Rights and International Relations” : (Cambridge : Cambridge University Press. 1988) ; อังโน จรัญ โฆษณานันท์ (แปล), “สิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีของมนุษย์ : บทวิจารณ์เชิงวิเคราะห์แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนในโลกที่มีใช้ตะวันตก”, วารสารกฎหมาย, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ (ธ.ค. ๒๕๒๘) : ๗๙-๘๐.

^{๑๖} กฤษฎา บุญชัย และคณะ, “นโยบายของการพัฒนาของรัฐกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนชนบท”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๔๖), หน้า ๓๕.

ขึ้น มีการกำหนดยุทธศาสตร์การต่อสู้ที่หลากหลาย เชิงซ้อนมากขึ้น และมุ่งเน้นจุดเชื่อมต่อระหว่างการเมืองภาคประชาชน ผ่านรัฐธรรมนูญ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง นโยบาย และในจุดรัฐบาลชุดปัจจุบันที่อ้างความเป็น “ประชานิยม” ได้เกิดการหยิบยืม ฉกฉวยวาทกรรมองค์ความรู้จากภาคประชาชน ไปปรับแต่งให้เข้ากับอำนาจของตน แม้จะดูเหมือนฝ่ายประชาชนจะเปลื้องปล้ำในการแย่งพื้นที่ทางสังคม อันทำให้เกิดภาวะชะงักในการปรับนโยบายก็ตาม จุดร่วมที่เชื่อมโยงขบวนการประชาชนทุกกลุ่ม ณ เวลานี้คือการยกระดับสถานภาพสิทธิประชาชน สิทธิชุมชนในเชิงนโยบายทุกมิติ โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างการเมืองในระบบที่ยังถูกกำกับด้วยทุนข้ามชาติ ทุนชาติ ราชการและการเมืองภาคประชาชนที่ผลักดันให้เกิดโครงสร้างกลไกใหม่เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนมากยิ่งขึ้น

นภดล นิ่มหนู และคณะ^{๑๗} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสำคัญของแนวคิดสิทธิมนุษยชนในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญไทย” ผลการศึกษาพบว่า ความสำคัญของแนวคิดสิทธิมนุษยชนที่มีต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญนั้นได้รับอิทธิพลความคิดมาจากแนวคิดกฎหมายธรรมชาติและแนวคิดสิทธิธรรมชาติ ที่กำเนิดขึ้นจากแนวความคิดของนักปรัชญาฝั่งตะวันตก และผ่านพัฒนาการของการต่อสู้เรียกร้องมาอย่างยาวนาน ดังจะเห็นได้จากในประเทศอังกฤษ อเมริกา ฝรั่งเศส รวมถึงประเทศเยอรมัน เป็นต้น จนมีการนำแนวคิดนี้ไปบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการ สำหรับความสำคัญ แนวคิดสิทธิมนุษยชนที่มีต่อบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนั้น ได้ปรากฏในรูปของแนวคิดเกี่ยวกับลัทธิปัจเจกชนนิยม ลัทธิเสรีนิยม สัญญาประชาคม แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพทางการเมือง รวมถึงแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ ที่สะท้อนให้เห็นรูปแบบของบทบัญญัติที่รับรองสิทธิเสรีภาพของบุคคลแต่ละคน และได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดที่ฝังรากลึกลงในระบบรัฐธรรมนูญไทยมาตั้งแต่สมัยเริ่มต้น อีกทั้งหลักการดังกล่าวยังได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปความได้ว่า หลักศีลธรรมหรือธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เมื่อบุคคลสังคมชุมชนใดปฏิบัติตามย่อมส่งผลให้เกิดคุณค่าของความเป็นมนุษย์ หรือศักดิ์ศรีของความเป็นคน เป้าหมายของการกำหนดแบบแผนพฤติกรรม

^{๑๗} นภดล นิ่มหนู และคณะ, “ความสำคัญของแนวคิดสิทธิมนุษยชนในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญไทย”, รายงานการวิจัย, (วิทยาลัยการเมืองการปกครอง : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๕), หน้า ๘๖-๘๗

บางประการของมนุษย์ ระบบทฤษฎีว่าด้วยสิทธิมนุษยชนทำให้เกิดหน้ในการตัดสินใจคุณค่าการกระทำของตัวผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือผู้ที่เป็นผู้ประพฤติตามศีลธรรม สิทธิในชีวิต เสรีภาพในร่างกายและความเสมอภาค ความประพฤติดี ประพฤติชอบ ๓ ประการ ทางกาย วาจา และใจ หลักการของเหตุผล สิทธิทางกฎหมาย หรืออำนาจหรือประโยชน์ที่บุคคลที่จะได้รับ การรับรองและคุ้มครองโดย สิทธิทางธรรม สิทธิทางศีลธรรม ซึ่งให้สิทธิแก่ทุกคนก่อให้เกิดคุณค่าความเป็นคน ดังนั้นพึงปฏิบัติหรือยอมรับนับถือในเกียรติศักดิ์ศรีของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ไม่ทำลายศักดิ์ศรีของกันและกัน เพราะความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม สีผิว และความคิดเห็นทางการเมือง สิทธิมนุษยชนจะครอบคลุมสิทธิต่างๆ ในการดำรงชีวิตของมนุษย์เพื่อให้มีชีวิตที่ดีในสังคม และมีคุณค่าของความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์แบบ

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยโครงการศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑.๗.๑ การศึกษาในเชิงเอกสาร(Documentary Study) ทำการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยของมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัยปี ๒๕๓๙ หนังสือ เอกสาร ตำราทางวิชาการ รายงานวิจัย รายงานการประชุมที่เกี่ยวกับหลักการ แนวคิดทฤษฎี ที่แสดงให้เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญา และหลักสิทธิมนุษยชน

๑.๗.๒ ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ จากเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน รูปแบบ แนวคิด ทฤษฎี กระบวนการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญา และหลักสิทธิมนุษยชน

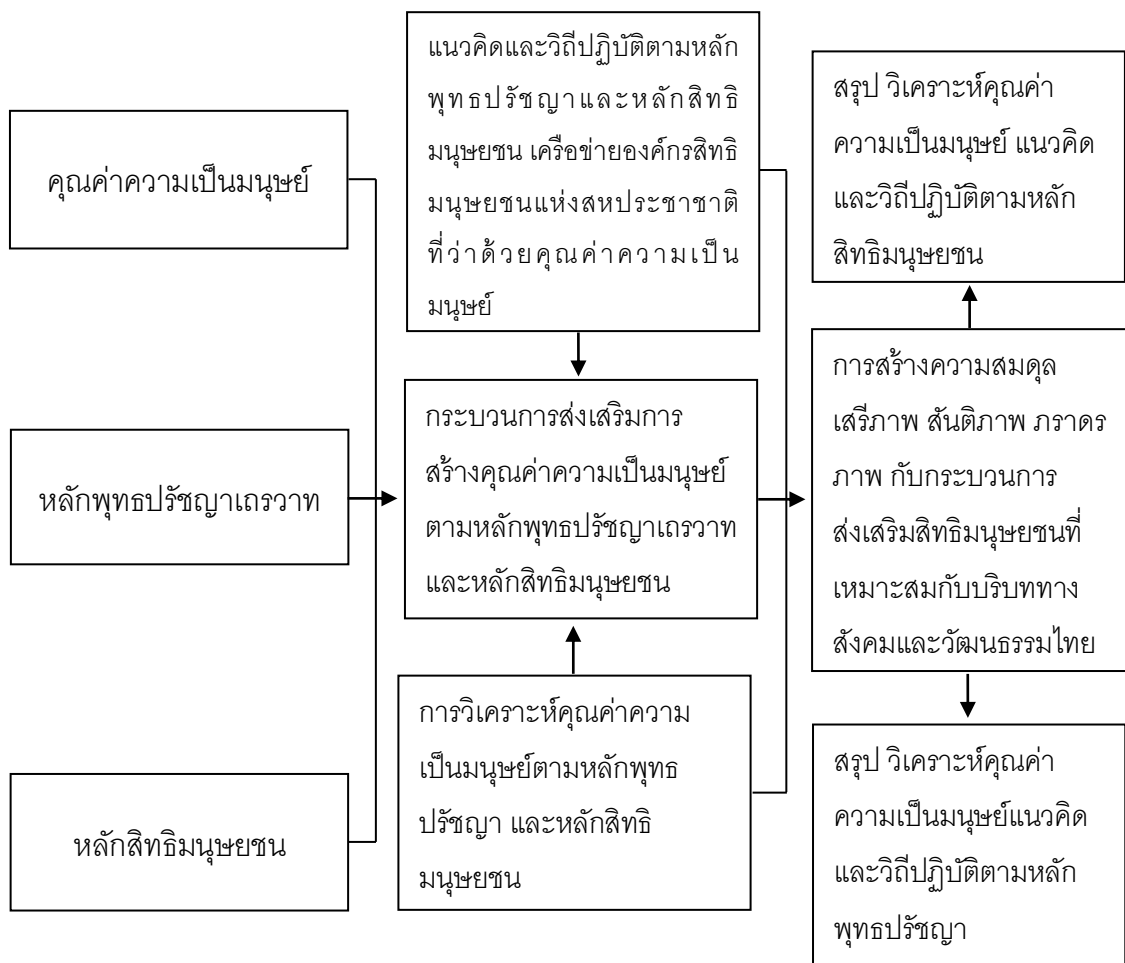
๑.๗.๓ ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบ กระบวนการ แนวคิด ทฤษฎีข้อมูลเชิงเอกสารจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ เกี่ยวข้องกับคุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญา และหลักสิทธิมนุษยชน เช่นคุณค่าด้านสิทธิเสรีภาพในชีวิตและความปลอดภัยของบุคคลในการอยู่ร่วมกันในสังคม คุณค่าความเป็นมนุษย์ด้านความเชื่อและความคิด คุณค่าความเป็นมนุษย์ด้านสิทธิเสรีภาพทางการศึกษาและการแสดงความคิดเห็น เป็นต้น

๑.๗.๔ สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด ทฤษฎี ความเป็นมา กระบวนการ ส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญา และหลักสิทธิมนุษยชน

๑.๗.๕ นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาสังเคราะห์เพื่อสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ และเชิงนโยบายเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในระดับนโยบาย องค์กร ชุมชน สังคม และปัจเจกบุคคล

๑.๗.๖ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) แสดงให้เห็นถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน เพื่อแสดงให้เห็นถึงโมเดลคุณค่าความเป็นมนุษย์ ตามหลักพุทธปรัชญา และหลักสิทธิมนุษยชน เพื่อสามารถนำไปใช้เป็นโมเดลองค์ความรู้ในระดับนโยบาย องค์กร ชุมชน สังคม และปัจเจกบุคคล

๑.๘ กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

๑.๙ ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย

๑.๙.๑ ได้ชุดความรู้ทางด้านคุณค่าความเป็นมนุษย์แนวคิดและวิถีปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญา

๑.๙.๒ ได้มีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าความเป็นมนุษย์กับหลักสิทธิมนุษยชนตามหลักพุทธปรัชญา และหลักสิทธิมนุษยชน

๑.๙.๓ ได้แนวทางและกระบวนการเสริมสร้างสันติสุขในสังคมไทย โดยบูรณาการหลักพุทธปรัชญากับการสร้างสรรค์องค์ประกอบทางสังคมการเมือง สิทธิ หน้าที่พลเมือง และหลักธรรมในการปกครอง

๑.๙.๔ ได้ศึกษากระบวนการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ กกับการสร้างความสมดุลด้าน เสรีภาพ สันติภาพ ภาวะดรภาพ ที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทยในปัจจุบัน

๑.๙.๕ นักวิชาการและผู้สนใจ ได้รับความรู้ ความเข้าใจในเรื่องคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่ว่าด้วยแนวคิดและวิถีปฏิบัติ ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน ที่สามารถบูรณาการนำไปใช้ดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันได้อย่างปกติสุข

บทที่ ๒

แนวคิดและหลักสิทธิมนุษยชน

การศึกษาวิจัย คุณค่าความเป็นมนุษย์แนวคิดและวิถีปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน ในบทที่ ๒ นี้จะได้กล่าวถึงแนวคิดหลักสิทธิมนุษยชน ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาในการศึกษา ซึ่งเป็นการตอบโจทย์ตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ ๑ มีเนื้อหาสำคัญที่เกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชน ประกอบด้วย

๒.๑ ความหมาย แนวคิดและหลักสิทธิมนุษยชน

๒.๒ ความเป็นมาปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ

๒.๓ หลักพื้นฐานและพัฒนาการสิทธิมนุษยชน

๒.๔ ขอบเขตการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

๒.๕ องค์การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

๒.๖ สิทธิมนุษยชนตามหลักพุทธปรัชญา

๒.๗ สรุป

๒.๑ ความหมาย แนวคิดและหลักสิทธิมนุษยชน

หลักสิทธิมนุษยชน เป็นเรื่องทีอารยประเทศและองค์การระหว่างประเทศต่างพยายามส่งเสริมให้เป็นที่ยอมรับโดยกำหนดไว้ในกฎหมายเพื่อเป็นหลักปฏิบัติในการบริหาร ของประเทศต่างๆ การจำกัดหลักสิทธิมนุษยชนให้เกิดการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมในทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และเป็นอันตรายต่อสันติภาพของโลก ความหมายสิทธิในลักษณะต่างๆ ตามที่กล่าว ทำให้ทราบว่าหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเถรวาทตามรูปศัพท์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทการศึกษาความหมายของสิทธิมนุษยชนตามที่กล่าวมาแล้ว ได้สะท้อนให้เห็นถึงความหมายในแง่มุมต่างๆ ที่ส่งเสริมถึงความเข้าใจในเรื่องสิทธิมนุษยชนได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม สิทธิ นับได้ว่าเป็นทัศนะที่ได้รับความสนใจเป็นอย่างมากในปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ จึงปรากฏมีนักคิดนักการศึกษามากมายได้แสดงทัศนะออกมาอย่างเสรี ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนเรื่องสิทธิเสรีภาพ และเพื่อประโยชน์แก่การศึกษาแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนที่เชื่อมโยงกับคุณค่าความเป็นมนุษย์ ตามนัยของพุทธปรัชญา เพราะจุดเริ่มต้นของสันติภาพของโลกมนุษยชาติที่เกิดขึ้นมาในโลกย่อมมีสิทธิและหน้าที่โดยธรรมชาติด้วยกันทุกคน นอกจากสิทธิและหน้าที่โดย

ธรรมชาติแล้ว มนุษย์ยังมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายอีกมากมาย ซึ่งในกรณีนี้จะศึกษาได้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายรัฐธรรมนูญ และสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาสากลแห่งสหประชาชาติตลอดจนสิทธิและหน้าที่ทางศีลธรรม สิทธิและหน้าที่จึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด สิทธิของบุคคลคนหนึ่งก็เป็นหน้าที่ของบุคคลอีกคนหนึ่ง ที่ใดมีหน้าที่ ที่นั้นย่อมมีสิทธิควบคู่กันไป ซึ่งจะได้กล่าวถึงในรายละเอียดตามลำดับต่อไป

๒.๑.๑ ความหมายของหลักสิทธิมนุษยชน

สิทธิ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายของสิทธิ หมายถึง ความสำเร็จ หรือ อำนาจที่จะทำการใดๆ ได้มาซึ่งอิสระ โดยการรับรองจากกฎหมาย^๑

ชัยวัฒน์ อัตพัฒน ได้กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนตามหลักจริยศาสตร์หรือตามหลักของพุทธปรัชญาไว้ว่า สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ คือ สิทธิที่เราต้องมีชีวิตอยู่เพื่อความรู้แจ้งของตน สิทธิที่จะมีเสรีภาพ คือ เสรีภาพในร่างกายในความคิดเห็นในการแสดงออกที่ไม่ผิด กฎหมายและศีลธรรม สิทธิในการการศึกษา คือ ทุกคนต้องมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาเท่าเทียมกัน สิทธิในทรัพย์สิน คือ สิทธิในการแสวงหาทรัพย์สินสมบัติและใช้ทรัพย์สินสมบัติที่ตนหามาได้อย่างอิสระ^๒

เดือน คำดี ได้กล่าวถึงประเด็นความหมายของสิทธิเสรีภาพว่า มนุษย์คือตัวแทนสิทธิเสรีภาพ เพราะสามารถกระทำการใดๆ ที่ตนเลือกสรรแล้ว และอยู่ในฐานะเลือกที่จะกระทำชั่วหรือกระทำดีได้ด้วย มนุษย์ไม่ได้ถูกดั่งลง หรือถูกกดขี่ด้วยปัจเจกบุคคลหรือสังคมใดๆ หรือสัมพันธ์ภาพใดๆ แม้แต่กับพระเจ้า แต่ก็ไม่ได้ หมายถึงความปราศจากความรับผิดชอบ เพราะเราสามารถเข้าใจในสิทธิเสรีภาพได้ในสภาวะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ในการกระทำหรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งนั้นย่อมมีผลที่เกิด ขึ้นตามมาเป็นพันธะแห่งการกระทำผู้กระทำต้องรับผิดชอบต่อไม่ว่าจะเป็นแง่ลบหรือแง่บวกตาม มากก็ตามสิทธิจึงมีส่วนที่ปรากฏออกมาเป็นสิทธิที่ยอมรับกันโดย

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐๙๓.

^๒ชัยวัฒน์ อัตพัฒน, **จริยศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕), หน้า ๓๖๔.

ตัวของบุคคลในกลุ่ม หรือชนหมู่ใหญ่โดยทั่วไป และเป็นสิทธิของความความเป็นมนุษย์และเพื่อการดำรงอยู่อย่างสมศักดิ์ศรีของมนุษย์^๓

บรรเจิด สิงคะเนติ ได้กล่าวถึงสิทธิมนุษยย์ไว้ว่า สิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญหรือสิทธิมนุษยชนของทุกๆ คน สิทธิประเภทนี้ได้แก่ สิทธิที่รัฐธรรมนูญมุ่งที่จะให้ความคุ้มครองแก่ทุกๆ คน โดยมีได้แบ่งแยกว่าบุคคลนั้นจะเป็นคนดีหรือไม่ดีหรือชนชาติใด หรือศาสนาใด มีสิทธิตามรัฐธรรมนูญเท่าเทียมกัน^๔

สมชาย กษิติประดิษฐ์ ได้กล่าวถึงสิทธิมนุษยย์ไว้ ๓ ทาง คือ

- ๑) เกิดจากธรรมชาติโดยตรง เป็นสิ่งที่มีมาตามธรรมชาติ
- ๒) เกิดจากความรู้สึกผิดชอบของมนุษย์ เห็นว่ามนุษย์ย่อมรู้สึกว่าการกฎหมายธรรมชาติมีอยู่ อันเกิดจากความรู้สึกผิดชอบของมนุษย์เอง
- ๓) เกิดจากพระเจ้า เป็นความคิดทางคริสต์ศาสนาที่เห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่างมาจากพระเจ้าทั้งสิ้น^๕

เสน่ห์ จามริก ได้กล่าวถึงความหมายและขอบข่ายของสิทธิมนุษยชน คือ ลักษณะความเป็นองค์รวมของชีวิต ซึ่งย่อมประกอบไปด้วยทั้งมนุษย์ สังคม และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมย่อมต้องการวิถีการเจริญรุ่งเรืองวัฒนธรรมสิทธิมนุษยชนที่แตกต่างไปจากวิถีของอำนาจ และค่านิยมในประวัติศาสตร์พัฒนาการสิทธิมนุษยชนของสังคมโลกตะวันตก สิทธิมนุษยชนเป็นหลักการสากลของธรรมชาติความเป็นมนุษย์ร่วมโลก ไม่อาจแบ่งแยก หรือเลือกปฏิบัติไม่ว่าจะโดยเกณฑ์เชื้อชาติ สัญชาติ เพศและวัย ตลอดจนศาสนาและลัทธิความเชื่อต่างๆ เพียงแต่ว่าสภาพลักษณะชนิด ประเภทและขอบข่ายความเชื่อมโยงซับซ้อนของประเด็นปัญหาสิทธิมนุษยชน อาจมีความแตกต่างหลากหลายกันไปตามกาลเวลาและบริบทเฉพาะทางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจการเมือง และสังคมวัฒนธรรม โดยนัยนี้เองสิทธิมนุษยชนจึงมีความเป็นพลวัตตามสภาวะการเปลี่ยนแปลง

^๓ เตือน คำดี, **ศาสนศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๒๔๐.

^๔ บรรเจิด สิงคะเนติ, **หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๗), หน้า ๓๕๑.

^๕ สมชาย กษิติประดิษฐ์, **สิทธิมนุษยชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖), หน้า ๓๕๕.

ทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมโลกร่วมสมัยซึ่งมวลกลุ่มชนชุมชนและประชาชน มีความเป็นพลวัตตามสภาวะการเปลี่ยนแปลงทางสังคม^๖

อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์ ได้กล่าวถึงความหมายของสิทธิมนุษยชนคือ สิทธิที่มนุษย์ทุกคนพึงมีในฐานะที่เป็นมนุษย์ แต่สิทธิของมนุษย์ก็เกี่ยวข้องกับอดีต ตั้งแต่มีการกำเนิดมนุษย์ขึ้นมาในโลกนี้ตั้งแต่เกิดจนตาย โดยปราศจากเงื่อนไขหรือข้อจำกัดทางกฎหมาย ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าว ก็มีแต่ธรรมชาติเท่านั้นที่อยู่ล้อมรอบมนุษย์ ในระยะเริ่มแรกมนุษย์ก็คงจะไม่แตกต่างไปจากสัตว์ซึ่งต่างก็จะต้องดิ้นรนเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอด ต่อมาเมื่อมนุษย์มีความเจริญก้าวหน้าขึ้น มีการอยู่กันเป็นกลุ่ม เป็นครอบครัว เป็นชนเผ่า เป็นรัฐตามลำดับ ความไม่เป็นธรรมก็เกิดขึ้นในระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง ก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวาย ความไม่สงบสุข ความเอาัดเอาเปรียบ ความขัดแย้งรุนแรงเกิดขึ้นบางครั้งถึงขนาดเป็นการป่าเถื่อนไม่มีมนุษยธรรมมนุษย์ จึงต้องการที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองมีความปลอดภัยตลอดจนได้รับสิทธิต่างๆ ของตนเองซึ่งพึงมีมนุษย์จึงได้พิจารณาถึงสิทธิตามธรรมชาติ สำหรับแนวคิดในเรื่องสิทธิตามธรรมชาตินี้เป็นที่มาอันสำคัญยิ่งของสิทธิมนุษยชนในปัจจุบัน^๗

ในอดีตที่ผ่านมาความเป็นอยู่ของผู้คนส่วนใหญ่ ยังต้องอาศัยจารีตประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของสังคม ในการป้องกันการเอาัดเอาเปรียบกัน หรือเป็นแบบแผนในการปฏิบัติตาม เพื่อไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิในชีวิตและทรัพย์สินของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในชุมชนหรือสังคมนั้น การอาศัยแบบแผนดังกล่าวจากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาตามความหมายของสิทธิมนุษยชนอย่างครอบคลุมทุกมิติ สิทธิมนุษยชนตามหลักจริยศาสตร์หรือตามหลักของพุทธปรัชญาได้กล่าวถึง สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ คือ สิทธิที่เราต้องมีชีวิตอยู่เพื่อความรุ่งเรืองของตนสิทธิที่จะมีเสรีภาพ คือ เสรีภาพในร่างกายในความคิดเห็นในการแสดงออกที่ไม่ผิดกฎหมายและศีลธรรม สิทธิในการการศึกษา คือ ทุกคนต้องมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาเท่าเทียมกัน สิทธิในทรัพย์สิน คือ สิทธิในการแสวงหาทรัพย์สินสมบัติและใช้ทรัพย์สินสมบัติที่ตนหามาได้อย่างอิสระ^๘

^๖ เสน่ห์ จามริก, **สิทธิมนุษยชนไทยในสถานการณ์สากล**, (กรุงเทพมหานคร : อุษากการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒-๑๓.

^๗ อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, **สิทธิมนุษยชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๕๒), หน้า ๑๖.

^๘ ชัยวัฒน์ อดิพัทธ์, **จริยศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕), หน้า ๓๖๔.

ทุกคนที่เกิดมามีสิทธิติดตัวมา “สิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญหรือสิทธิมนุษยชนของทุกๆ คน สิทธิประเภทนี้ ได้แก่ สิทธิที่รัฐธรรมนูญมุ่งที่จะให้ความคุ้มครองแก่ทุกๆ คน โดยมีได้แบ่งแยกว่าคุณคนนั้นจะเป็นคนดีหรือไม่ดีหรือชนชาติใด หรือศาสนาใด มีสิทธิตามรัฐธรรมนูญเท่าเทียมกัน”^๙

ความหมายของสิทธิมนุษยชนมีรากเหง้าความคิดมาจากแนวความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติและสิทธิธรรมชาติ การปรากฏตัวหรือสถานการณ์มีอยู่ของสิทธิมนุษยชน ในสายตาของฝ่ายกฎหมายธรรมชาติหรือธรรมชาตินิยม มักมองว่าสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่มีอยู่แล้ว โดยธรรมชาติหรือเป็นสิทธิธรรมชาติ (Natural Rights) ซึ่งมนุษย์เพียงค้นพบ (Discover) มิใช่สิทธิที่เกิดจาก อำนาจหรือการประทานให้ของมนุษย์ด้วยกันเอง^{๑๐} สิทธิมนุษยชน จึงเป็นสิทธิที่คนทุกคนมีอยู่โดยเสมอภาคเท่าเทียมกันด้วยเหตุที่เขา เป็นมนุษย์ เป็นสิทธิที่ตั้งอยู่บนความใส่ใจต่อธรรมชาติแห่งการเป็นมนุษย์ของเราของมนุษย์ (Human Nature) มิได้เกิดขึ้นเพราะการอนุญาตจากรัฐหรือเป็นผลจากการกระทำของใครคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ ดังนั้น ในการมีสิทธิมนุษยชนบุคคลจึงไม่จำเป็นต้องมีสิ่งใดๆ นอกเหนือจากความเป็นมนุษย์เขาไม่ต้องทำอะไรทั้งสิ้นนอกเสียจากการได้เกิดมาเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชน คือ คุณลักษณะประจำตัวของมนุษย์ทุกคนในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์และด้วยเหตุผลแต่เพียงอย่างเดียวว่าเขาเกิดมาเป็นมนุษย์ ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้แล้วตั้งแต่ก่อนที่จะมีสังคมการเมืองที่เรียกว่า “รัฐ” (State) เกิดขึ้น^{๑๑} และไม่มีมนุษย์ผู้ใดสามารถละสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ได้โดยชอบและไม่มี “ผู้ปกครองว่าการแผ่นดิน (Sovereign) ” คนใดหรือคณะใดมีอำนาจทำลายสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ได้เช่นกัน^{๑๒} สิทธิมนุษยชนจึงมิได้เป็นการที่รัฐบัญญัติกฎหมายให้สิทธิแก่บุคคล หากแต่เป็นการที่กฎหมายของรัฐได้รับรองถึงความมีอยู่ของสิทธิที่ติดตัวมนุษย์ไว้ในบทบัญญัติของกฎหมายเท่านั้น เช่น สิทธิในชีวิตร่างกายของบุคคล เสรีภาพในทางความเชื่อของบุคคล เป็นต้น^{๑๓}

^๙ บรรเจิด สิงคะเนติ, **หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๗), หน้า ๓๕๑.

^{๑๐} จรัญ โฆษณานันท์, **สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๕๖), หน้า ๕๗ - ๕๘.

^{๑๑} วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, **สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๔๐**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๓), หน้า ๔๔.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐.

^{๑๓} บรรเจิด สิงคะเนติ, **หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ**, หน้า ๗๓.

การให้ความหมายสิทธิมนุษยชนตามแนวคิดดังกล่าว เป็นการให้ความหมายสิทธิมนุษยชนโดยพิจารณาจากธรรมชาติของการเป็นมนุษย์และยืนยันถึงการถือครองสิทธิดังกล่าวโดยมนุษย์ทุกคนและจากความหมายดังกล่าวทำให้เห็นถึงลักษณะของสิทธิมนุษยชน ๒ ประการคือ

๑) **ความเป็นสากล (Universality)** ของสิทธิมนุษยชน กล่าวคือ เนื่องจากสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่ผูกพันอยู่กับความเป็นมนุษย์และติดตัวมนุษย์ทุกคนมาตั้งแต่กำเนิดสิทธิมนุษยชนจึงไม่มีข้อจำกัดในทางลักษณะตัวบุคคลคือ เป็นสิทธิที่บุคคลทุกคนเป็นผู้ทรงสิทธิโดยไม่มีการแบ่งแยกว่าบุคคลนั้นจะเป็นคนของชาติใด เชื้อชาติใด ภาษาใดหรือศาสนาใดและสามารถกล่าวอ้างสิทธิดังกล่าวได้โดยไม่จำกัดสถานที่และเวลา

๒) **การไม่อาจสละโอนหรือยอมให้พรากไป (Inalienability)** แก่ผู้ใดผู้หนึ่งกล่าวคือ แม้สิทธิมนุษยชนจะเป็นสิทธิที่ติดตัวทุกคนมาตั้งแต่กำเนิดในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์และบุคคลทุกคนสามารถกล่าวอ้างสิทธิดังกล่าวได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ แต่บุคคลทุกคนในฐานะที่เป็นผู้ทรงสิทธิดังกล่าว ก็ไม่อาจแสดงเจตนาจำหน่ายโอนหรือสละสิทธิดังกล่าวให้แก่บุคคลใดก็ได้ และรัฐหรือบุคคลใดก็ไม่อาจกระทำ การใดอันเป็นการพรากสิทธิดังกล่าวไปจากบุคคลได้ เพราะหากยอมให้มีการโอน การสละ หรือการพรากสิทธิมนุษยชนไปจากบุคคลได้ เท่ากับยอมให้มีการสละหรือทำลายความเป็นมนุษย์ของบุคคลได้ ซึ่งไม่อาจทำได้ เพราะความเป็นมนุษย์ไม่อาจจะสละโอนหรือทำลายได้โดยรัฐหรือบุคคลใดแม้กระทั่งมนุษย์คนนั่นเอง^{๑๔} นิยามความหมายสิทธิมนุษยชนดังกล่าวเป็นการนิยามความหมายสิทธิมนุษยชนในยุคเริ่มต้นในสังคมตะวันตกและเมื่อสังคมและอุดมการณ์ทางการเมืองการปกครองทางตะวันตกเปลี่ยนแปลงไปการนิยามความหมายสิทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตกก็เปลี่ยนไปตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วย

ความหมายตามแนวคิดสมัยใหม่เห็นว่าสิทธิมนุษยชนไม่ใช่สิทธิที่มีมาโดยธรรมชาติของมนุษย์แต่เกิดจากการกระทำหรือการสร้างสรรค์ของมนุษย์ภายหลังที่เกิดสังคมการเมืองที่เรียกว่ารัฐแล้วและเห็นว่าสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องอุดมการณ์หรือแนวคิดที่มนุษย์กล่าวอ้างเพื่อเรียกร้องให้ประโยชน์ของตนได้รับการรับรองคุ้มครองจากผู้ปกครองหรือรัฐ โดยอ้างความชอบธรรมของประโยชน์นั้นๆว่าเป็นสิ่งจำเป็นต่อความเป็นมนุษย์ (Human Dignity)^{๑๕} และมีการพัฒนาไม่หยุดนิ่งตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์ในแต่ละยุคสมัย สิทธิมนุษยชนตามแนวคิด

^{๑๔} จรัญ โงษณนนท์, **สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม**, หน้า ๕๘.

^{๑๕} วิชัย ศรีรัตน์, “พัฒนาการของสิทธิมนุษยชน”, **ดุลพาท**, ปีที่ ๔๘, ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๔๔) : ๔๗.

สมัยใหม่จึงไม่ใช่สังคมนั้นที่เป็นนิรันดร์หรือคุณค่าสูงสุดและมีใช้สิ่งสมบูรณ์ถูกต้องในทุกๆ สถานที่ หรือโดยไม่จำกัดกาล^{๑๖} หากแต่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามพัฒนาการทางประวัติศาสตร์การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัย และจากวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ในแต่ละยุค สมัยจนกระทั่งปัจจุบัน จากความหมายคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ดังกล่าว จะเห็นว่าสิทธิมนุษยชน สมัยใหม่หรือปัจจุบันมิได้หมายความเฉพาะสิทธิธรรมชาติที่ติดตัวทุกคนมาตั้งแต่กำเนิดในฐานะที่ เกิดมาเป็นมนุษย์เท่านั้นแต่ยังรวมถึงสิทธิอันจำเป็นที่มนุษย์พึงมีเพื่อดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีของ มนุษย์ด้วยด้วยได้แก่ สิทธิในความเป็นอยู่ที่ดี สิทธิในการยอมรับนับถือ สิทธิในการกำหนดตนเอง สิทธิในการพัฒนาตนเอง หรือสิทธิมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรของรัฐ นอกจากนี้สิทธิ มนุษยชนสมัยใหม่ยังมีได้หมายถึงเฉพาะสิทธิของปัจเจกชนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงสิทธิของกลุ่ม บุคคลด้วย โดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้ด้อยโอกาสและเสียเปรียบในสังคมที่ต้องได้รับการดูแล ปกป้องจากสังคมหรือรัฐ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าสิทธิมนุษยชนสมัยใหม่หรือในยุคปัจจุบันมีสอง ระดับคือสิทธิของปัจเจกชนกับสิทธิของกลุ่มบุคคล

๒.๑.๒ หลักสิทธิมนุษยชน

การศึกษาหลักของสิทธิมนุษยชน ในเบื้องต้นควรจะเข้าใจสิทธิมนุษยชนในลักษณะ ใดๆจึงจะถือว่าถูกต้อง เพราะการที่เราบอกว่าบุคคลผู้หนึ่ง มีสิทธิที่จะไปที่ไหนก็ได้ในประเทศ ถ้าเป็นสถานที่สาธารณะ นั้นหมายถึงการที่บุคคลผู้หนึ่งได้รับการรับรองให้ทำเช่นนั้นได้ ใครก็ตามไป ขัดขวางหรือแทรกแซงไม่ให้บุคคลผู้นั้น ไปเดินเล่นในสวนสาธารณะไม่ได้หรือหากมีผู้ใดพยายามกระทำ ขัดขวาง โดยการพยายามบังคับ หรือข่มขู่ หรือขู่ไล่ นายขาว เพื่อไม่ให้เดินเล่นในสวนสาธารณะ คนอื่นก็มีหน้าที่ที่จะห้ามปราม หรือขัดขวางไม่ให้เขากระทำเช่นนั้นในที่นี้ มีแนวคิด ๓ ประการ คือ ทำไมบุคคลจึงได้รับการรับรองให้เดินเล่นได้ในสวนสาธารณะ และเหตุใดคนอื่นจึงมีหน้าที่ดูแลรักษา สิทธิของบุคคลผู้ได้รับสิทธิ ทำไมการขัดขวางจึงเป็นการละเมิดสิทธิประชาชนซึ่งการคุ้มครองสิทธิ มนุษยชนนั้นมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ เช่น สมัยกรีกหรือโรมันก็ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิทธิ ของบุคคลสืบเนื่องกันตลอดมาแต่เดิมความคิดดังกล่าวได้โน้มเอียงไปทางจำกัดอำนาจกษัตริย์ หรือผู้มีอำนาจในการปกครองจึงกลายเป็นคำที่ใช้อ้างเพื่อต่อสู้กับความไม่ยุติธรรมจากผู้มีอำนาจ ในการปกครองจนกระทั่งทำให้เกิดความพยายามที่จะกำหนดสิทธิต่างๆ ซึ่งบุคคลต้อง การได้รับ

^{๑๖} จรัญ โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทาง สังคม, หน้า ๑๒๕.

จากรัฐในฐานะที่พวกเขาเป็นมนุษย์ไว้เป็นมาตรฐานเดียวกัน^{๑๗} ซึ่งหากสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิที่มีกฎหมายรองรับ เราก็ทราบคำตอบได้ทันทีว่าทำไมบุคคลผู้ได้รับสิทธิจึงกระทำกิจเช่นนั้นได้ มิได้มีจุดประสงค์ที่ต้องการถามว่ามีการรับรองหรือไม่แต่ต้องถามคำถามที่ลึกไปกว่านั้น คือ ทำไมจึงต้องรับรองสิทธิดังกล่าว ดังนั้นหากมีใครก็ตามตอบว่าที่เรารู้ตระหนัก และรับรองสิทธิดังกล่าวได้ก็เพราะมีคนจำนวนไม่น้อยเห็นว่า มีสิทธิมนุษยชนอยู่ ซึ่งยืนยันได้จากกฎหมายหรือดูร่างข้อตกลง เช่น คำประกาศสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ ก็ยังถือว่า ไม่ใช่คำตอบที่เพียงพอ และเราไม่ต้องการคำตอบเช่นนี้เพราะการที่มีคนจำนวนหนึ่งไม่ว่ามาก หรือน้อยคนก็ตามเห็นว่ามีสิทธิ เช่นนั้นเป็นเพียงการบอกกับเราว่ามีคนที่มีความเชื่อว่ามีของบางอย่างอยู่ลองเปรียบเทียบกรณีมีคนเชื่อว่ามีปิศาจ การยืนยันความเชื่อว่ามีอยู่โดยอ้างความชอบธรรมจากกฎหมายก็เป็นเพียงข้อตกลงรับรองในสังคมเท่านั้น

ดังนั้น หากมีการตั้งคำถามว่ามีสิทธิมนุษยชนหรือไม่ จึงอาจเป็นการถามได้ว่าสิทธิอะไรสมควรได้รับการยอมรับตามกฎหมาย โดยการทำเป็นรูปมีกฎหมายรับรองเพื่อให้ประกันสิทธินั้นอย่างจริงจัง ส่วนสิทธิอะไรที่อยู่ในข่ายประเภทสิทธิมนุษยชน และสิทธิที่อยู่เป็นพื้นฐานว่าสิทธิอื่นก็เป็นประเด็นถกเถียงแตกต่างกันอยู่ เช่น เรื่องเสรีภาพในการแสดงออกเสรีภาพในการนับถือศาสนาเป็นสิทธิมนุษยชน สิทธิในการได้งานทำสิทธิในชีวิต เสรีภาพที่จะพ้นจากความต้องการ และการคุกคามจากบุคคลอื่นไม่ว่าที่ใดในโลก เป็นสิทธิมนุษยชนทั้งสิ้น คำตอบของทฤษฎีทางสิทธิมนุษยชนจากความหมายของคำว่า สิทธิ แยกได้สองประเภท คือ (๑) สิทธิตามกฎหมายซึ่งหมายถึง อำนาจหรือประโยชน์ที่บุคคลได้รับ การรับรองและคุ้มครองโดยกฎหมาย (๒) สิทธิทางธรรม ซึ่งมีลักษณะเป็นเอกเทศไม่ขึ้นกับกฎหมายของสังคมหรือสถาบันใดๆ แต่ขึ้นอยู่กับอุดมคติและความสำนึกของมนุษย์ ซึ่งอาจขัดแย้งกับสิทธิตามกฎหมายใดก็ได้^{๑๘} ทฤษฎีว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแม้จะมีความแตกต่างในส่วนเนื้อหารายละเอียด แต่มีเป้าประสงค์เหมือนกันกำหนดแบบแผนพฤติกรรมบางประการของมนุษย์ ระบบทฤษฎีว่าด้วยสิทธิมนุษยชนให้เกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าการกระทำของตัวผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือผู้ที่เป็นผู้ประพฤติตามศีลธรรม แต่ระบบศีลธรรม อาจระบุถึงผู้ปฏิบัติตามผู้ที่เป็นผู้กระทำทางศีลธรรม อาจไม่ใช่เฉพาะมนุษย์แต่รวมถึงสิ่งอื่นๆ เช่น สัตว์ พืช เป็นต้น โดยที่สิทธิมนุษยชนจะระบุถึงผู้กระทำทาง

^{๑๗} กุลพล พลวัน, **สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๗), หน้า ๕.

^{๑๘} เมธี ดุลยจินดา, **สิทธิเสรีในเรื่องสภาพแรงงาน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๒), หน้า ๖๕.

ศีลธรรม ในที่นี้มุ่งกล่าวเฉพาะสิทธิมนุษยชนเท่านั้น สิทธิของสัตว์ หรืออะไรอื่นนอกไปจากนั้น เป็นประเภทของสิทธิ อีกประเภทหนึ่ง ไม่อยู่ในสิทธิมนุษยชน จากการศึกษาความหมายแนวคิด หลักสิทธิมนุษยชนสรุปได้ว่า สิทธิมนุษยชน คือ สิทธิของมนุษย์ที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด สิทธิในด้านความเสมอภาคกันความเท่าเทียมกัน สิทธิในชีวิตร่างกายทรัพย์สิน สิทธิในความคิด อย่างมีอิสระเสรีภาพ มาเป็นพื้นฐานของกฎหมายและโดยได้รับความยุติธรรม เสรีภาพตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งเชื้อชาติ ศาสนา เพศ สีผิว ภาษา จะต้องได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งพอสรุปแนวคิดหลักสิทธิมนุษยชนเป็น ๓ ลักษณะประกอบด้วย

๑. สิทธิตามกฎหมาย คืออำนาจหรือประโยชน์บุคคลจะได้รับการรับรองคุ้มครองโดยกฎหมาย อย่างยุติธรรม ด้านความเสมอภาคโดยไม่แบ่งชนชั้น วรรณะ เพศ เชื้อชาติ ศาสนา ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน

๒. สิทธิทางธรรม มีลักษณะไม่ขึ้นกับกฎหมาย เพราะเป็นแนวความคิดที่อยู่ในจิตใจของมนุษย์ คือมโนธรรมเป็นองค์ประกอบในการประกอบชีวิตที่ดีหรือเป็นวิถีทางที่จะนำไปสู่ชีวิตที่พึงปรารถนา

๓. สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม คือ สิทธิต่างๆ ในการทำงาน ในการหาเลี้ยงชีพและครอบครัว ความมั่นคง ในการประกอบกิจการ การพักผ่อน ในการศึกษา การอนามัย สิทธิในการเข้าร่วมโดยเสรีภาพ ในชีวิตวัฒนธรรมของชุมชน

หลักสิทธิมนุษยชนแม้จะมีเนื้อหารายละเอียดแตกต่างกันแต่มีสิ่งที่เหมือนกันอยู่บ้าง กล่าวคือ การกระทำที่สมควรทำตามหลักศีลธรรม คือ แบบแผน พฤติกรรม ประการของมนุษย์ คือ การกระทำทางศีลธรรม สิทธิมนุษยชน มีเป้าหมายให้นานาประเทศมีกฎหมายรองรับ หลักปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ทุกๆ ประเทศอย่างเห็นคุณค่าในความเป็นมนุษย์อย่างเสมอภาคกัน สิทธิมนุษยชนมีจุดหมายที่จะให้มนุษย์ชาติ เกิดสันติภาพ ความเสมอภาคกัน เพื่อต้องการให้มนุษย์อยู่อย่างสันติไม่เบียดเบียนกัน เคารพในสิทธิความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน

๒.๑.๓ สาระสำคัญของสิทธิมนุษยชน

สาระสำคัญของหลักสิทธิมนุษยชน จากการศึกษาความหมายและหลักการข้างต้นถือได้ว่าหลักสิทธิมนุษยชนคือจุดเริ่มต้นของสันติภาพของโลกมนุษย์ เพราะมนุษย์ชาติที่เกิดขึ้นในโลกย่อมมีสิทธิและหน้าที่โดยธรรมชาติด้วยกันทุกคน นอกจากสิทธิและหน้าที่โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์ ยังมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายอีกมากมาย ซึ่งในกรณีนี้จะศึกษาได้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายรัฐธรรมนูญ และสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาสากลแห่งสหประชาชาติ

ตลอดจนสิทธิ และหน้าที่ทางศีลธรรม สิทธิและหน้าที่จึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด สิทธิของบุคคลคนหนึ่งก็เป็น หน้าที่ของบุคคลอีกคนหนึ่ง ที่ได้มีหน้าที่ ที่นั้นย่อมมีสิทธิควบคู่กันไป^{๑๙} และสิทธิมนุษยชนยังมีความสำคัญในฐานะที่เป็นอารยธรรมโลก (World Civilization) ที่พยายามวางระบบความคิดเพื่อให้มนุษย์ทั่วโลกเกิดความระลึกถึง คำนึงถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ตั้งแต่ยอมรับความเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรี ซาติกำเนิด สิทธิต่างๆ ที่มีพื้นฐานมาจากความชอบธรรม ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งสิทธิตั้งแต่กำเนิด โดยให้ความสำคัญกับคำว่าชีวิต (Life)^{๒๐} ความสำคัญของสิทธิมนุษยชน มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาเท่าเทียมกันมนุษย์มีสิทธิบางประการที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิดจนกระทั่งถึงแก่ความตาย สิทธิดังกล่าวได้แก่สิทธิในชีวิตเสรีภาพ ในร่างกาย และความเสมอภาคซึ่งเป็นสิทธิที่ไม่อาจโอนให้แก่กันได้และใครจะล่วงละเมิดมิได้หากมีการล่วงละเมิดก็อาจจะก่อให้เกิดอันตราย หรือกระทบกระเทือนเสื่อมเสียต่อสภาพของความเป็นมนุษย์^{๒๑} มนุษย์ทุกคนเกิดมาแล้วย่อมมีสิทธิในตนเองที่สามารถปกป้องตนเองอย่างมีศักดิ์ศรี ไม่สมควรที่บุคคลอื่นจะถือสิทธิ ครอบครอง ซ้ำร้ายใช้แรงงานกดขี่ ทรมาน หรือการลงโทษด้วย วิธีการที่โหดร้ายที่สำคัญมนุษย์เป็นสัตว์สังคม คือชอบอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นพวก มีอิสระสร้างสรรค์ผลงานพัฒนาศักยภาพของตนเอง มนุษย์มีเกียรติภูมิที่เกิดเป็นมนุษย์ มีคุณค่าในตนเอง มีความภาคภูมิใจ ไม่ควรเหยียดหยามบุคคลอื่นด้านชื่อเสียง เกียรติยศ การประจาน ต่อสาธารณชนให้เสื่อมเสียเกียรติยศชื่อเสียง ดังนั้นกฎหมายจึงต้องคุ้มครองป้องกันสิทธิของบุคคล เกียรติยศชื่อเสียง และ มนุษย์ทุกคนเกิดมามีฐานะไม่เท่าเทียมกัน ศักยภาพไม่เท่าเทียมกันแม้ถิ่นกำเนิดเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา ผิวกาย สุข สถานภาพทางสังคม การศึกษาไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้น บุคคลพึงได้รับ การคุ้มครองจากรัฐในฐานะเป็นพลเมืองของรัฐ

ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสมัชชาสหประชาชาติข้อที่ ๑ กล่าวว่าไว้ว่า มวลมนุษยชาติเกิดมา มีสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค ในเกียรติภูมิ ต่างมีความรู้สึกผิดชอบและมีโนธรรมและควรปฏิบัติต่อกัน ด้วยเจตนารมณ์แห่ง ภราดรภาพ ปฏิญญาสากลนี้เป็นข้อตกลงร่วมกันของมวลสมาชิกประเทศต่างๆ ในโลกที่รวมตัวกันเป็นองค์กรกลางระหว่างประเทศ มีความพยายามที่จะสร้างมาตรฐานในการอยู่ ร่วมกันของ มนุษย์ เพื่อประจักษ์ในคุณค่าและศักดิ์ศรีของ

^{๑๙} สำเนียง ยอดศรี, **จริยศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาภูมิภววิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๙๔.

^{๒๐} ชะวัชชัย ภาคินธุ์, **กระบวนการเรียนรู้และปฏิบัติการณสิทธิมนุษยชน**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๓.

^{๒๑} สมชาย กษิติประดิษฐ์, **สิทธิมนุษยชน**, หน้า ๕.

ความเป็นมนุษย์ด้วยกัน โดยมองว่า มนุษย์ ทุกคนควรได้รับการปฏิบัติต่อกัน ด้วยความเท่าเทียมกันและเป็นมิตรกัน ซึ่งเป็นหลักการในแนวทัศน์ที่เน้นไปในด้านความรู้สึกนึกคิดเพื่อที่จะส่งเสริมการปฏิบัติให้เกิดขึ้น อันเนื่องจากความแตกต่างทาง เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม ของมวลมนุษยที่อยู่รวมกันเป็นหมู่เหล่า ซึ่งจะทำให้เกิดการแตกแยกกันได้ง่าย เมื่อเกิดความไม่เข้าใจกันหรือขัดแย้งกันขึ้นย่อมนำมาความเดือดร้อน วุ่นวายมาสู่ สังคม^{๒๒} ปริญญาสาากลดังกล่าว จึงเป็นการให้คำมั่นสัญญาาระหว่างกันว่าในการอยู่ร่วมกันของ มนุษย์ต้องให้เกียรติซึ่งกันและกันในสำนึกของความเป็นมนุษย์ด้วยกัน และมีเจตนาดีต่อกันอย่างพี่น้อง นอกจากนี้แล้วสาระสำคัญของหลักสิทธิมนุษยชนยังมีความสำคัญในแง่ของการเป็นหลักประกันของความเป็นมนุษย์ส่งเสริมคุณค่าความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์แบบ

๒.๒ ความเป็นมาปริญญาสาากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ

ปริญญาสาากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติเป็นข้อตกลงของสหประชาชาติซึ่งได้กำหนดขึ้น เพื่อให้ประเทศสมาชิกได้ใช้เป็นแนวทางในการคุ้มครองดูแลสิทธิและเสรีภาพของพลเมืองประเทศของตน แนวคิดเกี่ยวกับปริญญาสาากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติเกิดขึ้นหลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ สิ้นสุดลง เนื่องจากเหตุการณ์ดังกล่าวได้นำมาซึ่งความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของประเทศคู่สงครามอย่างมหาศาล จึงทำให้ประเทศต่างๆทั่วโลกห่วงเกรงเหตุการณ์ในลักษณะดังกล่าวจะเกิดขึ้นในอนาคต ดังนั้นได้มีการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้นและได้มีการผลักดันให้องค์การสหประชาชาติเร่งกำหนดแนวทางคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขึ้นมาคุ้มครองมนุษยชาติ จนกระทั่งเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ (ค.ศ. ๑๙๔๘) สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติจึงได้มีมติยอมรับและประกาศใช้ปริญญาสาากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติขึ้นอย่างเป็นทางการครั้งแรกตามมาด้วยติการะหว่างประเทศอีก ๒ ฉบับด้วยกันได้แก่กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๑๙ (ค.ศ. ๑๙๗๖)^{๒๓}

ต่อมาในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๖ (ค.ศ. ๑๙๙๓) สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้มีมติจัดตั้งตำแหน่งข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติขึ้น เพื่อดูแลและส่งเสริมสิทธิ

^{๒๒} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชามนุษยกับอารยธรรมหน่วยที่ ๑-๗, (นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔), หน้า ๒๙๕.

^{๒๓} กุมพล พลวัน, สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก, หน้า ๑-๓.

มนุษยชนรวมทั้งตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศต่างๆ โดยผู้ดำรงตำแหน่งเป็นคนแรก คือ นายโฮเซ อายาลา ลาสโซ (Jose Ayala Lasso) นักการทูตชาวเอกวาดอร์ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติคนแรก เกิดเมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม ค.ศ. ๑๙๓๙ (พ.ศ. ๒๔๘๒) เคยเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของเอกวาดอร์สามสมัย และเคยดำรงตำแหน่งประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติสองสมัย หลังจากประชุมระดับโลกว่าด้วยสิทธิมนุษยชนใน ค.ศ. ๑๙๙๓ (พ.ศ. ๒๕๓๖) สมัชชาใหญ่สหประชาชาติได้มีมติให้มีตำแหน่งข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนสหประชาชาติขึ้น โดยให้มีภาระหน้าที่ในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้านตามข้อมติในคราวการประชุมวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๑๙๙๓ (พ.ศ. ๒๕๓๖) นายอายาลาลาสโซ ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งข้าหลวงใหญ่ฯ คนแรก ดำรงตำแหน่งระหว่างเดือนเมษายน ค.ศ. ๑๙๙๔ (พ.ศ. ๒๕๓๗) ถึงเดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๙๙๗ (พ.ศ. ๒๕๔๐)

ภารกิจสำคัญของนายอายาลา ลาสโซ คือ การปฏิรูปศูนย์สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Centre for Human Rights) เดิม ที่ได้เปลี่ยนเป็น “สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Office of the High Commissioner for Human Rights) เพื่อให้เป็นหน่วยงานที่ทำงานเชิงรุก และเป็นศูนย์กลางความเชี่ยวชาญในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนทุกด้าน ภายหลังจากมีการแต่งตั้งตำแหน่งข้าหลวงใหญ่ฯ ขึ้น และนายอายาลา ลาสโซ ยังมีบทบาทในการจัดทำโครงสร้างของสำนักงานสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ รวมทั้งโครงการและแผนการต่าง ๆ ในระยะเริ่มแรกของสำนักงานฯ เพื่อให้การดำเนินงานของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ฯ สอดคล้องกับปฏิญญาและแผนปฏิบัติการกรุงเวียนนาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Vienna Declaration and Programmed of Action) ค.ศ. ๑๙๙๓ (พ.ศ. ๒๕๓๖)^{๒๔}

๒.๒.๑ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติมีวัตถุประสงค์และหลักการทั่วไปเกี่ยวกับมาตรฐานด้านสิทธิมนุษยชน แต่ไม่มีพันธะผูกพันในแง่ของกฎหมายระหว่างประเทศ ประกอบด้วยการรับรองสิทธิมนุษยชนในด้านต่างๆ จำนวน ๓๐ ข้อ ซึ่งสามารถนำมาจัดกลุ่มได้เป็น ๔ กลุ่ม คือ (๑) สิทธิมนุษยชนเบื้องต้น (ข้อที่ ๑ - ๓) (๒) สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

^{๒๔} สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, “ศูนย์สารสนเทศสิทธิมนุษยชน”, http://library.nhrc.or.th/Dictionary/search_dic.php?Search=J, ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

(ข้อที่ ๔-๒๓) (๓) สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม(ข้อที่ ๒๔ - ๒๗) (๔)หน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนต่อระเบียบสังคม และการรับรองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานระหว่างประเทศ (ข้อที่ ๒๘ - ๓๐) กล่าวได้ว่าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ถือเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่ช่วยในการวางรากฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศฉบับแรกของโลก และปัจจุบันประชาคมโลกต่างยอมรับให้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติอยู่ในฐานะแม่บทของกฎหมายสิทธิมนุษยชนทั้งหมด ประกอบด้วย^{๒๕}

ข้อ ๑ มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาอิสระเสรี และเท่าเทียมกันทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิ ทุกคนได้รับการประสิทธิประสาทเหตุผล และมนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันอย่างฉันพี่น้อง

ข้อ ๒ บุคคลชอบที่จะมีสิทธิและเสรีภาพระดาที่ระบุไว้ในปฏิญญานี้ ทั้งนี้โดยไม่มี การจำแนกความแตกต่างในเรื่องใด ๆ เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมือง หรือทางอื่นใด ชาติหรือสังคมอันเป็นที่มาเดิม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นใดนอกจากนี้ การจำแนกข้อแตกต่างโดยอาศัยมูลฐานแห่งสถานะทางการเมืองทางตุลาการหรือทางเรื่องระหว่างประเทศของประเทศ หรือดินแดนซึ่งบุคคลสังกัดจะทำมิได้ ทั้งนี้ไม่ว่าดินแดนดังกล่าวจะเป็นเอกราชอยู่ในความพิทักษ์มิได้ปกครองตนเองหรืออยู่ภายใต้การจำกัดแห่งอธิปไตยอื่นใด

ข้อ ๓ บุคคลมีสิทธิในการดำรงชีวิตในเสรีธรรมและในความมั่นคงแห่งร่างกาย

ข้อ ๔ บุคคลใดจะถูกบังคับให้เป็นทาส หรืออยู่ในภาวะจำยอมใด ๆ มิได้ การเป็นทาส และการค้าทาสจะมีไม่ได้ในทุกรูปแบบ

ข้อ ๕ บุคคลใดจะถูกทรมาน หรือได้รับการปฏิบัติ หรือลงทัณฑ์ซึ่งทารุณโหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือหยามเกียรติมิได้

ข้อ ๖ ทุก ๆ คนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลตามกฎหมายไม่ว่า ณ ที่ใด

ข้อ ๗ ทุก ๆ คนต่างเสมอกันในกฎหมายและชอบที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ ทุก ๆ คนชอบที่จะได้รับการคุ้มครองอย่างเสมอหน้าจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญานี้ และต่อการข่มขู่ส่งเสริมให้เกิดการเลือกปฏิบัติเช่นนั้น

ข้อ ๘ บุคคลมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอย่างได้ผลโดยผลศาลแห่งชาติ ซึ่งมีอำนาจเนื่องจากการกระทำใด ๆ อันละเมิดต่อสิทธิขั้นมูลฐาน ซึ่งตนได้รับจากรัฐธรรมนูญหรือจากกฎหมาย

^{๒๕} อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, สิทธิมนุษยชน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน, ๒๕๕๒), หน้า

ข้อ ๙ บุคคลใดจะถูกจับ กักขัง หรือเนรเทศโดยพลการมิได้

ข้อ ๑๐ บุคคลชอบที่จะเท่าเทียมกันอย่างบริบูรณ์ในอันที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยโดยศาลซึ่งเป็นอิสระและไร้อคติ ในการวินิจฉัยชี้ขาดสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนข้อที่ตนถูกกล่าวหาใด ๆ ทางอาญา

ข้อ ๑๑ (๑) บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาด้วยความผิดทางอาญา สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาโดยเปิดเผย ณ ที่ซึ่งตนได้หลักประกันทั้งหมดที่จำเป็นในการต่อสู้คดี (๒) บุคคลใดจะถูกถือว่ามีความผิดอันมีโทษทางอาญาใด ๆ ด้วยเหตุผลที่ตนได้กระทำหรือเว้นการกระทำการใด ๆ ซึ่งกฎหมายของประเทศหรือกฎหมายระหว่างประเทศ ในขณะที่มีการกระทำนั้นมิได้ระบุว่าเป็นความผิดทางอาญามีได้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่ใช้อยู่ในขณะที่การกระทำความผิดทางอาญานั้นเกิดขึ้นมิได้

ข้อ ๑๒ การเข้าไปแทรกสอดโดยพลการในกิจส่วนตัว ครอบครัว เคหสถาน การส่งข่าวสารตลอดจนการโจมตีต่อเกียรติยศและชื่อเสียงของบุคคลนั้นจะทำมิได้ ทุก ๆ คนมีสิทธิจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายจากการสอดแทรกและโจมตีดังกล่าว

ข้อ ๑๓ (๑) บุคคลมีสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการเคลื่อนย้าย และในถิ่นที่อยู่ภายในขอบเขตดินแดนของแต่ละรัฐ (๒) บุคคลมีสิทธิที่จะเดินทางออกจากประเทศใด ๆ รวมทั้งของตนเองและที่จะกลับคืนสู่บ้านเกิดเมืองนอน

ข้อ ๑๔ (๑) บุคคลมีสิทธิที่จะแสวงหาและพักพิงในประเทศอื่น ๆ เพื่อลี้ภัยจากการกดขี่ข่มเหง (๒) สิทธินี้จะกล่าวอ้างมิได้ในกรณีการฟ้องคดี ซึ่งโดยความจริงเกิดจากความผิดที่ไม่ใช่เรื่อง การเมือง หรือจากการกระทำที่ขัดต่อความมุ่งประสงค์และหลักการของสหประชาชาติ

ข้อ ๑๕ (๑) บุคคลมีสิทธิในการถือสัญชาติ (๒) การถอนสัญชาติโดยพลการ หรือการปฏิเสธที่จะเปลี่ยนสัญชาติของบุคคลใดนั้นจะ กระทำมิได้

ข้อ ๑๖ (๑) ชายและหญิงเมื่อเจริญวัยบริบูรณ์แล้ว มีสิทธิที่จะสมรสและที่จะสร้างครอบครัวโดยไม่มี การจำกัดใด ๆ เนื่องจากเชื้อชาติ สัญชาติ หรือศาสนา บุคคลชอบที่จะมีสิทธิเท่าเทียมกันในเรื่องการสมรส ในระหว่างการสมรสและในการขาดจากการสมรส (๒) การสมรสจะกระทำได้อีกก็โดยการยินยอมอย่างเสรี และเต็มใจของคู่บ่าวสาวผู้ตั้งใจจะ กระทำการสมรส (๓) ครอบครัว คือ กลุ่มซึ่งเป็นหน่วยธรรมชาติและพื้นฐานของสังคมและชอบที่จะได้รับการคุ้มครองโดยสังคมและรัฐ

ข้อ ๑๗ (๑) บุคคลมีสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยลำพังตนเอง และโดยการร่วมกับผู้อื่น (๒) การยึดเอาทรัพย์สินของบุคคลใดไปเสียโดยผลการกระทำมิได้

ข้อ ๑๘ บุคคลมีสิทธิในเสรีภาพแห่งความคิด มโนธรรม และศาสนา สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพที่จะเปลี่ยนศาสนา หรือความเชื่อถือ และเสรีภาพ ที่จะแสดงให้ศาสนาหรือความเชื่อถือประจักษ์ในรูปของการสั่งสอน การปฏิบัติกิจความเคารพสักการบูชา สวดมนต์ และการถือปฏิบัติพิธีกรรม ไม่ว่าโดยลำพังตนเอง หรือร่วมกับผู้อื่นในประชาคมในที่สาธารณะหรือส่วนตัว

ข้อ ๑๙ บุคคลมีสิทธิในเสรีภาพแห่งความเห็นและการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพที่จะยึดมั่นในความเห็นปราศจากการสอดแทรกและที่แสวงหารับตลอดจนแจ้งข่าว รวมทั้งความคิดเห็นผ่านสื่อใด ๆ และโดยมิต้องคำนึงถึงเขตแดน

ข้อ ๒๐ (๑) บุคคลมีสิทธิในเสรีภาพแห่งการชุมนุม และการสมาคมโดยสงบ (๒) การบังคับให้บุคคลเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมจะทำได้

ข้อ ๒๑ (๑) บุคคลมีสิทธิที่จะเข้าร่วมในรัฐบาลแห่งประเทศของตน ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยผู้แทนซึ่ง ผ่านการเลือกอย่างเสรี (๒) บุคคลมีสิทธิเข้าถึงเท่ากันในการบริการสาธารณะในประเทศของตน (๓) เจตจำนงของประชาชนจะเป็นฐานแห่งอำนาจของรัฐบาล เจตจำนงนี้จะแสดงออกโดยการเลือกตั้งเป็นครั้งเป็นคราวอย่างแท้จริง ด้วยการทำสิทธิออกเสียงอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกันและโดยการลงคะแนนลับหรือวิธีการลงคะแนนอย่างเสรี

ข้อ ๒๒ ในฐานะสมาชิกของสังคมด้วยความเพียรพยายามของชาติตลอดจนความร่วมมือระหว่างประเทศและโดยการสอดคล้องกับการระบียบและทรัพยากรของแต่ละรัฐ บุคคลมีสิทธิในความมั่นคงทางสังคมและขอบที่จะได้รับผลแห่งสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมซึ่งจำเป็นต่อศักดิ์ศรีและการพัฒนาบุคคลิกภาพอย่างเสรีของตน

ข้อ ๒๓ (๑) บุคคลมีสิทธิที่จะทำงาน ที่จะเลือกงานอย่างเสรี ที่จะมีส่วนร่วมการทำงานที่ยุติธรรมและพอใจ และที่จะได้รับความคุ้มครองจากการว่างงาน (๒) บุคคลมีสิทธิในการรับค่าตอบแทนเท่ากันสำหรับการทำงานที่เท่ากัน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติใด ๆ (๓) บุคคลผู้ทำงานมีสิทธิในรายได้ซึ่งยุติธรรม และเอื้อประโยชน์เพื่อเป็นประกันสำหรับตนเองและครอบครัวให้การดำรงชีวิตมีค่าควรแก่ศักดิ์ศรีของมนุษย์ และถ้าจำเป็นก็ขอบที่จะได้รับความคุ้มครองทางสังคมอื่น ๆ เพิ่มเติม (๔) บุคคลมีสิทธิที่จะก่อตั้งและเข้าร่วมกับสภาพแรงงานเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของตน

ข้อ ๒๔ บุคคลมีสิทธิในการพักผ่อนและเวลาว่าง รวมทั้งการจำกัดเวลาทำงานที่ขอบด้วยเหตุผลและมีวันหยุดครั้งคราวที่ได้รับค่าตอบแทน

ข้อ ๒๕ (๑) บุคคลมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอสำหรับสุขภาพ และ ความอยู่ดีของตน และครอบครัวรวมทั้งอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาล และบริการสังคมที่จำเป็น และสิทธิในความมั่นคงในกรณีว่างงาน เจ็บป่วย ทูพพลภาพ เป็นหม้าย ว่างงาน หรือการขาดปัจจัยในการเลี้ยงชีพอื่นใดในเหตุการณ์อันเกิดจากที่ตนจะควบคุมได้

(๒) มารดาและบุตรชอบที่จะได้รับการดูแลและความช่วยเหลือเป็นพิเศษ เด็กทั้งหลายไม่ว่า จะเป็นบุตรในหรือนอกสมรสย่อมได้รับการคุ้มครองทางสังคมเช่นเดียวกัน

ข้อ ๒๖ (๑) บุคคลมีสิทธิในการศึกษาการศึกษาจะเป็นสิ่งที่ให้เปล่าโดยไม่คิดมูลค่า อย่างน้อยสุดใน ชั้นประถมศึกษาและขั้นพื้นฐาน ชั้นประถมศึกษาให้เป็นการศึกษาภาคบังคับ ชั้นเทคนิค และชั้นประกอบอาชีพเป็นการศึกษาจะต้องจัดมีขึ้นโดยทั่ว ๆ ไป และชั้นสูงเป็นชั้นที่จะเปิดให้ทุกคนเท่ากันตามความสามารถ (๒) การศึกษาจะมุ่งไปในทางพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์ อย่างเต็มที่ และเพื่อเสริมพลังการ เคารพต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นมูลฐานให้แข็งแกร่ง ทั้งจะมุ่งเสริมความเข้าใจ ชันติและมิตรภาพในระหว่างประชาชาติ กลุ่มเชื้อชาติ หรือกลุ่มศาสนา และจะมุ่งขยายกิจกรรมของสหประชาชาติเพื่อธำรงสันติภาพ (๓) ผู้ปกครองมีสิทธิก่อนผู้อื่นที่จะเลือกชนิดของการศึกษาสำหรับบุตรหลานของตน

ข้อ ๒๗ (๑) บุคคลมีสิทธิที่จะเข้าร่วมใช้ชีวิตทางด้านวัฒนธรรมในประชาคมอย่างเสรี ที่จะพึงใจใน ศิลปะและมีส่วนในความคืบหน้าและผลประโยชน์ทางวิทยาศาสตร์ (๒) บุคคลมีสิทธิในการรับความคุ้มครองประโยชน์ทางด้านศีลธรรมและทางวัตถุอันเป็นผล ได้จากการประดิษฐ์ทางวิทยาศาสตร์ วรรณกรรม และศิลปะซึ่งตนเป็นเจ้าของ

ข้อ ๒๘ บุคคลชอบที่จะได้รับประโยชน์จากระเบียบสังคมและระหว่างประเทศอันจะอำนวยความสะดวกให้การใช้สิทธิและเสรีภาพบรรดาที่ได้ระบุในปฏิญญานี้ทำได้อย่างเต็มที่

ข้อ ๒๙ (๑) บุคคลมีหน้าที่ต่อประชาคมอันเป็นที่เดียวซึ่งบุคลิกภาพของตนจะพัฒนาได้ อย่างเสรีและ เต็มความสามารถ (๒) ในการใช้สิทธิและเสรีภาพ บุคคลต้องอยู่ภายใต้เพียงเช่นที่ จำกัดโดยกำหนดแห่งกฎหมาย เฉพาะ เพื่อความมุ่งประสงค์ให้ได้มาซึ่งการยอมรับและการเคารพ โดยชอบสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และเพื่อให้สอดคล้องกับข้อกำหนดอันยุติธรรมของศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยของประชาชาติและสวัสดิการโดยทั่ว ๆ ไปในสังคมประชาธิปไตย (๓) สิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ มิว่าจะด้วยกรณีใดจะใช้ให้ขัดกับความมุ่งประสงค์และหลักการ ของสหประชาชาติไม่ได้

ข้อ ๓๐ ข้อความต่าง ๆ ตามปฏิญญานี้ไม่เปิดช่องที่จะแปลความได้ว่าให้สิทธิใดๆ แก่รัฐ กลุ่มชนหรือบุคคลใด ๆ ที่จะประกอบกิจกรรม หรือกระทำการใด ๆ อันมุ่งต่อการทำลายสิทธิและเสรีภาพใด ๆ บรรดาที่ได้ระบุไว้ในบทบัญญัติฉบับนี้

๒.๒.๒ สารสำคัญของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ สารสำคัญประกอบด้วยการยอมรับศักดิ์ศรีประจำตัวหรือคุณค่าความเป็นมนุษย์ และสิทธิซึ่งเสมอกันและไม่อาจโอนแก่กันได้ของสมาชิกทั้งปวงแห่งครอบครัวมนุษยซึ่งเป็นรากฐานของเสรีภาพ ความยุติธรรม และสันติภาพให้เกิดขึ้นในโลก เพราะการเมินเฉยและดูหมิ่นเหยียดหยามสิทธิมนุษยชนได้ก่อให้เกิดการอันป่าเถื่อนโหดร้ายทารุณ ซึ่งได้กระทบกระเทือนมโนธรรมของมนุษยชาติอย่างรุนแรง และด้วยได้มีการประกาศปณิธานอันสูงสุดที่มนุษย์จะมีเสรีภาพในการพูดและในความเชื่อถือ รวมทั้งมีเสรีภาพจากความกลัวและความต้องการ ด้วยเหตุที่เป็นสิ่งจำเป็นสิทธิมนุษยชนควรได้รับความคุ้มครองโดยหลักนิติธรรม ถ้าไม่พึงประสงค์ให้มนุษย์ต้องถูกบีบบังคับให้หาทางออก โดยการกบฏต่อพระราชและการกดขี่อันเป็นที่พึงแห่งสุดท้าย ด้วยเหตุที่มวลสมาชิกแห่งสหประชาชาติได้ยืนยันไว้ในกฎบัตรถึงความเชื่อมั่นในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานในศักดิ์ศรีและคุณค่าของตัวบุคคล และในความเสมอกันแห่งสิทธิของ ทั้งชายและหญิง และได้ตัดสินใจที่จะส่งเสริมความก้าวหน้าทางสังคมตลอดจนมาตรฐานแห่งชาติให้ดีขึ้น ได้มีเสรีภาพมากขึ้น ซึ่งรัฐสมาชิกได้ปฏิญาณที่จะให้ได้มาโดยร่วมมือกับสหประชาชาติ ซึ่งการส่งเสริมการเคารพและการถือปฏิบัติโดยสากลต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน และด้วยความเข้าใจตรงกันในเรื่องสิทธิและเสรีภาพมีความสำคัญยิ่งเพื่อให้ปฏิญญานี้เกิดสัมฤทธิ์ผลอย่างเต็มเปี่ยม^{๒๖}

ดังนั้นสมัชชาจึงประกาศให้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้เป็นมาตรฐานร่วมกันแห่งความสำเร็จสำหรับประชาชนทั้งหลายและประชาชาติทั้งปวง ด้วยจุดประสงค์ที่จะให้ปัจเจกบุคคลทุกผู้ทุกนามและองค์กรของสังคมทุกหน่วย โดยการระลึกเสมอ ๆ ถึงปฏิญญานี้ พยายามสั่งสอนและให้การสอนและให้การศึกษาเพื่อส่งเสริมการเคารพต่อสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ และด้วยมาตรฐานที่เจริญก้าวหน้าไปข้างหน้า ทั้งในและระหว่างประเทศ เพื่อให้ได้มาซึ่งการยอมรับและการถือปฏิบัติต่อสิทธิเหล่านั้นสากลและได้ผลทั้งในหมู่ประชาชนของรัฐสมาชิกเอง และในหมู่

^{๒๖} จรัญ โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดนปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทาง

ประชาชนแห่งดินแดนที่อยู่ภายใต้ดูแลอาณาของรัฐสมาชิก นอกจากนี้ กฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนในปัจจุบันก็ล้วนมีพื้นฐานและได้รับการพัฒนามาจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติฉบับนี้ทั้งสิ้น และกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนเหล่านั้นก็ได้เป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนากฎหมายภายในของประเทศต่างๆ เกือบทั่วโลก เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนในประเทศของตน รวมทั้งประเทศไทยด้วย เพราะเมื่อมีการตรากฎหมายหรือจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ก็จะนำหลักการของปฏิญญาสากลดังกล่าว มาวางเป็นฐานคิดเสมอ และปัจจุบันประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีพันธกรณีกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน จำนวน ๖ ฉบับได้แก่อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ และอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการทารุณกรรม ตลอดจนการปฏิบัติหรือการลงโทษที่ลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ สาระสำคัญของสิทธิมนุษยชนคือ สิทธิทั้งหลายซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในประเทศที่มีอารยธรรมว่า เป็นสิทธิพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และในการพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์ เป็นสิทธิที่มีการคุ้มครองป้องกันในทางกฎหมายเป็นพิเศษ^{๒๗}

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) เป็นคำอธิบายความหมายของสิทธิมนุษยชน ในแง่ของการให้คุณค่าแก่ความเป็นมนุษย์ว่าทุกคนมีคุณค่าเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชนที่กำหนดสิทธิมาตั้งแต่เกิด ใครจะละเมิดไม่ได้ และไม่สามารถถ่ายโอนให้แก่กันได้ ซึ่งรวมไปถึงสิทธิในการมีชีวิตและความมั่นคงในการมีชีวิตอยู่ เพราะคนทุกคนที่เกิดมาบนโลกมีศักดิ์ศรีของการเป็นมนุษย์ ดังนั้นการปฏิบัติต่อกันของผู้คนในสังคมจึงต้องเคารพความเป็นมนุษย์ ห้ามทำร้ายร่างกายหรือทรมานอย่างโหดร้าย ตลอดจนการกระทำใดๆ ที่ถือเป็นการเหยียดหยามความเป็นมนุษย์ ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับการรับรองอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศ อนุสัญญา และปฏิญญาระหว่างประเทศหลายฉบับ สังคมในปัจจุบันมักจะละเลยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพราะมีการให้คุณค่าของคนต่างกันตามสถานภาพทางสังคมของคนแต่ละคน เช่น กำนัน นายทหาร ภารโรง นายกรัฐมนตรี ซึ่งสถานภาพเหล่านั้น ไม่ใช่ตัวชี้วัดว่ามนุษย์หรือคนคนนั้นมีศักดิ์ศรีของมนุษย์หรือไม่ แต่ศักดิ์ศรีของความเป็น

^{๒๗} วีระ โฉมฉาย, **กฎหมายสิทธิมนุษยชน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๕), หน้า ๕๓ - ๕๔.

มนุษย์ คือการให้คุณค่าความเป็นคนตามธรรมชาติไม่ว่าจะเกิดมาเป็น ผู้ชาย ผู้หญิง กระเทย คนพิการ ปัญญาอ่อนหรือยากจน ต้องถือว่าคนทุกคนมีคุณค่าเท่ากัน ต้องปฏิบัติต่อกันเยี่ยงมนุษย์อย่างเสมอหน้ากัน เพราะถือเป็นการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยกัน ที่สำคัญสิทธินั้นถือเป็นอำนาจหรือโอกาสที่มีการคุ้มครองว่าถ้าทำไปแล้วไม่ผิด และมีทางเลือกกว่าจะทำหรือไม่ก็ได้ถือเป็นประโยชน์ที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองซึ่งโดยทั่วไปนั้นย่อมาจากกฎหมาย (Legal Rights) ส่วนเสรีภาพ หมายถึงการมีอิสระที่จะกระทำการหรืองดเว้นกระทำการใดๆ^{๒๔}

ความเสมอภาคและการเลือกปฏิบัติ คือเกณฑ์การวัดว่าสังคมหนึ่งสังคมใดมีการละเมิดหรือเคารพสิทธิมนุษยชนหรือไม่ ซึ่งให้เห็นถึงความเสมอภาค หรือการปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกันหรือไม่เท่าเทียมกัน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือคุณค่าของมนุษย์ที่มีความเกี่ยวข้องซึ่งขึ้นอยู่กับความเป็นมนุษย์ โดยในฐานะมนุษย์ทุกคนได้รับคุณค่าความเป็นมนุษย์โดยไม่ต้องคำนึงถึงเพศ เชื้อชาติ ศาสนา วัย ชูฐานะ หรือตำแหน่ง ในความเข้าใจทั่วไป การให้คุณค่ามนุษย์นั้นคุณค่าหรือศักดิ์ศรีขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจ บทบาททางสังคม การดำรงตำแหน่งทางสังคม เมื่อเข้าใจอย่างนี้ ดังนั้น มนุษย์คนใดรวยหรือมีบทบาททางสังคมมากหรือมีตำแหน่งใหญ่โตก็จะมีคุณค่ามาก คนจนหรือคนที่ไม่มียบทบาททางสังคม ยศหรือตำแหน่งใดๆ ก็จะมีคุณค่าน้อย หากเรามองเช่นนี้ เราก็จะมีความคิดวาระหว่างนักการภารโรงกับผู้อำนวยการโรงเรียนมีคุณค่าต่างกัน เด็กเรียนดีและเด็กที่มีพฤติกรรมแย่งเนื่องจากเรียนไม่เก่งมีคุณค่าต่างกัน เด็กที่มีฐานะรวยกับเด็กที่มีฐานะยากจนมีคุณค่าต่างกันการปฏิบัติต่อคนเหล่านั้นก็จะแตกต่างกันด้วย ซึ่งหากพิจารณาให้ดีแล้ว เราจะเห็นว่าความแตกต่างของมนุษย์ ความจน ความรวย ผู้อำนวยการนายพล นายอำเภอ สัญชาติ ภาษา ล้วนแล้วแต่สังคมเป็นผู้กำหนดทั้งสิ้น และเมื่อสังคมกำหนดแล้ว ก็อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติต่อคนเหล่านั้นได้ด้วย ถ้าหากคนจนกลายเป็นคนรวย คนที่มีตำแหน่งสูงๆ อาจจะถูกถอดตำแหน่ง คนที่ไม่มีความสำคัญทางสังคมกลายเป็นคนดังในหน้าหนังสือพิมพ์ เป็นต้น^{๒๕}

ดังนั้น การละเมิดสิทธิมนุษยชนจึงเกิดขึ้นอยู่เสมอ การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น หมายถึง การเหยียดหยาม ลดทอน หรือการปฏิบัติต่อคนเหมือนไม่ใช่มนุษย์ หรือลดฐานะมนุษย์เป็นเพียงวัตถุสิ่งของ เช่น เมื่อเราเห็นขอทานแล้วเกิดความสงสาร จึงไปซื้ออาหารกล่องมา

^{๒๔} วิษณุ เครืองาม, “สิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญ”, ใน **รวมบทความสู่สิทธิมนุษยชน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๓๘.

^{๒๕} วีระ โฉมฉาย, **กฎหมายสิทธิมนุษยชน**, หน้า ๑.

ให้แต่กลับโยนใส่ให้ขอทานแทนที่จะหยิบยื่นให้อย่างสุภาพ ก็ถือว่าเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของขอทาน ซึ่งแม้ขอทานจะยากจน แต่มนุษย์ด้วยกันก็ไม่มีสิทธิไปเหยียดหยามหรือละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยการโยนอาหารให้ขอทานราวกับขอทานนั้นเป็นสัตว์มากกว่าคน แต่สิ่งที่มนุษย์ทุกคนมีคือการรักชีวิต รักตัวกลัวตายมีอยู่ในมนุษย์ทุกคน คุณค่าของความเป็นมนุษย์หรือศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์จึงไม่มีใครมีคุณค่ามากกว่าใครเพราะทุกคนมีคุณค่าความเป็นคนเหมือนกัน

๒.๒.๓ เกณฑ์ตัดสินพื้นฐานการมีสิทธิมนุษยชน

การพิสูจน์ให้เห็นถึงการอ้างสิทธิจากการที่ผู้กระทำที่มีจุดมุ่งหมายจำเป็นที่จะต้องมีสิ่งจำเป็นเงื่อนไขของการกระทำที่จะทำให้เขาสามารถบรรลุจุดประสงค์ที่เขาต้องการได้นั้นการอ้างสิทธินั้นเป็นการอ้าง เฉพาะแต่ละบุคคลเพราะพิจารณาในแต่ละผู้กระทำที่มีจุดมุ่งหมาย ที่ต่างก็มีจุดหมายอันเป็นความต้องการที่แท้จริงของแต่ละคนออกไปสิทธิที่อ้างโดยแต่ละบุคคลมีตามที่ตนเองต้องบรรลุจุดหมายแตกต่างกันออกไป เราจึงอาจเรียกได้ว่าเป็น สิทธิแห่งความคลอบคลุมหรือฉลาดเลือก แต่ในที่นี้ สิทธิมนุษยชนนั้นเป็นสิทธิทางศีลธรรมที่เป็นสากลฉะนั้นเราจึงจำเป็นที่จะต้องหาสาเหตุเพื่อให้อ้างสิทธิแห่งความคลอบคลุมของแต่ละคนเป็นสิทธิทางศีลธรรมที่ทุกคนมีส่วนร่วมซึ่งเป็นการอ้างเหตุผลที่เพียงพอที่ทำให้เราสามารถอ้างได้ถึงการมีสิทธิในเสรีภาพและความเป็นอยู่ที่ดี เพราะหากสมมุติว่ามีบางคนปฏิเสธนั่นคือปฏิเสธว่าตนมีสิทธิในเสรีภาพและความเป็นอยู่ที่ดี เพราะว่าเขาเป็นผู้กระทำที่มีจุดมุ่งหมาย แต่ยอมรับว่าเขามีสิทธิในเสรีภาพและความเป็นอยู่ที่ดีเพราะเขามีคุณสมบัติเฉพาะบางอย่างเช่น เพราะมนุษย์ทุกคนเป็นผู้กระทำที่มีจุดมุ่งหมาย การเกิดข้อขัดแย้งในตัวเองว่าเขาจะไม่มีสิทธิในเสรีภาพและความเป็นอยู่ที่ดีไม่เกิดขึ้นเพราะฉะนั้นจากเหตุผลเช่นนี้การมีฐานะ เป็นผู้กระทำที่มีจุดมุ่งหมายก็เป็นคุณสมบัติเพียงพอที่จะทำให้อ้างได้ว่าตนเองมีสิทธิในเสรีภาพและความเป็นอยู่ที่ดีได้ มีแนวคิดอยู่ ๒ ประการ คือ (๑) ผู้กระทำที่มีจุดมุ่งหมายทุกๆ คนมีสิทธิในเสรีภาพและสิทธิในความเป็นอยู่ที่ดี (๒) จงปฏิบัติต่อบุคคลอื่นให้สอดคล้องกับสิทธิทั่วไปที่เขาเหมือนที่ท่านมี

จากทฤษฎีสิทธิมนุษยชนจะพบว่าสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิทางศีลธรรม และมีลักษณะสากลอย่างแน่นอนเพราะปัจจัยสำคัญ ๓ ประการ คือ

๑. การนิยามสิทธิมนุษยชนก็เป็นสิทธิทางศีลธรรมอยู่แล้ว หรืออาจพิจารณาดูในกฎหมายแต่ละประเทศก็จะพบว่า ไม่ใช่ทุกประเทศที่รับรองสิทธินี้ มีบางประเทศเท่านั้นที่รับรองแต่

คนก็อ้างสิทธินี้ เพื่อเรียกร้องให้ทุกประเทศรับรอง สังคมโลกจะได้อยู่กันอย่างสันติสุข โดยอาศัยหลักการประนีประนอมนี้เป็นเครื่องช่วย

๒. สิทธิมนุษยชนนี้อ้างความชอบธรรมหรือการใช้การตัดสิน ของสิทธิมนุษยชน โดยอ้างอิงจากหลักศีลธรรม

๓. หลักการทางศีลธรรม พูดถึงว่าเราควรพูดและควรทำอะไรเช่นกัน เพราะเป็นสิทธิทางศีลธรรมเป็นการตัดสิน^{๓๐}

ดังนั้น เกณฑ์ตัดสินพื้นฐานการมีสิทธิมนุษยชนจึงเป็นการเรียกร้องให้มนุษย์ปฏิบัติต่อกัน ตามหลักการที่ตกลงกันในสังคมถ้ารัฐให้ประกันก็จะกลายเป็นสิทธิทางกฎหมายไปด้วย ซึ่งที่จริงก็สนับสนุนให้รัฐประกัน กล่าวคือ ทำให้สิทธิทางศีลธรรมนั้นเป็นสิทธิทางกฎหมายเสียด้วย จะได้มีหลักประกันและผู้ดูแลให้มีการปฏิบัติตามโดยแท้จริง รวมทั้งลงโทษต่อผู้ไม่ปฏิบัติตามเพื่อให้กลับตัว และถ้าหากเรายึดถือตามหลักสิทธิมนุษยชนของรัฐว่าเป็นแนวทางที่ถูกต้องแล้ว เราก็จะไม่ต้องพบข้อบกพร่องอันใด การตัดสินพื้นฐานการมีสิทธิมนุษยชนเน้นที่การประพุดติและการประพุดตินั้นเน้นการยอมรับที่อาศัยมโนธรรมคือแบบแผนในการประพุดติเป็นการยอมรับร่วมกันในเพื่อนมนุษย์ด้วยกันมองเห็นคุณค่าของมนุษย์ร่วมกันเคารพกฎกติกาของสังคมอย่างไม่มีเงื่อนไข จุดมุ่งหมายของบุคคลตามที่กล่าวมาตามหลักพุทธปรัชญามีการส่งเสริมสิทธิของบุคคลตามหลักธรรมคำสอน มุ่งส่งเสริมการสนับสนุนการกระทำที่สะท้อนผลในเชิงประจักษ์ตามอำนาจแห่งการกระทำของตนมนุษย์ต้องยอมรับว่าทุกชีวิตมีหลักแห่งความเป็นไปได้ เหมือนแผนที่อันพอเหมาะที่สามารภนำไปบุคคลให้มีการพัฒนาตนเองไปได้ ความมีสิทธิของบุคคลตามอุดมคติจะบังเกิดแก่บุคคลและนำไปสู่บุคคลมีสิทธิเสรีภาพอย่างสมบูรณ์แบบได้ตามลำดับความเหมาะสมของพฤติกรรมการกระทำของแต่ละคน ซึ่งจะแสดงออกให้เห็นเป็นคุณค่าในการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักพุทธปรัชญา

๒.๓ หลักพื้นฐานและพัฒนาการสิทธิมนุษยชน

หลักพื้นฐานการมีสิทธิมนุษยชนบุคคลควรปฏิบัติ หรือกระทำต่อผู้อื่นซึ่งการกระทำเป็นมโนทัศน์ร่วมของทุกหลักจริยธรรม จึงแสดงให้เห็นว่าเราสามารถอ้างการมีสิทธิมนุษยชนได้จากมโนทัศน์เรื่องการกระทำและการกระทำนั้นต้องการอิสระ มีเสรีภาพ และความเป็นอยู่ที่ดี จึง

^{๓๐} กุมพล พลวัน, พัฒนาการแห่งสิทธิมนุษยชน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๓๘), หน้า ๓๙.

เป็นเงื่อนไขที่จำเป็นโดยประมาณ ของการกระทำ กล่าวให้ชัดเจนไปก็คือ การที่บุคคลจะสามารถกระทำกรอย่างใดอย่างหนึ่งได้สำเร็จหรือสำเร็จก็ตาม บุคคลนั้นจะต้องมีเงื่อนไขสองตัวนี้เสมอ ดังนั้นเราจึงสามารถที่จะกล่าวได้ว่า เสรีภาพและความเป็นอยู่ที่ดีเป็นลักษณะทั่วไป ของการกระทำ โดยทั่วไป นั่นคือทุกๆ การกระทำจำเป็นต้องมีเงื่อนไขทั้งสองอย่างนี้เสมอ เพราะฉะนั้นเมื่ออ้างเหตุผลจากหลักความสัมพันธ์ระหว่างการมีสิทธิกับสิ่งที่ (คนอื่น) ควรกระทำบุคคลจึงสามารถที่จะอ้างการมีสิทธิในเสรีภาพและสิทธิในความเป็นอยู่ที่ดีได้ นั่นคือเราสามารถที่จะอ้างการมีสิทธิจากประโยคเช่นนี้ได้คือเสรีภาพและความเป็นอยู่ที่ดีเป็นสิ่งจำเป็นและที่สำคัญสิทธิมนุษยชนมีความหมายใกล้เคียงกับสิทธิทางจริยธรรม มีความโน้มเอียงไปในทางปรัชญาถึงแม้ว่าตามความเข้าใจสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมายเท่านั้น^{๓๑}

นั่นก็แสดงว่าบุคคลนั้นยอมรับว่าในการกระทำบางสิ่งบางอย่างนั้นตนเองยินยอม ให้บุคคลอื่นเข้ามาแทรกแซงหรือขัดขวางตนเองได้ซึ่งนั่นก็หมายความว่า บุคคลนั้นยอมรับเช่นนั้นก็จะเป็นการขัดแย้งในตัวเอง เพราะทุกคนที่เป็นอยู่ผู้กระทำที่มีจุดมุ่งหมายและมีเหตุผล ย่อมที่จะยอมรับตามเหตุผลว่าตนเองมีเสรีภาพและความเป็นอยู่ที่ดี เพราะหากไม่มีสองสิ่งนี้ ผู้กระทำที่มีจุดมุ่งหมายก็ไม่อาจสามารถที่จะกระทำการใดๆ เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่ตนเองต้องการได้ดังนั้นทุกคนจะต้องยอมรับว่าตนเองมีสิทธิในเสรีภาพและความเป็นอยู่ที่ดีเพราะฉะนั้นจากข้ออ้างมีสิทธิที่จะสามารถจะกระทำการเพื่อให้ตนเองบรรลุจุดมุ่งหมายที่เป็นความต้องการที่จริงคน ของผู้กระทำที่มีจุดมุ่งหมายทั้งหลาย ผู้กระทำที่มีจุดมุ่งหมายทุกคนจึงสามารถอ้างได้ถึง ความจำเป็นที่ตนจะต้องมีสิ่งจำเป็นอันเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นของการกระทำนั้นคือเสรีภาพและความเป็นอยู่ที่ดีเพื่อที่ตนจะสามารถกระทำเพื่อให้บรรลุถึงจุดประสงค์ได้ เพราะฉะนั้นเมื่อสิ่งจำเป็นนี้เป็นเรื่องที่จะเป็นของการกระทำทุกๆ การกระทำ เราจึงสามารถอ้างได้ว่าสิทธิในเสรีภาพและสิทธิในความเป็นอยู่ที่ดี เป็นสิทธิโดยทั่วไป เพราะสิ่งทั่วไปนี้เป็นสิทธิที่อ้างมาจากลักษณะทั่วไป ของการกระทำโดยทั่วไป

๒.๓.๑ พัฒนาการของสิทธิมนุษยชน

การศึกษาถึงแนวคิดหลักสิทธิมนุษยชน มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่สิทธิของมนุษย์ เนื่องจากสิทธิของมนุษย์เกี่ยวข้องกับอดีต ตั้งแต่มีการกำเนิดมนุษย์ขึ้นมาในโลกนี้ ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าว ก็มีแต่ธรรมชาติเท่านั้นที่อยู่ล้อมรอบมนุษย์ในระยะเริ่มแรกมนุษย์ก็คงจะแตกต่างไปจากสัตว์ซึ่งต่างก็จะต้องดิ้นรนเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอด ต่อมาเมื่อมนุษย์มีความเจริญก้าวหน้าขึ้น มีการอยู่กันเป็นกลุ่ม เป็นครอบครัว เป็นชนเผ่า เป็นรัฐตามลำดับ ความไม่เป็นธรรมก็เกิดขึ้นในระหว่างมนุษย์

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๑.

ด้วยกันเอง ก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวาย ความไม่สงบสุข ความเอารัดเอาเปรียบ ความขัดแย้ง รุนแรงเกิดขึ้นบางครั้งถึงขนาดเป็นการป่าเถื่อนไม่มีมนุษยธรรมมนุษย์ จึงต้องการที่จะได้รับการ ปกป้องคุ้มครองมีความปลอดภัยตลอดจนได้รับสิทธิต่างๆ ของตนเองซึ่งพึงมีมนุษย์จึงได้พิจารณา ถึงสิทธิตามธรรมชาติ สำหรับแนวคิดในเรื่องสิทธิตามธรรมชาตินี้เป็นที่มาอันสำคัญยิ่งของสิทธิ มนุษยชนสาระสำคัญตามแนวคิดดังกล่าวนี้มีว่า มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาเท่าเทียมกันมนุษย์มีสิทธิ บางประการที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิดจนกระทั่งถึงแก่ความตาย สิทธิดังกล่าวได้แก่สิทธิในชีวิต เสรีภาพในร่างกาย และความเสมอภาคซึ่งเป็นสิทธิที่ไม่อาจโอนให้แก่กันได้และใครจะล่วงละเมิด มิได้ หากมีการล่วงละเมิดก็อาจจะก่อให้เกิดอันตราย หรือกระทบกระเทือนเสื่อมเสียต่อสภาพของ ความเป็นมนุษย์^{๓๒}

สิทธิมนุษยชนเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ และมนุษย์จะไม่สามารถดำรงอยู่ได้โดย ปราศจากสิทธิมนุษยชน โศกนาฏกรรมที่เกิดขึ้นต่อมวลมนุษยชาติ ความไม่สงบสุขที่เกิดขึ้นในทาง สังคมและทางการเมือง ความรุนแรงในสังคมที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในภูมิภาคต่างๆ ของโลก เป็นมูลเหตุที่ผลักดันในประเทศต่างๆ รวมตัวกันเพื่อจัดทำข้อกำหนดในการให้ความคุ้มครองต่อ สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นมูลฐานต่างๆ นับได้ว่าเป็นแนวความคิดร่วมกันของประชาชนทุกคน และของรัฐต่างๆ ทุกรัฐในความปรารถนาให้มีการเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ของความเป็น มนุษยชาติอันเป็นรากฐานของเสรีภาพ ความยุติธรรมและสันติภาพในโลก ในขณะที่เดียวกันเมื่อมี การลงมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๑๙๔๘ ก็นับได้ว่า ปฏิญญา ดังกล่าวนี้เป็นหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่สำคัญที่ยืนยันถึงสิทธิที่ไม่อาจโอนให้แก่ กันได้ และไม่อาจกล่าวล่วงละเมิดของสมาชิกทั้งมวลในครอบครัวของมนุษยชาติ หลักการสำคัญที่ กำหนดไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้ไม่ได้กำหนดไว้เพื่อสังคมในปัจจุบันนี้เท่านั้น แต่เป็นการกำหนดไว้เพื่ออนาคตร่วมกันของสังคมมนุษยชาติโดยรวม ดังนั้นในสังคมแต่ละยุคที่ ผ่านมา มักจะพบว่าสิทธิมนุษยชนมีพัฒนาการจากประวัติศาสตร์ และพัฒนามาเป็นลำดับ ตาม กาลเวลาจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อให้เห็นถึงพัฒนาการเรื่องสิทธิมนุษยชนจากอดีตถึงปัจจุบันอย่างชัดเจน จึงสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ยุค คือ^{๓๓}

ยุคที่ ๑ สิทธิมนุษยชนแบบปัจเจกชนนิยม (Individualism) ที่เน้นคุณค่าอุดมคติ เรื่อง “อิสระเสรีภาพ” ของมนุษย์และถือเป็นยุคเริ่มต้นแห่งสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (Civil

^{๓๒} สมชาย กษิติประดิษฐ์, สิทธิมนุษยชน, หน้า ๕.

^{๓๓} วิชัย ศรีรัตน์, พัฒนาการของสิทธิมนุษยชน, หน้า ๗๙.

and Political Rights) ปราบกฏขัดในข้อเขียนของ John Locke นักปรัชญาชาวอังกฤษที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าของมนุษย์แต่ละคนในฐานะปัจเจกชน (Individualism) ว่ามีสิทธิอิสระที่ผู้มีอำนาจจะละเมิดมิได้อยู่และผู้มีอำนาจต้องยอมรับพร้อมๆ กับการจำกัดอำนาจผู้ปกครอง^{๓๔} โดยผ่านทางสัญญาประชาคม (Social contract) และ Locke ได้อาศัยทฤษฎีสิทธิปัจเจกชนนิยมนี้นับสนุนความชอบธรรมแห่งสิทธิชาวอังกฤษในการต่อสู้กับกษัตริย์ที่เป็นทรราชโดยสิทธิมนุษยชน ในยุคนี้จะสร้างพันธะในทางลบ (Negative obligation) ให้กับรัฐ กล่าวคือ ห้ามรัฐเข้ามายุ่งเกี่ยวแทรกแซงในสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชน ในขณะที่เดียวกันก็กำหนดหน้าที่ให้กับบุคคลที่สามในการที่ต้องมีหน้าที่เคารพต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ทรงสิทธินั้นด้วย

สิทธิมนุษยชนในยุคนี้จึงกำหนดให้รัฐเพียงกฎหมายรับรองสิทธิและบังคับใช้เพื่อให้ผู้มีสิทธิได้ใช้สิทธิได้ สิทธิมนุษยชนในยุคนี้ได้แก่สิทธิและเสรีภาพในเนื้อตัวร่างกาย สิทธิในการมีสัญชาติและการได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย สิทธิในการมีศักดิ์ศรี สิทธิในความเป็นส่วนตัว สิทธิในมโนธรรมความคิดและศาสนาและสิทธิในการพูดและการแสดงออก เป็นต้น^{๓๕}

ยุคที่ ๒ สิทธิมนุษยชนแบบความยุติธรรมทางสังคม (Social justice) ที่ขยายคุณค่าอุดมคติไปสู่เรื่อง ความเสมอภาคของมนุษย์ และทำให้เกิดการปรากฏตัวของสิทธิทางเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรม ปรากฏในงานเขียนของ John Rawls เรื่อง “ทฤษฎีความยุติธรรม” ซึ่งมีหลักการสำคัญที่เน้นคุณค่าของสิทธิเสรีภาพอย่างสูงของมนุษย์สองประการ คือ หลักความมีอิสระเท่าเทียมกันซึ่งมนุษย์ทุกคนจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกันในเสรีภาพขั้นพื้นฐานอย่างมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้และหลักความเสมอภาคของโอกาสที่เป็นธรรมหรือหลักความแตกต่างในกรณีของความแตกต่างในฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมตามหลักความยุติธรรมทางสังคมแล้วความไม่เสมอภาคดังกล่าวจะต้องได้รับการจัดระเบียบให้เป็นธรรมหรือให้เป็นประโยชน์มากที่สุดแก่คนที่เสียเปรียบหรือด้อยโอกาสที่สุดในสังคม ทั้งนี้เนื่องจากในความเป็นจริงแล้วคนเรามีความสามารถและโอกาสไม่เท่ากันทำให้มนุษย์กลุ่มหนึ่งได้ประโยชน์ในขณะที่มนุษย์อีกกลุ่มหนึ่งถูกใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาประโยชน์จากกลุ่มแรกและกลุ่มหลังมีคนจำนวนมากที่ตกอยู่ในสภาวะยากจนที่สุดและอยู่อย่างไม่มีสภาพที่มีค่าความเป็นมนุษย์เหลืออยู่ จึงทำให้เกิดการเรียกร้องสิทธิ

^{๓๔} บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, กฎหมายมหาชนเล่ม ๑ วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่างๆ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๖), หน้า ๖๔.

^{๓๕} วิชัย ศรีรัตน์, พัฒนาการของสิทธิมนุษยชน, หน้า ๔๒.

มนุษยชนในรูปแบบใหม่ขึ้นมาในลักษณะเป็นสิทธิที่ให้มนุษย์มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีสมกับความเป็นมนุษย์

สิทธิมนุษยชนในยุคนี้ได้สร้างพันธะในทางบวก (Positive obligation) ให้กับรัฐฝ่ายเดียว คือ เรียกร้องให้รัฐเข้ามามีบทบาทในการกระทำ เพื่อเสริมสร้างให้มนุษย์มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี มีคุณค่าสมกับความเป็นมนุษย์แก่ประชาชนทุกคน แต่ไม่ได้กำหนดหน้าที่ให้กับบุคคลทั่วไป กล่าวคือ บุคคลที่สามหรือเอกชนหาได้มีหน้าที่ต้องจัดหาสิ่งต่างๆ ให้กับบุคคลที่เป็นผู้ทรงสิทธินั้นๆ ไม่ สิทธิมนุษยชนในยุคนี้ได้แก่ สิทธิในการศึกษา สิทธิในที่อยู่อาศัย สิทธิในการมีอาหารที่เพียงพอ เป็นต้น

ยุคที่ ๓ สิทธิมนุษยชนแบบกลุ่มบุคคล (Collective rights) ที่มุ่งสู่หลักความเป็น “ภราดรภาพ” หรือความสมานฉันท์ของเพื่อนมนุษย์ทั้งมวลในโลก เกิดเป็นสิทธิมนุษยชนใหม่ที่เรียกว่า สิทธิในความสมานฉันท์ (Rights of solidarity) หรือสิทธิของประชาชน (Rights of peoples) อันเป็นสิทธิร่วมกันของประชาชนทุกคนหาได้เป็นสิทธิของปัจเจกชนคนหนึ่งคนใดที่จะใช้สิทธิเรียกร้องตามลำดับ แต่เป็นสิทธิของกลุ่มบุคคล สิทธิมนุษยชนในยุคนี้เกิดจากการเรียกร้องของกลุ่มประเทศโลกที่สาม ทั้งนี้เนื่องจากประเทศเหล่านี้ถูกกดขี่และตัดดวงผลประโยชน์จากรัฐเจ้าอาณานิคมและเนื่องจากประเทศเหล่านั้นเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่ยากจน จึงกล่าวอ้างสิทธิในการพัฒนาโดยถือว่าเป็นหน้าที่ของทุกรัฐที่จะต้องร่วมมือกันสร้างระเบียบโลกที่เป็นธรรมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาและต้องช่วยเหลือประเทศที่กำลังพัฒนาเหล่านั้น และสิทธิมนุษยชนในยุคนี้ได้แก่ สิทธิในการกำหนดอนาคตตนเอง สิทธิในการพัฒนา สิทธิในการมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากมรดกร่วมของมนุษยชาติ สิทธิของชนกลุ่มน้อย เป็นต้น^{๓๖}

จะเห็นได้ว่า พัฒนาการสิทธิมนุษยชน เริ่มจากสิทธิที่ครอบคลุมการดำรงอยู่ของมนุษย์เพื่อชีวิตที่ดีในสังคมที่ดี โดยมีหลักการที่สำคัญสามเรื่องคือ สิทธิในชีวิต สิทธิในการยอมรับนับถือ และสิทธิในการดำเนินชีวิตและพัฒนาตนเองตามแนวทางที่ชอบธรรม ในลักษณะดังกล่าวนี้จึงถือว่า สิทธิมนุษยชนดังกล่าว จะเห็นว่าสิทธิมนุษยชนสมัยใหม่หรือในยุคปัจจุบันมิได้หมายความว่า เฉพาะสิทธิธรรมชาติที่ติดตัวทุกคนมาตั้งแต่กำเนิดในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์เท่านั้น แต่ยังรวมถึงสิทธิอันจำเป็นที่มนุษย์พึงมีเพื่อการดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี และการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๒ - ๔๔.

๒.๓.๒ ความสำคัญของสิทธิมนุษยชน

จากความหมายและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของสิทธิมนุษยชนตามที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าสิทธิมนุษยชนมีที่มาจากความต้องการสองประการของมนุษย์ คือ ความต้องการเป็นอิสระและความเท่าเทียมกันระหว่างระหว่างมนุษย์ด้วยกันและความต้องการจำกัดอำนาจของผู้ปกครองที่ใช้อำนาจกดขี่ประชาชน และจากความต้องการดังกล่าวทำให้เห็นว่าสิทธิมนุษยชนมีความสำคัญ ๒ ประการคือ

๑. สิทธิมนุษยชนในฐานะที่เป็นหลักในการเรียกร้องอิสรภาพและความเท่าเทียมกันของมนุษย์ สืบเนื่องจากสังคมมนุษย์ในสมัยบุพกาลที่เต็มไปด้วยความทุกข์ยากและความไม่เสมอภาคเท่าเทียมของมนุษย์ โดยมนุษย์ถูกแบ่งออกเป็นชนชั้นสูงกับชนชั้นล่าง โดยชนชั้นล่างจะถูกเอารัดเอาเปรียบและถูกปฏิบัติเหมือนกับเป็นวัตถุสิ่งของหรือสัตว์เลี้ยงของชนชั้นสูงสิทธิต่างๆในสังคมถูกสงวนไว้สำหรับชนชั้นสูงเท่านั้น ทั้งนี้ เนื่องจากชนชั้นล่างในขณะนั้นไม่มีความเป็นตัวของตัวเองและยังต้องพึ่งพาอาศัยชนชั้นสูงอยู่ทั้งในด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและปัจจัยสี่และสภาพการณ์เช่นนี้ปรากฏทั้งในสังคมตะวันตกและตะวันออก กล่าวคือ^{๓๗}

ในสังคมตะวันตกเริ่มตั้งแต่สมัยเมโสโปเตเมีย ที่แฝงไว้ด้วยความทารุณกรรมของระบบทาส การประหารหมู่ทาสฝังตามลงไปประเพณีฝังศพพระราชินี การลงโทษที่รุนแรงในลักษณะตาต่อตาฟันต่อฟัน เช่น ถ้าคนไข้ตายในระหว่างการผ่าตัดแพทย์ผู้ผ่าตัดต้องถูกประหารตายตามไปด้วย สมัยอียิปต์ ภาพของแรงงานทาสการทำกรรมากรรมทาสและการสูญเสียแรงงานทาสจำนวนมหาศาลจากการสร้างพีรามิด สมัยฮีบรู ที่ชาวยิวตกเป็นทาสของอียิปต์และต้องทำงานหนักได้รับทุกขเวทนาแสนสาหัส สมัยกรีกถึงแม้กรีกจะมีความรุ่งโรจน์ในทางปรัชญา โดยเฉพาะปรัชญากฎหมายธรรมชาติและสิทธิธรรมชาติที่เชื่อในความเสมอภาคทัดเทียมแห่งคุณค่าของมนุษย์ที่มีเหตุผลโดยธรรมชาติเสมอกัน แต่จากชะตาชีวิตของ ๓ นักปรัชญาที่ยิ่งใหญ่ของกรีกโบราณ ได้แก่ ไสกราตีส (Socrates) เพลโต (Plato) และอริสโตเติล (Aristotle) อาจสะท้อนให้เห็นการเบียดเบียน การข่มเหงกันภายในสังคมกรีกได้ในระดับหนึ่งที่ว่าระส่ำระสายแห่งชีวิตโสกราตีสต้องสิ้นสุดลงด้วยการดื่มยาพิษฆ่าตัวตายตามคำพิพากษาของศาลประชาชน การเนรเทศตัวเองออกจากเอเธนส์ของเพลโตและถูกจับเป็นทาสไปขายในตลาด และอริสโตเติล ที่ต้องหลบหนีแทนการเผชิญหน้ากับโทษประหารชีวิตแบบโสกราตีส และในสมัยโรมันแม้โรมันจะมีความเรืองรองแห่ง

^{๓๗} ดูรายละเอียดใน จรัญ โฆษณานันท์, **สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม**, หน้า ๓-๓๔.

เหตุผลหรือคุณค่าของความยุติธรรมรองรับกฎหมายโรมัน แต่ก็ไม่อาจบังคับหรือ ปิดกั้นความป่าเถื่อนหรือการข่มเหงมนุษย์ด้วยกันในสังคม โรมันถือว่าทาสมิใช่เพียงแค่แรงงานในการผลิตของนายทาสเท่านั้น หากยังเป็นเสมือนวัตถุไร้ชีวิตที่ตอบสนองความต้องการทุกอย่างของนายและอาจถูกซื้อขายกันได้ดังเช่นสัตว์เลี้ยง และปรากฏการณ์เช่นนี้ก็ยังคงดำรงเรื่อยมาในสังคมตะวันตกตลอดจนสมัยใหม่

ในขณะที่ในสังคมตะวันออกก็มีสภาพการณ์ไม่แตกต่างกัน ดังจะเห็นได้จากในสังคมอินเดียที่มีความเชื่อในระบบวรรณะหรือการแบ่งชั้นวรรณะของมนุษย์ออกเป็น ๔ ประเภท ได้แก่ พราหมณ์ กษัตริย์ ไวยาณะ และศูทรหรือทาส หรือแม้กระทั่งสังคมไทยในอดีตที่มีระบบทาสกับนายทาส เป็นต้น ต่อมาเมื่อสังคมมนุษย์มีความเจริญขึ้น มนุษย์มีความเป็นตัวของตัวเองและมีเหตุผลกว่าแต่ก่อน มนุษย์จึงสามารถช่วยเหลือและดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นเหมือนแต่ก่อนหรือพึ่งพาอาศัยผู้อื่นแต่น้อยเท่าที่จำเป็น มนุษย์โดยเฉพาะชนชั้นล่างจึงมีความพยายามแสวงหาแนวทางเพื่อปลดปล่อยอิสรภาพตนเองจากอำนาจกดขี่ครอบงำของชนชั้นสูงที่เหนือกว่าหรือเพื่อให้ชนชั้นล่างซึ่งเป็นผู้ด้อยกว่ามีอิสระเสรีภาพมากขึ้นกว่าเดิมหรือมีโอกาสพัฒนาตนเองให้ทัดเทียมกับชนชั้นสูงที่เหนือกว่า สิทธิมนุษยชนจึงถูกกล่าวถึงในฐานะเป็นอุดมคติที่มนุษย์กล่าวอ้างขึ้นเพื่อเรียกร้องอิสรภาพและความเท่าเทียมกันของมนุษย์ โดยอ้างว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาย่อมมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันและมีสิทธิบางอย่างเหมือนกัน คือ สิทธิในชีวิต เสรีภาพและทรัพย์สินที่ติดอยู่กับความเป็นมนุษย์ทุกคนมาแต่กำเนิดในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ และไม่มีมนุษย์คนใดที่จะพรากหรือโอนสิทธิดังกล่าวไปจากมนุษย์แต่ละคนได้ ดังนั้น จึงเป็นการไม่สมควรที่จะให้มนุษย์สามารถถือสิทธิครอบครอง ซื้อขาย กดขี่ข่มเหง และกระทำทารุณกรรมมนุษย์ด้วยกันได้

๒. สิทธิมนุษยชนในฐานะที่เป็นหลักการในการจำกัดอำนาจของผู้ปกครอง จากพัฒนาการทางการเมืองการปกครองของมนุษยชาติ จะพบว่าการต่อสู้เรียกร้องเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิเสรีภาพของมนุษย์เป็นผลมาจากความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความไม่เท่าเทียมของกลุ่มบุคคลสองกลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็งและมีอำนาจในการกำหนดความเป็นไปภายในสังคม เช่น กลุ่มชนชั้นปกครอง กลุ่มนักการเมือง กลุ่มพ่อค้าและนักธุรกิจ และกลุ่มอิทธิพลส่วนอีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มที่มีอำนาจต่อรองในทางสังคมน้อยกว่ากลุ่มแรกและต้องปฏิบัติตามการชี้แนะของกลุ่มแรก เช่น กลุ่มชาวนาและเกษตรกร กลุ่มผู้ใช้แรงงาน และชนชั้นที่มีฐานะยากจน^{๓๔} และคน

^{๓๔} อุดม รัฐอมฤต และคณะ, การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามมาตรา ๒๘ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๕๐, หน้า ๒.

กลุ่มแรกมักใช้กำลังและอำนาจที่ตนมีกดขี่ข่มเหงเอาเปรียบคนกลุ่มหลังอย่างไร้มนุษยธรรม โดยเฉพาะชนชั้นผู้ปกครอง ทำให้คนกลุ่มหลังซึ่งอยู่ในฐานะผู้ถูกปกครองพยายามหากฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อมาจำกัดอำนาจของผู้ปกครอง ได้แก่ แนวคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติและแนวคิดเรื่องสิทธิธรรมชาติกล่าวโดยเฉพาะแนวคิดเรื่องสิทธิธรรมชาติในฐานะแนวคิดเริ่มต้นของสิทธิมนุษยชนได้เสนอผ่านทฤษฎีสัญญาประชาคมตามแนวความคิดของ จอห์น ล็อก (John Locke) ทั้งนี้ เพื่ออธิบายถึงที่มาและข้อจำกัดอำนาจของรัฐหรือผู้ปกครอง โดยอ้างว่าในสภาวะธรรมชาติมนุษย์ทุกคนเท่าเทียมกันและมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการกำหนดตนเองและเมื่อมีการล่วงละเมิดกันเกิดขึ้น มนุษย์ทุกคนก็มีอำนาจที่จะบังคับตามสิทธิที่ตนมีอยู่ได้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดความไม่มั่นคงปลอดภัยต่อไปในสภาวะธรรมชาติ และเพื่อความมั่นคงปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในสภาวะธรรมชาติ มนุษย์จึงตกลงเข้าทำสัญญาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมและจัดตั้งรัฐบาลขึ้นเพื่อทำหน้าที่ปกครองรักษาความสงบเรียบร้อยและอำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้นในสังคมเรียกว่าสัญญาประชาคม (Social contract) โดยประชาชนแต่ละคนยอมสละสิทธิบางส่วนของตน คือสิทธิที่จะบังคับตนเองให้รัฐหรือรัฐบาลซึ่งได้จัดตั้งขึ้นตามสัญญา แต่ทุกคนยังสงวนสิทธิในชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สินอันเป็นสิทธิธรรมชาติของมนุษย์ไว้^{๓๙}

ดังนั้น รัฐหรือบุคคลใดจะทำลายล่วงละเมิดหรือขัดขวางสิทธิดังกล่าวไม่ได้ และเมื่อใดที่รัฐหรือรัฐบาลทำผิดเงื่อนไขที่ตกลงไว้ในสัญญาโดยการละเมิดสิทธิธรรมชาติของประชาชน ถือว่ารัฐได้กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนความไว้วางใจของประชาชนตามสัญญาซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญแห่งการมีอำนาจของรัฐ ประชาชนผู้ถูกปกครองย่อมมีอิสระในการถอดถอนหรือล้มล้างรัฐหรือผู้ปกครองที่ทำผิดสัญญาได้ และอิสระในการถอดถอนหรือล้มล้างผู้ปกครองดังกล่าว คือ สิทธิธรรมชาติในการลงโทษผู้ปกครองของผู้ถูกปกครอง ซึ่งต่อมาเรียกว่า สิทธิมนุษยชน

๒.๓.๓ ประเภทและหน้าที่ของสิทธิมนุษยชน

ประเภทและหน้าที่ของสิทธิมนุษยชน จากความสำคัญของสิทธิมนุษยชนในหัวข้อที่ผ่านมา ทำให้เห็นถึงแนวความคิดเกี่ยวกับหลักการทางสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นสิทธิที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด เป็นไปเองโดยอัตโนมัติหรือโดยธรรมชาติ จะโอนให้แก่กันไม่ได้เพราะเป็นสิทธิที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคนอยู่แล้ว ดังนั้น สิทธิมนุษยชนนี้เป็นสิทธิที่มีตามกฎหมายด้วย คือสิทธิที่จะได้รับ

^{๓๙} วิชาญ โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม, หน้า ๑๑๓.

ความคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน สิทธิทางศีลธรรม คือสิทธิที่อยู่ในตัวของมนุษย์เอง คือ ความดีหรือมโนธรรม ในหลักมนุษยธรรมเป็นหลักธรรมคำสอนที่ให้นักศึกษามีจิตใจเมตตา ไม่มีการเบียดเบียนกันเป็นหลักที่นำสันติภาพมาสู่โลกอย่างแท้จริง ระเบียบของสิทธิมนุษยชน แบ่งได้ ๕ ประเภท ทั้งนี้ เป็นไปตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ประกอบด้วย

๑. **สิทธิพลเมือง (Civil Rights)** ได้แก่ สิทธิในชีวิตและร่างกาย เสรีภาพและความมั่นคงในชีวิต ไม่ถูกทรมาน ไม่ถูกทำร้ายหรือฆ่า สิทธิในความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย สิทธิที่จะได้รับสัญชาติ เป็นต้น

๒. **สิทธิทางการเมือง (Political Rights)** ได้แก่ สิทธิในการมีส่วนร่วมกับรัฐในการดำเนินกิจการที่เป็นประโยชน์สาธารณะ เสรีภาพในการรวมกลุ่มเป็นพรรคการเมือง เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ สิทธิการเลือกตั้งอย่างเสรี

๓. **สิทธิทางสังคม (Social Rights)** ได้แก่ สิทธิการได้รับการศึกษา สิทธิการได้รับหลักประกันด้านสุขภาพ ได้รับการพัฒนาบุคลิกภาพอย่างเต็มที่ ได้รับความมั่นคงทางสังคม มีเสรีภาพในการเลือกคู่ครอง และสร้างครอบครัว เป็นต้น

๔. **สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights)** ได้แก่ สิทธิการมีงานทำ ได้เลือกงานอย่างอิสระ และได้รับค่าจ้างที่เหมาะสม สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน เป็นต้น

๕. **สิทธิทางวัฒนธรรม (Cultural Rights)** ได้แก่ การมีเสรีภาพในการใช้ภาษาหรือสื่อความหมายในภาษาท้องถิ่นของตน มีเสรีภาพในการแต่งกายตามวัฒนธรรม การปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของตน การปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนา การพักผ่อนหย่อนใจทางศิลปวัฒนธรรมและการบันเทิงได้โดยไม่มีใครมาบีบบังคับ เป็นต้น^{๑๐}

หน้าที่หลักของสิทธิมนุษยชนตามเจตจำนงของปฏิญญาสากลสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติมีจุดมุ่งหมายหน้าที่สำคัญ ประกอบด้วย

๑) **สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ (Right to live)** เป็นสิทธิประการแรกของมนุษย์ ปัญหาที่มีอยู่ว่า จำเป็นอย่างไรที่เราต้องมีชีวิตอยู่ เรามีชีวิตอยู่เพื่ออะไร คำตอบมีว่า เรามีชีวิตอยู่เพื่อรู้แจ้งตนเอง

^{๑๐} ปรีดา ทองชุมนุม, **คู่มือการทำความเข้าใจเรื่องสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๕๘), หน้า ๑๔.

(Self-realization) การรู้แจ้งตนเองเป็นความดีอันสูงสุด แต่เราอาศัยเวลา คือ ต้องมีชีวิตยาวนานสักหน่อยจึงจะสามารถบรรลุถึงความรู้แจ้งตนเองได้ การรู้แจ้งตนเองนั้นสิ่งสำคัญต้องมาจากการศึกษา ประสบการณ์ การสังเกตจดจำ การลองผิดลองถูก ความตรึกตรองขบคิด การเพ่งพินิจพิจารณาเหตุการณ์ต่างๆ ทั้งที่เกิดขึ้นแก่ตนเองและผู้อื่น สวหาเหตุผลอยู่เสมอ ดังนั้นจึงต้องใช้เวลามิใช่น้อยสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่นั้นเป็นสิทธิประการแรกของมนุษย์และสำคัญมาก เพราะถ้าไม่มีชีวิตอยู่เสียแล้ว สิทธิอย่างอื่นก็ไม่มี ทุกคนควรยอมรับความศักดิ์สิทธิ์แห่งชีวิตและค่อยๆ ถูกรับกันมาในประวัติศาสตร์แห่งมนุษยชาติ อย่างไรก็ตาม แม้ว่ามนุษย์มีสิทธิโดยชอบธรรมที่จะมีชีวิตอยู่ แต่ถ้าเขาอยู่เพื่อเบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อนก็ไม่ควรอยู่ให้หนักสังคมหนักแผ่นดิน สังคมลงโทษบุคคลประเภทนี้โดยการกักขังบ้าง ประหารชีวิตบ้าง เพราะชีวิตของเขาไม่มีประโยชน์ เขามีชีวิตอยู่เพื่อก่อโทษก่อทุกข์แก่มวลชน เปลื้องอาหาร เปลื้องทรัพยากรธรรมชาติของสังคม

๒) สิทธิที่จะได้รับการศึกษา (Right to education) คนทุกคนควรมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาอย่างสูงสุดเท่าที่เขาสามารถศึกษาได้ เขาอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบทางศีลธรรม (ของสังคม) ที่จะได้รับการศึกษาอย่างดีที่สุดตามความสามารถของเขา ในสังคมที่มีการพัฒนาแล้ว คนทุกคนควรมีโอกาสได้รับการศึกษาโดยไม่มีอุปสรรคขวางกั้น เมื่อเขาได้รับการศึกษาดีแล้ว เขาย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ตนเองอย่างดีที่สุด และสร้างความดีให้แก่สังคมที่เขาอยู่ได้อย่างกว้างขวาง เพราะการศึกษาจะช่วยพัฒนาความเข้าใจของเขาให้ดีขึ้น ช่วยให้สติปัญญาของเขาเฉียบคมขึ้นและกว้างออกไปด้วย สิ่งนี้มีความจำเป็นต่อการพัฒนาตนและความรู้แจ้งตนเองอย่างมาก

๓) สิทธิที่จะทำงาน (Right to work) สิทธิที่จะทำงานนี้ เป็นสิ่งสืบเนื่องมาจากสิทธิในการมีชีวิตอยู่ คือเมื่อเขามีชีวิตและต้องบริโภคปัจจัยของสังคมทุกวันเขาจึงควรทำงานให้แก่สังคมเพื่อชดเชย ชดใช้หนี้สังคมบ้าง เพื่อจะได้ไม่เป็นผู้บริโภคหนี้ แต่ให้สังคมเป็นหนี้ตน นักปราชญ์บางท่านเน้นความสำคัญของการทำงานว่า “คนไม่ทำงานไม่ควรมีสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่” อย่างไรก็ตาม เรื่องการงานของประชาชนนั้น นอกจากเป็นหน้าที่ของประชาชนเองในการต้องหางานทำแล้วเป็นหน้าที่ของรัฐอยู่เหมือนกันที่จะต้องจัดการให้ประชาชนมีงานทำ เพื่อป้องกันความเสื่อมโทรมของสังคมนานาประการ อันติดตามมาจากการว่างงานของประชาชน ผู้ที่ว่างงานและไม่รู้ว่าจะไปทำอะไรนั้นย่อมไม่อาจรู้แจ้งตนเองได้เลย

๔) สิทธิเสรีภาพ (Right of freedom) คนทุกคนมีสิทธิที่จะมีเสรีภาพเป็นของตนเอง ในขอบเขตแห่งกฎหมายและศีลธรรมอันงาม ใครจะมาจำกัดเสรีภาพของเขาไม่ได้ เช่น เสรีภาพใน

ร่างกาย ในความคิดเห็นในการแสดงออกที่มีผิดกฎหมาย หรือเสรีภาพนั้นไม่ไปทำลายเสรีภาพ และความสงบสุขของคนอื่นเสีย เมื่อพิจารณาว่า คนมีชีวิตอยู่เพื่อรู้แจ้งความจริง และการรู้แจ้งความจริงเป็นความดีอันสูงสุดแล้ว ความรู้แจ้งนั้นจะเป็นไปได้ก็โดย เจตจำนงของบุคคล ดังนั้น เขาจึงควรมีเสรีภาพในการฝึกฝนเจตจำนงของตนเอง เพื่อการรู้แจ้งซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายอันสูงสุดของเขา ต้องปล่อยให้เขามีเสรีภาพในการพูด ในความคิด ในการปฏิบัติ แต่เสรีภาพที่กล่าวถึงนั้น ต้องอยู่ในขอบเขตที่ดี ที่กำหนดไว้

๕) สิทธิในทรัพย์สิน (Right of property) สิทธิในเสรีภาพนั่นเอง ทำให้มีสิทธิในทรัพย์สินโดยหลีกเลี่ยงไม่ได้ และทรัพย์สินนี้เองทำให้รู้แจ้งตนเอง ขยายความว่า คนที่มีทรัพย์สิน และสามารถใช้ทรัพย์สินโดยเสรีนั้นย่อมรู้จักตนเองได้ว่า ตนเป็นคนอย่างไร เสียสละหรือตระหนี่ใจกว้างหรือใจแคบ พระพุทธศาสนานำเอาทรัพย์สินของคนมั่งมีมาช่วยเหลือคนจนอย่างละมุนละม่อม โดยการชักชวนให้คนมั่งมีบริจาคทรัพย์สินสร้างสาธารณประโยชน์ เช่น สะพาน บ่อน้ำ ศาลา ถนน เป็นต้น ตรงนี้เองที่ก่อให้เกิดความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว ไม่อิจฉาริษยากัน ไม่เบียดเบียนกัน มีความสงบสุขในการอยู่ร่วมกัน เพราะเหตุแห่งการอาศัยหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาเป็นจุดศูนย์รวมด้านจิตใจ

๖) สิทธิในสัญญาประชาคม (Right of contact) มนุษย์ในสังคมย่อมมีสิทธิในสัญญาประชาคมแห่งสังคมของตนเอง คือย่อมได้สิทธิตามที่กฎหมายได้ให้ไว้ กฎหมายเป็นสัญญาประชาคมของกลุ่มชน คนทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมาย ในขอบเขตแห่งสัญญาประชาคมเดียวกันสิทธิในทรัพย์สิน ก่อให้เกิดสิทธิในสัญญาประชาคม สังคมที่ได้รับการพัฒนาสูงขึ้นเท่าใด หลักประกันความยุติธรรมทางสัญญาประชาคมก็ตีมากขึ้นเท่านั้น^{๔๐}

ประเภทและหน้าที่ของสิทธิมนุษยชนจากนัยดังกล่าว จึงมีความหมายในเชิงทฤษฎี หรือเชิงปรัชญา ส่วนในทางปฏิบัติ ยังอยู่กับสถานการณ์ภายในประเทศ อาทิ สังคม วัฒนธรรม ศาสนา ระบบกฎหมาย ระบบเศรษฐกิจการเมือง การปกครองที่นำไปสู่การตีความ เข้าใจถึงการยอมรับความจริงใจของแต่ละประเทศที่จะส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนภายในประเทศของตนเอง และด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้เองสหประชาชาติจึงมิได้ให้คำจำกัดความคำว่าสิทธิมนุษยชนไว้

^{๔๐} สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, “ศูนย์สารสนเทศสิทธิมนุษยชน”, (ออนไลน์)

เพราะเป็นการยากยิ่งที่จะกระทำได้อีกเช่นนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่สถานการณ์ต่างๆ ของโลก ที่ได้เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา แต่เป็นที่รับรู้กันว่า ที่ใดมีหน้าที่ที่นั้นย่อมมีสิทธิ ที่ใดมีสิทธิที่นั้น ย่อมมีหน้าที่สิทธิและหน้าที่ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด อย่างน้อย ๔ ประการ ได้แก่

๑) **หน้าที่และสิทธิต่างอิงอาศัยกัน** หมายความว่า สิทธิของบุคคลหนึ่งเป็นหน้าที่ของบุคคลอีกคนหนึ่ง และสิทธิของบุคคลหนึ่งนั้น ก็เป็นหน้าที่ของบุคคลอีกคนหนึ่ง การละเมิดหน้าที่จึงเป็นการละเมิดสิทธิของบุคคลอื่นด้วย

๒) **สิทธิและหน้าที่ต่างสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน** สิทธิทุกสิทธิเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ไปด้วยกันกับจริยพันธะทางศีลธรรม (Moral obligation) หรือพูดให้ชัดเจนก็คือ หน้าที่นั่นเอง จริยพันธะทางศีลธรรมอิงอาศัยอยู่กับจริยพันธะทางสังคม (Social obligation)

๓) **สิทธิและหน้าที่เป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน** บุคคลใช้สิทธิและหน้าที่เพื่อการรู้แจ้งตนเอง เพื่อให้ตนสมบูรณ์ และเน้นมากกว่าสิทธิและหน้าที่ที่จะไร้ความหมาย ถ้าไม่มีสังคมหรือปราศจากสังคม เพราะไม่มีสิทธิใดๆ เลยที่มาก่อน หรือเกิดขึ้นก่อนสังคม ไม่มีบุคคลใดสามารถมีสิทธิได้ นอกจากเขาเป็นสมาชิกของสังคมใดสังคมหนึ่ง หรือมิฉะนั้น ก็เป็นคนที่ทำความดีไว้แก่สังคมมาอย่างล้นเหลือ จนสังคมยอมรับมอบสิทธิให้ความรับผิดชอบหรือหน้าที่ทางศีลธรรมนั้นย่อมแสดงออกในรูปของบัญญัติ (Commandments) เมื่อมีสิทธิย่อมมีหน้าที่ฉันใด เมื่อมีหน้าที่ย่อมมีสิทธิฉันนั้น หน้าที่และสิทธิย่อมไปด้วยกันเพราะต่างเป็นเหตุเป็นผลของกันและกันยากที่จะแยกออกจากกันได้เหมือนกายกับใจนั่นเอง

๔) **สิทธิและหน้าที่ต่างเป็นผลของกฎแห่งศีลธรรมในสังคม** หน้าที่และสิทธิต่างสัมพันธ์กัน” สังคมได้ให้สิทธิ แก่สมาชิกของสังคมและนำเอาหน้าที่ของบุคคลอื่นมากำหนดให้เป็นหน้าที่เคารพในสิทธินี้ สิทธินี้ไม่ใช่สิทธิสมบูรณ์แบบ สังคมให้สิทธิแก่สมาชิกของสังคม ภายใต้เงื่อนไขว่า สมาชิกของสังคมจะได้รับรางวัลในการปฏิบัติหน้าที่ของตน ฉะนั้น อาจกล่าวได้ว่า สิทธิและหน้าที่ทั้ง ๒ ประการนี้ ก็เป็นด้าน ๒ ด้านในกฎแห่งศีลธรรมเดียวกัน^{๔๒}

^{๔๒} สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, “ศูนย์สารสนเทศสิทธิมนุษยชน”, (ออนไลน์)

๒.๔ ขอบเขตการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

ในสถานการณ์ปัจจุบันสภาพความเป็นอยู่ของคนไทย ตามที่ปรากฏเป็นข่าวบนสื่อต่างๆ จะเห็นว่าคนไทยได้เริ่มใช้และเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพในรูปแบบต่างๆ กันอย่างแพร่หลาย ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของการแสดงความคิดเห็นหรือการชุมนุมทางการเมืองหรือเรียกร้องเพื่อขอความเป็นธรรมหรือเพื่อสิทธิบางประการ รวมทั้งรูปแบบอื่นที่แสดงต่อรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะได้มีการชุมนุมใช้สิทธิเรียกร้องทางการเมืองกันเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก และกำลังแพร่หลายไปสู่ภูมิภาคทั่วประเทศ ซึ่งก็เป็นแง่มุมในอีกทางหนึ่งที่ดีของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ที่จะต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ตามหลักนิติรัฐ การแสดงออกเช่นนี้ประเทศที่มีอารยธรรมทางการเมืองปกครองระบอบประชาธิปไตย ถือว่าเป็นสิ่งปกติและนิमितหมายที่ดี ที่ให้รัฐได้ทราบถึงความต้องการของประชาชนดังกล่าวที่ว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยจะต้องเป็นการปกครองโดยประชาชนและเพื่อประชาชน

ขอบเขตการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนนั้น ตามหลักพุทธปรัชญาให้สิทธิแก่ทุกคน การที่ไม่มีกฎหมายรับรองต่อสิทธิดังกล่าว ในบางรัฐถือได้ว่ารัฐดังกล่าวขาดคุณสมบัติในฐานะรัฐที่ดี ในความหมายว่า ไม่ใช่ใจต่อการทำสิ่งที่สมควรกระทำ สิทธิอะไรที่เป็นสิทธิที่อยู่ในข่ายประเภทสิทธิมนุษยชน ทุกสิทธิที่อยู่ในในประเภทสิทธิมนุษยชนสมควรที่รัฐจะให้การรับรองหรือไม่เป็นอีกคำถามหนึ่งต่างหากไปและเป็นเหตุให้คนอื่นต่างละเมิดสิทธิของตนและกัน มนุษย์คือตัวแทนสิทธิเสรีภาพ เพราะสามารถกระทำการใดๆ ที่ตนเลือกสรรแล้วและอยู่ในฐานะเลือกที่จะกระทำชั่วหรือกระทำดีได้ด้วย มนุษย์ไม่ได้ถูกถึงลง หรือถูกกดขี่ด้วยปัจเจกบุคคลหรือสังคมใดๆ หรือสัมพันธ์ภาพใดๆ แม้แต่กับพระเจ้า แต่ก็ไม่ได้ความปรารถนาจากความรับผิดชอบ เพราะเราสามารถเข้าใจในสิทธิเสรีภาพได้ในสภาวะกระทำกรอย่างใดอย่างหนึ่งในการกระทำหรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมมีผลที่เกิดขึ้นตามมา เป็นพันธะแห่งการกระทำ ผู้กระทำต้องรับผิดชอบไม่ว่าจะเป็นในแง่ลบหรือแง่บวก มากก็ตามสิทธิจึงมีส่วนที่ปรากฏออกมาเป็นสิทธิที่ยอมรับกันโดยทั่วไปของบุคคลในกลุ่ม หรือชนหมู่มากโดยทั่วไปและเป็นสิทธิของความเป็นมนุษย์และเพื่อการดำรงอยู่อย่างสมศักดิ์ศรีของมนุษย์^{๔๓}

ทฤษฎีที่ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแม้จะมีความแตกต่างในส่วนเนื้อหาและรายละเอียด การมีเป้าประสงค์เหมือนกัน กำหนดแบบแผนพฤติกรรมบางประการของมนุษย์ ระบบทฤษฎีที่ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนให้เกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าการกระทำของตัวผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่เป็นผู้ประพฤติ

^{๔๓} เดือน คำดี, ศาสนศาสตร์, หน้า ๒๔๐.

ตามศีลธรรม แต่ระบบศีลธรรมอาจจะไปถึงผู้ประพฤติตามผู้ที่เป็นผู้กระทำทางศีลธรรม อาจไม่ใช่เฉพาะมนุษย์แต่รวมถึงสิ่งอื่นๆ เช่น สัตว์ พืช เป็นต้น โดยที่สิทธิมนุษยชนจะไปถึงผู้กระทำทางศีลธรรม ในที่นี้ผู้วิจัยเองจะขอกล่าวถึงเฉพาะเรื่องสิทธิมนุษยชนเท่านั้น ส่วนสิทธิของสัตว์หรืออะไรอื่นที่จะเป็นสิทธิอันนอกเหนือไปจากนี้ สิ่งอื่นนอกนั้นเป็นประเภทของสิทธิมนุษยชนอีกประเภทหนึ่ง แต่ไม่อยู่ในสิทธิของมนุษยชน^{๔๔} ดังนั้นขอบเขตของมนุษย์ที่ควรเป็นไปสิทธิอันพึงจะมีนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท ได้แก่

๑. สิทธิมนุษยชนโดยทั่วไป หมายถึง การปฏิบัติต่อกันด้วยความเป็นที่เป็นน่องระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน หรือระหว่างบุคคลกับบุคคล ตามสภาพปกติที่เกิดขึ้น คือมีการช่วยเหลือพึ่งพากันอาศัยกันและกัน ระวังถึงกัน เพราะความที่ได้เกี่ยวพันกันหรือมีความสัมพันธ์เช่นญาติพี่น้อง จึงเกิดการปฏิบัติต่อกันเช่นนั้น เป็นสัมพันธภาพระหว่างบุคคลที่ให้ความเคารพนับถือกัน เป็นที่เป็นน่อง ซึ่งเป็นผู้มีในจิตใจของมนุษย์ทุกชาติ ทุกศาสนาในโลก

๒. สิทธิมนุษยชนโดยธรรม หมายถึง การปฏิบัติต่อกันระหว่างมนุษย์กับสรรพสิ่งที่อยู่ในโลก เสมือนกับว่าสรรพสิ่งนั้น ล้วนเป็นที่เป็นน่องอันเดียวกันกับมนุษย์ เพราะมนุษย์ได้พึ่งพากันอาศัยกันในการดำรงชีวิตอยู่ สิทธิมนุษยชนโดยธรรม จึงมีความหมายที่กว้างเช่น มนุษย์กับสัตว์หรือ มนุษย์กับพืช ก็สามารถมีความสัมพันธ์กันได้ เพราะความผูกพันกันทางจิตใจ ดังตัวอย่างจากสัตว์เลี้ยง เช่น สุนัขที่มีความผูกพันกับเจ้าของ ให้ความเป็นเพื่อนเป็นที่เป็นน่องกับเจ้าของมันได้ หรือแม้แต่การปฏิบัติต่อกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติก็อาจเป็นภราดรภาพ ได้เช่นเดียวกันเพราะความผูกพันกัน ธรรมชาติที่ชุ่มฉ่ำให้ความสดชื่น รื่นรมย์ แก่มนุษย์ในการดำรงชีวิตเป็นที่พึ่งอาศัย แก่มนุษย์ในทุกๆ ด้าน การจรรโลงรักษาสัมพันธภาพ ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติไว้ให้ดีจะช่วยทำให้โลกทั้งโลก เกิดดุลยภาพ ในการอยู่ร่วมกันนั่นคือ สิทธิมนุษยชนโดยระหว่างมนุษย์กับธรรมชาตินั่นเอง

๒.๔.๑ หลักการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระยะเริ่มต้นเป็นการคุ้มครองในระดับภายในประเทศและเป็นเรื่องภายในของประเทศนั้นๆ ว่าจะให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนในประเทศไว้มากน้อยเพียงใดก็ได้ตามที่เห็นสมควรและหากมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนก็ถือเป็น

^{๔๔} เสน่ห์ จามริก, **พุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๐.

เรื่องภายใน (Domestic jurisdiction) ที่ประเทศอื่นๆ ไม่อาจเข้าไปสอดส่องดูแลหรือให้การช่วยเหลือได้มีฉะนั้นจะถือว่าเป็นการก้าวล่วงหรือแทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่นๆ อันเป็นการขัดต่อหลักกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งอาจนำไปสู่การขัดแย้งหรือมีกรณีพิพาทกันระหว่างประเทศ โดยเริ่มต้นการจัดทำสารันรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศอังกฤษที่เรียกว่า “มหากฎบัตรแมกนาคาร์ตา”(Magna carta) ตามมาด้วยคำประกาศอิสรภาพ (The Declaration of independence) และรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา และปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมือง (Declaration des Droits de l' Homme et du Citoyen) ของฝรั่งเศส แต่เนื่องจากในช่วงระยะเวลาก่อนและระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองได้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรงในประเทศต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฆ่ากันเพื่อล้างเผ่าพันธุ์ที่เยอรมัน ญี่ปุ่น รัสเซีย ฯลฯ จึงทำให้เกิดความคิดที่จะผลักดันให้เรื่องของสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องระหว่างประเทศหรือเป็น “สิทธิระหว่างประเทศ” (International Rights) ที่ทุกประเทศต้องเข้าไปดูแลช่วยเหลือเพื่อยกระดับมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้ดียิ่งขึ้นและร่วมมือกันดำเนินการกับประเทศที่กระทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนภายในประเทศของตนหรือประชาชนประเทศอื่นๆ โดยถือว่าการเข้าแทรกแซงนั้นชอบด้วยหลักกฎหมายระหว่างประเทศ^{๔๕}

ปัจจุบันรัฐใดรัฐหนึ่งจึงไม่อาจอ้างได้ว่าสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่ ตกอยู่เขตอำนาจภายในของรัฐ (Domestic jurisdiction) ของตนโดยเด็ดขาดได้อีกต่อไปแต่ได้วิวัฒนาการมาเป็นสิทธิระหว่างประเทศ (International Rights) ที่รัฐซึ่งเป็นภาคีแห่งข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนอาจอ้างข้อตกลงนั้นๆ เข้าตรวจสอบหรือมีมติให้ใช้มาตรการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อยุติการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือแก้ไขเยียวยาความเดือดร้อนอันเกิดจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนในรัฐใดรัฐหนึ่งได้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนปรากฏเป็นรูปธรรมขึ้นด้วยความร่วมมือกันระหว่างประเทศต่างๆ ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงโดยได้มีการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการขจัดภัยพิบัติอันเกิดจากสงคราม คุ้มครองสิทธิมนุษยชน และส่งเสริมความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมของมวลมนุษยชาติ และได้มีการจัดทำกฎบัตรสหประชาชาติในฐานะธรรมนูญสำหรับการดำเนินงานของสหประชาชาติขึ้นและในกฎบัตรฯ ดังกล่าว ได้แสดงให้เห็นเจตนารมณ์ร่วมกันของแต่ละประเทศในความต้องการที่จะให้มีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจังในระดับระหว่างประเทศ ดังจะเห็นได้จากการยืนยันความเชื่อมั่นในสิทธิมนุษยชนและหน้าที่ของบรรดารัฐสมาชิกในการส่งเสริมและสนับสนุนการเคารพต่อสิทธิ

^{๔๕} กุลพล พลวัน, **สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๗).

มนุษยชนและเสรีภาพขั้นมูลฐานแก่บุคคลทุกคนเสมอหน้ากันโดยปราศจากความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ เพศ ภาษาหรือศาสนา และได้มีการจัดทำสารันต์ระดับระหว่างประเทศเพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามมามากมาย

๒.๔.๒ การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาสากล

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นมาตรฐานกลางสำหรับทุกประเทศที่เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติยึดถือเป็นแนวทางในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทั้งในระดับสากล ภูมิภาคและระดับภายในประเทศของแต่ละประเทศและถือเป็นเอกสารรับรองสิทธิมนุษยชนที่สำคัญที่สุดของมวลมนุษยชาติเพราะนับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่นานาประเทศได้พร้อมใจกันร่วมจัดทำและรับรองเอกสารรับรองสิทธิของมนุษยชาติ ทำให้สิทธิมนุษยชนซึ่งเดิมถือเป็นเรื่องภายในของแต่ละประเทศกลายเป็นสิทธิระหว่างประเทศที่ทุกประเทศที่เป็นสมาชิกสามารถเข้ามาสอดส่องดูแลและเข้าแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศใดประเทศหนึ่งที่เป็นสมาชิกที่ขัดต่อหลักการในปฏิญญาฯ ได้แก่โดยที่ปฏิญญาฯ มิใช่ข้อตกลงระหว่างประเทศดังเช่นสนธิสัญญา อนุสัญญา หรือกติการะหว่างประเทศ จึงไม่ก่อให้เกิดพันธะทางกฎหมายแก่บรรดารัฐทั้งหลายที่ร่วมกันลงมติรับรองให้ประกาศใช้ให้ต้องปฏิบัติตาม เป็นแต่เพียงความผูกพันทางจริยธรรมทางการเมืองระหว่างประเทศ ที่ทุกประเทศควรให้ความเคารพและปฏิบัติให้สอดคล้องไม่ขัดแย้งกับหลักการในปฏิญญาฯ ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้เท่านั้นไม่มีสภาพบังคับทางกฎหมายแต่อย่างใดเพื่อให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศต่างๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและได้ผลจริงตามเจตนารมณ์ของปฏิญญาฯ

องค์การสหประชาชาติจึงได้ดำเนินการทำให้สิทธิมนุษยชนตามที่ระบุไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติและปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน มีผลเป็นสิทธิตามกฎหมายอย่างเป็นทางการและเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วโลก ทั้งนี้ โดยการจัดทำข้อตกลงข้อตกลงระหว่างประเทศเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนโดยตรงและมีผลผูกพันรัฐภาคีทุกรัฐ เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบโดยเฉพาะกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ได้นำสิทธิสำคัญๆ ในปฏิญญาฯ มารวมไว้เกือบทั้งหมดและจำแนกสิทธิแต่ละชนิดออกโดยละเอียดเมื่อพิจารณาจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. ๑๙๔๘ ในฐานะที่เป็นมาตรฐานกลางใน

การรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. ๑๙๖๖ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. ๑๙๖๖ จะเห็นว่าสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองคุ้มครองซึ่งถือเป็นสิทธิมนุษยชนทั่วไปแบ่งได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีสิทธิมนุษยชนเฉพาะเรื่องที่ได้รับการรับรองคุ้มครองตามข้อตกลงระหว่างประเทศต่าง เช่น อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เป็นต้น แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมืองและสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นสิทธิมนุษยชนทั่วไปเท่านั้น กล่าวคือ^{๔๖}

๑) สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ได้แก่ สิทธิตามธรรมชาติที่มีมาแต่ดั้งเดิมคือสิทธิในการดำเนินชีวิต เสรีภาพ ทรัพย์สิน ความเสมอภาค ความยุติธรรม และการแสวงหาความสุข และสิทธิดังกล่าวปรากฏอยู่ในปฏิญญาฯ ๒๑ ข้อแรก ซึ่งประกอบไปด้วย สิทธิในชีวิต เสรีภาพและความมั่นคงแห่งร่างกาย สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิในการได้รับความคุ้มครองจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน สิทธิที่จะได้รับการเยียวยาโดยศาลจากการละเมิดสิทธิขั้นมูลฐาน เสรีภาพในความเป็นส่วนตัว เสรีภาพในการเดินทาง สิทธิในการลี้ภัย สิทธิในการถือสัญชาติ สิทธิในการสมรสสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน สิทธิในเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการนับถือศาสนาสิทธิในเสรีภาพในการชุมนุม และสิทธิในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขในประเทศของตน

สำหรับสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมืองในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. ๑๙๖๖ ปรากฏอยู่ในข้อ ๑ ถึง ข้อ ๒๗ ของกติกาฯ ประกอบไปด้วย สิทธิในการกำหนดเจตจำนงตนเอง สิทธิในความเสมอภาค สิทธิที่จะปลอดจากการถูกทารุณกรรม สิทธิในชีวิต สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิในการมีอิสรภาพและความมั่นคงแห่งบุคคล สิทธิของผู้ต้องขังที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรมและได้รับความเคารพนับถือในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่โดยธรรมชาติในตัวเอง สิทธิที่จะไม่ถูกจำคุกเนื่องจากไม่สามารถชำระหนี้ตามสัญญาได้ สิทธิในการมีเสรีภาพในการเคลื่อนไหว สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมสิทธิในการยอมรับว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย สิทธิในความเป็นส่วนตัว สิทธิในเสรีภาพทางความคิดศาสนาและความเชื่อ สิทธิในเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สิทธิ

^{๔๖} อมรา พงศาพิชญ์, **ขบวนการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๕๙), หน้า ๓-๖.

ในการชุมนุมโดยสงบ สิทธิในเสรีภาพในการสมาคมกับบุคคลอื่น สิทธิในการสมรสโดยเสรี สิทธิของเด็กในการได้รับสัญชาติ สิทธิในการมีส่วนร่วมในรัฐและการเข้าถึงบริการสาธารณะในประเทศของตน สิทธิในความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย สิทธิของชนกลุ่มน้อยทางเผ่าพันธุ์ ศาสนา หรือภาษา

๒) **สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม** สืบเนื่องจากการเรียกร้องสิทธิมนุษยชนและการจัดทำเอกสารในยุคแรกๆ เน้นเรื่องสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองและระบบเศรษฐกิจแบบเสรี ซึ่งระบบเศรษฐกิจแบบเสรีมีเงื่อนไขสำคัญคือ การปลดออกการแทรกแซงของรัฐ แต่เมื่อเวลาผ่านไประบบเสรีกลับทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมา ทั้งนี้ เนื่องจากเป็นความจริงที่ว่าคนเรามีความสามารถและโอกาสไม่เท่ากัน ดังนั้นการปล่อยเสรีทำให้มนุษย์กลุ่มหนึ่งได้ประโยชน์ ในขณะที่มนุษย์อีกกลุ่มหนึ่งถูกใช้เป็นเครื่องมือในการหาประโยชน์จากกลุ่มแรก และกลุ่มหลังซึ่งมีจำนวนมากตกอยู่ในสภาวะยากจนที่สุดและอยู่อย่างไม่มีสภาพที่มีค่าความเป็นมนุษย์เหลืออยู่ และจากสภาวะการณที่เกิดขึ้นในสังคมดังกล่าวนำมาซึ่งการเรียกร้องสิทธิมนุษยชนในรูปแบบใหม่ขึ้นมาในลักษณะเป็นสิทธิที่จะมีสภาพการดำรงชีวิตที่ดีและมีสภาพการทำงานที่ดี โดยการเรียกร้องให้รัฐเข้ามาบีบบทบาทในการกระทำเพื่อเสริมสร้างให้มนุษย์มีความเป็นอยู่ที่ดี สมความเป็นมนุษย์ซึ่งตรงข้ามกับแนวคิดเดิมที่ห้ามรัฐเข้าแทรกแซง แนวคิดสิทธิมนุษยชนรูปแบบใหม่นี้ได้รับการสนับสนุนจากแนวคิดทางการเมืองแบบสังคมนิยมและเป็นการเปลี่ยนแปลงจากรัฐเสรีนิยมมาสู่รัฐสวัสดิการที่เรียกร้องให้รัฐประกันการมีชีวิตที่ดีมีคุณค่าตามความเป็นมนุษย์แก่ประชาชน และนับเป็นชัยชนะของประเทศสังคมนิยมที่ทำให้สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมอยู่ในฐานะเดียวกับสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง โดยการระบุสิทธิเหล่านี้ลงในปฏิญญาฯ และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. ๑๙๖๖ สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมปรากฏในปฏิญญาฯ ตั้งแต่ข้อ ๒๒ ถึงข้อ ๒๗ ประกอบด้วยสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐการได้รับผลแห่งสิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมที่จำเป็นต่อการพัฒนาตนเอง สิทธิเกี่ยวกับการทำงานและได้รับความคุ้มครองจากการว่างงานสิทธิที่จะจัดตั้งและเข้าร่วมกับสหภาพแรงงาน สิทธิในการพักผ่อนและเวลาว่างการกำจัดเวลาทำงานและมีวันหยุดเป็นครั้งคราวโดยได้รับค่าตอบแทน สิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอสำหรับสุขภาพและความอยู่ดีของตนและครอบครัว สิทธิของมารดาและบุตรที่จะได้รับการดูแลและช่วยเหลือเป็นพิเศษทั้งบุตรในและนอกสมรส สิทธิในการศึกษา และสิทธิในการเข้าร่วมการใช้ชีวิตทางด้านวัฒนธรรมอย่างเสรี

สำหรับสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. ๑๙๖๖ ปรากฏอยู่ในข้อ ๑ ถึงข้อ ๑๕ ของกติกาประกอบไปด้วย สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง สิทธิในความเท่าเทียมกันระหว่างชายหญิงในสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม สิทธิในการทำงาน สิทธิในการได้รับสภาวะการทำงานที่เป็นธรรม สิทธิในการก่อตั้งและเข้าร่วมสหภาพแรงงาน สิทธิในการหยุดงาน สิทธิในความมั่นคงทางสังคมและการประกันสังคม สิทธิในการปกป้องคุ้มครองครอบครัว เด็กและเยาวชน สิทธิในการมีมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอ สิทธิในการมีมาตรฐานสุขภาพและจิตใจที่ดี สิทธิในการศึกษา และสิทธิในวัฒนธรรมและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ สิทธิมนุษยชนที่ได้รับการคุ้มครอง ไม่ว่าจะเป็นสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ย่อมได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายของรัฐ ที่ออกโดยความต้องการของประชาชน เพื่อประชาชน โดยเฉพาะ เพื่อความสงบสุขของสังคม โดยปราศจากการละเมิดสิทธิของบุคคลที่มีสิทธิในเรื่องต่างๆ อย่างเสมอภาคกันโดยกฎหมาย ฉะนั้น ความสงบสุขของประชาชนจึงอยู่ที่การบัญญัติกฎหมายของประเทศ เพราะกฎหมายนี้เองจะเป็นตัวบ่งบอกว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือไม่

๒.๕ องค์การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

๒.๕.๑ องค์การของสหประชาชาติ

องค์การของสหประชาชาติมีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการปกป้องและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน สมัชชาใหญ่สหประชาชาติ คณะมนตรีความมั่นคงคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคม คณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ คณะกรรมาธิการว่าด้วยสถานภาพของสตรี คณะกรรมาธิการว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม คณะอนุกรรมาธิการว่าด้วยการป้องกันการค้ามนุษย์และการปกป้องชนกลุ่มน้อย ข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ องค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ซึ่งแต่ละองค์การมีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ดังนี้^{๔๗}

๑) **สมัชชาใหญ่สหประชาชาติ** (United Nations General Assembly) สมัชชาใหญ่สหประชาชาติประกอบด้วยผู้แทนจากสมาชิกทั้งปวงของสหประชาชาติ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับ

^{๔๗} ดูรายละเอียดใน จรัญ โฆษณานันท์, **สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๕), หน้า ๔๒๒-๔๔๑.

การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ดังนี้คือ ริเริ่มศึกษาและทำคำแนะนำหรือข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อให้บรรลุซึ่งสิทธิขั้นพื้นฐานทั้งปวงแก่ประชาชน ผ่านมติอนุมติตราสารสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่สำคัญ เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ก่อตั้งองค์กรย่อยที่ทำงานเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน เคลื่อนไหวต่อสู้ระดับสากลต่อลัทธิเผด็จการนิยมและลัทธิล่าอาณานิคม ตลอดจนการมีมติประณามอย่างเปิดเผยต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นในบางประเทศ

๒) คณะมนตรีความมั่นคง (Security Council) คณะมนตรีความมั่นคงถือเป็นองค์กรสูงสุดที่มีความรับผิดชอบพื้นฐานในการรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ ประกอบด้วยสมาชิกถาวรซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจสำคัญ ๕ ประเทศ คือ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส รัสเซีย และจีน และสมาชิกไม่ถาวรที่มาจากกาเลือกตั้งอีก ๖ ประเทศ มีอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนกรณีที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ก่อให้เกิดการคุกคามต่อสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ เช่นปัญหาเกี่ยวกับอาชญากรรมต่อมนุษยชาติในยูโกสลาเวียและรวันดา ซึ่งมีลักษณะเป็นการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์คณะมนตรีความมั่นคงได้ก่อตั้งศาลอาญาระหว่างประเทศเพื่อพิจารณาลงโทษบุคคลที่รับผิดชอบต่อการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์หรือละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศอย่างรุนแรง เป็นต้น

๓) คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคม (Economic and Social Council) คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมประกอบด้วยกรรมการ ๕๕ คน นอกจากมีอำนาจหน้าที่ด้านการพัฒนาแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจระหว่างประเทศแล้ว ยังมีหน้าที่ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ด้านสิทธิมนุษยชนในรูปของการทำข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทั่วไป รับรองรายงาน ทำกิจกรรมร่วมและสรุปความตกลงต่างๆ จากหน่วยงานชำนาญการของสหประชาชาติซึ่งทำงานเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนและหน้าที่ที่สำคัญยิ่งด้านสิทธิมนุษยชนของคณะมนตรีฯ คือ การใช้อำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการต่างๆ ขึ้นทำงานเป็นการเฉพาะที่สำคัญคือ การตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน คณะอนุกรรมการว่าด้วยการป้องกันการเลือกปฏิบัติและการปกป้องชนกลุ่มน้อย คณะกรรมการว่าด้วยสถานการณ์ของสตรีและอำนาจหน้าที่ในการรับรองให้มีมติของคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคม ที่ ๑๒๓๕ ในปี ค.ศ. ๑๙๖๗ และมติฯ ที่ ๑๕๐๓ ในปี ค.ศ. ๑๙๗๐ ซึ่งเป็นมติที่ให้อำนาจแก่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนในการตรวจสอบศึกษาอย่างจริงจังต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนในรูปนโยบายแบ่งแยกผิวและการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติและให้อำนาจแก่

คณะอนุกรรมการว่าด้วยการป้องกันการเลือกปฏิบัติและการปกป้องชนกลุ่มน้อยในการพัฒนา
กลไกรับเรื่องร้องเรียนการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากเอกชนและกลุ่มคนได้

๔) คณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (The UN Commission on Human Rights) คณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ ประกอบด้วยตัวแทนรัฐสมาชิก ๕๓ คน โดยที่คณะกรรมาธิการฯ เป็นเสมือนองค์กรย่อยหนึ่งของคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคม คณะกรรมาธิการฯ จึงมีหน้าที่ต้องยื่นข้อเสนอ คำแนะนำ ตลอดจนรายงานเพื่อให้คณะมนตรีเศรษฐกิจพิจารณา ตั้งแต่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับตราสารสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศทั้งปวง การปกป้องชนกลุ่มน้อยและการป้องกันการเลือกปฏิบัติและเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน การช่วยเหลือคณะมนตรีเศรษฐกิจ ในการประสานงานกิจกรรมเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ การตรวจสอบศึกษาปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอย่างร้ายแรงรวมถึงนโยบายการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติการแบ่งแยกพลเมืองและการแบ่งแยกผิวในทุกประเทศ และการดำเนินการสืบสวนคำร้องเรียนจากเอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชนซึ่งบ่งชี้ถึงการละเมิดสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่เป็นไปอย่างรุนแรงต่อเนื่องและมีเหตุอันน่าเชื่อถือ เป็นต้น

๕) คณะกรรมาธิการว่าด้วยสถานภาพของสตรี (Commission on the Status of Women) คณะกรรมาธิการว่าด้วยสถานภาพของสตรีประกอบด้วยกรรมการ ๔๕ คน มีที่มาจาก การเลือกตั้งโดยคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมและดำรงฐานะเป็นตัวแทนของรัฐบาล มีหน้าที่ในการตระเตรียมข้อเสนอแนะและรายงานอันเกี่ยวกับการส่งเสริมสิทธิสตรีทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ พลเมือง สังคมและการศึกษาเสนอต่อคณะกรรมาธิการเศรษฐกิจฯ การทำข้อเสนอแนะเสนอต่อคณะกรรมาธิการเศรษฐกิจฯ ในปัญหาเร่งด่วนซึ่งจำเป็นต้องได้รับการใส่ใจทันทีโดยมีจุดมุ่งหมายในการส่งเสริมหลักความเท่าเทียมในสิทธิของชายและหญิง รวมทั้งการพัฒนาข้อเสนอต่างๆ เพื่อให้ข้อเสนอดังกล่าวสัมฤทธิ์ผลจริงจัง และการวางบรรทัดฐานระหว่างประเทศด้านการคุ้มครองสิทธิสตรี การตรวจสอบคำร้องเรียนพร้อมทำข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหา เป็นต้น

๖) คณะกรรมาธิการว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรม (Commission on the Economic, Social and Cultural Rights) คณะกรรมาธิการ ว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม มีฐานะเป็นองค์กรย่อยหนึ่งของคณะมนตรีเศรษฐกิจฯ และถือเป็นกลไกตรวจสอบของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม

๗) **คณะอนุกรรมการว่าด้วยการป้องกันการเลือกปฏิบัติและการปกป้องชนกลุ่มน้อย** คณะอนุกรรมการว่าด้วยการป้องกันการเลือกปฏิบัติและการปกป้องชนกลุ่มน้อย เป็นองค์กรย่อยของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ ประกอบด้วยกรรมการจำนวน ๒๖ คน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนจากรายชื่อที่รัฐสมาชิกของสหประชาชาติเสนอมา มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับชนกลุ่มน้อย ๒ ลักษณะ คือ ศึกษาและให้ข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนอันเกี่ยวข้องกับการป้องกันการเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน เสรีภาพขั้นพื้นฐานและการคุ้มครองต่อชนกลุ่มน้อยทางด้านเชื้อชาติ ชาติ ศาสนา และภาษา และการปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมหรือคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน

๘) **ข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ** (The UN High Commissioner for Human Rights) บุคคลที่จะเป็นข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ต้องเป็นบุคคลที่มีศีลธรรมอย่างมากและมีความซื่อสัตย์เที่ยงตรงและมีความสามารถเชี่ยวชาญในด้านสิทธิมนุษยชนและความรู้อื่นๆ โดยได้รับการแต่งตั้งจากเลขาธิการสหประชาชาติโดยผ่านการรับรองจากสมัชชาใหญ่ มีอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทั้งหมดอันกินความตั้งแต่สิทธิพลเมือง การเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนสิทธิในการพัฒนา การให้คำปรึกษาและการช่วยเหลือทางเทคนิคแก่รัฐที่เกี่ยวข้องกับปัญหาโดยผ่านศูนย์สิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ การประสานความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน รวมทั้งการป้องกันมิให้มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่อง และการสร้างความเข้มแข็งในการปรับใช้กลไกสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติต่างๆ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน

๙) **องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ** (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) หรือ ยูเนสโก (UNESCO) องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก มีฐานะเป็นองค์กรชำนาญพิเศษหนึ่งของสหประชาชาติ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน คือ การศึกษาค้นคว้าปัญหาทางทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน การยกย่อง มีมติรับรองอนุสัญญาต่อต้านการเลือกปฏิบัติในด้านการศึกษารับรองให้มีกระบวนการพิจารณาับเรื่องร้องเรียนการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยผ่านคณะกรรมการว่าด้วยอนุสัญญาและข้อเสนอแนะ ซึ่งมีหน้าที่พื้นฐานในการวางหลักประกันให้มีข้อมูลต้นมิตรภาพเพื่อสร้างความก้าวหน้าในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนที่อยู่ในเขตความ

รับผิดชอบของยูเนสโก การมีมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและสิทธิมนุษยชน อันเป็นการสร้างบรรทัดฐานทางสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางด้านวิะ

๒.๕.๒ องค์การที่จัดตั้งตามตราสารสิทธิมนุษยชน

องค์การสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศตามตราสารสิทธิมนุษยชนมีหลายองค์การด้วยกัน แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะองค์การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมืองและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นตราสารสำคัญในการรับรองคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเท่านั้น ซึ่งแต่ละกติกาฯ ได้จัดตั้งองค์การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนไว้ ดังนี้

๑) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (The Human Rights Committee) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนได้รับการจัดตั้งขึ้นตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เพื่อทำหน้าที่ในการตรวจสอบการปฏิบัติของรัฐสมาชิกต่างๆ ที่มีพันธะในการส่งเสริมคุ้มครองสิทธิต่างๆ ตามที่ระบุไว้ในกติกาฯ คณะกรรมการฯ ประกอบด้วยกรรมการซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญอิสระจำนวน ๑๘ คน ที่ได้รับเลือกตั้งจากรัฐสมาชิกในกติกาฯ โดยต้องเป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพทางศีลธรรมระดับสูงและความสามารถเชี่ยวชาญในเรื่องสิทธิมนุษยชนจนเป็นที่ยอมรับและมีประสบการณ์ทางกฎหมายหรือนักกฎหมาย ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการประชุม คณะกรรมการฯ มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบพิจารณารายงานที่เสนอโดยรัฐสมาชิก สรุปข้อคิดเห็นหรือข้อสังเกตต่อรายงานดังกล่าวแล้วส่งต่อให้รัฐภาคีเจ้าของรายงาน ส่งสำเนารายงานและข้อสังเกตไปถึงคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมของสหประชาชาติเพื่อพิจารณาและส่งรายงานประจำปีเกี่ยวกับกิจกรรมที่ได้กระทำทั้งหมดต่อสมัชชาทั่วไปสหประชาชาติและตรวจสอบหนังสือร้องเรียนจากเอกชนที่อ้างว่าเป็นผู้ถูกละเมิดสิทธิใดๆ ที่กำหนดไว้ตามกติกาฯ ดังกล่าวโดยรัฐภาคีตามที่กำหนดไว้ในพิธีสารเลือกรับฉบับแรกของกติกาฯ

๒) คณะกรรมาธิการว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เดิมการตรวจสอบดูแลให้ประเทศสมาชิกปฏิบัติตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมเป็นอำนาจของคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมของสหประชาชาติ ต่อมาคณะมนตรีเศรษฐกิจฯ ได้มีมติก่อตั้งคณะกรรมาธิการว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมขึ้น เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบดูแลให้ประเทศสมาชิกปฏิบัติตามกติกาฯ ฉบับนี้แทนคณะมนตรีเศรษฐกิจฯ โดยเฉพาะการตรวจสอบรายงานของรัฐสมาชิกและส่งข้อสังเกตไปให้คณะมนตรีเศรษฐกิจฯ และ

องค์การสิทธิมนุษยชนอื่นของสหประชาชาติที่เกี่ยวข้องกับสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม อีกชั้นหนึ่ง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนประกอบด้วยคณะผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๑๘ คนและในการพิจารณา ตรวจสอบรายงานของแต่ละรัฐโดยคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจฯ รัฐเจ้าของรายงาน จะได้รับเชิญให้ส่งผู้แทนหนึ่งคนเข้านำเสนอชี้แจงรายงานต่อที่ประชุมคณะกรรมการฯ โดย คณะกรรมการฯ สามารถซักถามประเด็นต่างๆ ได้ และคณะกรรมการฯ สามารถขอให้เสนอ รายงานเฉพาะคราวเมื่อมีสถานการณ์ที่น่าเป็นห่วงเกิดขึ้น หรือตั้งคณะตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อ ค้นหาข้อมูลชั้นต้นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาสิทธิเฉพาะเรื่อง อย่างไรก็ตาม องค์การคุ้มครองสิทธิ มนุษยชนที่กล่าวมาข้างต้นจะมีอำนาจหน้าที่คุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้แต่เฉพาะกับประเทศที่เข้า ร่วมเป็นภาคีสมาชิกเท่านั้น ไม่มีอำนาจหน้าที่คุ้มครองสิทธิมนุษยชนเป็นการทั่วโลกดังเช่นองค์การ คุ้มครองสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติตามที่กล่าวมาข้างต้นแต่อย่างใด

๒.๕.๓ องค์การระดับภายในประเทศ

สำหรับองค์การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับภายในประเทศในประเทศต่างๆ มีการ จัดตั้งองค์กรขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทั้งองค์กรที่เป็นและไม่เป็นองค์กร ศาล พิเคราะห์ได้ดังนี้ คือ

๒.๕.๓.๑ องค์กรที่ไม่เป็นองค์กรศาล องค์กรคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่ไม่เป็นองค์กร ศาลตามที่ปรากฏในประเทศต่างๆ เป็นส่วนใหญ่ มีสององค์กร คือ องค์กรสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และผู้ตรวจการแผ่นดิน

๑) องค์กรสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งองค์กรสิทธิมนุษยชน แห่งชาติเกิดขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๔๖ ในที่ประชุมคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมของสหประชาชาติ และได้มีความพยายามในการที่จะให้มีการจัดตั้งองค์กรฯ ดังกล่าวในประเทศต่างๆ มาเรื่อยๆ จนกระทั่งในช่วงปี ค.ศ. ๑๙๙๐ เป็นต้นมา ประเทศต่างๆ ก็ได้มีการจัดตั้งองค์กรฯ ขึ้นในประเทศ ของตน เช่น ประเทศนิวซีแลนด์ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส เม็กซิโก และเดนมาร์ก เป็นต้น และองค์กรฯ ของแต่ละประเทศกล่าวต่างก็มีสถานะและทางปฏิบัติเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่แตกต่างกันไป กล่าวคือ บางประเทศองค์กรฯ ก็ทำหน้าที่เป็นเสมือนที่ปรึกษาด้านสิทธิมนุษยชนแก่ฝ่าย บริหารหรือหน่วยงานของรัฐ บางประเทศก็มีสถานะเป็นองค์กรอิสระ บางประเทศก็มีอำนาจในการ ตรวจสอบสอบสวนคำร้องเรียน การละเมิดสิทธิมนุษยชนด้วย ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๙๑ ได้มีการ จัดการประชุมระหว่างประเทศขึ้น ณ กรุงปารีส สาธารณรัฐฝรั่งเศส โดยที่ประชุมได้ร่วมกันกำหนด แนวทางและมาตรฐานเกี่ยวกับ การจัดตั้งและดำเนินงานขององค์กรฯ ที่เรียกกันทั่วไปว่า “หลักการ

ปารีส (Paris Principle)” และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและสมัชชาทั่วไปแห่งสหประชาชาติก็ได้ให้การรับรองหลักการดังกล่าวในเวลาต่อมา ในหลักการปารีส ได้กล่าวถึงแนวทางในการจัดตั้งองค์กรฯ ว่าควรจัดตั้งองค์กรฯ ที่เป็นอิสระในด้านงบประมาณ การปฏิบัติหน้าที่และองค์ประกอบที่มีความหลากหลาย การกำหนดองค์กรฯ ต้องได้รับมอบหมายอำนาจในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนไว้อย่างกว้างขวางเท่าที่จะมีได้ โดยบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญหรือบทกฎหมายที่ตราขึ้นและต้องมีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญดังต่อไปนี้ คือ^{๔๔}

๑. เสนอแนะและทำรายงานในเรื่องใดๆ ที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนต่อรัฐบาล รัฐสภา และองค์กรที่มีอำนาจใดๆ

๒. ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายของรัฐและแนวปฏิบัติตามมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระดับสากล

๓. กระตุ้นส่งเสริมให้มีการให้สัตยาบันและปฏิบัติตามมาตรฐานระหว่างประเทศ

๔. ช่วยเหลือในกระบวนการทำรายงานที่ต้องกระทำภายใต้ตราสารระหว่างประเทศ ช่วยเหลือในการจัดทำแผนงานด้านการสอนและวิจัยด้านสิทธิมนุษยชน

๕. เพิ่มความสนใจตื่นตัวของสาธารณชนต่อเรื่องของสิทธิมนุษยชนผ่านการให้ข้อมูล ข่าวสารและการศึกษา ประสานความร่วมมือกับสหประชาชาติ สถาบันระดับภูมิภาคและสถาบันระดับชาติของประเทศอื่นๆ และรับเรื่องร้องเรียนการละเมิดสิทธิมนุษยชนของเอกชน

ปัจจุบันองค์กรสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในบางประเทศมีอำนาจในการนำคดีขึ้นดำเนินการในชั้นศาลได้ด้วย โดยทำหน้าที่ฟ้องคดีต่อศาล เช่น สาธารณรัฐฝรั่งเศสประเทศออสเตรเลีย และประเทศไทย โดยเฉพาะประเทศไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๕๗ ที่กำหนดให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีอำนาจเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ ในกรณีที่คณะกรรมการฯ เห็นชอบตามที่มีผู้ร้องเรียนว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลปกครอง ในกรณีที่เห็นชอบตามที่มีผู้ร้องเรียนว่ากฎ คำสั่งหรือการกระทำอื่นใดในทางปกครองกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย และฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมแทนผู้เสียหาย เมื่อได้รับการร้องขอจากผู้เสียหายและเป็นกรณีที่เห็นสมควรเพื่อแก้ไขปัญหากการละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นส่วนรวม

^{๔๔} จรัญ โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม, หน้า ๕๑๔-๕๑๕.

๒) ผู้ตรวจการแผ่นดิน องค์การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่ไม่เป็นองค์กรศาลนอกจาก คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติแล้ว ในหลายประเทศยังมีอีกองค์กรหนึ่งที่เรียกว่า “ผู้ตรวจการแผ่นดิน” ผู้ตรวจการแผ่นดิน อาจประกอบด้วยบุคคลหรือหลายคนก็ได้และมักได้รับการแต่งตั้งจากรัฐสภาแต่ในบางประเทศอาจได้รับแต่งตั้งจากประมุขของรัฐและต้องทำรายงานต่อประมุขของรัฐด้วย อำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาโดยทั่วไปจะดูแลกำกับการบริหารรัฐกิจให้เป็นไปด้วยความถูกต้องและเป็นธรรมตามกฎหมาย เพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลผู้ที่เชื่อว่าตนตกเป็นเหยื่อการกระทำที่ไม่ชอบโดยฝ่ายปกครอง รวมทั้งทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยอย่างเป็นกลางระหว่างผู้ร้องเรียนกับฝ่ายรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย อำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินในแต่ละประเทศอาจแตกต่างกันไป แต่ที่เหมือนกันในสาระสำคัญคือ การรับคำร้องเรียนจากสาธารณชนและสอบสวนกรณีที่เกิดขึ้นตามอำนาจหน้าที่ โดยสามารถเข้าถึงเอกสารทางราชการที่เกี่ยวข้องตลอดจนมีอำนาจเรียกพยานมาให้ถ้อยคำรวมทั้งเจ้าหน้าที่รัฐ

จากนั้นจะทำรายงานสรุปไปให้ผู้ร้องเรียนและหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ที่ถูกร้องเรียน เพื่อแก้ไขดำเนินการให้ถูกต้องต่อไป หากไม่มีการดำเนินการใดๆ ก็อาจทำรายงานเสนอต่อรัฐสภาเป็นเรื่องๆ ไป นอกเหนือจากการรายงานที่ต้องทำเป็นปกติอยู่แล้วและรายงานสรุปผลการสอบสวนจะประกอบไปด้วยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาและระบุข้อเสนอแนะเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงนิติบัญญัติและเชิงการปกครอง ผู้ตรวจการแผ่นดินในระยะแรกๆ จะไม่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิมนุษยชนโดยตรง ยกเว้นกรณีที่เกี่ยวข้องกับภาระหน้าที่หลักในการกำกับดูแลการบริหารการปกครองให้บริสุทธิ์ยุติธรรมตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่ผู้ตรวจการแผ่นดินที่จัดตั้งขึ้นในระยะหลังๆ มักได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่โดยเฉพาะด้านการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนด้วยและมักจะเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือตามกฎหมายอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านกิจกรรมให้การศึกษาต่อสาธารณชนและโปรแกรมข้อมูลข่าวสารเพื่อการเผยแพร่ด้านสิทธิมนุษยชน^{๔๙}

๔.๕.๓.๒ องค์การศาล องค์การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ นอกจากองค์กรสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาแล้ว องค์การศาลก็ถือเป็นองค์กรที่มีส่วนสำคัญในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนด้วย เนื่องจากหลักความผูกพันต่อสิทธิและเสรีภาพขององค์กรของรัฐจะปราศจากความหมายหากการใช้อำนาจขององค์กรเหล่านั้นไม่สามารถควบคุมตรวจสอบได้โดยองค์กรตุลาการหรือเป็นไปตามหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิในทางศาล

^{๔๙} ดูรายละเอียดใน กุลพล พลวัน, *สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก*, หน้า ๑๗๕-๑๘๖.

(Rechtsschutzgarantie) ซึ่งถือว่าเป็นสาระสำคัญของการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพแก่ปัจเจกบุคคล เพราะการคุ้มครองหรือหลักประกันทั้งหลายจะปราศจากความหมายหากไม่ให้สิทธิแก่ปัจเจกบุคคลในการโต้แย้งการกระทำของรัฐ เพื่อให้องค์กรศาลซึ่งเป็นองค์กรที่มีความเป็นกลางเข้ามาควบคุมตรวจสอบการกระทำของรัฐที่ถูกต้องได้แย่งว่าละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล เช่น การตรากฎหมายขององค์กรนิติบัญญัติเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ย่อมถูกตรวจสอบโดยศาลรัฐธรรมนูญได้ไม่ว่าจะเป็นการตรวจสอบในรูปแบบใดก็ตาม ส่วนการใช้การตีความของกฎหมายของฝ่ายบริหารและฝ่ายปกครองจะเป็นการใช้การตีความที่ขัดต่อสิทธิและเสรีภาพหรือไม่นั้นย่อมอยู่ภายใต้การควบคุมตรวจสอบขององค์กรศาลที่มีอำนาจในเรื่องนั้นๆ เช่น หากเป็นกรณีของคำสั่งทางปกครอง โดยทั่วไปแล้วย่อมอยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครองที่จะควบคุมตรวจสอบส่วนกรณีขององค์กรตุลาการหากเป็นการใช้หรือตีความโดยศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ ศาลที่อยู่ในระดับสูงขึ้นไปก็จะทำหน้าที่ในการควบคุมตรวจสอบต่อไป เหตุผลที่สนับสนุนว่าระบบการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพโดยองค์กรตุลาการหรือศาลเป็นการให้หลักประกันแก่ประชาชนได้ดีกว่าระบบอื่นๆ นั้น ได้แก่^{๕๐}

๑. ศาลหรือองค์กรตุลาการมีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่และมีหลักประกันในความเป็นอิสระของศาลเพื่อให้ศาลวินิจฉัยคดีโดยไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลใดๆ ทั้งสิ้น

๒. เมื่อราษฎรได้ยื่นคำฟ้องอย่างถูกต้อง ศาลมีหน้าที่ต้องพิจารณาและพิพากษาคดีเสมอ จะปฏิเสธไม่พิจารณาพิพากษาคดีไม่ได้ ดังนั้น ราษฎรจึงได้รับหลักประกันว่า “ทุกข์” หรือความเดือดร้อนของตน หากมีอยู่จริงจะได้รับการขจัดปัดเป่าภายในเวลาอันสมควร หลักประกันข้อนี้ไม่อาจพบได้ในการควบคุมระบบอื่นๆ

๓. วิธีพิจารณาคดีของศาลเป็นไปอย่างเปิดเผย เปิดโอกาสให้สาธารณชนเข้าฟังการพิจารณาคดีได้ และเปิดโอกาสให้คู่ความทั้งสองฝ่ายนำพยานหลักฐานต่างๆ มาสืบสนับสนุนข้ออ้างข้อเท็จจริงของตนและหักล้างข้ออ้างข้อเท็จจริงของฝ่ายตรงกันข้ามได้อย่างเต็มที่

๔. ศาลต้องให้เหตุผลประกอบคำพิพากษาของตนเสมอ การบังคับให้ศาลต้องแสดงข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่เป็นเหตุผลในการวินิจฉัยข้อพิพาทไปทางใดทางหนึ่งให้ปรากฏต่อคู่ความย่อมเป็นหลักประกันแก่เอกชนว่าศาลจะไม่พิพากษาคดีตามอำเภอใจได้เป็นอย่างดีเช่นกัน

ทั้งนี้ ศาลในระบบกฎหมายเอกชนและศาลในระบบกฎหมายมหาชนได้แก่ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลรัฐธรรมนูญ ตัวอย่างเช่นในกรณีของประเทศไทย ศาลยุติธรรมมี

^{๕๐} วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาลปกครอง, หน้า ๕๖.

ส่วนในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน คือ การที่รัฐธรรมนูญฯ กำหนดให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจในการพิจารณาออกหมายจับ หมายขัง บุคคลและหมายค้น เพื่อให้ศาลยุติธรรม เป็นผู้พิจารณากลับกรงและตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ก่อนที่จะเข้าทำการจับ ขัง และค้น อันมีลักษณะเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ศาลปกครองมีอำนาจในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน คือ เนื่องจากศาลปกครองมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองต่างๆ ที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐก่อให้เกิดความเดือดร้อนเสียหายหรือละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยการมีคำสั่งให้ยกเลิกเพิกถอนการกระทำดังกล่าวหรือสั่งให้ชดเชยค่าเสียหายหรือดำเนินการใดๆ เพื่อเยียวยาความเดือดร้อนเสียหายที่เกิดแก่ประชาชน

ศาลรัฐธรรมนูญมีส่วนในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน กล่าวคือการที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้สิทธิและเสรีภาพที่รับรองไว้โดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้รับความคุ้มครองและผูกพันองค์กรของรัฐทุกองค์กรโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมาย และการตีความกฎหมายทั้งปวง และกำหนดให้บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้มีสิทธิยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้ในกรณีที่บุคคลนั้นได้ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติหรือต่อผู้ตรวจการแผ่นดินเพื่อให้เสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยแล้ว แต่องค์กรทั้งสองดังกล่าวไม่ได้ดำเนินการเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญนอกจากนี้ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลรัฐธรรมนูญยังมีส่วนในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกรณีที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้เสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครองในกรณีที่เห็นชอบตามที่มีผู้ร้องเรียน ฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมแทนผู้เสียหาย ในกรณีที่เห็นสมควรเพื่อแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นส่วนรวมตามที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น

๒.๖ แนวคิดสิทธิมนุษยชนตามหลักพุทธปรัชญา

แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนตามหลักพุทธปรัชญา หรือตามหลักพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยตีความเอาตามหลักธรรมและวินัยของพระพุทธองค์ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงเผยแผ่หลักคำสอน ตามหลักฐานที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกเมื่อพิจารณาตีความตามถ้อยคำ (wording) ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกจะพบว่า พระองค์มิได้ทรงใช้คำว่าสิทธิมนุษยชนแต่อย่างใดซึ่งถ้าพิจารณาโดยเนื้อหาสาระ พบว่าพระองค์ทรงสอนเกี่ยวกับเรื่องมนุษย์ในแง่ต่างๆ มากมายและคำสอนที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดสิทธิมนุษยชนตามหลักปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่ง

สหประชาชาติ จะเน้นส่งเสริมคุณค่าความเป็นมนุษย์ตามหลักมนุษยธรรมซึ่งหลักการดังกล่าวตามหลักพุทธปรัชญาจะปรากฏในพระสูตรต่างๆ ของคัมภีร์พระไตรปิฎก และแนวคิดที่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนสามารถแยกให้เห็นเป็นประเด็น ดังนี้

๒.๖.๑ หลักพุทธปรัชญาว่าด้วยเรื่อง มนุษย์มีสิทธิติดตัวมาแต่เกิด มนุษย์มีศักดิ์ศรี มีความเสมอภาคกัน

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนปฏิญญาสากลแห่งสหประชาชาติที่แสดงไว้ในส่วนแรก ข้อ ๑ และข้อ ๒ ที่ให้ความสำคัญกับมนุษย์ในปฏิญญาสากลสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติระบุไว้ว่า “มนุษย์มีสิทธิติดตัวมาแต่เกิด มนุษย์มีศักดิ์ศรี มีความเสมอภาคกัน” ถือเป็นหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชน หลักการดังกล่าวพบว่ามีที่สอดคล้องกับข้อความที่ปรากฏใน พรหมชาลสูตร ที่มณีกาย สีลขันธวรรค ว่าด้วยเรื่องราวที่สุบปิยปริพาชก ผู้เป็นอาจารย์ พุทธิตีเตียนพระพุทธ ตีเตียนพระธรรม ตีเตียนพระสงฆ์ ในขณะที่ศิษย์หนุ่ม (อันเตวาสิก) ชื่อ พรหมทัตมาณพ กล่าวชื่นชม พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เมื่อพระพุทธเจ้าได้ทราบเรื่องพระองค์จึงตรัสสอนแก่ภิกษุทั้งหลายว่าหากมีใคร มาตีเตียนพระรัตนตรัยก็มีให้โกรธ และหากใครสรรเสริญก็มีให้ยินดีหรือหลงว่าพระผู้มีพระภาคตรัสว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ถึงคนพวกอื่นจะฟังกล่าวตีเตียนเรา กล่าวตีเตียนพระธรรมหรือกล่าวตีเตียนพระสงฆ์ก็ตาม พวกเธอไม่ควรผูกอาฆาตแค้นเคืองขุ่นใจคนพวกนั้น ถ้าพวกเธอโกรธเคืองหรือไม่พอใจพวกเขา พวกเธอก็จะประสบอันตราย เพราะความโกรธเคืองนั้นได้ อนึ่ง พวกเธอจะรู้ได้หรือว่าที่พวกเขาพูดนั้นถูกหรือผิด... ภิกษุทั้งหลาย ถึงคนพวกอื่นจะฟังกล่าวยกย่องเรา กล่าวยกย่องพระธรรมหรือกล่าวยกย่องพระสงฆ์ก็ตาม พวกเธอไม่ควรทำความรื่นเริงดีใจหรือกระหยิ่มใจต่อคนพวกนั้น ถ้าพวกเธอทำความรื่นเริงดีใจหรือกระหยิ่มใจต่อพวกเขา พวกเธอก็จะประสบอันตรายเพราะความรื่นเริงดีใจนั้นได้เช่นกันค้ายกย่องนั้น ถ้าเป็นเรื่องจริง พวกเธอควรยืนยันให้เขารู้ชัดลงไปว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องจริง ถูกต้อง มีอยู่และปรากฏในพวกเรา...”^{๕๐}

แนวคิดสิทธิมนุษยชนตามหลักพุทธปรัชญา คำสอนนี้สอดคล้องแทรกแนวคิดอันเป็นพื้นฐานแห่งสิทธิมนุษยชนในเรื่องของการให้มนุษย์มีชีวิตอยู่ทุกคนมีสิทธิในการมีชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงแห่งบุคคล รวมทั้งสิทธิและ อิสรภาพในความคิดเห็นอันสามารถนำมาปรับใช้กับสังคมปัจจุบันได้ดังการสอนให้มีความอดทนในการรับฟังความคิดเห็น เพราะหากไม่มีความอดทนใน

^{๕๐} ดูรายละเอียดใน ที.สี. (ไทย) ๙/๕-๖/๒-๓.

การรับฟังความคิดเห็นจากภาคส่วนต่างๆ หรือจากเสียงส่วนน้อยในสังคมแล้วก็อาจมีการใช้กำลังต่อกันในการทำร้ายต่อผู้แสดงความคิดเห็น เพียงเพราะรับไม่ได้หรือโกรธเคืองหากจะมีผู้มาแสดงความคิดเห็นโดยเฉพาะในทางวิพากษ์วิจารณ์ นอกจากนี้การสอนไม่ให้หลงยินดีเพลิดเพลินไปกับคำสรรเสริญชื่นชมศาสนา ก็เป็นอีก แนวทางหนึ่งในการนำมาปรับใช้กับชีวิต เพราะหากผู้คนที่ทั้งหลายต่างหลงเพลิดเพลินกับคำชื่นชมแล้ว ก็อาจไม่ทราบถึงความคิดเห็นอีกด้านหนึ่ง และทำให้เข้าใจผิดไปได้ว่าตนทำถูกต้องไปเสียทุกอย่าง เพราะสิทธิมนุษยชนจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากบริบทในสังคมไม่ส่งเสริมหรือกลายเป็นการขัดขวาง สิทธิ เสรีภาพ ในการแสดงความคิดเห็น เพราะเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นนี่จะเป็นฐานก้าวสู่ขั้นต่อไปในการยอมรับความแตกต่างของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของชาติพันธุ์ เพศ ภาษา ศาสนา อุดมการณ์ และความแตกต่างหลากหลายอื่นๆ คำสอนของพระพุทธเจ้าดังกล่าวจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยเตือนสติและเป็นเสมือนเข็มทิศชี้ทาง ให้สังคมตระหนักและเข้าใจในสิทธิเสรีภาพ รู้คุณค่าของความเป็นมนุษย์ว่ามีสิทธิติดตัวมาแต่เกิด มนุษย์มีศักดิ์ศรี มีความเสมอภาค และมีเสรีภาพเท่าเทียมกัน

๒.๖.๒ สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมืองตามหลักพุทธปรัชญา

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ที่เกี่ยวกับสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (Civil and Political Rights) ปรากฏในข้อ ๓ ถึงข้อ ๒๑ หลักการดังกล่าวพบที่มีความสอดคล้องกับข้อความที่ปรากฏใน พรหมชาลสูตร ที่สมเด็จพระสังฆราชว่าด้วยการตระหนักต่อ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นที่กล่าวถึงจุลศีล ข้อ ๑ และข้อ ๒๖ จากทั้งหมด ๒๖ ข้อ ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ปุถุชน เมื่อกล่าวยกย่องตถาคต ก็พึงกล่าวด้วยเรื่องเล็กน้อย ต่ำต้อยเพียงเรื่องระดับศีลเท่านั้น คือ ปุถุชนเมื่อกล่าวยกย่องตถาคต ก็จักพึงกล่าวว่า ๑. พระสมณโคดมทรงละทรงเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑอาวุธและ ศัสตราวุธ มีความละเอียด มีความเอ็นดู มุ่งหวังประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์อยู่...๒๖. พระสมณโคดมทรงเว้นขาดจากการตัด(อวัยวะ) การฆ่า การจองจำการตีซึ่งวิงวาว การปล้นและการชู้กรรโชก...”^{๕๒}

แนวคิดสิทธิมนุษยชนตามหลักพุทธปรัชญา คำสอนนี้แสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องกับแนวคิดสิทธิมนุษยชน ตามคำปรารภในปฏิญญาสากลฯ โดยพระพุทธเจ้าได้กล่าวว่าหากมีใครคิดจะสรรเสริญพระพุทธเจ้าแล้ว เพียงแค่สรรเสริญการปฏิบัติตนของพระพุทธเจ้าในจุลศีล ซึ่งเป็นเรื่องพื้นฐานก็เพียงพอที่จะสรรเสริญ แล้ว โดยตัวอย่างจุลศีลที่ยกมาศึกษา คือการเว้นจากการฆ่าสัตว์ วางอาวุธ มีเมตตากรุณาต่อสัตว์ทั้ง ปวง (จุลศีลข้อ ๑) และการไม่ฆ่าฟันของจำ ปล้นจี้ซึ่ง ทำ

^{๕๒} ดูรายละเอียดใน ที.สี. (ไทย) ๙/๗-๑๐/๓-๙.

ร้าย ผู้อื่น (จุลศีล ข้อ ๒) คำสอนนี้แสดงให้เห็นถึงการประพฤติปฏิบัติตามจุลศีล ด้วยการหยุดการกระทำอันเป็น การละเมิดในทรัพย์สินของผู้อื่น คือการไม่ปล้นจี้ชิงทรัพย์ ซึ่งจะทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยใน ทรัพย์สินของตนเอง และอาจนำมาซึ่งการทำร้ายร่างกายเจ้าของทรัพย์สินทั้งหลายได้ นอกจากนี้ยัง เป็นการแสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้านั้นได้หยุดการกระทำโดยการไม่ฆ่าสัตว์ วาง อาวุธ ไม่ฆ่าฟัน จอง จำผู้อื่น และมีเมตตากรุณาต่อสัตว์ทั้งปวง การไม่จองจำ แสดงให้เห็นถึงการ ไม่กักขัง หน่วงเหนี่ยวอัน เป็นการละเมิดสิทธิในร่างกาย การวางอาวุธ การไม่ฆ่าฟัน การไม่ฆ่าสัตว์ ก็แสดงให้เห็นถึงการวาง อาวุธทั้งหลายที่ใช้ในการนำไปทำร้ายผู้อื่น เพื่อให้ผู้คนจะได้อยู่อย่าง ปลอดภัยไม่ต้องกลัวว่าจะมีผู้ใด หยิบอาวุธขึ้นมาทำร้ายกัน

แนวคิดสิทธิมนุษยชนตามหลักพุทธปรัชญา ที่ปรากฏใน อัครคัมภีร์สูตร ที่สนิกาย ปาฎิกวรรค ได้กล่าวถึงเรื่องราวเมื่อครั้งพระพุทธเจ้าประทับอยู่บน ปราสาทที่นางวิสาขาไมคาร มารดา สร้างไว้ในบุพพารามกรุงสาวัตถี เย็นวันหนึ่งพระพุทธเจ้าได้เสด็จจงกรมอยู่กลางแจ้งที่ร่มเงาปราสาทได้มีวาเสฏฐะสามเณร และภราทวาชะ สามเณร ซึ่งรอกอุปสมบทเป็นภิกษุชนกันไปแล้ว ซึ่งพระพุทธเจ้า และได้เล่าให้พระพุทธเจ้าฟังว่าถูกพราหมณ์ทั้งหลายด่าว่าอย่างแรงและดูถูกว่า วรรณะอื่นนอกจากพราหมณ์นั้นเลวทรามต่ำต้อยหมด วรรณะพราหมณ์ประเสริฐที่สุด เพราะเกิด จากพระโอรส(ปาก) ของพระพรหม พวกสมณะได้้นคือวรรณะที่เลวทราม พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอน ว่าเป็น คำกล่าวที่ไม่ถูกต้องเพราะแท้จริงแล้ววรรณะพราหมณ์นั้นถือกำเนิดมาจากการตั้งครรภ ของแม่พราหมณ์ และคนทุกชั้นวรรณะต่างก็มีทั้งดีและไม่ดี ไม่ว่าจะป็นกษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร หากประพฤติผิดเช่น ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ก็ต้องว่ากันตามที่ผิด มิใช่เกิดเป็นวรรณะศูทรแล้ว จะต้องเป็นคนเลว คนชั่ว หรือเกิดเป็นวรรณะพราหมณ์ต้องจึงจะดีประเสริฐสูงกว่าผู้อื่น วรรณะ ศูทรที่ปฏิบัติธรรมก็มีฐานะเทียบเท่าพราหมณ์ ส่วนพราหมณ์ซึ่งทำความผิดก็มีฐานะเป็นโจรได้ เช่นกัน นอกจากนี้ในทางธรรมทุกชนชั้นวรรณะต่างก็มีสิทธิในการปฏิบัติธรรมอย่างเท่าเทียมกัน การตัดสินความเป็นคนไม่ได้ ตัดสินที่วรรณะหรือชาติกำเนิดแต่ตัดสินจากการกระทำของบุคคล นั้นๆ และในตอนท้ายได้ตรัสสอนว่า ทุกชั้นวรรณะหากสามารถสำรวมกาย วาจา ใจ เจริญ โภธิปักขิยธรรม ๗ แล้วก็สามารถที่จะ ปรินิพพานได้ใจความสำคัญที่ปรากฏในพระสูตร

“วาเสฏฐะและภราทวาชะ ๑. แม้กษัตริย์บางพระองค์ในโลกนี้เป็นผู้เว้นขาดจากการ ฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ เว้นขาดจากการประพฤติผิด ในกาม เว้นขาดจากการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดส่อเสียด เว้นขาดจากการพูดคำหยาบ เว้นขาดจากการพูดเพื่อเจ้าไม่เพ่งเล็งอยากได้ของของเขา มีจิตไม่พยาบาท เห็นชอบด้วย ประการดังกล่าวมานี้ ธรรมเหล่านี้เป็นกุศล นับว่าเป็นกุศล ไม่มีโทษ นับว่าไม่มีโทษ ควร

สถานภาพอาชีพหญิงนครโสเภณีอย่างเสมอภาคกับชายและมีสถานภาพความเป็นกษัตริย์อย่าง กษัตริย์ลิจฉวี โดยไม่คำนึงว่าพระพุทเจ้าเองก็เป็นเพศชายและเป็นผู้มีสถานภาพแห่งกษัตริย์ เช่นกัน ดังกรณีที่พระพุทเจ้ารับคำเชิญไปฉันภัตตาหารที่บ้านนางอัมพปาลีซึ่งเป็นหญิงนครโสเภณีในสมัย พุทธกาล และได้ปฏิเสธคำทูลเชิญของกษัตริย์ลิจฉวีที่มาทูลเชิญในวันเดียวกันนั้น เป็น คำสอนต่างๆ เหล่านี้จึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาสากล ด้วยการสอนให้ในประเด็น ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ และทุกคนที่ทำงานมีสิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนที่ ยุติธรรมและเอื้ออำนวยต่อการประกันความเป็นอยู่อันควรค่าแก่ศักดิ์ศรีของมนุษย์สำหรับตนเองและ ครอบครัว และหากจำเป็นก็จะได้รับการคุ้มครองทางสังคมในรูปแบบอื่นเพิ่มเติมด้วย (ข้อ ๒๓ (ข้อ ๓) คำสอนดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการให้สิทธิเท่าเทียมกันของทุกคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เคยกันมาโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ

๒.๖.๔ หน้าที่ของบุคคล สังคม และรัฐ

เนื้อหาของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน สิทธิ ของหน้าที่ของบุคคล สังคม และรัฐ โดยการที่จะต้องดำเนินการสร้างหลักประกันให้มีการคุ้มครอง สิทธิที่ปรากฏในปฏิญญานี้ให้ได้รับการปฏิบัติอย่างจริงจัง ห้ามรัฐกระทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนและ จำกัดสิทธิของบุคคลมิให้ใช้สิทธิมนุษยชนละเมิดสิทธิของผู้อื่น สังคมและโลก สิทธิ เหล่านี้ปรากฏอยู่ใน ข้อ ๒๘ ถึงข้อ ๓๐ ผู้วิจัยพบว่าข้อความใน มหาปรีชาญาณสูตร ที่สมเด็จพระพุทธเจ้า ประทับอยู่บนภูเขาชิลมกุฎ ไกล กรุงราชคฤห์ พระเจ้าชาตศัตถุมีความ ประสงค์จะไปตีแคว้นวัชชี เพราะเห็นว่าแคว้นวัชชีมีอำนาจที่ แข็งแกร่งมากจึงรับสั่งให้วัสสการพราหมณ์ ซึ่งเป็น มหาอำมาตย์ของแคว้นมคธไปกราบทูล พระพุทเจ้า ซึ่งพระพุทเจ้าได้ตรัสแก่วัสสการพราหมณ์ ว่าแคว้นวัชชีได้ ยึดหลักอภิธานิธรรมของ เจ้าวัชชี ๗ ข้อ เช่นประชุมด้วยความพร้อมเพรียงกัน อย่างสม่ำเสมอ, การประชุม ดังกล่าว เป็นไปด้วยความพร้อมเพรียง, มีการยึดมั่นในวัชชีธรรม โบราณ ไม่ตั้งข้อบัญญัติใหม่ ไม่เปลี่ยนแปลง ข้อบัญญัติเดิม, ให้เกียรติเคารพนับถือเชื้อพงเจ้าวัชชีผู้ใหญ่ผู้เฒ่า, ไม่จุด ชมเพลิงแกล กักขังหน่วงเหนี่ยวสตรี และ เด็กหญิงของสกุลทั้งหลาย, สักการะ เคารพ บูชาเจดีย์ ของวัชชีทั้งหลาย ทั้งภายในภายนอกพระนคร หมั่นบวงสรวงบูชาตาม ธรรมเนียมเดิม, ถวายอารักขาคุ้มครองป้องกันแก่ พระอรหันต์ทั้งหลาย และตั้งความปรารถนาให้ พระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่มาให้มา ส่วนที่มาแล้วก็ให้ อยู่สบายในแคว้น

ตามหลักพุทธปรัชญาพระพุทธเจ้าได้อธิบายคำสอนที่สอดแทรกแนวคิดสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏในมหาปริณิพพานสูตร เป็นการชี้ทางให้แก่พระเจ้าอชาตศัตรูว่า เจ้าวัชชีทั้งหลายเมื่อได้ยึดหลักดังกล่าวแล้ว ก็ย่อมมีแต่ความเจริญไม่มีทางที่จะเสื่อมได้เลย ดังนั้นการพระเจ้าอชาตศัตรูก็กังวลว่าแคว้นวัชชีจะแข็งแกร่งและอาจรุกรานแคว้นอื่นจึงเป็นสิ่งที่อาจมองเห็นจริง จนวัชชการพราหมณ์คิดได้ว่าควรใช้วิธีเจรจาปรองดอง หรือไม่ก็ ทำให้เจ้าวัชชีแตกแยกกันมากกว่าจะใช้กำลังในการประหัตประหารกัน^{๕๕} จึงสอดคล้องคำปรารภที่สองในปฏิญญาสากล โดยเฉพาะสงครามหรือการชนฆ่ากันไม่ใช่ทางเลือกหรือทางออกในการแก้ปัญหา แนวคิดเรื่องหน้าที่ของบุคคล สังคม และรัฐ คือการเรียกร้องให้มนุษย์ปฏิบัติต่อกันตามหลักการที่ตกลงกันในสังคม ถ้ารัฐให้ประกันก็จะกลายเป็นสิทธิทางกฎหมายไปด้วย

ดังนั้น ตามหลักพุทธปรัชญา แนวคิดที่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนเป็นส่งเสริมคุณค่าความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์ และเป็นการให้ความสำคัญเพราะมนุษย์มีสิทธิโดยตัวเองที่จะสืบต่อความมีชีวิตนั้น การทำให้กายมนุษย์ไม่มีการสืบต่อรวมไปถึงการทำให้เสียภาวะปกติ เช่นทำให้ร่างกายได้รับความลำบาก ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงถือเป็นการละเมิดสิทธิในชีวิตของมนุษย์ พุทธปรัชญาเถรวาทมีทรรศนะที่สนับสนุนการไม่ละเมิดสิทธิในชีวิต โดยการวางหลักไว้ในกุศลธรรมบถ ๑๐ ประการประกอบด้วย^{๕๖}

๑. เว้นจากการฆ่าสัตว์และเบียดเบียนสัตว์อื่น ผู้อื่น
๒. เว้นจากการละเมิดกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่น
๓. เว้นจากการประพฤติผิดประเวณี
๔. เว้นจากการพูดเท็จ
๕. เว้นจากการพูดยุยงให้แตกสามัคคี
๖. เว้นจากการพูดคำหยาบ
๗. เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อเหลวไหลไร้สาระ
๘. คิดไม่โลภ อยากได้ของผู้อื่น
๙. ไม่คิดพยาบาท ปองร้ายผู้อื่น
๑๐. มีความเห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

^{๕๕} ดูรายละเอียดใน **ที.ม.** (ไทย) ๑๓/๖๘-๖๙/๒๓๓-๒๓๔.

^{๕๖} ดูรายละเอียดใน **อง.ทสก.** (ไทย) ๒๔/๑๐๘/๓๓๒.

ทหรคนะที่แสดงไว้ทั้ง๑๐ ประการนี้แสดงให้เห็นว่า ปัจเจกชนที่อยู่ร่วมกันในสังคมเกิดความมั่นใจในสวัสดิภาพในสิทธิและทรัพย์สินของตนว่าจะไม่ถูกเบียดเบียนถือว่าหลักการนี้ส่งเสริมสิทธิให้เกิดสันติสุขทั้งผู้นำไปปฏิบัติและผู้ได้รับการปฏิบัติตอบ แต่ก็มีประเด็นที่น่าสนใจในทหรคนะที่ว่า ทุกคนมีสิทธิในชีวิตติดตามมาตั้งแต่เกิด ถ้าถามว่าความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นเช่นนั้นจริงหรือ ซึ่งคำตอบก็คงจะประจักษ์แก่สายตาประชาคมโลกเป็นอย่างดี

๒.๗ สรุป

สิทธิมนุษยชนมีความสำคัญในฐานะที่เป็นอารยธรรมโลก ที่พยายามวางระบบความคิดเพื่อให้มนุษย์ทั่วโลกเกิดความตระเล็กรู้ คำนึงถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ตั้งแต่ยอมรับความเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรี ซาติกำเนิด สิทธิต่างๆ ที่มีพื้นฐานมาจากความชอบธรรม ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งสิทธิตั้งแต่กำเนิด โดยให้ความสำคัญกับคำว่าชีวิต ความสำคัญของหลักสิทธิมนุษยชน มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาเท่าเทียมกันมนุษย์มีสิทธิบางประการที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิด จนกระทั่งถึงแก่ความตาย สิทธิดังกล่าวได้แก่สิทธิในชีวิตเสรีภาพในร่างกาย และความเสมอภาค ซึ่งเป็นสิทธิที่ไม่อาจโอนให้แก่กันได้และใครจะล่วงละเมิดมิได้หากมีการล่วงละเมิดก็อาจจะก่อให้เกิดอันตราย หรือกระทบกระเทือนเสื่อมเสียต่อสภาพของความเป็นมนุษย์เพราะ มนุษย์ชนทุกคนเกิดมาแล้วย่อมมีสิทธิในตนเอง สามารถปกป้องตนเองอย่างมีศักดิ์ศรี ไม่สมควรที่บุคคลอื่นจะถือสิทธิ ครอบครอง ชื้อขายใช้แรงงานกดขี่ ทรมาน หรือการลงโทษด้วยวิธีการที่โหดร้าย มนุษย์เป็นสัตว์สังคม คือชอบอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นพวก มีอิสระ สร้างสรรค์ผลงาน พัฒนาศักยภาพของตนเอง มนุษย์มีเกียรติภูมิที่เกิดเป็นมนุษย์ มีคุณค่าในตนเอง มีความภาคภูมิใจ ไม่ควรเหยียดหยามบุคคลอื่นด้านชื่อเสียง เกียรติยศ การประจาน ต่อสาธารณชนให้เสื่อมเสียเกียรติยศชื่อเสียง ดังนั้น กฎหมายจึงต้องคุ้มครองป้องกันสิทธิของบุคคล เกียรติยศ ชื่อเสียง และมนุษย์ทุกคนเกิดมามีฐานะไม่เท่าเทียมกัน ศักยภาพไม่เท่าเทียมกันแม้ถิ่นกำเนิดเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา ผิวกาย สุขสถานภาพทางสังคม การศึกษาไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้น บุคคลพึงได้รับการคุ้มครองจากรัฐในฐานะเป็นพลเมืองของรัฐ

ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสมัชชาสหประชาชาติ กล่าวไว้ว่าทุกคนเกิดมามีสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาค ในเกียรติภูมิ ต่างมีความรู้สึกผิดชอบและมีมโนธรรมซึ่งควรปฏิบัติต่อกันด้วยเจตนารมณ์แห่ง ภราดรภาพ เพื่อประจักษ์ในคุณค่าและศักดิ์ศรี ของความเป็นมนุษย์ด้วยกัน โดยมองว่า มนุษย์ทุกคนควรได้รับการปฏิบัติต่อกัน ด้วยความเท่าเทียมกันและเป็นมิตรกัน ซึ่งเป็นหลักการในแนวทหรคนะที่เน้นไปในด้านความรู้สึกนึกคิดเพื่อที่จะส่งเสริมการ

ปฏิบัติให้เกิดขึ้น อันเนื่องมาจากความแตกต่างทาง เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม ของมวลมนุษยที่อยู่มารวมกันเป็นหมู่เหล่า ซึ่งจะทำให้เกิดการแตกแยกกันได้ง่าย เมื่อเกิดความไม่เข้าใจกัน หรือขัดแย้งกันขึ้นย่อมนำมาความเดือดร้อน วุ่นวายมาสู่สังคมปฏิกฤษญาสากลดังกล่าว จึงเป็นการให้คำมั่นสัญญาระหว่างกันว่าในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ต้องให้เกียรติซึ่งกันและกันในสำนึกของความเป็นมนุษย์ด้วยกัน และมีเจตนาดีต่อกันอย่างพี่น้อง นอกจากนี้แล้ว สิทธิมนุษยชนยังมีความสำคัญในแง่ของการเป็นหลักประกันของความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ และสภาวะโลกปัจจุบัน เรื่องของสิทธิมนุษยชนก็ไม่ใช่เรื่องประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้น หากแต่เป็นเรื่องที่สังคมทั่วโลกต้องให้ความสำคัญ โดยพื้นฐานแล้ว มนุษย์และสัตว์โลกทั้งหลายล้วนต้องการปัจจัยในการดำรงชีวิตด้วยกันทั้งนั้น นับแต่ปัจจัยขั้นพื้นฐานที่ว่าด้วยอาหาร ยา วัคซีนโรค ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม การดำรงเผ่าพันธุ์ การมีชีวิตรอด ความต้องการขั้นพื้นฐานเหล่านี้ นับเป็นปัจจัยสำคัญกับชีวิตเป็นที่สุดและเหมือนกันทั้งมนุษย์และสัตว์ ซึ่งสิทธิดังกล่าว หากเป็นความชอบธรรมของมนุษย์ ก็คือ สิทธิมนุษยชน ทั้งมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม มนุษย์กับธรรมชาติ และแม้แต่กับสัตว์ การคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานมีความจำเป็นอยู่เสมอ เหล่านี้ นับเป็นความสำคัญของสิทธิมนุษยชนที่สังคมโลกต่างให้ความสำคัญ การคำนึงถึงสิทธิดังกล่าว จะถือเป็นบันไดก้าวไปสู่ความยุติธรรมทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศที่จะดำเนินกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน

หลักการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน มีการคุ้มครองโดยระบบกฎหมายของรัฐ และระเบียบของสังคม ที่มีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมอันดีงาม เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการบัญญัติทางกฎหมาย เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน รวมถึงแนวความคิดการเป็นคนชายขอบดังกล่าว ความเป็นกลุ่มน้อยของสังคมส่วนใหญ่ ทำให้มีความเหลื่อมล้ำในทุกๆ ด้านของสังคมกลุ่มใหญ่ มีความจำกัดในเรื่องของสิทธิหลายอย่าง จนบางครั้งแทบจะไม่สามารถที่จะต่อสู้หรือเรียกร้องความเป็นธรรมจากศูนย์กลางของอำนาจการบริการ ซึ่งรวมอำนาจต่างๆ อยู่ส่วนกลาง ผู้ได้รับการปฏิบัติต่ออย่างไม่เป็นธรรมหรือถูกมองว่าเป็นปัญหาสังคม มักจะโยนความรับผิดชอบให้กับคนชายขอบเสมอ องค์การที่คุ้มครองสิทธิมนุษยชน ภายในประเทศทุกองค์การควรปกป้องคุ้มครองบุคคล องค์การต่างๆ ที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน และสนับสนุนส่งเสริมสิทธิมนุษยชนให้อยู่ในขอบเขตหรือกรอบแห่งกฎหมาย วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของคนไทย จำเป็นต้องอาศัยหลักการ กระบวนการทางกฎหมาย บ้านเมือง เพื่อให้การประพฤติปฏิบัติตนของคนในชาติ เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน มีศีลธรรมไม่เป็นปัญหาสังคม และพร้อมรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกัน รัฐมีความรับผิดชอบต่อบุคคล ชุมชน สังคม ในลักษณะสังคมนิติรัฐทั้งภายในและระหว่างประเทศ เพื่อสร้างความเสมอภาคของผู้คนในสังคม

ให้มีความเท่าเทียมกันในทุกด้าน ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมานี้ถือว่าเป็นหลักการแนวคิดทฤษฎีสติธิ มนุษยชนของสังคมโลกในปัจจุบัน

ส่วนทฤษฎีของพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นจะมีหลักการให้เกียรติและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่ในเกณฑ์ที่สูงมาก จะเห็นได้จากทฤษฎีที่ไม่ให้มีการแบ่งชั้นวรรณะ เช่นที่ปรากฏในพระสูตรหลายแห่ง พระพุทธเจ้าทรงกล่าวถึงวรรณะ ๔ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ และศูทร ถ้ามีคุณธรรมแล้วชื่อว่าเสมอกัน โดยทรงเปรียบว่าถ้าจะนำไม้สาละ ไม้มะม่วง ไม้มะเดื่อที่แห้งมาเผาไฟ ผลคือเปลวไฟ สีของไฟและแสงของไฟที่เกิดขึ้น ก็จะไม่ต่างอะไรกัน และพระองค์ไม่สนับสนุนการมีมนุษย์ไว้เป็นทาสดังที่ปรากฏในหลักฐานในพระไตรปิฎกว่าไม่มีการซื้อขายทาส เช่น ห้ามไม่ให้ภิกษุมีทาสหญิงชายรับใช้ ภิกษุใดฝ่าฝืนต้องอาบัติทุกกฏ ทาสที่มาบวชแล้วได้รับสิทธิ ทั้งปวงเท่าเทียมกับภิกษุอื่น และพระเจ้าแผ่นดินในครั้งนั้นถือว่าทาสที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาแล้วให้ถือว่าเจ้าของไม่มีสิทธิ์ที่จะจับกุมหรือเรียกตัวคืน แต่เพื่อตัดปัญหายุ่งยาก พระบรมศาสดาจึงทรงบัญญัติสิกขาบทให้ผู้ที่จะเข้ามาบวชไม่ให้หนีเขามา ต้องได้รับอนุญาตจากผู้ปกครองก่อน ก่อนจะบวชจึงมีคำถามว่าท่านเป็นไทหรือเปล่า ส่วนการค้าขายพระพุทธเจ้าให้เว้นจากการซื้อขายมนุษย์เพื่อทำการค้า การซื้อขายมนุษย์ถือว่าเป็นอาชีวะที่ทุจริต และควรมีความเมตตาต่อสัตว์ทั้งหลายไม่ให้มีการบูชายัญด้วยการฆ่าสัตว์หรือมนุษย์ ซึ่งจากหลักการดังกล่าวเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับมนุษย์ และหลักพุทธปรัชญาถือว่าเป็นการส่งเสริมคุณค่าความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์แบบส่งผลให้เกิดความสงบสุขทั้งกับตัวเอง สังคม ประเทศชาติ และมวลมนุษยชาติ

บทที่ ๓

กระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนกับการ สร้างคุณค่า ความเป็นมนุษย์

กระบวนการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์
ที่ปรากฏในบทที่ ๓ นี้ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาในการศึกษาซึ่งเป็นการตอบโจทย์ตามวัตถุประสงค์
ข้อที่ ๒ มีเนื้อหาสำคัญประกอบด้วย ดังนี้

- ๓.๑ กระบวนการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชน
- ๓.๒ การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามหลักพุทธปรัชญา
- ๓.๓ หลักมนุษยธรรมกับการสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์
- ๓.๔ หลักมนุษยธรรมที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน
- ๓.๕ สรุป

๓.๑ กระบวนการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชน เปรียบเสมือนคุณธรรมสากล ที่เน้นคุณค่าของมนุษย์ โดยถือว่า มนุษย์
ทุกคน มีความเสมอภาคกันในศักดิ์ศรี และมีความเท่าเทียมกันในสิทธิ ไม่ว่าจะยากดีมีจน พิการ
หรือมีความแตกต่างกันทั้งเชื้อชาติ แหล่งกำเนิด เพศ วัย หรือสีผิวก็ตาม สิทธิมนุษยชน จึงหมายถึง
"สิทธิ" ของความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ทุกคน ที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด และมี
ต่อไปจนกว่าจะสิ้นชีวิต แนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนนั้น มีประวัติความเป็นมายาวนานใน
ประวัติศาสตร์มนุษยชาติ ถ้าเราได้ศึกษาอย่างลึกซึ้งจะเห็นว่า อารยธรรม ศาสนา และปรัชญา
ทั้งหลายในโลกที่ให้คุณค่ากับมนุษย์ ได้มีส่วนสำคัญ ในการวางรากฐานแนวความคิดในเรื่องสิทธิ
มนุษยชน ซึ่งต่อมา ได้ผ่านกระบวนการสร้างกฎเกณฑ์ของสังคม กลายเป็นสิทธิทางกฎหมาย ทั้ง
ในระดับชาติ และระดับนานาชาติ ดังปรากฏอยู่ในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญของชาติต่างๆ และใน
สนธิสัญญาระหว่างประเทศ เพื่อปกป้องสิทธิของบุคคล หรือสิทธิความเป็นมนุษย์ของคนทุกคนใน
โลก กระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนจึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมสนับสนุนและการเข้าถึง

ครอบคลุมสิทธิต่างๆ ในการดำรงชีวิตของมนุษย์เพื่อให้มีชีวิตที่ดีมีคุณค่าในสังคม และเป็นไปตามกรอบของหลักสิทธิมนุษยชน ดังนี้

๑) สิทธิในชีวิต ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน มนุษย์สามารถมีชีวิตอยู่ได้และได้รับการคุ้มครองให้ปลอดภัยได้รับการตอบสนองตามความต้องการขั้นพื้นฐานของชีวิต ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย ทุกชีวิตล้วนมีคุณค่าด้วยกันทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือเพื่อการดำรงชีวิตอยู่เป็นพิเศษจากผู้อื่น เช่น คนพิการ คนชรา ฯลฯ ดังนั้นทุกคนควรปฏิบัติต่อบุคคลด้วยโอกาส ให้ความสำคัญ ให้โอกาสและให้ความช่วยเหลือตามสมควร เพื่อให้ทุกชีวิตมีความเท่าเทียมกันมากที่สุด

๒) สิทธิในการดำเนินชีวิตและพัฒนาตนเองตามแนวทางที่ถูกต้อง คนในสังคมต้องให้โอกาสกับคนที่เคยกระทำไม่ถูกต้อง ให้โอกาสคนเหล่านี้ได้รับการอบรมแก้ไขและพัฒนาตนเองใหม่ ให้สามารถมีชีวิตที่ดีขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น

๓) สิทธิในการยอมรับนับถือ หมายถึง การที่บุคคลพึงปฏิบัติต่อกันด้วยการยอมรับซึ่งกันและกัน ให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรีและคุณค่าของชีวิตด้วยความเท่าเทียมกัน

กระบวนการสิทธิมนุษยชนดังกล่าว ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของมนุษยชาติ และกระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนยังมีขั้นตอนดำเนินการหลากหลายซึ่งผู้วิจัยได้เลือกใช้กระบวนการที่สำคัญประกอบดังนี้ กระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนระดับสากล กระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย กระบวนการส่งเสริมตามสาระสำคัญของสิทธิมนุษยชน กระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามหลักนิติศาสตร์ กระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามหลักรัฐศาสตร์ และกระบวนการส่งเสริมมนุษยชนตามหลักพุทธปรัชญาตามลำดับต่อไป

๓.๑.๑ กระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนสากล

กระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนระดับสากลเริ่มจากความจำเป็น ที่จะต้องมีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับนานาชาติ จึงเกิดความร่วมมือระหว่างชาติ ในการร่างบัพญญัติเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขึ้น สนธิสัญญาระหว่างชาติฉบับแรกๆ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการยอมรับเสรีภาพในการนับถือศาสนา การเลิกทาส และการปกป้องสิทธิมนุษยชน ในยามสงคราม รวมทั้งสภานานาชาติสากล (International Committee of the Red Cross) ซึ่งถือกำเนิดขึ้นเมื่อ ค.ศ. ๑๘๖๔ ก็นับเป็นความร่วมมือระหว่างชาติในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ที่สำคัญอย่างหนึ่งเมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๑ สิ้นสุดลง ใน ค.ศ. ๑๙๑๘ ประเทศต่างๆ ตระหนักว่า ถ้าพึงรัฐบาลของแต่ละ

ประเทศ ย่อมไม่สามารถปกป้องสิทธิมนุษยชนได้ จำเป็นที่ต้องพึ่งพลัง ของนานาชาติด้วย ดังนั้น สันนิบาตชาติ (The League of Nations) ซึ่งเป็นองค์การสากลระหว่างรัฐบาลองค์การแรก ที่ถือกำเนิดขึ้น หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ จึงคิดหาวิถีทาง ที่จะปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยใช้ความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นพลังให้เกิดเป็นกระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนระดับสากลขึ้น แต่งานของสันนิบาตชาติในเรื่องนี้ ก็จำกัดอยู่เพียงการคุ้มครองชนกลุ่มน้อย ในบางประเทศเท่านั้น ความพยายามในระดับนานาชาติ ที่จะปกป้องสิทธิของผู้ใช้แรงงาน ในโรงงานอุตสาหกรรมได้เริ่มขึ้นเมื่อต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ และได้กลายมาเป็น ข้อตกลงระหว่างประเทศ ซึ่งร่างขึ้นโดย องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labor Organization) ที่ถือกำเนิดขึ้น เมื่อ ค.ศ. ๑๙๑๙ สำหรับการเลิกทาส ที่เป็นความพยายามของระดับนานาชาติ มาเป็นช่วงระยะเวลา ยาวนาน ได้บรรลุผลสำเร็จ เมื่อมีการจัดทำอนุสัญญาระหว่างประเทศ ว่าด้วยทาส (International Slavery Convention) และร่วมลงนามที่เมืองเจนีวา ใน ค.ศ. ๑๙๒๖ ส่วนปัญหาผู้ลี้ภัย ก็ได้มีการ ร่วมลงนาม ในอนุสัญญาระหว่างประเทศ เพื่อคุ้มครองผู้ลี้ภัย (Conventions for the Protection of Refugees) ใน ค.ศ. ๑๙๓๓ และ ค.ศ. ๑๙๓๘ ตามลำดับ^๑

ในช่วงระยะเวลาระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ กับครั้งที่ ๒ ได้เกิดระบอบการปกครอง แบบเผด็จการซึ่งก่อตัวขึ้นในประเทศเยอรมนี เมื่อ ค.ศ. ๑๙๒๐ และดำเนินต่อไปจนถึงสงครามโลกครั้งที่ ๒ ระบอบการปกครองดังกล่าว ได้มีการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรง ในขณะที่ สงครามโลกครั้งที่ ๒ ทำให้เกิดการทำลายล้างชีวิต และศักดิ์ศรีของมนุษยชนอย่างกว้างขวาง รวมทั้งความพยายาม ที่จะทำลายกลุ่มชนต่างๆ โดยอ้างเหตุแห่งเชื้อชาติและศาสนา ดังนั้น จึง ปรากฏอย่างแน่ชัดว่า จำเป็นต้องมีบทบัญญัติระดับนานาชาติ เพื่อเป็นเครื่องมือ ในการคุ้มครอง สิทธิมนุษยชน เพราะการเคารพสิทธิมนุษยชน นับเป็นหนทางสำคัญ ที่จะนำไปสู่สันติภาพ และ ความสงบสุขของโลก เมื่อมีการดำเนินการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้น ในช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ ๒ บรรดาผู้นำของประเทศสมาชิกดั้งเดิม ๕๐ ประเทศ ได้ร่วมลงนาม ในกฎบัตร สหประชาชาติ (The Charter of the United Nations) เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๔๕ โดย ประกาศเป้าหมายหลักขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งได้ถือกำเนิดขึ้นอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๔๕ ว่า "เพื่อปกป้องคนรุ่นต่อไปจากภัยพิบัติของสงคราม และเพื่อยืนยัน ความศรัทธาในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ในศักดิ์ศรี และคุณค่าของมนุษย์ และในสิทธิอันเท่า เทียมกันของบุรุษและสตรี" ดังในมาตรา ๑ ของกฎบัตรสหประชาชาติ ได้ระบุไว้ว่า จุดมุ่งหมาย

^๑ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, **คู่มือการทำความเข้าใจ เรื่อง สิทธิพลเมือง และ สิทธิทางการเมือง**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๕๕), หน้า ๑๗.

ประการหนึ่ง ของสหประชาชาติ คือ "เพื่อบรรลุความร่วมมือระหว่างชาติ ในการส่งเสริม และสนับสนุนให้มีการเคารพสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐาน สำหรับมนุษย์ทุกคน โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือศาสนา"^๒

ด้วยเหตุที่กฎบัตรสหประชาชาติเป็นสนธิสัญญา ที่บรรดาประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติร่วมลงนาม จึงถือว่ามีข้อผูกพันทางกฎหมาย ที่บรรดาสมาชิกจะต้องปฏิบัติตาม อย่างไรก็ตาม กฎบัตรสหประชาชาติ มิได้มีรายละเอียดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนโดยตรง หรือกลไกที่จะช่วยให้ประเทศสมาชิกปกป้องคุ้มครอง สิทธิมนุษยชน ดังนั้น องค์การสหประชาชาติจึงได้จัดตั้ง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Committee on Human Rights) ขึ้น ใน ค.ศ. ๑๙๔๕ เพื่อร่างกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศ เกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชน ส่งผลให้เกิด ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ซึ่งสหประชาชาติได้มีมติรับรอง เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๘^๓ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนถือเป็นมาตรฐาน ในการปฏิบัติต่อกันของบรรดานานาชาติ ถึงแม้ว่าจะมิได้มีผลบังคับทางกฎหมาย เหมือนอย่างสนธิสัญญา หรือข้อตกลงระหว่างประเทศ แต่ก็มีพลังสำคัญทางศีลธรรม จริยธรรม และมีอิทธิพลทางการเมืองทั่วโลก และถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นกระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนระดับสากล รวมทั้งเป็นแนวคิดในการร่างรัฐธรรมนูญของบรรดาประเทศที่มีการร่างรัฐธรรมนูญในเวลาต่อมา และที่สำคัญรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๖๐ ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๐ หมวดที่ ๑ บททั่วไป มาตรา ๔ มีข้อความที่สอดคล้องกับปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนความว่า "ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน"^๔

กระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนสากล ที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากลซึ่งนานาชาติต่างให้การยอมรับจำแนกออกได้อย่างกว้างๆ ๒ ประเภท กล่าวคือ ประเภทแรกเป็นกระบวนการส่งเสริมสิทธิของพลเมือง และสิทธิทางการเมือง ซึ่งรวมถึงสิทธิและเสรีภาพในชีวิต และร่างกาย อิศรภาพจากการเป็นทาส และการถูกทรมาน ความเสมอภาคในทางกฎหมาย การได้รับความ

^๒ กุลพล พลวัน, **สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๗), หน้า ๑๕ – ๒๐.

^๓ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, **คู่มือการทำความเข้าใจ เรื่อง สิทธิพลเมือง และ สิทธิทางการเมือง**, หน้า ๑๘.

^๔ ราชกิจจานุเบกษา, หน้า ๔ เล่มที่ ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ ก, **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐**, <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/๒๕๖๐/A/๐๔๐.๖ ก.น.ย.๒๕๖๐>.

คุ้มครอง เมื่อถูกจับกุม กักขัง สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เสรีภาพขั้นพื้นฐานในทางความคิด มโนธรรม และการนับถือศาสนา เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การแสดงออก และการชุมนุมอย่างสันติ สิทธิในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมือง และดำเนินกิจการทางการเมือง สิทธิและหน้าที่ ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ประเภทที่สอง คือ กระบวนการส่งเสริมสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งครอบคลุมถึง สิทธิในการทำงาน การได้รับค่าตอบแทนเท่ากัน สำหรับงานที่เท่ากัน สิทธิในการก่อตั้ง และเข้าร่วมสหภาพแรงงาน สิทธิในการมีมาตรฐานการดำรงชีวิตที่เหมาะสม สิทธิในการได้รับการศึกษา และบริการทางสาธารณสุข สิทธิ และเสรีภาพ ในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรม ตามความเชื่อของตน ซึ่งลักษณะเฉพาะของสิทธิมนุษยชนสากลที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน มีลักษณะเฉพาะดังต่อไปนี้

ก. เป็นสิทธิที่ติดตัวมากับมนุษย์ คือ เมื่อคนเกิดมาก็จะมีสิทธิมนุษยชนติดตัวมา ด้วย เพราะความเป็นมนุษย์ ไม่มีการยกให้ หรือซื้อ หรือสืบทอดมา

ข. เป็นสิทธิที่เป็นสากล คือ เป็นสิทธิของมนุษย์ทุกคนเหมือนกัน ไม่ว่าจะมีความเชื่อชาติ เพศ นับถือศาสนาใด หรือมาจากพื้นฐานทางสังคม หรือระบบการเมืองใด มนุษย์ทุกคนมีอิสระเสรีภาพ มีความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีและสิทธิ

ค. เป็นสิทธิที่ไม่อาจถ่ายโอนให้แก่กันได้ คือ ไม่มีใครมาแย่งชิงเอาสิทธิมนุษยชนไปจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ ถึงแม้ว่า กฎหมายของประเทศจะไม่ยอมรับหรือสิทธิมนุษยชน หรือแม้ว่า จะละเมิดสิทธิมนุษยชนก็ตาม ประชาชนของประเทศนั้น ก็ยังมีสิทธิมนุษยชนอยู่ ตัวอย่างเช่น ในสมัยที่ยังมีการค้าทาส ทาสทุกคน ในฐานะเป็นมนุษย์ ย่อมมีสิทธิมนุษยชน ถึงแม้ว่าสิทธิดังกล่าว จะถูกละเมิดก็ตาม

ง. เป็นสิทธิที่ไม่อาจถูกแยกออกจากกัน คือ มนุษย์มีสิทธิต่างๆ ทั้งหมด เพื่อที่จะมีชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี มีเสรีภาพ มีความมั่นคง และมีมาตรฐานการดำรงชีวิต ที่เหมาะสมกับความ เป็นมนุษย์^๕

หลังจากที่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง ในระดับนานาชาติอยู่ระยะเวลาหนึ่ง ก็ได้มีการแปลเจตนา และขยายข้อความ ของหลักการของปฏิญญาสากลฯ ให้ละเอียดยิ่งขึ้น ด้วยการร่างเป็นกติการะหว่างประเทศ ที่มีผลบังคับทางกฎหมายขึ้น ๒ ฉบับ คือ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) และ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ

^๕ กุลพล พลวัน, สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก, หน้า ๓๐ - ๓๕.

สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights) โดยสหประชาชาติได้มีมติรับรอง กติการะหว่างประเทศ ทั้ง ๒ ฉบับ เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๖๖ และเมื่อกติการะหว่างประเทศทั้ง ๒ ฉบับ มีผลบังคับใช้ ใน ค.ศ. ๑๙๗๖ ประเทศต่างๆ ได้เข้าเป็นภาคีจนถึงปัจจุบันนับได้ ๑๓๔ ประเทศ สำหรับในกรณีของประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีของ กติการะหว่างประเทศทั้ง ๒ ฉบับ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๙ และ พ.ศ. ๒๕๔๒ ตามลำดับ มีผลทำให้ ประเทศไทยไม่เกิดการเผยแพร่คำสอนของศาสนาอื่นๆ ทั้งยังให้คนไทยมีเสรีภาพในการเลือกนับถือศาสนา

นอกจากกระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นกติกาสากลระหว่างประเทศ ๒ ฉบับ ที่กล่าวมาแล้วนี้ก็ยังมีอนุสัญญา (Convention) ที่เกี่ยวกับรายละเอียดของสิทธิมนุษยชน ซึ่งมีผลบังคับใช้ประเทศภาคีของอนุสัญญาต้องปฏิบัติ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) อนุสัญญาว่าด้วย การขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women) และ อนุสัญญาว่าด้วย การขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก มีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ ๒ กันยายน ค.ศ. ๑๙๘๐ (พ.ศ. ๒๕๓๓) หลังจากที่สมัชชาสหประชาชาติได้มีมติรับรอง เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๘๙ (พ.ศ. ๒๕๓๒) ประเทศไทยก็ได้เข้าเป็นภาคีของอนุสัญญานี้ เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ และมีผลบังคับใช้กับประเทศไทย เมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๕ จุดประสงค์ของอนุสัญญาฉบับนี้คือ เด็กเป็นผู้ที่จะต้องได้รับการดูแลและปกป้อง ทั้งยังเน้นถึงความสำคัญของชีวิต และครอบครัวของเด็กด้วย ส่วนอนุสัญญาว่าด้วย การขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ได้รับการรับรองจากสมัชชาสหประชาชาติ เมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๗๙ (พ.ศ. ๒๕๒๒) และมีผลบังคับใช้ในวันที่ ๓ กันยายน ค.ศ. ๑๙๘๑ (พ.ศ. ๒๕๒๔) ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีของอนุสัญญานี้เมื่อวันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๘ และมีผลบังคับใช้กับประเทศไทยเมื่อวันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๘^๖ จุดประสงค์ของอนุสัญญาฉบับนี้คือ ความเสมอภาคระหว่างชายและหญิง และเพื่อป้องกันการเลือกปฏิบัติต่อสตรี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเลือกปฏิบัติในรูปแบบของการบังคับให้แต่งงาน ความรุนแรงในครอบครัว โอกาสในการศึกษา การดูแลด้านสาธารณสุข ตลอดจนการเลือกปฏิบัติในสถานที่ทำงาน

^๖ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, **คู่มือการทำความเข้าใจ เรื่อง สิทธิพลเมือง และ สิทธิทางการเมือง**, หน้า ๓๔ - ๓๕.

๓.๑.๒ กระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

กระบวนการส่งเสริมการต่อสู้เพื่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามหลักสิทธิมนุษยชนในสังคมนั้นมีมายาวนาน สถานการณ์สำคัญของสังคมไทยที่ถือว่าเป็นมิติการต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพ ตั้งแต่ในยุคเริ่มเปิดประเทศภายหลังสนธิสัญญาเบาริ่ง, เหตุการณ์ ร.ศ. ๑๐๓ ที่ชนชั้นสูงบางกลุ่มเรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงการปกครอง เหตุการณ์ ร.ศ. ๑๓๐ ที่คณะทหารหนุ่มก่อการกบฏเมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง การปฏิวัติ ๒๔๗๕ ที่ปรากฏพร้อมหลัก ๖ ประการของปรีดี พนมยงค์ ซึ่งกล่าวถึงหลักสิทธิเสมอภาคและความเป็นอิสระเสรีภาพ, การต่อสู้ในยุคเผด็จการทหารนับหลังจากรัฐประหาร ๒๔๙๐ จนถึงยุคของระบบปฏิวัติของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นับตั้งแต่ปี ๒๕๐๑ เรื่อยมา^๙ ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าแม้ไทยจะให้การรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนตั้งแต่ปี ๒๔๙๑ แต่แนวคิดสิทธิมนุษยชนแบบอุดมการณ์เสรีนิยมตะวันตกก็เติบโตอย่างแข็งแกร่งในสังคมไทย ท่ามกลางบริบททางการเมืองที่ล่าหลังเป็นเผด็จการ แม้จะมีการต่อสู้และเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพอย่างเข้มข้น เช่นในช่วง หลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ หลังเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ซึ่งต่อมาเรื่องของมนุษยชนเป็นปรากฏการณ์ความสนใจและมีการถกเถียงกันอย่างมากระทั่งมีการก่อตั้งคณะกรรมการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชนขึ้นเพื่อศึกษากฎหมายหรือร่างพระราชบัญญัติ ที่แย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือขัดต่อสิทธิมนุษยชนทั้งปัญหาภายในและภายนอกประเทศ

ในสมัยของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ แต่ก็ล้มเหลวเพราะความไม่ต่อเนื่องของอายุของสภาผู้แทนราษฎร และความเป็นอิสระและความเป็นกลางในการทำงาน รวมทั้งเรื่องผลประโยชน์ทางการเมืองและแม้ภายหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ๒๕๓๕ ที่ถือได้ว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรงครั้งสำคัญของไทย ซึ่งชัยชนะของประชาชนมีผลผลักดันสร้างสำนึกสิทธิมนุษยชนที่จริงจังในสังคมไทย และการสร้างกลไกต่างๆ เพื่อป้องกันอำนาจเผด็จการทางทหาร และรัฐบาลของนายอานันท์ ปันยารชุน ได้บริหารประเทศได้นำประเทศเข้าสู่สมาชิกของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง จนถึงการจัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติขึ้นภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๔๐ ที่ดูจะเป็นความหวังของผู้ด้อยโอกาสหรือผู้ไร้อำนาจที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน เป็นหนึ่งกลไกสำคัญของรัฐที่มีบทบาทในระดับหนึ่งในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย ซึ่งยังมีอาชีพอื่นอีกที่ทำหน้าที่นี้ เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ ศาล

^๙ จรัญ โฆษณานันท์, **สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน : ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม, ๒๕๔๕), หน้า ๕๑๙.

ปกครอง ศาลยุติธรรม ผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภา เป็นต้น แต่ดูเหมือนรากเหง้าและปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนก็ยังดำรงอยู่ในสังคมไทย อันเป็นผลมาจากหลายสาเหตุ เช่น ระบบเศรษฐกิจการเมืองแบบเผด็จการ อำนาจนิยม ระบบทุนนิยม หรือวิถีพัฒนาที่มีได้เอาความเป็นมนุษย์และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นที่ตั้ง วัฒนธรรมความเชื่อที่ล้าหลังจนก่อมาายาคติผิดๆที่ไม่ศรัทธาคคุณค่าความเป็นมนุษย์และความเท่าเทียม เป็นผลให้เกิดความรุนแรงและสนับสนุนการละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนจนฝังรากลึกมาถึงปัจจุบัน^{๙๕}

สังคมไทยปัจจุบันเน้นความสำคัญของภาคเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นเศรษฐกิจแบบทุนนิยมหรือระบบตลาดได้ครอบงำเศรษฐกิจโลก และภายใต้ระบบตลาดเศรษฐกิจทุนนิยมดังกล่าว ได้ทำให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่มาพร้อมกับเศรษฐกิจในระบบตลาด ภายใต้เงื่อนไขของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยเรื่องเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนขึ้นโดยในที่นี้จะขอกล่าวถึงสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นผลมาจากการพยายามก้าวไปสู่ความทันสมัย รัฐบาลได้ใช้กฎหมายโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดกับชุมชน เห็นได้จากการจัดการทรัพยากรในภาคอีสาน เช่น การประกาศเขตวนอุทยานกับที่ดินทำกินของชาวบ้าน การให้สัมปทานป่าแก่กลุ่มอิทธิพลภายนอกชุมชน ด้วยการส่งเสริมการปลูกพืชพาณิชย์และการพัฒนาอุตสาหกรรม^{๙๖} ตัวอย่างหนึ่งของการละเมิดสิทธิมนุษยชน คือ กรณีเขื่อนปากมูล ที่หลังจากการสร้างเขื่อนได้ทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไป ระบบนิเวศที่ลุ่มน้ำมูลก็ถูกเปลี่ยนแปลง เกิดวิกฤตในการทำมาหากิน ชาวบ้านบางส่วนต้องอพยพไปใช้แรงงานที่อื่น จำนวนป่าลดน้อยลง ชาวบ้านจับปลาไม่ได้พอเพียงแก่การเลี้ยงชีพ ทั้งที่เมื่อก่อนระบบนิเวศนี้สมบูรณ์ ปลามีมากชาวบ้านจึงจับปลาขายและเป็นรายได้เลี้ยงครอบครัว นอกจากนี้แล้วยังมีกรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอื่นๆ อีก เช่น การฆ่าตัดตอนปราบปรามยาเสพติดในสมัยรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ปัญหาการค้าประเวณี การก่อการร้าย และความยากจน เป็นต้น ซึ่งยังเป็นปัญหาของสังคมไทยจนปัจจุบัน^{๙๗}

กระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน เป็นเสมือนทั้งเกราะในการคุ้มกันประชาชนให้พ้นจากภัยคุกคามของกำลังอิทธิพลและอำนาจที่ไม่ยุติธรรม และเป็นเสมือนกุญแจให้ประชาชนสามารถใช้ไขไปสู่ประโยชน์ด้านต่างๆ ได้โดยในที่นี้จะเน้นเฉพาะสิทธิเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญมี

^{๙๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๒๒-๕๒๖.

^{๙๖} เสน่ห์ จามริก, สิทธิมนุษยชนไทยในสถานการณ์สากล, (กรุงเทพมหานคร : อุษากการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๔๐.

^{๙๗} ชลธิรา สัตยาวัดพัฒนา, “รายงานการวิจัยเรื่อง สิทธิชุมชนท้องถิ่น” วารสารสิทธิมนุษยชน ปีที่ ๑, ฉบับที่ ๑ (๒๕๔๖), หน้า ๑๕๔.

บทบัญญัติรับรองไว้ ซึ่งมีขอบเขตครอบคลุมถึงผลประโยชน์จากโอกาสและทางเลือกอันพึงมี พึ่ง
 กระทำ และพึงได้ โดยที่สิ่งนั้นไม่ถูกโต้แย้งและขัดขวางโดยกฎหมาย องค์กรรัฐเจ้าหน้าที่รัฐ และ
 คนอื่น ทั้งนี้โดยที่ประชาชนมีอิสระตามเสรีภาพในการใช้สิทธินั้นได้ตามเจตจำนงอิสระของตนเอง
 หรือตามความสามารถในการตกลงใจของตนเองได้ด้วย ไม่อยู่ภายใต้การบังคับกะเกณฑ์โดย
 อธิปไตยอย่างอื่น ทั้งนี้สามารถจำแนกสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของประชาชน ออกได้เป็น ๓
 ส่วนดังนี้ คือ สาระสำคัญของสิทธิ พันธะของรัฐที่มีต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน และการใช้
 ประโยชน์จากสิทธิเสรีภาพของประชาชน

๓.๑.๓ กระบวนการส่งเสริมตามสาระสำคัญของสิทธิมนุษยชน

สิทธิเสรีภาพในความเป็นมนุษย์ เป็นสิทธิเสรีภาพ เกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย ความคิด
 จิตใจ และความเป็นอยู่ของประชาชน ซึ่งถือเป็นสิทธิที่จะอยู่ จะเป็น หรือเป็นสิทธิที่ติดมากับตัวของ
 ประชาชนทั้งหลาย ตั้งแต่เกิดมาเป็นคน โดยที่รัฐไม่อาจปฏิเสธความเป็นคน และศักดิ์ศรีความเป็น
 คนของประชาชนด้วยการกระทำที่เป็นการล่วงล้ำเกิน คุกคาม หรือละเมิดได้ เช่น การไม่ถูกลงโทษ
 ด้วยวิธีโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม การมีเสรีภาพในเคหสถานส่วนตัว เสรีภาพการเดินทาง การนับถือ
 ศาสนา การสื่อสาร คมนาคม การแสดงความคิดเห็น การมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน และการเลือกถิ่น
 ที่อยู่ เป็นต้น ที่กล่าวว่า เป็นสิทธิที่จะอยู่ จะเป็น หรือ เป็นสิทธิที่ติดมากับตัวประชาชน ก็เพราะเป็น
 สิทธิที่เป็นส่วนควบติดอยู่กับความเป็นคนตามธรรมชาติ โดยที่ทุกคนมีอยู่เหมือนกัน รัฐไม่อาจเข้า
 ไปแทรกแซงให้เกิดความแตกต่าง หรือ สูญสิ้นสิทธิอันเป็นเสมือนองค์ประกอบของชีวิต จิตใจ และ
 ร่างกายนั้นได้ ดังนั้น สิทธิเสรีภาพในความเป็นมนุษย์จึงเป็นสิทธิของคนที่ห้ามไม่ให้รัฐกระทำซึ่ง
 อาจเรียกสิทธิแบบนี้ได้ว่าเป็นสิทธิที่เป็นปฏิปักษ์กับรัฐ จึงถือได้ว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญในการ
 ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน

ประการที่สองสิทธิเสรีภาพในความเป็นพลเมือง เป็นสิทธิ เสรีภาพเกี่ยวกับการที่
 สามารถเรียกร้องความต้องการขั้นพื้นฐานจากรัฐในฐานะที่เป็นราษฎรของรัฐได้ ซึ่งรัฐมีหน้าที่ให้
 การสนองตอบในรูปของบริการสาธารณะ ถือเป็นสิทธิที่จะเรียกขอได้ จะรับเอาได้ หรือเป็นสิทธิที่
 ตามมากับตัวโดยที่ออกขึ้นมาจากความเป็นพลเมืองหรือเป็นราษฎรของรัฐ โดยที่รัฐไม่อาจจะ
 ปฏิเสธความรับผิดชอบหรือความช่วยเหลือด้วยการเพิกเฉยไม่กระทำการตอบสนองตามความ
 เรียกร้องต้องการของประชาชนซึ่งรัฐมีหน้าที่ให้ความคุ้มครองได้ เช่น สิทธิในการรับการศึกษา
 สิทธิของผู้บริโภค เสรีภาพในการชุมนุม เสรีภาพในการรวมตัวเป็นหมู่คณะ สิทธิการรับข้อมูล
 ข่าวสารจากรัฐ เสรีภาพการจัดตั้งพรรคการเมือง สิทธิการรับบริการสาธารณสุข สิทธิการฟ้อง

หน่วยราชการ สิทธิมีส่วนร่วมกับรัฐ สิทธิคัดค้านการเลือกตั้ง สิทธิในการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย และข้อบัญญัติท้องถิ่น สิทธิการเข้าชื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่น^{๑๑}

ดังนั้น สิทธิเสรีภาพในความเป็นพลเมืองจึงเป็นสิทธิของพลเมืองที่ไม่จำเป็นว่าทุกคนจะต้องได้รับประโยชน์เท่ากัน แต่หากเป็นสิทธิอะไรของใครก็เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องรับผิดชอบในการสนองตอบต่อการใช้สิทธินั้น กล่าวคือ พลเมืองที่เป็นเด็กย่อมสามารถเรียกร้องการศึกษาฟรีในภาคบังคับจากรัฐได้เช่นเดียวกับผู้ใหญ่ก็ย่อมสามารถเรียกร้องการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งได้ ดังนั้น สิทธิเสรีภาพของพลเมืองจึงเป็นสิทธิที่สงวนไว้ให้เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดทำให้ประชาชน หรือบังคับให้รัฐจะต้องกระทำซึ่งอาจเรียกสิทธิแบบนี้ได้ว่าเป็นสิทธิที่เป็นปฏิสัมพันธ์กับรัฐ ถือได้ว่าเป็นกระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามสาระสำคัญของผู้ใช้สิทธิ

ประการที่สาม สิทธิในความเสมอภาค เป็นสิทธิ เสรีภาพเกี่ยวกับการได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันจากรัฐ หรือการไม่เลือกปฏิบัติ เว้นแต่การเลือกปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือให้ผู้เสียเปรียบผู้ด้อยโอกาส ได้รับสิทธิโอกาสเท่าเทียมกับคนอื่นได้ ซึ่งถือเป็นสิทธิที่จะมีจะเหมือนหรือเป็นสิทธิเสรีภาพที่ดำรงอยู่นอกตัวของประชาชน โดยที่รัฐไม่อาจปฏิเสธความเป็นกลาง หรือความเป็นธรรมด้วยการละเลยเพิกเฉยไม่ยื่นมือเข้าไปช่วย หรือ หยิบยื่นโอกาสอันพึงมีพึงได้ให้กับประชาชนได้รับอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยที่ไม่มีใครได้เปรียบเสียเปรียบ เพราะความแตกต่างตามธรรมชาติ และเพราะการกระทำหรือละเว้นการกระทำของรัฐที่ไม่เท่าเทียมกัน เช่น การเสมอกันในกฎหมาย การไม่ถูกเกณฑ์แรงงาน การได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ การได้รับความคุ้มครองโดยรัฐ และ สิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ เป็นต้น ซึ่งที่กล่าวว่าเป็นสิทธิที่จะมีจะเหมือนหรือเป็นสิทธิเสรีภาพที่ดำรงอยู่นอกตัวของประชาชน ก็เพราะเป็นสิทธิที่ช่วยชดเชยความแตกต่างตามธรรมชาติของคนให้ได้รับโอกาสและศักยภาพใหม่เพิ่มขึ้น โดยที่รัฐเป็นฝ่ายช่วยเหลือสร้างหรือเกื้อหนุนให้มีความเสมอเหมือนกัน โดยที่ไม่จำเป็นว่าทุกคนจะต้องได้รับประโยชน์ที่เท่ากันจากการได้รับสิทธินั้น เช่น คนทั่วไปย่อมได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายเท่าเทียมกันในการขอแจ้งจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลเพื่อประกอบธุรกิจ แต่ไม่จำเป็นว่าทุกคนจะประสบความสำเร็จหรือร่ำรวยได้เท่าเทียมกันจากการประกอบธุรกิจนั้น^{๑๒}

^{๑๑} เสน่ห์ จามริก, *สิทธิมนุษยชนไทยในสถานการณ์สากล*, หน้า ๕๐-๕๕.

^{๑๒} *เรื่องเดียวกัน*, หน้า ๕๖.

ดังนั้น สิทธิในความเสมอภาคจึงเป็นสิทธิที่รัฐให้หลักประกันในการได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกัน แต่รัฐไม่ต้องผูกพันว่าทุกคนจะต้องเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากการใช้สิทธินั้นให้ได้เท่ากันเสมอไปเป็นแต่เพียงรัฐเป็นผู้สนับสนุนส่งเสริมกระบวนการให้เกิดขึ้น สิทธิในความเสมอภาคจึงเป็นสิทธิที่กำหนดให้รัฐดำรงฐานะของความเป็นคนกลางในการถือดุลยระหว่างความแตกต่างกันตามธรรมชาติของคนกับความเท่าเทียมกันตามกฎหมายและการปฏิบัติของรัฐเพื่ออุดช่องว่างไม่ให้ความแตกต่างนั้นเป็นเหตุให้เกิดเงื่อนไขของความไม่ยุติธรรมขึ้นในสังคม แต่ประโยชน์จากความยุติธรรมนั้นเป็นสิ่งที่แต่ละคนต้องสร้างต่อขึ้นมาให้ตัวเองในภายหลังหรือไปหาเอาได้ข้างหน้า เมื่อรัฐได้ช่วยสร้างหลักประกันความยุติธรรมให้แล้ว ซึ่งอาจเรียกสิทธิแบบนี้ได้ว่าเป็นสิทธิที่เป็นพันธะของรัฐ

๓.๑.๔ กระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามหลักนิติศาสตร์

กระบวนการส่งเสริมและแก้ปัญหาหลักสิทธิมนุษยชนตามหลักนิติศาสตร์ ต้องมีการปรับปรุงกฎหมาย และระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับหลักสิทธิมนุษยชน ส่วนหลักนิติศาสตร์ รัฐควรมีหลักการบริหารบ้านเมืองที่เน้นหลักธรรมาภิบาล มีความบริสุทธิ์โปร่งใส สามารถตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐได้ เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องยึดหลักการบริหารบ้านเมืองอย่างชอบธรรมด้วยกฎหมาย เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนเป็นสำคัญ รัฐควรมีนโยบายในการจัดตั้งกองทุนชดเชยความเสียหายของประชาชนที่เสียหายจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งกระบวนการส่งเสริมและแก้ไขปัญหาหลักสิทธิมนุษยชนทั้ง ๒ ด้านมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

หลักนิติศาสตร์ตามความเห็นของนักวิชาการในปัจจุบัน มีผู้ตั้งคำถามว่า เป็นหลักนิติธรรมซึ่งเป็นหลักการปกครองโดยกฎหมายนั้นกฎหมายที่นำมาใช้หรือให้อำนาจฝ่ายปกครองจะต้องมีจะต้องมีลักษณะอย่างไร ในเรื่องนี้ Dicey เห็นว่ากฎหมายนั้นจะต้องมีเนื้อหาสาระ (Substance) ของกฎหมายที่เป็นกฎหมายที่ดี (good law) ด้วย เนื่องจากเป้าหมายแท้จริงของหลักนิติธรรมคือการจำกัดอำนาจของผู้ปกครองให้อยู่ใต้กฎหมายหรืออีกนัยหนึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนผู้อยู่ใต้ปกครอง โดยคนทุกคนล้วนเสมอภาคกันต่อเบื้องหน้ากฎหมายนั่นเอง โดยนัยนี้ กฎหมายที่ว่านั้นย่อมต้องมีคุณลักษณะของกฎหมายที่ดี หากเป็นรัฐที่ใช้กฎหมายเลว (bad law) หรือรัฐเผด็จการจะถือว่าปกครองโดยหลักนิติธรรมมิได้ นอกจากนี้เพื่อให้เนื้อหาสาระของกฎหมายที่ดีนั้นได้ถูกนำไปปฏิบัติอย่างแท้จริง แก่นความหมายของหลักนิติธรรม

อีกด้านที่ขาดไม่ได้คือต้องมีกลไกในการบังคับใช้กฎหมาย (Legal procedure) ที่ดีอีกด้วย^{๑๓} สำหรับคำจำกัดความของ กฎหมายที่ดี (Good law) นั้น นอกจาก Dicey แล้วในยุคต่อๆ มามีผู้อธิบายลักษณะของกฎหมายที่จะช่วยสร้างให้เกิดการปกครองตามหลักนิติธรรมเช่นเดียวกันไม่ว่าจะเป็น Lon L. Fuller นักนิติศาสตร์ชาวอเมริกันที่ระบุว่ากฎหมายที่ดีที่จะส่งเสริมให้หลักนิติธรรมเป็นจริงขึ้นมาได้นั้นจะต้องประกอบไปด้วยลักษณะ ๘ ประการ ได้แก่^{๑๔}

- ๑) เป็นหลักเกณฑ์ทั่วไปที่เหมาะสม
- ๒) มีการประกาศให้ทราบทั่วไป
- ๓) หลักการกฎหมายต้องไม่ใช้บังคับย้อนหลัง
- ๔) มีบทบัญญัติที่กระจ่างชัดเจน
- ๕) ไม่มีการวางหลักที่ขัดแย้งกับกฎหมายอื่น
- ๖) ไม่บังคับให้กระทำในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้
- ๗) หลักการกฎหมายจะต้องมีความมั่นคงตามควร
- ๘) มีความสอดคล้องระหว่างการกระทำของเจ้าหน้าที่กับบทบัญญัติของกฎหมาย

ส่วนอีกท่านหนึ่งที่ผู้วิจัยอยากนำเสนอคือ Joseph Raz นักกฎหมายเชื้อสายอิสราเอล ระบุว่า หลักนิติธรรมนั้นจะต้องมีองค์ประกอบดังนี้^{๑๕}

- ๑) หลักการกฎหมายต้องไม่ใช้บังคับย้อนหลัง และต้องเปิดเผยและชัดเจน
- ๒) หลักการกฎหมายจะต้องมีความมั่นคงตามควร
- ๓) บทกฎหมายจะต้องเป็นไปตามแนวทางของหลักการทั่วไปที่เปิดเผย มั่นคง

และชัดเจน

- ๔) หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา
- ๕) มีกระบวนการพิจารณาที่เป็นธรรม
- ๖) ศาลจะต้องมีอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายที่รัฐสภาตราขึ้น

^{๑๓} วสันต์ ติ่มปีเฉลิม, สถานะของสถาบันตุลาการตามหลักการประชาธิปไตยและหลักนิติธรรม (หรือหลักนิติรัฐ), <http://thaingo.org/writer/view.php?id=๑๐๑๘,๑๐> กันยายน ๒๕๖๐.

^{๑๔} Lon L. Fuller, The Morality of Law อ้างใน ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์, "หลักนิติธรรม," ในรวมบทความทางวิชาการ เนื่องในโอกาสครบรอบ ๙๐ ปีธรรมศาสตร์อาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), หน้า ๓๑-๓๒.

^{๑๕} Joseph Raz, "The Rule of Law and Its Virtue," Law Quarterly Review (๑๙๗๗) อ้างใน ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์, "หลักนิติธรรม", หน้า ๓๒.

และมีอำนาจในการตรวจสอบการกระทำของฝ่ายปกครอง

๗) บุคคลต้องสามารถนำคดีเข้าสู่ศาลได้โดยง่าย (ขั้นตอนไม่ยุ่งยาก ค่าใช้จ่ายไม่สูงระยะเวลาพิจารณาคดีไม่นานเกินไป)

๘) องค์การป้องกันอาชญากรรมไม่ควรมีดุลพินิจที่บิดเบือนกฎหมาย ส่วน Ulrich Karpen ชาวเยอรมันเห็นว่าหลักนิติธรรมประกอบด้วยองค์ประกอบ ๙ ข้อ คือ

๑) การปฏิบัติตามกฎหมายของทุกองค์กรของรัฐ

๒) การมอบอำนาจต้องกระทำได้โดยมีข้อจำกัด

๓) กระบวนการพิจารณาต้องมีความเป็นธรรม

๔) กฎหมายต้องให้โอกาสผู้อยู่ในบังคับที่จะปฏิบัติตามได้

๕) หลักการกฎหมายต้องไม่ใช่บังคับย้อนหลัง

๖) การใช้อำนาจต้องไม่เกินสัดส่วนความจำเป็น การนำคดีสู่ศาลต้องได้รับความ

คุ้มครอง

๗) การตั้ง ศาลเฉพาะกรณีจะกระทำไม่ได้

๘) การลงโทษอาญาสองครั้ง ในความผิดเดียวกันจะกระทำไม่ได้

๙) หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา^{๑๖}

ขณะที่ศาสตราจารย์ Heinrich Siedentopf ชาวเยอรมันเห็นว่า หลักนิติธรรมนั้น คือ การที่รัฐจะต้องยึดมั่นในหลักการต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑) หลักการแบ่งแยกอำนาจ

๒) หลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายปกครอง โดยการใช้อำนาจต้องมีฐานะตามกฎหมายและมีการใช้อำนาจตามกรอบที่กฎหมายกำหนด ทั้ง ในแง่สารบัญญัติและวิธีพิจารณา

๓) หลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ

๔) สิทธิฟ้องคดีต่อศาล เพื่อให้ทบวนการกระทำของฝ่ายปกครองในแง่กฎหมาย

๕) หลักสัดส่วน โดยการใช้อำนาจของฝ่ายปกครองจะต้องคำนึงถึงความจำเป็นให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมาย การใช้มาตรการที่ได้สัดส่วน และมาตรการที่ใช้ต้องไม่เกิดภาระแก่เอกชน

๖) ความแน่นอนของกฎหมาย และหลักการกฎหมายต้องไม่ใช่บังคับย้อนหลัง

^{๑๖} Ulrich Karpen, "The Rule of Law and Its Virtue," Law Quarterly Review (๑๙๗๗) อ้างใน ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศาสตร์, "หลักนิติธรรม", หน้า ๓๓.

๗) ความรับผิดชอบของรัฐและความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ เพื่อคุ้มครองสิทธิและทรัพย์สินของเอกชนที่ต้องเสียหายจากการใช้อำนาจทางปกครอง^{๑๗}

มีข้อสังเกตว่าแนวความคิดของศาสตราจารย์ Heinrich Siedentopf นั้น มีการเพิ่มเติมหลักการแบ่งแยกอำนาจซึ่งเป็นหลักการที่ไม่มีในอังกฤษ แต่เป็นหลักสำคัญของประเทศในภาคพื้นยุโรป เช่นเดียวกับองค์ประกอบของหลักนิติธรรมตามความเห็นของ Maunz ซึ่งเห็นไม่ต่างจาก Heinrich Siedentopf แต่ Maunz ได้เพิ่มองค์ประกอบของหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญเข้าไปในคำอธิบายหลักนิติธรรมของเขาด้วย^{๑๘} ในขณะที่นักวิชาการไทยอย่างท่านศาสตราจารย์ ดร. หยุต แสงอุทัย กล่าวว่าหลักนิติธรรมนั้นกฎหมายจะต้องอยู่เหนือสิ่งใดหมด มีการกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ของรัฐได้กำหนดไว้แน่นอน และมีหลักการในการประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษา^{๑๙} ส่วนศาสตราจารย์ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒน์สานต์ มองว่าหลักนิติธรรมจะต้องประกอบด้วย การปฏิบัติตามกฎหมายของทุกองค์กรของรัฐ มีหลักการแบ่งแยกอำนาจหลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายปกครอง รัฐและของเจ้าหน้าที่ต้องมีความรับผิดชอบต่อภาระกระทำของตน ประชาชนมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาล และต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ นอกจากนี้ การปกครองที่ยึดหลักนิติธรรมจะต้องมีกฎหมายที่ดีด้วย กล่าวคือในแง่ของหลักการจัดให้มีกฎหมายโดยทั่วไป กฎหมายต้องมีความชัดเจน แน่นนอนมั่นคง มีหลักความมั่นคงแห่งสิทธิ ส่วนในแง่ทางสาระของกฎหมายนั้น กฎหมายจะต้องคำนึงถึงความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจและสังคมด้วย^{๒๐}

ดังนั้น ความเห็นของนักวิชาการข้างต้นจะเห็นได้ว่ากระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามหลักนิติศาสตร์ แม้ว่าในปัจจุบันการให้คำอธิบายเกี่ยวกับเนื้อหาของหลักนิติธรรม อาจจะแตกต่างกันอยู่บ้างในรายละเอียด แต่องค์ประกอบสำคัญของหลักนิติธรรมนั้น ตำราต่างๆ ก็ไม่ได้อธิบายความแตกต่างกันมากนัก องค์ประกอบที่สำคัญของหลักนิติธรรม คือความคาดหมายได้

^{๑๗} Heinrich Siedentopf, "The Principle of the Rule of Law," The Rule of Law in Public Administration: The German Approach ๔-๑๑ (Speyerer Forschungsberichte ๑๒๒, ๑๙๙๓) อ้างใน ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒน์สานต์, "หลักนิติธรรม", หน้า ๓๔-๓๕.

^{๑๘} บรรเจิด สิงคะเนติ, **หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๕๓๔), หน้า ๒๓-๓๔.

^{๑๙} หยุต แสงอุทัย, **หลักรัฐธรรมนูญทั่วไป**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๓๘, หน้า ๑๒๓-๑๒๖.

^{๒๐} ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒน์สานต์, "หลักนิติธรรม", หน้า ๓๕-๓๘.

ของการกระทำของรัฐ ความชัดเจนของกฎหมาย ความมั่นคงของกฎหมาย ความเป็นกฎหมายที่
ทั่วไปของกฎหมาย ความเป็นอิสระของศาล การเคารพในหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ
ตลอดจนความสะดวกในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

๓.๑.๕ กระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามหลักรัฐศาสตร์

กระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามหลักรัฐศาสตร์ในประเทศไทยเริ่มมีการบัญญัติ
ไว้ครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ อันเป็นการสอดคล้องกับกฎกติกา
สากลและบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐^{๒๑} มีมาตราที่เกี่ยวข้องกับ
การส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ดังนี้

มาตรา ๖๖ ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่น
ดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของ
ท้องถิ่นและของชาติ มีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จาก
ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมตลอดทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน”

มาตรา ๖๗ บัญญัติว่า สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์
บำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ และใน
การคุ้มครองส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติ และต่อเนื่องใน
สิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อม
ได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิด
ผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง ทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพ
จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของ
ประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้
เสียก่อน รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมหรือ
ทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านสุขภาพ ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว สิทธิของ
ชุมชนที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของ
รัฐที่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัตินี้ย่อมได้รับความคุ้มครอง

^{๒๑} สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐,

(กรุงเทพมหานคร : บริษัท ๙๙ กรุ๊ปเทรดดิ้งเซ็นเตอร์ จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๘-๑๙.

สาระสำคัญของสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐^{๒๒} ที่บัญญัติไว้ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้บัญญัติถึงสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ไว้ดังนี้

มาตรา ๒๕ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีกฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๒๖ การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุและจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุดูผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วยกฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง

มาตรา ๒๗ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคมความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใดจะกระทำได้มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิ

^{๒๒} ราชกิจจานุเบกษา, หน้า๗-๑๓ เล่มที่ ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ ก, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปีพุทธศักราช ๒๕๖๐, <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/๒๕๖๐/A/๐๔๐, ๖ กันยายน ๒๕๖๐>.

หรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการหรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสามบุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม

มาตรา ๒๘ บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายการจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติการทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้

มาตรา ๓๑ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตน แต่ต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

มาตรา ๓๒ บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัวการกระทำอันเป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคลตามวรรคหนึ่ง หรือการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าในทางใดๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ

มาตรา ๓๓ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถานการเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือการค้นเคหสถานหรือที่รโหฐานจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๓๔ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน เสรีภาพทางวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง แต่การใช้เสรีภาพนั้นต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และต้องเคารพและไม่ปิดกั้นความเห็นต่างของบุคคลอื่น

มาตรา ๓๕ บุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวสารหรือการแสดงความคิดเห็นตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพการส่งปิดกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเพื่อลิดรอนเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำได้การให้นำข่าวสารหรือข้อความใดๆ ที่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนจัดทำขึ้นไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์หรือสื่อใดๆ จะกระทำได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงครามเจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทยการให้เงินหรือทรัพย์สินอื่นเพื่ออุดหนุนกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชนรัฐจะกระทำได้ หน่วยงานของรัฐที่ใช้จ่ายเงินหรือทรัพย์สินให้สื่อมวลชนไม่ว่าเพื่อประโยชน์ในการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ หรือเพื่อการอื่นใดในทำนองเดียวกันต้องเปิดเผยรายละเอียดให้คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินทราบตามระยะเวลาที่กำหนดและประกาศให้ประชาชนทราบด้วย เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง แต่ให้คำนึงถึงวัตถุประสงค์และภารกิจของหน่วยงานที่ตนสังกัดอยู่ด้วย

มาตรา ๓๖ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกันไม่ว่าในทางใดๆ การตรวจการกัก หรือการเปิดเผยข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกัน รวมทั้งการกระทำด้วยประการใดๆ เพื่อให้ล่วงรู้หรือได้มาซึ่งข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกันจะกระทำได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๓๗ บุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดกของเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๓๘ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน หรือการผังเมืองหรือเพื่อรักษาสถานภาพของครอบครัว หรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์

มาตรา ๓๙ การเนรเทศบุคคลสัญชาติไทยออกนอกราชอาณาจักร หรือห้ามมิให้ผู้มีสัญชาติไทยเข้ามาในราชอาณาจักร จะกระทำได้การถอนสัญชาติของบุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยโดยการเกิด จะกระทำได้

มาตรา ๔๐ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพการจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงหรือเศรษฐกิจของประเทศ การแข่งขันอย่างเป็นธรรม การป้องกันหรือขจัดการกีดกันหรือการผูกขาด การคุ้มครองผู้บริโภค การจัดระเบียบการประกอบอาชีพเพียงพอที่จำเป็นหรือเพื่อ

ประโยชน์สาธารณะอย่างอื่นการตรากฎหมายเพื่อจัดระเบียบการประกอบอาชีพตามวรรคสอง
ต้องไม่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติหรือก้าวกายการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษา

มาตรา ๔๑ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

(๑) ได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงาน
ของรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

(๒) เสนอเรื่องราวร้องทุกข์ต่อหน่วยงานของรัฐและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดย
รวดเร็ว

(๓) พ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของ
ข้าราชการพนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ

มาตรา ๔๒ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหกรณ์ สหภาพ องค์การ
ชุมชนหรือหมู่คณะอื่นการจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตาม
บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย
หรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือเพื่อการป้องกันหรือขจัดการกีดกันหรือการผูกขาด

มาตรา ๔๓ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

(๑) อนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีต
ประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ

(๒) จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และ
ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

(๓) เข้าชื่อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการใดอันจะเป็นประโยชน์ต่อ
ประชาชนหรือชุมชน หรืองดเว้นการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของ
ประชาชนหรือชุมชนและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณา
ข้อเสนอแนะนั้นโดยให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วยตามวิธีการที่กฎหมาย
บัญญัติ

(๔) จัดให้มีระบบสวัสดิการของชุมชนสิทธิของบุคคลและชุมชนตามวรรคหนึ่ง
หมายความรวมถึงสิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการดังกล่าวด้วย

มาตรา ๔๔ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธการจำกัด
เสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตรา

ขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี
ของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

มาตรา ๔๕ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมืองตามวิถีทางการ
ปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๔๖ สิทธิของผู้บริโภคย่อมได้รับความคุ้มครองบุคคลย่อมมีสิทธิรวมกันจัดตั้ง
องค์กรของผู้บริโภคเพื่อคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคองค์กรของผู้บริโภคตามวรรคสองมี
สิทธิรวมกันจัดตั้งเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระเพื่อให้เกิดพลังในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของ
ผู้บริโภคโดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการจัดตั้งอำนาจในการเป็นตัวแทน
ของผู้บริโภค และการสนับสนุนด้านการเงินจากรัฐ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๔๗ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐ บุคคลผู้ยากไร้ย่อมมี
สิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายบัญญัติ บุคคลย่อมมีสิทธิ
ได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

มาตรา ๔๘ สิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรย่อมได้รับ
ความคุ้มครองและช่วยเหลือตามที่กฎหมายบัญญัติ บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีและไม่มีรายได้
เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่
กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๔๙ บุคคลจะใช้สิทธิหรือเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตย
อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมิได้ ผู้ใดทราบว่ามีกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง ย่อมมีสิทธิร้อง
ต่ออัยการสูงสุดเพื่อร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าวได้ในกรณีที่
อัยการสูงสุดมีคำสั่งไม่รับดำเนินการตามที่ร้องขอ หรือไม่ดำเนินการภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้อ
รับคำร้องขอ ผู้ร้องขอจะยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญก็ได้การดำเนินการตามมาตรานี้ไม่
กระทบต่อการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำการตามวรรคหนึ่ง

ดังนั้น ในเรื่องของหลักรัฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชน
ที่ผู้วิจัยได้นำเสนอแสดงให้เห็นถึงการบริหารจัดการของภาครัฐกับกระบวนการส่งเสริมสิทธิ
มนุษยชน เพื่อให้ความสำคัญกับคุณค่าความเป็นมนุษย์ ไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำความไม่เป็น
ธรรม ซึ่งเป็นปัญหาที่จำเป็นต้องให้ความสำคัญในเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์การถ่ายทอด
นโยบายและคำสั่งจากส่วนกลางสู่การปฏิบัติในพื้นที่จำเป็นต้องมีระบบการรายงานตรวจสอบ
ติดตามประเมินผล และสร้างความรับผิดชอบในฐานะเจ้าหน้าที่รัฐที่มีประสิทธิภาพสนับสนุนการ
รวมตัวของประชาชนผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนในลำดับต่อไป

๓.๒ การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามหลักพุทธปรัชญา

สิทธิมนุษยชน โดยหลักการแนวคิดและวิถีปฏิบัติเปรียบเสมือนคุณธรรมสากล ที่เน้นคุณค่าของมนุษย์ โดยถือว่ามนุษย์ทุกคน มีความเสมอภาคกันในศักดิ์ศรี และมีความเท่าเทียมกัน ในสิทธิ ไม่ว่าจะยากดีมีจน พิการ หรือมีความแตกต่างกันทั้งเชื้อชาติ แหล่งกำเนิด เพศ วัย หรือสีผิวก็ตาม สิทธิมนุษยชน จึงหมายถึง "สิทธิ" ของความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ทุกคน ที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด และมีต่อไปจนกว่าจะสิ้นชีวิต จะเห็นได้ว่าอารยธรรม ศาสนา และปรัชญาทั้งหลายในโลกที่ให้คุณค่ากับมนุษย์ ได้มีส่วนสำคัญ ในการวางรากฐานแนวความคิดในเรื่องสิทธิมนุษยชน ซึ่งต่อมาได้ผ่านกระบวนการสร้างกฎเกณฑ์ของสังคม กลายเป็นสิทธิทางกฎหมาย ทั้งในระดับชาติ และระดับนานาชาติ จากนั้นจึงกล่าวถึงการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามหลักพุทธปรัชญา เป็นการพัฒนาความคิดความเชื่อหรือเจตจำนง และพฤติกรรมกระทำเพื่อสร้างความเหมาะสมให้แก่มนุษย์และสังคมในด้านต่างๆ โดยหลักการสำคัญคือ กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม เพราะหลักพุทธปรัชญาหรือพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาทั้งปวง สะท้อนให้เห็นปรากฏการณ์ที่มุ่งสนับสนุนความสำคัญของหลักการทั้งสาม ถือว่าเป็นการส่งเสริมและความกลมกลืนที่พอเหมาะในส่วนทั้งสาม ก่อให้เกิดมนุษยธรรม หลักธรรมของมนุษย์ หรือหลักธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์^{๒๓} คือสิ่งที่หมายถึงสิทธิเสรีภาพโดยธรรม

การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามหลักพุทธปรัชญา จึงหมายถึงการยกระดับความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์และมีคุณค่า โดยการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนที่มุ่งส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนโดยตรง ทั้งในด้านชีวิตความเสมอภาคไม่แบ่งเพศเชื้อชาติศาสนาแต่เพื่อมวลมนุษยชาติ เป็นการกระทำที่ปกป้องมนุษย์และทรัพย์สินทั้งยังส่งเสริมความเคารพในสิทธิซึ่งกันและกันมนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะนับถือและเลือกปฏิบัติโดยอิสระหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นหลักคำสอนที่มีเหตุมีผลทางด้านศีลธรรมเมื่อปฏิบัติตามแล้วก็จะพบความสงบสุขและสันติภาพที่เป็นเป้าหมายสูงสุดของหลักสิทธิมนุษยชนที่ต้องการให้มนุษยชาติมีสันติภาพเกิดขึ้น คุณค่าความเป็นมนุษย์สูงสุดตามหลักพุทธปรัชญา กล่าวคือโลกุตตรธรรม^{๒๔} หรือธรรมอันมิใช้วิสัยของโลก สภาวะพ้นโลก หรือการก้าวข้ามความทุกข์ในสังสารวัฏเผชิญหน้าอยู่ มนุษย์จะมัวไปแก้ปัญหาก็จะไม่ทัน

^{๒๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธัมม์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๗๕.

^{๒๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธัมม์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๗๐.

การณ์ต่อปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ ดังนั้นจุดหมายของพระพุทธศาสนาคือนิพพาน ความพยายามใดๆ เพื่อให้บรรลุสภาวะดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่สมควรกระทำอย่างยิ่ง ไม่อาจรีรอได้ แต่จะไปถึงเร็วหรือช้า ในภพนี้หรือภพหน้าเป็นอีกเรื่องหนึ่งแล้วแต่บุญกรรมอันสั่งสมไว้จะเอื้อมากน้อยเพียงไร โลกุตระธรรม จึงเป็นหน้าที่หลักที่มนุษย์ควรแสวงหาเพราะเป็นเป้าหมายสูงสุดตามหลักพุทธปรัชญา

ส่วนที่เรียกว่าโลกียธรรม^{๒๕} หรือธรรมอันเป็นวิสัยของโลก สภาวะเนื่องในโลกซึ่งมนุษย์ในปัจจุบันกำลังเผชิญอยู่นั้นเป็นเพียงเพื่อเตรียมให้พร้อมเพื่อก้าวสู่โลกุตระธรรมได้เต็มกำลัง เราต้องไม่ลืมว่า มีพุทธพจน์หลายแห่งที่เตือนเราให้มีความเพียรในการฝึกฝนตน เพราะการปฏิบัติธรรม เพื่อให้บรรลุได้นี้ ไม่ใช่ของที่ฝึกฝนกันได้ง่าย ๆ และหากขาดซึ่งความเพียร ก็อาจล่องลอยไปหรือ ผេงเรอก่อกรรมอันที่เป็นอกุศลกรรมอันสำคัญที่มนุษย์ต้องเผชิญอยู่ จุดมุ่งหมายเพื่อดับกิเลส โดยสิ้นเชิงนี้เป็นจุดมุ่งหมายหลักของทุกตัวกระทำแบบพุทธปรัชญา เป็นต้น

๓.๒.๑ คุณค่าความเป็นมนุษย์ตามหลักมนุษยธรรม

พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ทัศนะความหมายของคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามหลักมนุษยธรรม ได้แก่ ศีล ๕ พร้อมทั้งคุณธรรม ๕ ประการ ซึ่งเป็นธรรมที่เกื้อกูลต่อการรักษาศีล ประกอบด้วย

๑) เมตตาและกรุณา ความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุขความเจริญและความสงสาร คิดช่วยเหลือให้พ้นทุกข์

๒) สัมมาอาชีวะ การหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต

๓) กามสังวร ความสำรวมระวังรู้จักยับยั้งควบคุมตนในทางกามารมณ์

๔) ศัจจะ ความซื่อสัตย์ ซื่อตรงและ

๕) สติสัมปชัญญะ ความระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอรู้จักยั้งคิด รู้ลึกตัวเสมอว่าสิ่งใดควรทำไม่ควรทำ

คุณค่าความเป็นมนุษย์ตามหลักการดังกล่าวทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นำมาซึ่งอิสรภาพและสันติภาพเกิดความปกติสุขในสังคม อันเกิดจากหลักศีลธรรมหรือมนุษยชนตามหลักพระพุทธศาสนาหรือพุทธปรัชญา ซึ่งหลักการดังกล่าวก่อให้เกิดคุณค่าความมนุษย์ในความสัมพันธ์ที่ถูกต้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ สิทธิในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติแวดล้อมอย่างปลอดภัยจากความบีบคั้น ทางสังคม ทำให้คนกับธรรมชาติอยู่ร่วมกันได้อย่างเกื้อกูลต่อ

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๔.

ความอยู่ดีของมนุษย์ และคุณค่าความมนุษย์ในความสัมพันธ์ที่ถูกต้องกับเพื่อนมนุษย์ คือ การอยู่ร่วมกันด้วยดีในหมู่มนุษย์ด้วยกันเอง ปลอดภัยจากการเบียดเบียนกันและกัน มีแต่ความเป็นมิตร และช่วยเหลือเกื้อกูลร่วมมือกันของสังคมนั้นๆ^{๒๖}

แสง จันทร์งาม ได้ให้ทัศนะในทางแก้ปัญหาโลกว่า トラบโดที่โลกยังไม่เห็นโทษของโลกโกรธหลง ยังส่งเสริมโลกโกรธหลงตรานั้นโลกก็จะเจริญด้วยวัตถุไปเรื่อยๆ มนุษย์จะมีความสะดวกสบายสนุกยิ่งขึ้นแต่ความสงบสุขจะลดน้อยลงตามลำดับจนกระทั่งถึงวันหนึ่ง เมื่อมนุษย์เริ่มเห็นในโทษของความโลภหลงโกรธเขาจะถูกคิดขึ้นมาว่าทางที่เขากำลังดำเนินอยู่นั้นถูกต้องแล้วหรือทุกวงการจะพยายามหาคำตอบและทางแก้จากศาสนาและปรัชญาเท่าที่มีอยู่ในที่สุดจะพบคำตอบที่แท้จริงในพระพุทธศาสนา^{๒๗}

บุญมี แทนแก้ว ได้ให้ความหมายไว้ว่า มโนธรรมคือ ความรู้สึกกระดิกได้ รู้ได้เองว่าอะไรเป็นความดีอะไรเป็นความชั่วในฐานะที่เป็นมนุษย์โดยไม่มีใครสั่งสอน เนื่องจากมนุษย์เรามีมโนธรรมประจำใจอยู่ทุกคนหรือมีจิตใจสูง รู้ผิด รู้ถูกได้ด้วยตนเองจึงได้นามว่ามนุษย์คือผู้ที่มีจิตใจสูง รู้เหตุ รู้ผล รู้ดี รู้ชั่วได้^{๒๘}

คุณค่าความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาเป็นหลักที่ให้ความสัมพันธ์ที่ถูกต้องกับเพื่อนมนุษย์ คือ การอยู่ร่วมกันด้วยดีในสังคมมนุษย์ด้วยกันเอง ปราศจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีแต่ความเป็นมิตร และช่วยเหลือเกื้อกูลร่วมมือกันของคนในสังคม

๓.๒.๒ มนุษยธรรมกับการส่งเสริมสิทธิทางกาย

หลักพุทธปรัชญากับการส่งเสริมสิทธิทางกายเป็นหลักคำสอนสำคัญอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา เพราะร่างกายของมนุษย์คือส่วนที่เป็นสื่อที่แสดงออกให้เห็นในเชิงประจักษ์อันเกิดจากการเคลื่อนไหวทางร่างกาย ด้วยเหตุนี้ เพื่อความพอเหมาะแก่การพัฒนามนุษย์ทางกายภาพจากหลักคำสอนต่างๆ จึงเป็นปรากฏการณ์ธรรมที่มุ่งส่งเสริมการไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน การก้าวท้าวทั้งตนและผู้อื่นทั้งต่อหน้าและลับหลัง นอกจากนี้ยังได้สะท้อนให้เห็นถึงผลประโยชน์

^{๒๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ ๒๑**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๓๐-๓๑.

^{๒๗} แสง จันทร์งาม, **ประทีปธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธีระการพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๙๕.

^{๒๘} บุญมี แทนแก้ว, **จริยศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๖), หน้า ๒๗๖.

ในเชิงประจักษ์ว่ามนุษย์มีสื่อพฤติกรรมทางกาย(กายทวาร) พฤติกรรมทางกาย(กายกรรม) และ พฤติกรรมที่เป็นฝ่ายดีทางกาย(กายสุจริต) ซึ่งการดำเนินตนมาดีตามสมควรดังกล่าวนับได้ว่า เป็นจุด หักเหแห่งสิทธิของมนุษย์หรือของบุคคลให้มุ่งตรงมาที่สิทธิที่พึงตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา มีสิทธิเสรีภาพจากสิ่งที่ไม่ดี(มิชฌาวิมุตติ) และดำเนินตนไปได้ด้วยสิทธิเสรีภาพที่ชอบธรรม(สัมมา วิมุตติ) ได้อย่างเสมอภาคตามหลักของพุทธปรัชญา^{๒๙}

พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนที่ส่งเสริมสิทธิทางร่างกายหรือความเป็นไปส่วนตัวที่ สามารถนำมาแก้ไขปัญหาทางสังคมได้เป็นอย่างดี เพราะการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพทางร่างกาย เป็น เรื่องที่เกี่ยวกับการฝึกตน ดังนั้นการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในข้อนี้ เท่ากับว่า เป็นหลักสิทธิเสรีภาพ ของมนุษย์หรือสิทธิขั้นพื้นฐานที่ตรงจุดดังปรากฏในวิสาขสูตรซึ่งพระพุทธองค์ทรงอุทานว่า ประโยชน์ทั้งหมดในอำนาจของผู้อื่น นำทุกข์มาให้ ความเป็นใหญ่ทั้งหมด(สิทธิเสรีภาพ) นำสุขมาให้ ทั้งหมด จากอุทานนี้สามารถตีความหมายได้ว่า พระพุทธศาสนาเถรวาทมีการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพ ทางร่างกายเป็นสำคัญ และสามารถนำมาปลุกจิตสำนึกของบุคคลไว้ว่า มนุษย์เท่านั้นคือผู้กำหนด วิถีชีวิตของตนเองได้เท่านั้นไม่มีใครเลยที่กำหนด” เพราะมนุษย์มีร่างกายเป็นองค์ประกอบของการ กระทำที่สมบูรณ์แบบ นอกจากนี้ ยังได้สะท้อนให้เห็นถึงการกระทำที่พอเหมาะทางร่างกายของ มนุษย์เท่านั้นว่าจะต้องไม่เบียดเบียนกันและกัน ดังที่ปรากฏในทณฺฑสูตรที่ว่า ผู้ใดแสวงหา ความสุขเพื่อตนเอง ย่อมเบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย ผู้ใคร่ความสุขด้วยท่อนไม้ ย่อมไม่ได้แสวงหา ความสุข และนอกจากจะไม่ได้ความสุขแล้ว การกระทำในลักษณะดังกล่าวนี้ ยังเป็นที่มาของการ ถูกจำกัดด้วยสิทธิอีกด้วย^{๓๐}

มนุษย์ในฐานะที่มีร่างกายเป็นโครงสร้างที่พอเหมาะแก่การกระทำต่างๆ แต่การกระทำอัน นั้นจำเป็นต้องเป็นการกระทำที่ดี ซึ่งหลักธรรมต่างๆ ก็ปรากฏว่า เป็นหลักคำสอนที่มุ่งเน้นการ สนับสนุนสิทธิเสรีภาพของมนุษย์โดยแท้การที่มนุษย์เลือกทำดี และกระทำความดี เพราะที่สุดของ การเลือกคือจุดเริ่มต้นของการกระทำ แต่การกระทำอันนั้นจะต้องเป็นการกระทำที่ดี ด้วยเหตุนี้ หลักคำสอนบางอย่างของบุคคลในการที่จะสร้างความคิด ให้เกิดความรักในความคิดอยู่เสมอ เพราะ การสร้างความคิด คือกิจอันยิ่งใหญ่ของมนุษย์ เพราะการสร้างความคิดตลอดชีวิต หรือตลอดเวลาที่มี การเวียนว่ายตายเกิดจะเลิกทำความดีไม่ได้ แม้บุคคลจะเลือกทำ หรือไม่ทำอะไรก็ได้ แต่สิ่งที จะต้องทำ ไม่ทำไม่ได้ นั่นคือความคิดอันยิ่งใหญ่ของมวลหมู่มนุษย์

^{๒๙} คุรยละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๔๒๘/๒๖๑.

^{๓๐} คุรยละเอียดใน ขุ.จ. (ไทย) ๒๔/๖๒/๘๖.

๓.๒.๓ มนุษยธรรมกับการส่งเสริมสิทธิทางวาจา

หลักพุทธปรัชญาเกี่ยวกับการส่งเสริมทางวาจา ซึ่งวาจาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญทางกายอีกประการหนึ่ง ซึ่งในประเด็นนี้ ตามหลักพระพุทธศาสนาหรือพุทธปรัชญานั้นได้ย้ำถึงความพอเหมาะของการใช้วาจาว่า การพูดจำเป็นต้องเป็นคำพูดที่ควรค่าแก่การวิพากษ์วิจารณ์เพราะคำพูดหรือวาจาเป็นหลักคำสอนที่สุดทำให้เห็นถึงสิทธิในเชิงประจักษ์ ดังจะเห็นได้จากหลักสิทธิเสรีภาพในสังคมปัจจุบันที่แสดงให้เห็นว่าวาจาเป็นสื่อสำคัญในการเสนอทฤษฎีหรือแนวความคิดต่างๆ แต่ไม่ได้หมายความว่า การคิด พูดทำเหล่านั้นจะเป็นทัศนคติที่จริงอย่างอมตะ เพราะนอกจากนี้ปัจเจกชนยังสามารถวิพากษ์ วิจารณ์หลักคำสอนสำคัญเหล่านั้นได้อย่างเสรีในลักษณะที่เรียกว่าประชาพิจารณ์ ด้วยหลักวงจรกรรม หรือ วาทกรรมในเชิงสร้างสรรค์ของสังคมนั้นๆ

เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว หลักคำสอนที่เกี่ยวกับการใช้วาจา ถือได้ว่า เป็นองค์ประกอบที่สำคัญด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะแม้สิทธิจะไม่เป็นสิทธิเสรีภาพได้เลยถ้าขาดหลักสำคัญคือสิทธิเสรีภาพภายใน ในข้อนี้ อย่างไรก็ดี พระพุทธศาสนานอกจากจะส่งเสริมสิทธิเสรีภาพภายนอกซึ่งอิทธิพลของสิทธิเสรีภาพทางใจในฐานะเป็นสิทธิส่วนบุคคลที่เป็นภายใน นับได้ว่าเป็นสิ่งที่สำคัญด้านการหักเหด้านการพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์เป็นอย่างมากได้อย่างมีสิทธิเสรีภาพ ดังมีพุทธพจน์ว่า “โลกอันจิตนำไป ดันจิตย่อมเลื้อกไล่ไป โลกทั้งหมดเป็นไปตามอำนาจของธรรมหนึ่งเดียวคือจิตใจ” จากพุทธพจน์นี้ได้สะท้อนให้เห็นว่า สิทธิเสรีภาพและการใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคลเป็นที่มิจุดกำเนิดที่จิตใจ เมื่อเป็นเช่นนี้ จิตใจของบุคคลจึงเป็นสิ่งที่จะต้องมีการฝึกฝนหรือการพัฒนา เพราะจิตที่ฝึกดีแล้วนั้นจะอำนวยความเจริญมาสู่ตนในทุกๆ ด้าน ดังพุทธพจน์ที่ว่า จิตใจที่ฝึกดีแล้วนำสุขมาให้ มวลหมู่มนุษย์ทั้งมวลเป็นต้น ด้วยเหตุนี้ สิทธิเสรีภาพที่พอเหมาะในข้อนี้ คือมีสื่อทางจิตใจ มีความสำนึกทางจิตใจ และมีความสำนึกที่ดีงาม ตามลำดับ ย่อมก่อการกำเนิดความดี ความถูกต้องควรชื่นมาได้ถ้าปัจเจกชนให้ความสำคัญด้านเจตจำนงของสิทธิตัวเองตามลักษณะดังกล่าวแล้วนั้น^{๓๑}

การใช้วาจาตามหลักพุทธปรัชญา นับได้ว่าเป็นหลักสำคัญที่เป็นความมุ่งหมายของพระพุทธศาสนาแม้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักสิทธิเสรีภาพในสังคมอย่างเด็ดขาด แต่ก็ก็เป็นสิ่งที่สามารถนำมาสนับสนุนความถูกต้องด้านการเปล่งคำได้อย่างดียิ่ง เพราะพุทธศาสนาเถรวาท คือศาสนาย้ำถึงการให้คำชี้แนะ เพื่อการนำไปปฏิบัติได้จริง โดยมีจุดเริ่มต้นที่พอเหมาะกล่าวคือ มีสื่อทางวาจา การพูด และการใช้วาจาที่ดีงาม และมองว่าการแนะนำในสิ่งที่การแนะนำในสิ่งที่ดำเนิน

^{๓๑} ดูรายละเอียดใน พ.ธ. (ไทย) ๒๔/๑๓/๑๗.

มาดีในลักษณะนี้คือสิ่งที่ควรค่าอย่างสูงส่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างมากดังปรากฏในกัณฐกสูตรว่าผู้ที่พร่ำสอนธรรมชื่อว่าให้อมฤตธรรม นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นในเชิงเปรียบเทียบว่า การให้วัตถุสิ่งของอื่นๆ แม้จะเป็นสิ่งที่ดี แต่การให้คำสอน คือสิ่งที่ดีกว่า ดังพุทธพจน์ว่า อามิสทาน ธรรมทาน ทานสองอย่างนี้ ธรรมทานเป็นเลิศที่สุด การแจกจ่ายธรรมทานเป็นเลิศที่สุด การอนุเคราะห์ธรรมทานเป็นเลิศที่สุด

๓.๒.๔ มนุษยธรรมกับการส่งเสริมสติทางใจ

หลักพุทธปรัชญาเกี่ยวกับการส่งเสริมสติทางใจเป็นหลักคำสอนที่สะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจไปได้ของการสนับสนุนสติเสรีภาพในทุกระดับ เพราะสติเสรีภาพพระพุทธศาสนาไม่ได้ส่งเสริมให้บุคคลจมปักกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่เน้นให้เห็นบุคคลผู้พิจารณา ทบทวนให้เห็นด้วยตัวเองว่า อารมณ์นั้นๆ ควรค่าแก่การเชื่อหรือควรละอย่างไร เมื่อเป็นเช่นนี้ การกระทำต่างๆ ในลักษณะดังกล่าว เท่ากับว่า เป็นหลักสำคัญด้านการส่งเสริมสติของมนุษย์ในทางใจ นอกจากนี้ยังเป็นช่องทางสำคัญที่ช่วยให้มนุษย์สามารถมองเห็นคุณค่าของตนเองได้ด้วยเพราะพฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกมาทั้งในทางไม่ดีและดี ถือได้ว่า เป็นไปตามอำนาจของความคิดความเชื่อ แต่ความคิดความเชื่อบางอย่างอาจไม่เหมาะสมหรือไม่ถูกต้องก็ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ หลักส่งเสริมสติทางใจที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความกลมกลืนกันระหว่างความคิดความเชื่อ ที่เป็นสื่อ นำสู่ปัญญา จึงเป็นหลัก คำสอนที่สามารถพิจารณาได้จากหลักกาลามสูตรหรือเอกสप्तตสูตร ซึ่งเป็นสูตรที่ย้ำถึงความเหมาะสมแก่การใช้ความเชื่อที่เป็นส่วนตัวบนพื้นฐานของความไม่มั่งงาย ดีมีใจความว่า “อย่าเชื่อในสิ่งที่เคยได้ฟังมา คำที่สืบทอดกันมาข่าวลือ ตำรา คาคณะเน นึกคิดตามอาการ ตรงกับความคิดของตน ผู้นำเชื่อถือและผู้พูดเป็นครูของตนเองอย่างนั้นเสมอไป”^{๓๒}

ดังนั้น หลักพุทธปรัชญาที่กล่าวว่ามี การส่งเสริมสติกับการพัฒนาความคิดความเชื่อหรือเจตจำนง เพื่อสร้างความเหมาะสมให้แก่ตนเองและสังคมในด้านต่างๆ กล่าวคือ กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม เพราะหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเถรวาททั้งปวงก็สะท้อนให้เห็นว่าเป็นปรากฏการณ์ที่มุ่งสนับสนุนความสำคัญของทั้งสาม เพราะความกลมกลืนที่พอเหมาะในส่วนทั้งสามคือสิ่งที่หมายถึงของสติเสรีภาพโดยธรรม ดังพุทธพจน์ที่ว่า บุคคลตั้งวาจาและใจไว้โดยชอบ ไม่ได้ทำชั่วทางกาย อยู่ครอบครองเรือนที่มีข้าวและน้ำมาก เป็นผู้มีศรัทธา เป็นผู้อ่อนโยน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทราบถ้อยคำ เชื่อว่าผู้ตั้งอยู่ในธรรม นอกจากนี้ ยังอำนวยความสะดวกบุคคลไปในทางที่ดีได้

^{๓๒} ดูรายละเอียดใน อ.จ.ต.ก. (ไทย) ๑๙/๕๐๕/๒๒๕.

อย่างพอเหมาะเป็นสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลเพราะทุกๆ ชีวิตมีสิทธิ์อย่างเต็มที่ในการคิดการเชื่อการพูดและการทำ อย่างไรก็ดี เพื่อป้องกันความมั่งงายและเพื่อป้องกันความไร้เหตุผลที่จะพึงเกิดได้จากการคิดการพูด และการทำพระพุทธานุศาสนานุเคราะห์จึงมีหลักคำสอนที่มุ่งปลูกจิตสำนึกของบุคคล ซึ่งตรงดั่งที่พุทธพจน์ที่ว่า ท่านทั้งหลายได้โปรดพิจารณาให้รู้ให้เห็นด้วยตนเองเสียก่อนว่า สิ่งเหล่านั้นคือความชั่ว มีโทษ ผู้รู้ดีเตือน หากใครบ่จักใจถือปฏิบัติแล้ว เป็นไปเพื่อ คลายประโยชน์ เพื่อความทุกข์ ท่านทั้งหลายจงละเว้นสิ่งเหล่านั้นเสีย

๓.๓ หลักมนุษยธรรมกับการสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์

คุณค่าความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาเน้นการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพทางใจเป็นหลักโดยใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาต่างๆ อย่างมีเหตุผลคือการพิจารณาให้เห็นว่าสิ่งไหนคือสิ่งที่กระทำแล้วเป็นสิ่งที่ดีไม่กระทำความเดือดร้อนให้คนอื่นสิ่งนั้นควรกระทำตามหลักมนุษยธรรม ซึ่งพระพุทธานุศาสนาเมื่อมีการส่งเสริมหลักสิทธิเสรีภาพของบุคคล และยังย้ำให้บุคคลมีการใช้สิทธิเสรีภาพออกไป ซึ่งหลักคำสอนต่างๆ ที่มุ่งสนับสนุนการกระทำดังกล่าวนั้นได้สะท้อนผลในว่าพระพุทธานุศาสนานุเคราะห์รับรองถึงความสัมฤทธิ์ผลที่จะพึงเกิด ซึ่งในประเด็นนี้จะเห็นได้จากจุดมุ่งหมายในชั้นต่างๆ ที่สะท้อนให้เห็นแล้วว่า มนุษย์สามารถประสบความสำเร็จในชีวิตได้เป็นขั้นๆ ตามอำนาจแห่งการกระทำของตน เพราะอย่างน้อยมนุษย์ต้องยอมรับว่า ทุกๆ ชีวิตมีหลักแห่งความเป็นไปได้คือความเพียร และความเพียรก็เป็นอุปการะธรรมที่ผลักดันให้มนุษย์ประสบความสำเร็จได้ในทุกระดับ สิทธิเสรีภาพตามหลักพุทธปรัชญาจึงเป็นสิทธิที่พอเหมาะแก่การพัฒนาปัจเจกภาพของบุคคลโดยแท้ของมนุษย์ และได้วางหลักแห่งการพัฒนาเอาไว้เรียกว่า ภาวนา^{๓๓} ได้แก่ การพัฒนากาย การพัฒนาศีล การพัฒนาจิต และการพัฒนาปัญญา ซึ่งหลักสำคัญในข้อนี้เสมอเหมือนแผนที่ยอันพอเหมาะที่สามารถนำบุคคลให้พัฒนาตนเองไปได้อย่างสมดุลกันทั้งหมด นั่นก็หมายความว่าบุคคลเมื่อเลือก และทำตามทางเลือกดังกล่าว ความเป็นไปอย่างมีสิทธิส่วนบุคคลตามอุดมคติจะบังเกิดแก่บุคคลและนำไปให้บุคคลมีสิทธิเสรีภาพที่สมบูรณ์ได้ตามความเหมาะสมได้ตามลำดับไป หลักพุทธปรัชญาเกี่ยวกับการสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ ตามหลักพระพุทธานุศาสนาหรือพุทธปรัชญา ใช้หลักมนุษยธรรมหรือหลักธรรมเมื่อกล่าวโดยสรุปสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ลักษณะได้แก่

^{๓๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๗๐.

๑. หลักมนุษยธรรมทางกาย คือ ความเป็นอิสระที่แท้จริง จากสภาพแวดล้อมภายนอก เพราะสิ่งภายนอกต้องไม่สามารถมาบีบบังคับได้ๆ ต่อการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งได้เป็นอันขาด เพราะแต่ถ้ามีอิทธิพลหรืออำนาจต่อการกระทำของเรา เท่ากับว่าเราได้ขาดความเป็นอิสระในการกระทำไปแล้ว เพราะไม่มีสิทธิที่จะกระทำใดๆ ทั้งนี้เพราะสิ่งภายนอกที่มาบีบบังคับต่อการกระทำนั้นอาจมาในรูปแบบใดก็ได้ เช่น กฎหมายข้อบังคับต่างๆ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นควรมีสติทิวส่วนบุคคลเราต้องรู้ในขอบเขตที่เหมาะสม กล่าวคือ เราต้องระมัดระวังไม่ให้สิทธิไปกระทบกระเทือน หรือไม่เป็นอุปสรรคต่อสิทธิของผู้อื่น เป็นต้น

๒. หลักมนุษยธรรมทางความคิด คือ การกระทำให้ความหมายของนักปราชญ์กลุ่มหนึ่งที่ได้กล่าวให้ความหมายของสิทธิต่างๆ ออกไปในลักษณะของการตีความหมายของสิทธิให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นว่า สิทธิเป็นอิสระในการที่จะคิดที่จะตัดสินใจอะไรก็ได้ มีความเป็นอิสระในการเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำก็ได้

๓. หลักมนุษยธรรมทางจิต คือ สิทธิตามความเชื่อทางศาสนา ที่ได้กล่าวถึงคือความหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งมวลในโลกนี้ แล้วได้เข้าไปสู่อีกโลกหนึ่งอันประกอบด้วยความสุขสงบ

หลักมนุษยธรรมในพุทธปรัชญา คือหลักการที่สำคัญในการสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หรือธรรมที่เป็นระเบียบแห่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในความสัมพันธ์ที่ถูกต้องกับเพื่อนมนุษย์การอยู่ร่วมกัน ปลอดภัยจากการเบียดเบียน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันให้ภัยกันสังคมก็จะพบกับความสงบสุข หลักมนุษยธรรมในพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่มีเหตุมีผลมีเป้าหมาย และหลักมนุษยธรรมที่มนุษย์สามารถปฏิบัติได้เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน เพราะหลักธรรมเมื่อปฏิบัติจนเกิดผลแล้วมนุษย์ชาติก็จะพบกับความสุข มีสันติภาพเกิดขึ้นในสังคมหลักมนุษยธรรมยังส่งเสริมความเสมอภาค มีสิทธิเท่าเทียมกันในสังคม เพราะตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ไม่มีการแบ่งแยกชนชั้น วรรณะ เพศ ศาสนา เชื้อชาติ เพราะทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันและสิทธิในการเข้าถึงโลกุตตรธรรมอย่างเท่าเทียมกัน

๓.๓.๑ ความหมายของมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญา

ความหมายของมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญา หมายถึงความที่บุคคลเป็นมนุษย์ตามหลักมนุษยธรรม คือหลักธรรมที่ทำให้คนเป็นมนุษย์ มีจิตใจที่สูงส่ง มีเมตตาต่อผู้อื่นและสรรพสัตว์ทั้งหลาย ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันในลักษณะต่างๆ ในที่นี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงความหมายตามทัศนะของบุคคลที่น่าเชื่อถือในส่วนวิชาการ ความหมายของคำว่ามนุษย์ด้านภาษาศาสตร์ไว้ว่า

มนุษย์ เป็นคำนาม มีความหมายว่า สัตว์ที่รู้จักใช้เหตุผล สัตว์ที่มีจิตใจสูง^{๓๔} มนุษย์ในความหมายนี้เป็นความหมายในแง่ของภาษาศาสตร์ แต่โดยความเป็นในฐานะสิ่งมีชีวิตนั้นถือว่าเป็นเรื่องศีล ดังนั้นศีลจึงเป็นข้อปฏิบัติขั้นแรกในพระพุทธศาสนาหรือจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นข้อปฏิบัติพื้นฐานที่ทำให้คนเป็นมนุษย์ เรียกว่า มนุษยธรรม ธรรมที่ทำให้คนเป็นมนุษย์ นั้นเอง เพราะฉะนั้นศีลในที่นี้ โดยเฉพาะศีล ๕ จึงเป็นมนุษยธรรม คือเป็นธรรมของมนุษย์ แปลว่า คนเราจึงเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้น มิใช่ว่าจะเกิดมาเป็นมนุษย์เท่านั้น จะต้องมีความดีสำหรับมนุษย์ด้วย จนถึงมีภาชิตินิโตปเทศ ที่กล่าวไว้โดยความว่า คนและสัตว์เดรัจฉานนั้น ย่อมมีการกิน การนอน การสืบพันธุ์เสมอ กัน แต่สิ่งที่ทำให้คนต่างกับสัตว์เดรัจฉานนั้นก็คือธรรมและธรรมที่เป็นเครื่องสนับสนุนให้มีศีล ๕ ที่เรียกว่าเป็นเหตุอันใกล้ก็คือ หิริ ความละอายแก่ใจ โอตตปปะ ความเกรงกลัวต่อความชั่ว หิริโอตตปปะนี้เป็นเหตุใกล้ของศีล^{๓๕}

ในความเป็นมนุษย์นั้น ถ้ามองทัศนคติความหมายของหลักมนุษยธรรมเอาไว้ว่า หมายถึง อิสรภาพ และได้อธิบายรายละเอียด ดังนี้

๑. หลักมนุษยธรรม ในความสัมพันธ์ที่ถูกต้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ สิทธิในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติแวดล้อมอย่างปลอดภัยจากความบีบคั้น ทางสังคม ทำให้คนกับธรรมชาติอยู่ร่วมกันได้อย่างเกื้อกูลต่อความอยู่ดีของมนุษย์

๒. หลักมนุษยธรรม ในความสัมพันธ์ที่ถูกต้องกับเพื่อนมนุษย์ คือ การอยู่ร่วมกันด้วยดี ในหมู่มนุษย์ด้วยกันเอง ปลอดภัยจากการเบียดเบียนกันและกัน มีแต่ความเป็นมิตร และช่วยเหลือเกื้อกูลร่วมมือกันของสังคมนั้นๆ^{๓๖}

บางครั้งจะเป็นทัศนคติในทางแก้ปัญหาโลกว่า ตราบใดที่โลกยังไม่เห็นโทษของความโลภ ความโกรธ ความหลง ยังส่งเสริมความโลภ ความโกรธ ความหลง ตราบนั้นโลกก็จะเจริญด้วยวัตถุไปเรื่อยๆ มนุษย์จะมีความสะดวกสบายสนุกยิ่งขึ้นแต่ความสงบสุขจะลดน้อยลงตามลำดับจนกระทั่งถึงวันหนึ่ง เมื่อมนุษย์เริ่มเห็นในโทษของความโลภหลงโกรธเขาจะฉุกคิดขึ้นมาว่าทางที่เขากำลังดำเนินอยู่นั้นถูกต้องแล้วหรือทุกวงการจะพยายามหาคำตอบและทางแก้จาก

^{๓๔} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๒), หน้า ๘๕๘.

^{๓๕} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก, มนุษยธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๖๘.

^{๓๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ ๒๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๓๐-๓๑.

ศาสนาและปรัชญาเท่าที่มีอยู่ ในที่สุดจะพบคำตอบที่แท้จริงในพระพุทธศาสนา^{๓๗} ในภาวะของความเป็นมนุษย์โดยความเป็นจริงแล้ว หมายความว่าถึง มโนธรรมคือ จิตสำนึกความรู้สึกได้รู้ได้เองว่าอะไรเป็นความดีอะไรเป็นความชั่วในฐานะที่เป็นมนุษย์โดยไม่มีใครสั่งสอนเนื่องจากมนุษย์เรามีมโนธรรมประจำใจอยู่ทุกคนหรือมีจิตใจสูง รู้ผิด รู้ถูกได้ด้วยตนเองจึงได้นามว่ามนุษย์คือผู้ที่มีจิตใจสูงรู้เหตุ รู้ผล รู้ดี รู้ชั่วได้^{๓๘}

ดังนั้น ความหมายของการส่งเสริมคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ผู้วิจัยหมายถึงบุคคลผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามหลักของศีล ๕ อันเป็นหลักการปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่จะทำให้คนเป็นมนุษย์ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่ามนุษยธรรม คือธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติมนุษย์ เพื่อให้เกิดความเมตตาากรุณาต่อกันในสังคม ไม่เบียดเบียนกันให้เกิดความเดือดร้อน เคารพสิทธิในชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่น ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เมื่อมนุษย์มีหลักมนุษยธรรมหรือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้ว ย่อมเป็นเหตุนำมาซึ่งสันติภาพในสังคมเล็กจนขยายไปถึงสังคมโลกได้ด้วย

๓.๓.๒ องค์ประกอบของมนุษย์

ชีวิตพร้อมทั้งส่วนประกอบทั้งหมดที่บัญญัติเรียกว่า “สัตว์” หรือ “บุคคล” ในหนังสือพุทธธรรมของท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้แยกองค์ประกอบต่างๆ ของมนุษย์ไว้ถึง ๕ ประเภท หรือ ๕ หมวด เรียกเป็นภาษาธรรมว่า เบญจขันธ์ คือ

๑. รูป (Corporeality) ได้แก่ส่วนประกอบฝ่ายรูปธรรมทั้งหมด ร่างกายและพฤติกรรมทั้งหมดของร่างกาย หรือสสารและพลังงานฝ่ายวัตถุ พร้อมทั้งคุณสมบัติ และพฤติกรรมต่างๆ ของสสารพลังงานเหล่านั้น

๒. เวทนา (Feeling หรือ Sensation) ได้แก่ ความรู้สึกสุข ทุกข์หรือเฉยๆ ซึ่งเกิดจากผัสสะทางประสาททั้ง ๕ และทางใจ

๓. สัญญา (Perception) ได้แก่ ความกำหนดได้ หรือหมายรู้ คือ กำหนดรู้อาหาร เครื่องหมายลักษณะต่างๆ อันเป็นเหตุให้จำอารมณ์ นั้นๆ ได้

๔. สังขาร (Mental Formations หรือ Volitional Activities) ได้แก่ องค์ประกอบหรือคุณสมบัติต่างๆ ของจิต มีเจตนาเป็นตัวนำ ซึ่งแต่งจิตให้ดีหรือชั่วหรือเป็นกลางๆ ประจุแปรการตร

^{๓๗} แสง จันทรงาม, **ประทีปธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิธการพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๙๕.

^{๓๘} บุญมี แท่นแก้ว, **จริยศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๖), หน้า ๒๗๖.

ตรึกนึกคิดในใจ และการแสดงออกทางกาย วาจา ให้เป็นไปต่างๆ เป็นที่มาของกรรม เช่น ศรัทธา สติ หิริ โอตตัปปะ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ปัญญา โมหะ โลภะ โทสะ มานะ ทิฏฐิ อัสสา มัจฉริยะ เป็นต้น เรียกรวมอย่างง่าย ๆ ว่า เครื่องปรุงของจิตเครื่องปรุงของความคิด หรือเครื่องปรุงของกรรม

๕. วิญญาณ (Consciousness) ได้แก่ ความรู้แจ้งอารมณ์ทางประสาททั้ง ๕ และทางใจ คือ การเห็นการได้ยิน การได้กลิ่น การรู้รสการรู้สัมผัสทางกายและการรู้อารมณ์ทางใจ^{๓๙}

๓.๓.๓ หลักมนุษยธรรมที่ส่งเสริมคุณค่าความเป็นมนุษย์

นอกจากองค์ประกอบของมนุษย์ดังกล่าวข้างต้น หลักมนุษยธรรมที่ส่งเสริมคุณค่าความเป็นมนุษย์ในพระพุทธศาสนา ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑) มนุษยธรรม คุณค่าความเป็นมนุษย์ที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก

พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ในโอวาทปาฏิโมกข์ กัณณกตตลลสูตร อัคคัญญสูตร อัปปมัญญสูตร มหาวิกังคิว่า “ภิกษุทั้งหลาย ได้ยินว่า ที่นั่น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า มีพระนามว่าวิปัสสี ทรงสดพระปาฏิโมกข์ในที่ประชุมพระภิกษุสงฆ์ดังนี้ ชั้นดีคือความอดทนเป็นตบะอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสว่า พระนิพพานเป็นธรรมอย่างยิ่ง ผู้ทำลายผู้อื่น ผู้เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ใช่ชื่อว่า เป็นสมณะเลย การไม่ทำบาปทั้งปวงทั้งสิ้น การยังกุศลให้ถึง พร้อมการทำจิตของตนให้ผ่องใส นี่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย”^{๔๐}

พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้มนุษย์เลิกดูหมิ่นเหยียดหยามกัน โดยถือเอาวรรณะเป็นเครื่องแบ่งชั้นวรรณะกันอย่างรุนแรง พระองค์ทรงสอนให้เลิกคิดในเรื่องชั้นวรรณะโดยสิ้นเชิง ในสืลวิมังสชาดก ว่า “ชาติและวรรณะเป็นของเปล่า ศีลต่างหากที่เป็นของสูงสุด ถ้าไม่มีศีลแล้ว “สุตะ” จะไม่มีประโยชน์อะไรในกัณณกตตลลสูตร ทรงตรัสว่า

วรรณะทั้ง ๔ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ และสูตร ถ้ามีคุณธรรมแล้วก็ถือว่าเสมอกัน เรื่องความเสมอภาคนี้ปรากฏให้เห็นชัดแจ้งในเรื่องธรรมวินัย คือ ภิกษุในบวช ก่อนจะได้รับ ความเคารพจากผู้บวชที่หลัง แม้ผู้บวชที่หลังจะเกิดในสกุลหรือวรรณะที่สูงกว่าก็ตาม

^{๓๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๕-๑๖.

^{๔๐} ดูรายละเอียดใน **ขุ.จรียา**. (ไทย) ๓๓/๘๙/๑๓๑.

ตัวอย่าง ในสมัยพุทธกาลก็เช่นพระราหุลซึ่งเป็นพระราชโอรสเมื่อบวชเป็นสามเณรก็ต้องให้
ความเคารพแก่ผู้บวชก่อนเช่นกัน^{๕๑}

ดังมีพุทธพจน์ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ในอัคคัญญสูตร ได้ตรัสถึงความศรัทธาในพระ
ตถาคตทรงตรัสว่า “ผู้ใดมีศรัทธาตั้งมั่นในตถาคต ผู้นั้นย่อมควรที่จะกล่าวว่า เราเป็นบุตรเป็นโอรส
ของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้เกิดจากกรรม อันธรรมสร้างเป็นธรรมทายาท (ผู้รับมรดกกรรม) ทั้งนี้
เพราะคำว่า ธัมมกาย (กายธรรม) พรหมกาย (กายพรหม) และผู้เป็นธรรม ผู้เป็นพรหม นี้เป็นชื่อ
ของตถาคต”^{๕๒}

พุทธพจน์ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ในอัมพัฏฐสูตร ได้ตรัสถึงว่าด้วยการได้ตอบของ
อัมพัฏฐมาณพไว้ว่า “ใครก็ตามยังถือชาติ ถือโคตร ถือตัว ถืออาวาทะ วิวาหะคนเหล่านั้น ย่อมอยู่
ห่างไกลจากความรู้ และความประพฤติอันยอดเยี่ยม ต่อเมื่อละความถือชาติ ถือโคตรถือตัวถือ
อาวาทะวิวาหะได้จึงจะทำให้แจ้งได้ซึ่งความรู้และความประพฤติอันยอดเยี่ยม”^{๕๓} พุทธพจน์ที่
พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ในวินัยปิฎก มหาวิภังค์ไว้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอนึ่งภิกษุใดจงใจพรากกายมนุษย์
จากชีวิต หรือแสวงหาศีลตราอันจะปลิดชีวิตให้แก่กายมนุษย์นั้น แม้ภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิกหา
สังวาสมิได้ ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติแล้ว แก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วย
ประการฉะนี้” ดังมีพุทธพจน์ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ในวินัยปิฎก มหาวิภังค์ไว้ว่า “อนึ่ง
ภิกษุใด ถือเอาทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยส่วนแห่งความเป็นขโมย พระราชาทั้งหลาย จับ
โจรได้แล้วพึงประหารเสียบ้าง จองจำไว้บ้าง เนรเทศเสียบ้าง ด้วยบริภาษว่า เจ้าเป็นโจร เจ้า
เป็นคนพาล เจ้าเป็นคนหลง เจ้าเป็นขโมย ในเพราะถือเอาทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้เห็นปาน
ใด ภิกษุถือเอาทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้เห็นปานนั้น แม้ภิกษุนี้ ก็เป็นปาราชิก หาสังวาส
มิได้”^{๕๔}

๒) มนุษยธรรม คุณค่าความเป็นมนุษย์ที่ปรากฏในพระสูตร

หลักมนุษยธรรม การส่งเสริมคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่ปรากฏในพระสูตร มีพุทธพจน์ที่
พระพุทธองค์ทรงเปรียบเทียบ คนที่ต้องลูกศรอาบยาพิษ แต่แทนที่จะพยายามดึงเอาลูกศรออก

^{๕๑} ดูรายละเอียดใน ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๓๐/๒๖๙.

^{๕๒} ดูรายละเอียดใน ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๑/๓๗.

^{๕๓} ดูรายละเอียดใน ส.ส. (ไทย) ๑๕/๔๑/๕๗.

^{๕๔} ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๘/๘๓/๖๒.

กลับมัวสนใจว่าผู้ยิ่งเป็นใครมาแต่ไหน เป็นอย่างไร ฐณุนั้นเป็นเช่นไร ก็จักตายเปล่า ในเมื่อสิ่งที่อยู่เบื้องหน้า อันได้แก่ ความเกิด ความแก่ ความตาย ความโศกเศร้าพิโรธำพัน ทุกข์กาย ทุกข์ใจ และความคับแค้นใจยังรุมเร้าอยู่ การแก้ไขสิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นหลักหรือเป้าหมายและต้องทำลายเสียในปัจจุบัน ดังนั้น หากมีผู้ใดตั้งความปรารถนาว่า เขาละบัดนี้ เราจะมุ่งเอาโลกียธรรมเป็นหลัก และเท่านี้ก็เพียงพอแล้ว โลกุตระธรรมนั้นไม่ใช่เป้าหมายของเรา เขาผู้นั้นยอมตั้งความปรารถนาผิด เหตุด้วยโลกียธรรมนั้นเป็นบันไดขั้นต้นๆ ย่อมหยุดอยู่เพียงนี้ไม่ได้ และเพียงแค่อยูบบนบันไดขั้นต้นๆ เราพูดไม่ได้กว่าเดิมขึ้นไปถึงข้างบน กล่าวคือ แก้ปัญหา พื้นฐานที่รุมเร้าเราอยู่ได้จริง

โดยโลกียธรรมและโลกุตระธรรมไม่ใช่เป็นธรรมคนละอย่างและแยกขาดจากกันแต่อย่างแรกเป็นพื้นสำหรับเตรียมเข้าสู่อย่างหลัง และจุดหมายคือ ธรรมแบบหลังนี้เอง เราอาจพิจารณาคำกล่าวของท่านพระราชมนูนี้ที่ว่า ปัญหาของมนุษย์ มีต่างๆ มากมาย เมื่อกล่าวให้สั้น ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับ ดี-ชั่ว หรือดี-ร้าย และสุข-ทุกข์ ถ้าพูดรวบรัดลงไปอีก ก็รวมลงในคำเดียวคือ ทุกข์ ปัญหาเกิดจากมนุษย์มีทุกข์อยู่แล้ว แต่ถ้าแก้ไขทุกข์ถูกต้องจึงระบายทุกข์นั้นออกไป ทำให้ทุกข์กระจายเพิ่มขยายปัญหาทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นๆ ด้วยความเป็นไปเช่นนี้ ทุกที่เป็นสภาวะติดเนื่องมากับความเป็นสังขาร ของชีวิต หรือทุกข์ตามธรรมดาของธรรมชาติ แทนที่จะถูกแก้ไข กลับถูกละเลยมองข้ามหรือบินกลับไปเสีย แล้วสุขทุกข์และปัญหาต่างๆ ชนิดที่เกิดจากฝีมือเสกสรรอันพิสดารของมนุษย์ก็เกิดประดังประดังพรั่งพร้อมวิจิตรนานับประการ จนแทบจะบดบังให้มนุษย์ลืมปัญหาพื้นฐานของชีวิต

บางความมนุษย์เองยังคิดหลงไปด้วยซ้ำว่า หากลืมนองปัญหาพื้นฐานของชีวิตนั้นเสียได้ก็จะสามารถหลุดไปจากความทุกข์และชีวิตก็จะมีความสุข แต่ความจริงยังคงยืนยันอยู่ว่า ตราบใดมนุษย์ยังไม่สามารถจัดการกับปัญหาพื้นฐานแห่งชีวิตของตนยังวางตนวางใจที่ลงไม่ได้กับทุกข์ถึงขั้นตัวสภาวะ ตราบนั้นมนุษย์ก็ยังคงจะแก้ปัญหาไม่สำเร็จ ยิ่งหลีกเลี่ยงไม่พ้นการตามวังวนของความทุกข์ ไม่ว่าจะพบความสุขขนาดไหน และจะยังไม่ประสบความสุขแท้จริง ซึ่งเต็มอิมสมบูรณ์ในตัว และจบบริบูรณ์ที่ความพึงพอใจ ซ้ำร้ายทุกข์พื้นฐานที่หลบเลี่ยงและยังไม่ได้แก้ก็นับจะกลายเป็นเงื่อนปมซับซ้อนอยู่เบื้องหลัง คอยส่งอิทธิพลออกมาบีบครั้นรุมเร้าให้การแสวงหาและเสวยสุขต่างๆ เป็นไปอย่างเร่าร้อน กระวนกระวายไม่รู้จักเต็มอิม และไม่มีความแน่ใจจริง พร้อมทั้งส่งผลในทางจริยธรรมเกี่ยวกับความดี ความชั่วทำให้รุนแรงยิ่งขึ้นด้วย พูดอีกนัยหนึ่งว่า สร้างความกดดันให้ทุกข์แผ่ขยายตัวเพิ่มซีระดับขึ้นไป การดำเนินชีวิตก็คือความพยายามที่จะแก้ปัญหาของชีวิต หรือการหาทางเปลี่ยนไถ่ถอนทุกข์แต่ถ้าไม่รู้วิธีแก้ไขหรือวิธีปลดปล่อยไถ่ถอนที่ถูกต้องสำหรับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เราอาจดูได้จากพุทธพจน์เปรียบเทียบต่อไปนี้ ดังนี้

ภิกษุทั้งหลาย เปรียบเสมือนท่อนไม้ ที่โยนขึ้นไปในอากาศ บางครั้งก็ตกลงทางกลาง บางครั้งก็ตกลงทางปลาย สัตว์ทั้งหลายผู้มีอวิชชาเป็นเครื่องกั้น มีตัณหาเป็นเครื่องผูกมัด วิ่งไปท่องเที่ยวไปอยู่ บางครั้งก็ไปสู่อีกโลกหนึ่งจากโลกนี้ บางครั้งก็มาสู่อีกโลกหนึ่งจากโลกอื่น ดูกรภิกษุทั้งหลาย สงสาร นั้มีที่สูดอันตามไปไม่พบไม่ปรากฏ เจื่อนไซ เบื้องต้นเบื้องปลาย ของสัตว์ผู้มีอวิชชา เป็นเครื่องกั้น มีตัณหา เป็นเครื่องผูกมัดวิ่งไป ท่องเที่ยวไปอยู่^{๕๕}

ผู้ที่สมบูรณ์ด้วยสติปัญญาสามารถแก้ไขปัญหาก็ได้ด้วยปัญญาจากพุทธพจน์ที่ว่า “เหมือนธรรมชาติคนค้ำไม้ดี เมื่อถูกลงแล้ครั้งหนึ่ง ก็ยอมสำนึก(ความผิดครั้งแรก) และพยายาม(วิ่งให้เร็ว) พวกเขาจึงง้อเป็นคนเช่นนั้น อาศัยศรัทธา ศีล ความเพียร สมาธิ การวินิจฉัยธรรม ความสมบูรณ์ด้วยความรู้และการปฏิบัติ มีสติสมบูรณ์ พวกเขาจักละทุกข์ได้ไม่น้อยเลย” เมื่อรู้จักทุกข์ว่ามาจากสาเหตุแห่งกรรมชั่วแต่ไม่พยายามละสาเหตุแห่งกรรมชั่วนั้นก็ไม่สามารถล่วงจากทุกข์ไปได้จากพุทธพจน์ที่ว่า “ชาวนา ไขน้ำเข้านา ช่างศร ดันลูกศร ช่างไม้ ดัดไม้ คนดี ฝึกตนเอง ถ้าท่านทั้งหลาย กลัวทุกข์ ถ้าทุกข์ไม่เป็นที่รักของท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหลาย ก็อย่างทำกรรมชั่ว หรือในที่ลับ ถ้าท่านทั้งหลายจัดกระทำ หรือกระทำความชั่วอยู่ ก็จะไม่พ้นไปจากทุกข์ได้แม้จะตั้งหน้าไปอยู่”^{๕๖} บุคคลเมื่อมีศีลก็ได้ชื่อว่ามีปัญญาคือบุคคลที่เยี่ยมยอดในโลกดั่งมีพจน์ที่ทรงตรัสว่าแต่โสณทัณฑะพราหมณ์ว่า

พราหมณ์ ข้อนี้เป็นอย่างนี้ ข้อนี้เป็นอย่างนั้น ปัญญาอันศีลชำระให้บริสุทธิ์ ศีลอันปัญญาชำระให้บริสุทธิ์ ศีลในบุคคลใด ปัญญาที่มีในบุคคลนั้น ปัญญาที่มีในบุคคลใด ศีลก็มีในบุคคลนั้น ปัญญาเป็นของบุคคลผู้มีศีล ศีลเป็นของบุคคลผู้มีปัญญา และนักปราชญ์ย่อม กล่าวศีลกับปัญญาว่าเป็นยอดในโลก เหมือนบุคคลล้างมือด้วยมือ หรือล้างเท้าด้วยเท้าฉะนั้น ดูกรพราหมณ์ ศีลนั้นเป็นไฉน ปัญญานั้นเป็นไฉน โสณทัณฑะทูลว่า ข้าพระโคตมผู้เจริญ พวกข้าพระองค์มีความรู้เท่านี้เอง เมื่อเนื้อความมีเช่นไร ขอเนื้อความแห่งภาษิตนี้ จงแจ้งแต่พระโคตมผู้เจริญเองเถิด^{๕๗}

จากการศึกษาหลักมนุษยธรรมการส่งเสริมคุณค่าความเป็นมนุษย์ในพระสูตรสรุปได้ว่า หลักมนุษยธรรมคือหลักของศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นหัวใจพระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมที่สามารถแก้ไขปัญหาก็ได้ทุกประเภทเพราะหลักมนุษยธรรมเป็นหลักธรรมที่มีเหตุมีผลเป็น

^{๕๕} คุรยลละเอียตใน ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๒/๑๗.

^{๕๖} คุรยลละเอียตใน ขุ.อ. (ไทย) ๒๕/๖๔/๔๗.

^{๕๗} คุรยลละเอียตใน ที.สี. (ไทย) ๙/๑๙๔/๑๔๘.

หลักธรรมที่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยตนเองทั้งยังสามารถนำพามนุษย์พบกับความสันติสุขในสังคม และพบกับความสุขที่เป็นบรมสุขคือพระนิพพานได้ในที่สุด

๓) มนุษยธรรม คุณค่าความเป็นมนุษย์ที่ปรากฏในพระอภิธรรม

หลักมนุษยธรรมการส่งเสริมคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่ปรากฏในพระอภิธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาพระพุทธองค์ทรงสอนว่าทุกสิ่งไม่ว่าเป็นกระแสนุสัยรูปธรรมหรือกระแสนามธรรมที่รวมกันเป็นตัวเราในปัจจุบันล้วนแต่สิ้นสุดลงเมื่อตาย แต่กระแสนามธรรมคือจิตนั้น เมื่อสิ้นสุดหรือดับลงแล้วมันเกิดมีขึ้นมาใหม่ในภพใหม่ ด้วยอำนาจกิเลสกรรมและวิบากเป็นปัจจัยปรุงแต่งให้เกิดขึ้น ความจริงกระแสรูปธรรมคือ ร่างกายก็เกิดขึ้นมาให้ในภพใหม่ด้วยอำนาจจากการปรุงแต่งของกิเลสกรรม และวิบากเช่นกัน เพียงแต่ว่าไม่มีความต่อเนื่องกันระหว่างร่างกายของภพเก่า กับร่างกายของภพใหม่ แต่จิตนั้นจะเกิดดับต่อเนื่องเป็นกระแสเดียวกันไปโดยตลอดไม่ว่าคนจะเกิดแล้วเกิดใหม่สักกี่สิบชาติก็ร้อยชาติการกระทำของมนุษย์ คือจิตของมนุษย์ก็คงเป็นกระแสเดียวกันนั่นเอง “ภิกษุในศาสนานี้ เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภพ สัจจจากาม สัจจจากกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่สหระตด้วยเมตตา ประกอบด้วยวิตก วิจารณ์ มีปิติและสุขอันเกิดแต่วิเวก อยู่ในสมัยใด ผัสสะ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า กุศล”^{๔๗} นอกจากนี้แล้ว “การเจริญปฏิบัติเพื่อฌานที่สหระตด้วยกรุณา ประกอบด้วย วิตก วิจารณ์ มีปิติและสุขทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่สหระตด้วยกรุณา ประกอบด้วย วิตก วิจารณ์ มีปิติและสุขอันเกิดแต่วิเวก อยู่ในสมัยใด ผัสสะ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า กุศล”^{๔๘} เมื่อสมัยหนึ่งสมัยใดของสภาวะธรรมทั้งหลายชื่อว่า กุศล “การเจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภพ สัจจจากาม สัจจจากกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่สหระตแล้วด้วยมุทิตา ประกอบด้วย วิตก วิจารณ์ มีปิติและสุขอันเกิดแต่วิเวก อยู่ในสมัยใด ผัสสะ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า กุศล”^{๔๙} แม้แต่เรื่องของบุคคลที่เข้าถึง “การเจริญปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภพ บรรลุจตุตถฌานที่สหระตด้วยอุเบกขา ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับสนิทในก่อน มีสติบริสุทธิเพราะอุเบกขา อยู่ในสมัยใด ผัสสะ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น สภาวะธรรมเหล่านั้น ชื่อว่า กุศล” การเจริญอัปปมัญญา ๔ คือ เมตตา คือความรักความปรารถนาอยากให้เรามีความสุขมี

^{๔๗} ุรายละเอียดใน อภ.วิ. (ไทย) ๓๕/๗๕๖/๔๙๒.

^{๔๘} ุรายละเอียดใน อภ.วิ. (ไทย) ๓๕/๗๕๗/๔๙๓.

^{๔๙} ุรายละเอียดใน อภ.วิ. (ไทย) ๓๕/๗๕๘/๔๙๓.

จิตอันเป็นไมตรีแก่มนุษย์และสัตว์ กรุณา คือ ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์บำบัดความทุกข์ยากของมนุษย์และสัตว์ มุทิตา คือความยินดีปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุขไม่ว่ามนุษย์และสัตว์ อุเบกขา ความวางใจเป็นกลางไม่เอนเอียงด้วยความรักและความซึ้ง พร้อมทั้งจะปฏิบัติตามธรรม เพราะการเจริญอัปมัญญา ๔ เป็นหลักมนุษยธรรมที่ประเสริฐถ้าหากว่ามนุษย์มีพรหมวิหารธรรมจะต้องนำพาความสงบและสันติสุขสู่มวลมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายในที่สุด

องค์ประกอบของมนุษย์ที่ผู้วิจัยได้กล่าวถึงเบื้องต้นทั้งหมดนั้น ได้แก่ร่างกายของมนุษย์ทั้งหมดทุกส่วนที่เป็นอวัยวะ และส่วนที่เป็นนามได้แก่ ส่วนที่เป็นความรู้สึกนึกคิด รับรู้อารมณ์ต่างๆ ที่เข้ามากระทบประสาทสัมผัสได้ จนเกิดความพอใจหรือไม่พอใจ และหลงยึดติดในอารมณ์นั้นๆ จนเป็นสาเหตุให้เกิดการละเมิดศีลธรรมเบื้องต้น ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่สงบสุขขึ้นได้ในสังคม เมื่อร่างกายองค์ประกอบของมนุษย์ครบสมบูรณ์แล้ว การสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์เป็นสิ่งที่สำคัญ แม้หลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ได้กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนโดยตรงก็ตามแต่หลักคำสอนมุ่งส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนโดยตรงในด้านชีวิตความเสมอภาคไม่แบ่งเพศเชื้อชาติศาสนา แต่เพื่อมวลมนุษยชาติเป็นการกระทำที่ปกป้องมนุษย์และทรัพย์สินทั้งยังส่งเสริมความเคารพในสิทธิซึ่งกันและกัน มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะนับถือและเลือกปฏิบัติโดยอิสระ หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นหลักคำสอนที่มีเหตุผลทางด้านศีลธรรม เมื่อปฏิบัติตามแล้วก็จะพบความสงบสุขและสันติภาพที่เป็นเป้าหมายสูงสุดของหลักสิทธิมนุษยชน ที่ต้องการให้มนุษยชาติมีสันติภาพเกิดขึ้น

๓.๔ หลักมนุษยธรรมที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน

หลักมนุษยธรรมหรือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นหลักปฏิบัติของการมีสิทธิมนุษยชน เพราะมนุษย์ได้รับสิทธิติดตัวมาตั้งแต่เกิด หากมนุษย์ปฏิบัติตนตามหลักมนุษยธรรม ความสงบเรียบร้อย และสันติภาพย่อมเกิดขึ้นในสังคม ตามหลักพุทธปรัชญามีหลักธรรมมากมายที่ส่งเสริมและสัมพันธ์กับหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งหลักเกณฑ์การคัดเลือกหลักธรรมผู้วิจัยพิจารณาหลักธรรมที่บุคคลควรปฏิบัติต่อตัวเอง และปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร แม้ว่าเนื้อหาของหลักมนุษยธรรมโดยทั่วไปจะแตกต่างกันออกไปแต่ตามหลักมนุษยธรรมที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน บุคคลควรที่จะกระทำเพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายเพื่อให้เกิดเสรีภาพ สันติภาพ และความสงบสุข ทั้งต่อตัวเองและสังคม ซึ่งถือว่าเป็นหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกหลักมนุษยธรรม เพราะการกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคลในสังคมจะสามารถกระทำการบางอย่างได้อย่างหนึ่งได้สำเร็จ บุคคลนั้นจะต้องมีเงื่อนไขการอ้างเหตุผลจากหลักความสัมพันธ์ระหว่างการมีสิทธิกับสิ่งที่คนอื่น ควรกระทำบุคคลจึง

สามารถที่จะอ้างการมีสิทธิในเสรีภาพและสิทธิในความเป็นอยู่ที่ดีในสังคม ทุกคนจะต้องยอมรับว่าตนเองมีสิทธิในเสรีภาพและความเป็นอยู่ที่ดี จากทฤษฎีสิทธิมนุษยชนจะพบว่าสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิทางศีลธรรม และมีลักษณะสากลในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ เพื่อไม่ให้ก่อความเดือดร้อนต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน การควบคุมความประพฤติยอมอาศัยหลักมนุษยธรรมเป็นปัจจัยสำคัญ เพราะการนิยามสิทธิมนุษยชนก็เป็นสิทธิทางศีลธรรมอยู่แล้ว หรืออาจพิจารณาดูในกฎหมายแต่ละประเทศก็จะพบว่าไม่ใช่ทุกประเทศที่รับรองสิทธินี้ มีบางประเทศเท่านั้นที่รับรองแต่คนก็อ้างสิทธินี้ เพื่อเรียกร้องให้ทุกประเทศรับรอง สังคมโลกจะได้อยู่กันอย่างสันติสุข โดยอาศัยหลักการประนีประนอมนี้เป็นเครื่องช่วย และสิทธิมนุษยชนสามารถอ้างความชอบธรรมหรือการใช้การตัดสินใจจากหลักศีลธรรม ซึ่งสิทธิมนุษยชนคือการเรียกร้องให้มนุษย์ปฏิบัติต่อกันตามหลักการที่ตกลงกันในสังคม ถ้ารัฐให้ประกันก็จะกลายเป็นสิทธิทางกฎหมายไปด้วย

หลักมนุษยธรรมที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน จึงหมายถึงหลักสิทธิทางศีลธรรม ซึ่งทฤษฎีสิทธิมนุษยชนแม้จะมีเนื้อหารายละเอียดแตกต่างกันแต่มีสิ่งๆ เหมือนกันกล่าวคือการกระทำที่สมควรทำตามศีลธรรม หรือ แบบแผน พฤติกรรมการดำเนินชีวิตของมนุษย์ และการกระทำทางศีลธรรม มีเป้าหมายให้นานาประเทศมีกฎหมายรองรับซึ่งหลักปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ถือว่าเป็นการรับรองการกระทำดังกล่าว และทุกๆ ประเทศอย่างเห็นคุณค่าในความเป็นมนุษย์อย่างเสมอภาคกัน สิทธิมนุษยชนมีจุดหมายที่จะให้มนุษย์ชาติ เกิดสันติภาพ ความเสมอภาคกัน เพื่อต้องการให้มนุษย์อยู่อย่างสันติไม่เบียดเบียนกัน เคารพในสิทธิความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งเกณฑ์ในการคัดเลือกหลักธรรมผู้วิจัยได้พิจารณาจากหลักการในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ ๔ ประการตามหลักพุทธปรัชญา ได้แก่ การพัฒนากาย(กายภาวนา) การพัฒนาศีล (ศีลภาวนา) การพัฒนาจิต (จิตภาวนา) และพัฒนาปัญญา(ปัญญาภาวนา) เสมอเหมือนแผนที่อันพอเหมาะที่สามารถนำไปบุคคลให้มีการพัฒนาตนเองไปได้ ซึ่งในประเด็นดังกล่าวผู้วิจัยได้คัดเลือก (๑) หลักเบญจศีลเบญจธรรม (๒) หลักฆราวาสธรรม (๓) หลักสังคหวัตถุ (๔) หลักพรหมวิหาร และ (๕) หลักสัพปรีศธรรม ซึ่งหลักธรรมดังกล่าวมีความสอดคล้องสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพมนุษย์และสอดคล้องสัมพันธ์กับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ดังนี้

๓.๔.๑ หลักเบญจศีล เบญจธรรม

หลักเบญจศีลเบญจธรรม เป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานที่สนับสนุนการประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการเคารพในสิทธิมนุษยชน ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน อันเป็นคุณธรรมเบื้องต้น ที่ช่วยส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนได้ หลักธรรมดังกล่าวนี้มี ๒ ประการ ดังนี้

๑. เบญจศีล ธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกาย และวาจาให้ตั้งตั้งอยู่ในความดีงาม ความเกษมสุข การสำรวมและความไม่ก้าวล่วงละเมิด^{๕๐} มีการสำรวมกาย วาจาของตนให้มีความสงบเรียบร้อย พุดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ การประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่น่าประโยชน์มาสู่ตนและผู้อื่น คุณธรรมเบื้องต้นหรือคุณธรรมขั้นพื้นฐาน ในทางพระพุทธศาสนา ในเบื้องต้นนี้ผู้วิจัยขอกล่าวถึง จริยธรรมพื้นฐานของพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจต่อไปในเรื่องการไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชนได้เป็นอย่างดี จริยธรรมพื้นฐาน คือหลักธรรมขั้นต่ำสุดที่มนุษย์จะต้องมี อันเป็นข้อเรียกร้องขั้นต่ำสุด เพื่อความสงบสุขของสังคม หากไม่มีหลักธรรมขั้นพื้นฐานนี้ผู้คนในสังคมจะไม่อาจอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นปกติสุข ซึ่งหลักจริยธรรมอันเป็นพื้นฐานของการประพฤติปฏิบัติของชาวพุทธคือ “เบญจศีล หรือศีลห้า” และ “เบญจธรรม หรือเบญจกัลยาณธรรม”^{๕๑}

เบญจศีล คือ ความประพฤติชอบทางกายและวาจา การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน ประกอบด้วย^{๕๒}

- ๑) ปาณาติปาตา เวรมณี (เว้นจากการปลงชีวิต เว้นจากการฆ่าการประทุษร้ายกัน)
- ๒) อทินนาทานา เวรมณี (เว้นจากการถือเอาของที่เขามิได้ให้ เว้นจากการลักโกง ละเมิด ลิขสิทธิ์ ทำลายทรัพย์สิน)
- ๓) กาเมสุมิชชาจจารา เวรมณี (เว้นจากการประพฤติดีในกาม เว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหน)
- ๔) มุสาวาทา เวรมณี (เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง)
- ๕) สุราเมรัยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี (เว้นจากน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เว้นจากสิ่งเสพติดให้โทษ)^{๕๓}

^{๕๐} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **เบญจศีลเบญจธรรม เล่ม ๑**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๙.

^{๕๑} พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ สฐิตญาณโณ), **นิเทศธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : ธีรพงษ์การพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๓๗.

^{๕๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ธรรมนุญชีวัต**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๒๐๖-๒๐๗.

^{๕๓} คู่มือละเอียดใน **ที.ปา.** (ไทย) ๑๑/๒๘๖/๒๓๓.

การพัฒนาพฤติกรรมจึงต้องสำรวจกาย วาจาให้มีความสงบเรียบร้อยภายใน กวระเบียบข้อบังคับที่ได้วางเอาไว้ เป็นกฎระเบียบของสังคมมนุษย์ สำหรับควบคุมความประพฤติ ของมนุษย์ทั้งกาย ทางวาจา ให้เรียบร้อยจากศีล ๕ ประการนี้เอง ในการทำสงคราม หรือแม้แต่ การทำสงครามที่เป็นธรรม มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับสิกขาบทข้อที่หนึ่ง เนื่องจากการทำสงคราม เกี่ยวข้องกับการทำลายชีวิตมนุษย์ ดังนั้น เมื่อบุคคลใดล่วงละเมิดเบญจศีลแล้ว ก็เท่ากับว่าล่วง ละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยอัตโนมัติ ในทางพระพุทธศาสนาท่านจึงกล่าวถึงโทษของการละเมิด เบญจศีลให้หลายประการด้วยกัน เพื่อให้เห็นถึงผลเสียของการละเมิดสิทธิของผู้อื่น มีดังต่อไปนี้

๑) การละเมิดศีลข้อแรก คือ การทำลายชีวิต หากทำลายชีวิตบุพพการีถือว่าเป็น อนัตตริยกรรม คือกรรมหนัก กฎหมายระบุไว้ชัดเจนว่าต้องประหารชีวิตสถานเดียว การฆ่า การ ทำลายชีวิตซึ่งเป็นการละเมิดศีลข้อที่ ๑ ผิดทั้งกฎหมายของบ้านเมือง และผิดศีล ผิดหลัก พระพุทธศาสนาด้วย โทษของการละเมิดศีลข้อที่ ๑ คือการทำลายชีวิตนั้น พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลายการทำลายชีวิต ที่บุคคลทำจนคุ่น ทำจนเคยตัวทำอยู่เรื่อยๆ ไป ย่อมเป็นเหตุให้เกิด ในนรก ในกำเนิดสัตว์เดรัจฉาน ในกำเนิดเปรตวิสัย วิบากคือเศษกรรม (ผลของการกระทำที่เหลือ จากการให้ผล) ของการทำลายชีวิตอย่างเบาที่สุด ย่อมชกให้ผู้ทำซึ่งมนุษย์ กลายเป็นอายุสั้น

๒) โทษของการละเมิดศีลข้อที่ ๒ คือการลักทรัพย์ พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ภิกษุ ทั้งหลายการลักทรัพย์ ที่บุคคลทำจนคุ่น ทำจนเคยตัวทำอยู่เรื่อยๆ ไป ย่อมเป็นเหตุให้เกิดในนรก ในกำเนิดสัตว์เดรัจฉาน ในกำเนิดเปรตวิสัย วิบากหรือเศษกรรม เศษของโทษที่ละเมิดศีลข้อที่ ๒ คือลักทรัพย์ อย่างเบาที่สุด ย่อมชกให้ผู้ทำ ซึ่งเป็นมนุษย์กลายเป็นคนมีทรัพย์วินาศย่อยยับ เช่น ถูกไฟไหม้หรือโจรผู้ร้ายปล้น เป็นต้น

๓) โทษของการละเมิดศีลข้อที่ ๓ พระพุทธเจ้าตรัสว่า “การทำชู้ ที่บุคคลทำจนคุ่น ทำ จนเคยตัวทำอยู่เรื่อยๆ ไป ย่อมเป็นเหตุให้เกิดในนรก ในกำเนิดสัตว์เดรัจฉาน ในกำเนิดเปรตวิสัย วิบากหรือผลของกรรมการทำชู้ อย่างเบาที่สุด ย่อมชกให้ผู้ทำซึ่งเป็นมนุษย์กลายเป็นคนถูกจองเวร

๔) โทษของการละเมิดศีลข้อที่ ๔ พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า “การพุดปดหลอกลวง ที่บุคคลทำจนคุ่น ทำจนเคยตัวทำอยู่เรื่อยๆ ไปย่อมเป็นเหตุให้เกิดในนรก ในกำเนิดสัตว์เดรัจฉาน ในกำเนิดเปรตวิสัย วิบากคือเศษกรรม ของการพุดปดหลอกลวง อย่างเบาที่สุด ย่อมชกให้ผู้ทำ ซึ่งเป็นมนุษย์กลายเป็นคนถูกกล่าวดูด้วยความเท็จ

๕) โทษของการละเมิดศีลข้อที่ ๕ คือ สุราเมรัยนั้น พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า “ภิกษุ ทั้งหลาย การดื่มสุราเมรัย ที่บุคคลทำจนคุ่น ทำจนเคยตัวทำอยู่เรื่อยๆ ไป ย่อมเป็นเหตุให้เกิดใน

นรก ในกำเนิดสัตว์เดรัจฉาน ในกำเนิดเปรตวิสัย วิบากหรือผลกรรมของการดื่มสุราเมรัย (การเสพสิ่งเสพติด) อย่างเบาที่สุดย่อมชักนำให้ผู้ที่ทำ ซึ่งเป็นมนุษย์กลายเป็นคนบ้า

๒. เบญจธรรม หรือ เบญจกัลยาณธรรม หมายถึง ธรรม ๕, ธรรมอันดีงามห้าอย่าง, คุณธรรมห้าประการ คู่กับเบญจศีล เป็นธรรมเกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีล ผู้รักษาเบญจศีลควรมีไว้ประจำใจ ธรรมที่มีความงามเป็นข้อปฏิบัติพิเศษที่ยิ่งขึ้นไปกว่าศีล ซึ่งเป็นสภาวะของผู้ทรงไว้แห่งความดีหรือเป็นผู้รักษาความดีไว้ด้วยการประกอบคุณงามความดี ข้อควรปฏิบัติ ๕ ประการ อันจะทำให้มนุษย์เป็นคนดี มีคุณธรรม มีกาย วาจา ใจที่สะอาดงดงามได้แก่

๑) เมตตาและกรุณา ความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุขความเจริญ และความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ คู่กับศีลข้อที่ ๑

๒) สัมมาอาชีวะ การหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต คู่กับศีลข้อที่ ๒

๓) กามสังวร ความสังวรในกาม, ความสำรวมระวังรู้จักยับยั้งควบคุมตนในทางกามารมณ์ ไม่ให้หลงไหลในรูป เสียงกลิ่น รส และสัมผัส คู่กับศีลข้อที่ ๓

๔) สัจจะ ความสัตย์ ความซื่อตรงคู่กับศีลข้อที่ ๔

๕) สติสัมปชัญญะ ระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอ คือ ฝึกตนให้เป็นคนรู้จักยั้งคิด รู้สึกตัวเสมอว่า สิ่งใดควรทำ และไม่ควรรทำ ระวังมิให้เป็นคนมัวเมาประมาท คู่กับศีลข้อที่ ๕

เบญจธรรมข้อที่ ๒ บางแห่งเป็นทาน การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ข้อที่ ๓ บางแห่งเป็นสทวารสันโดษ ความพอใจด้วยภรรยาตน ข้อที่ ๕ บางแห่งเป็นอัปมาทะ ความไม่ประมาท ดังนั้นเบญจธรรมนี้ท่านผู้ถูกเป็นหมวดธรรมขึ้นภายหลัง จึงมีแปลกกันไปบ้าง เมื่อว่าโดยที่มา หัวข้อเหล่านี้ส่วนใหญ่ประมวลได้จากความท่อนท่ายของกุศลกรรมบถข้อต้นๆ^{๕๔}

ดังนั้น เบญจศีลถือว่าเป็นข้อปฏิบัติ สำหรับทุกคนในสังคม เป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นที่ทำให้คนเป็นมนุษย์เป็นหลักธรรมในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน เพราะห้ามสิ่งที่จะกระทำด้วยกาย วาจา ที่จะก่อให้เกิดโทษ ไม่เกิดประโยชน์ต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่น เบญจศีลนี้นับว่าเป็นการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นตามมาเป็นด้านแรก เป็นการป้องกันที่ต้นเหตุ เป็นข้อห้ามที่มีจุดประสงค์เพื่อความสงบสุขของสังคมโดยแท้ เพื่อจะให้คนในชุมชนหรือในสังคมอยู่กันอย่างสงบสุข ไม่ล่วงละเมิดกันด้วยการทำลายชีวิต ไม่ล่วงละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่น ไม่ล่วงละเมิดด้วยการใช้วาจาสำหรับเบญจธรรมนี้ถือเป็นข้อควรประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสงบสุขแก่ตนเองและสังคมด้วย

^{๕๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พริ้นติ้งแอนด์โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๙๕-๑๙๖.

เมื่อบุคคลในสังคมมีเมตตาปราณีซึ่งกันและกัน ประกอบสัมมาอาชีพออย่างสุจริต มีความสำรวม ระวังระมัดระวังในคู่ครอง สื่อสารทางวาจาด้วยคำสัตย์ มีสติสัมปชัญญะตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ปัญหาการล่วงละเมิดสิทธิเรื่องการทำลายชีวิตก็ไม่เกิดขึ้น ปัญหาการล่วงละเมิดสิทธิเรื่องลักษณะกายก็ไม่มีเกิดขึ้น ปัญหาการล่วงละเมิดสิทธิเรื่องผิดลูกเมียผู้อื่นก็ไม่เกิดขึ้น ปัญหาขู่หรือปัญหาเกี่ยวกับเรื่องเพศจะไม่เกิดขึ้น ทุกคนมีความจริงใจต่อกัน ไม่มอมเมากันด้วยสิ่งเสพติดให้โทษ สติปัญญาก็จะเกิดขึ้น ชุมชนหรือสังคมจะปราศจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน

๓.๔.๒ หลักฆราวาสธรรม

ฆราวาสธรรม^{๕๕} หมายถึง หลักธรรมสำหรับฆราวาส ธรรมสำหรับการครองเรือน, หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์หรือฆราวาส บุคคลผู้ครองเรือน คือบุคคลที่ไม่ใช่ภิกษุหรือพระสงฆ์ ฆราวาส คือชาวบ้านทั่วไปที่มีอาชีพแตกต่างกัน เช่น พ่อค้า ข้าราชการ ชาวนา ชาวไร่ แพทย์ หรือเป็นนักเรียนนักศึกษา องค์กรภาครัฐและเอกชน มูลนิธิ และกลุ่มกองทุน สวัสดิการกลุ่มสะสมทรัพย์ ฆราวาสธรรม จึงเป็นแนวทางหรือข้อปฏิบัติสำหรับบุคคลทั่วไปเพื่อสร้างความสำเร็จและความเจริญก้าวหน้าในการดำรงชีวิต รวมทั้งการมีชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การบริหารจัดการประสบความสำเร็จ เป็นต้น หลักฆราวาสธรรม ๔ ประกอบด้วย

๑. **สัจจะ**^{๕๖} หมายถึง ความจริงใจ การรักษาความสัตย์ การพูดจริงทำจริง แสดงออกได้ ๕ วิธีคือ

๑) ความจริงใจหรือสัจจะต่อตนเอง หมายถึง การซื่อสัตย์ต่อตนเอง มีศีลธรรมประจำใจ มีความละเอียดใจ เกรงกลัวต่อการกระทำความชั่ว แต่มีความมุ่งมั่นที่จะทำความดีบุคคลถ้าขาดสัจจะต่อตนเองแล้วย่อมจะโกหกคดโกงหรือหลอกลวงผู้อื่นได้โดยง่าย

๒) ความจริงใจต่อบุคคลอื่น หมายถึง มีความซื่อตรงจริงใจประพฤติปฏิบัติดีอย่างตรงไปตรงมาต่อบุคคลอื่นที่เราเกี่ยวข้องด้วย เช่น บิดามารดา ผู้มีพระคุณ ครูอาจารย์ เพื่อน ความจริงใจเหล่านี้แสดงออกด้วยการไม่คดโกง เบียดบังผลประโยชน์ของผู้อื่น ไม่กลับกลอกเหลวไหล คือเมื่ออยู่ต่อหน้าเราพูดด้วยดี แต่พอลับหลังกลับนินทาให้ร้าย

^{๕๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธัมม์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๑๓-๑๑๔.

^{๕๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธัมม์, ๒๕๕๕), หน้า ๔๒๒.

๓) ความจริงใจต่อหน้าที่การงาน หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่การงานด้วยความรับผิดชอบทำงานของตนด้วยความซื่อสัตย์ ไม่แสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้องหรือผิดทำนองคลองธรรม ตั้งใจทำงานให้สำเร็จด้วยความระมัดระวัง ไม่เลินเล่อ ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง มีความตั้งใจจริงที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สำเร็จลุล่วงและเกิดผลดี

๔) ความจริงใจหรือมีสัจจะวาจา หมายถึง การรักษาคำพูด คำมั่นสัญญา เมื่อรับปากว่าจะทำอะไรแล้วจะพยายามกระทำตามที่รับปากไว้ให้ได้ ปากกับใจตรงกัน ไม่พูดปดหรือกล่าวร้ายผู้อื่น

๕) ความจริงใจต่อประเทศชาติ หมายถึง การเคารพยึดมั่นในกฎระเบียบบังคับของประเทศชาติ มีความจงรักภักดีต่อชาติ คอยป้องกันภัยที่จะมีต่อประเทศ และไม่กระทำการใดๆ อันจะเป็นการบ่อนทำลายหรือทำให้ประเทศชาติต้องเสื่อมเสียชื่อเสียง

๒. ทมะ^{๕๗} หมายถึง การฝึกฝนตนเองและข่มใจตนเองทางด้านต่างๆ แบ่งได้ ดังนี้

๑) การฝึกฝนตนเอง คือ รู้จักฝึกนิสัยให้รู้จักการแก้ไขข้อบกพร่อง เพื่อปรับปรุงตนเองให้เจริญก้าวหน้าหรือฝึกตนเองให้สำนึกอยู่ในเหตุผลและคุณธรรม เช่น ถ้านักเรียนรู้ว่าตัวว่าเรียนไม่เก่งก็ต้องขยันอ่านหนังสือ หรือหากนักเรียนชอบคบเพื่อนที่มีนิสัยและประพฤติน่าเกลียดก็ควรแยกออกมา เป็นต้น การที่เรารู้ว่าตนเองมีข้อบกพร่องอะไรแล้วหาทางแก้ไข หรือพยายามฝึกตนเองให้กระทำความดี ย่อมจะช่วยให้ประสบความสำเร็จในชีวิต

๒) การข่มใจตนเอง คือ การยับยั้งใจของตนไม่ให้หลงมัวเมาอยู่กับอบายมุขฟุ้งซ่าน ทะยานอยากกับสิ่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและศีลธรรม รวมทั้งรู้จักควบคุมอารมณ์ไม่ให้โกรธง่ายหรือเกลียดง่าย เช่น ถ้าเพื่อนชวนให้ไปขโมยทรัพย์ของผู้อื่นถึงแม้จะมีความจำเป็น แต่เห็นว่าการกระทำนี้ไม่ถูกต้อง ผิดทั้งทางโลกและทางธรรม ก็ควรปฏิเสธ หรือถ้าเพื่อนมาเดินชนโดยไม่เจตนา ก็ไม่ควรถือโกรธ หรือพูดๆ ไม่สุภาพ

๓. ขันติ^{๕๘} หมายถึง ความอดทนต่อความยากลำบากต่างๆ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ผู้ที่มีขันติเท่ากับเป็นผู้ที่มีจิตใจเข้มแข็ง มีความเพียรพยายามกระทำความดีและเอาชนะความชั่ว แนวปฏิบัติมี ๔ ประการ คือ

๑) การอดทนต่อความลำบาก หมายถึง การมีจิตใจเข้มแข็ง พร้อมทั้งจะปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ โดยอดทนต่อความลำบากที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติหรือความยากลำบากไม่

^{๕๗} คุรยละเอียดใน อจ.ติก. (ไทย) ๒๐/๗๗/๓๐๐.

^{๕๘} คุรยละเอียดใน ที.มหา. (ไทย) ๑๐/๕๗/๑๓๓.

ทอดทิ้งงานเพราะความหนาวความร้อน หรือเพราะลักษณะของงานนั้นเป็นงานหนักงานที่เหนื่อยยาก ต้องพันฝ่าอุปสรรค

๒) ความอดทนต่อความทุกข์ คือ เมื่อเกิดความทุกข์ต้องไม่แสดงออกอย่างน่าสมเพช เวทนาจนเกินกว่าเหตุ หรืออ้างเอาความทุกข์ความเจ็บป่วยมาใช้เพื่อขอลิขสิทธิ์หรือเพื่อละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ การขาดความอดทนเช่นนี้ถ้าเป็นบ่อยๆ จะทำให้จิตใจของเราเกิดความอ่อนแอ กลายเป็นบุคคลน่ารำคาญ และไม่สามารถจะเป็นผู้นำคนอื่นได้

๓) ความอดทนต่อความไม่พอใจ ความเจ็บใจ หมายถึง ความอดทนที่จะไม่กระทำการโต้ตอบเมื่อถูกด่า ถูกรังแก ถูกดูหมิ่น ถูกนิินทา หรือถูกผู้อื่นยั่วยุ บุคคลที่ขาดความอดทนย่อมเกิดโทสะได้ง่ายและมักแก้ไขเหตุการณ์ด้วยอารมณ์ชั่ววูบ เช่น เมื่อถูกนิินทาเกิดความเจ็บใจ ขาดการไตร่ตรอง ไม่มีความอดทนอดกลั้น รีบไปทำร้ายเขาหรือต่อว่า ถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง ในชีวิตประจำวันต้องเผชิญกับสิ่งที่ทำให้เกิดความไม่พึงพอใจ ถ้าหากนักเรียนคุณธรรมข้อนี้ก็ช่วยให้นักเรียนหลีกเลี่ยงพ้นความเดือดร้อนวุ่นวายไปได้

๔) ความอดทนต่ออำนาจกิเลส หมายถึง อดทนต่อสิ่งต่างๆ ที่เข้ามายั่วววนชวนให้หลงใหล หมกมุ่นมัวเมา คนที่สามารถอดทนต่อสิ่งเข้ายวนได้ต้องมีจิตใจที่เข้มแข็งไม่ยอมพ่ายแพ้แก่อำนาจใฝ่ต่ำแม้ว่าจะมีช่องทางให้กระทำได้ เช่น ได้เห็นรูปสวยๆ ได้ฟังเสียงที่ไพเราะ ได้ดมกลิ่นที่หอมสดชื่น ได้เสพรสที่พึงพอใจ ได้รับสัมผัสที่น่าปรารถนาก็ไม่หลงมัวเมา แต่กลับพยายามหักห้ามใจตนไม่ยอมตกอยู่ภายใต้อำนาจของสิ่งเหล่านั้น

๕. **จาคะ**^{๕๙} หมายถึง ความเสียสละ มีจิตใจกว้างขวาง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูล เกื้อกูลสละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตน ไม่ตระหนี่เห็นแก่ตัว มี ๒ ประการคือ

๑) สละวัตถุสิ่งของ คือ สละทรัพย์สินของตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น หรือเพื่อสาธารณประโยชน์ เช่น สร้างโรงเรียน โรงพยาบาล บำรุงศาสนา ตลอดจนสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก คนเราอยู่ในสังคมต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามความสามารถและตามกำลังทรัพย์ของแต่ละคน

๒) สละอารมณ์ หมายถึง เป็นคนรู้จักปล่อยอารมณ์ที่จะให้จิตใจเศร้าหมอง ชุ่นมัว และเป็นข้าศึกต่อความสงบใจ เช่น ความโกรธ ความเกลียด เป็นต้น เพราะการเก็บกดอารมณ์ชุ่นมัวไว้นั้นทำให้จิตใจเศร้าหมอง ทั้งยังทำให้ตัวเองเป็นทุกข์กายและทุกข์ใจด้วย ดังนั้นเราควรสละอารมณ์ที่ไม่ดีออกจากจิตใจของตนเอง

^{๕๙} คุุรายละเอียดใน ขุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๒๔๐/๘๖.

การปฏิบัติตนตามฆราวาสธรรมด้วยการมี ศัจจะ จะทำให้บุคคลมีคุณค่า ผู้อื่นให้ความเคารพนับถือว่าเป็นผู้มีความจริงใจ รักษาคำสัตย์ มีความมั่นคงหนักแน่น ไม่โลเล ผู้ที่ยึดมั่นอยู่ใน ศัจจะย่อมสามารถปฏิบัติหน้าที่อย่างได้ผลและจะสร้างความผาสุกเป็นปึกแผ่นให้กับครอบครัว การปฏิบัติตนตามฆราวาสธรรม ด้วยการมี ทมะ จะทำให้อยู่ร่วมกับบุคคลอื่นทั้งในครอบครัวและในสังคมได้อย่างเป็นสุขปราศจากข้อพิพาทบาดหมาง ผู้ที่มี ทมะ ย่อมมีชีวิตที่เจริญก้าวหน้าไม่ค่อมมีข้อบกพร่องและยอมหลีกเลี่ยงพ้นจากบายมุขได้ การปฏิบัติตนตามฆราวาสธรรม ด้วยการมี ขันติ จะทำให้สามารถหลีกเลี่ยงจากความเสื่อม เพราะมีจิตใจเข้มแข็งมั่นคง มีความอดทนอดกลั้น ไม่หลงมัวเมาไปกับสิ่งเขี้ยวอนต่างๆคุณธรรมข้อนี้ทำให้สามารถสร้างฐานะและมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การปฏิบัติตนตามฆราวาสธรรมด้วยการมี จาคะ จะทำให้สังคมมีความสุขเจริญก้าวหน้า ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ปราศจากการเอารัดเอาเปรียบ แข่งขันชิงดีชิงเด่นกัน ทุกคนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีอย่างมีความสุข

ดังนั้น ฆราวาสธรรม จึงเป็นประโยชน์ทั้งต่อบุคคล และองค์กรโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสามารถสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ได้อย่างสมบูรณ์ มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและสังคมประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจความดีนั้น การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด และการรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อรวม

๓.๔.๓ หลักสังคหวัตถุ

สังคหวัตถุ หมายถึง หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนและประสานหมู่ชนไว้ให้มีความสามัคคีของสังคมชุมชน เป็นธรรมที่จะสามารถช่วยอุ้มชูโลกเหมือนลิมสลักเพลาดุมรถที่สามารถทำให้รถสามารถวิ่งไปได้ซึ่งมีหลักการในการสงเคราะห์^{๖๐} ประกอบด้วย

๑. **ทาน** แบ่งปัน คือ ความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ ทุน หรือ ทรัพย์สิน สิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจและศิลปวิทยา

๒. **ปิยวาจา** พูดอย่างรักกัน คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะ น่าฟัง ชี้แจง แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผล เป็นหลักฐาน ชักจูงในทางที่ดีงามหรือแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคี เกิดไมตรีทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

^{๖๐} พระพหุกรรมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์**, หน้า ๔๑๒.

๓. **อัตถจริยา** ทำประโยชน์แก่กัน คือ ช่วยเหลือด้วยร่างกายและชวนช่วยเหลือนอกกิจกรรมต่าง ๆ บำเพ็ญประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไข้ปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม

๔. **สมานัตตตา** เอาตัวเข้าสมาน คือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลายให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอทั้งต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบและเสมอในสุขทุกข์คือ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไข้ปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน

การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามหลักสังคหวัตถุ จากหลักธรรมซึ่งเป็นหลักปฏิบัติสำหรับการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ด้วยการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปัน มีน้ำใจต่อกันและกัน ได้แก่ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันความสุขให้แก่กันและกัน ทั้งที่เป็นวัตถุสิ่งของ และแบ่งปันน้ำใจบุคคลในครอบครัว ไม่ตระหนี่ถี่เหนียวใช้สอยหรือบริโภคสิ่งของแต่เพียงผู้เดียว การพูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพ อ่อนโยน พูดด้วยจิตที่ปรารถนา รู้จักกาลเวลาในการพูดอย่างเหมาะสม และรู้จักการใช้คำพูด ไม่ใช่จวกจากหักล้างเชือดเฉือนจิตใจของผู้อื่น หรือจวกที่เป็นคำหยาบคาย กระทบกระเทือนคุณค่าเสียสติ อันจะก่อให้เกิดการขัดใจกันในครอบครัวได้ การช่วยเหลือและบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น ได้แก่ การสงเคราะห์เกื้อกูลกันของบุคคลในครอบครัว เช่น การช่วยเหลือภาระงาน แบ่งเบาภาระของกันและกัน การปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสถานภาพ บทบาท หน้าที่ของตนโดยวางตนเสมอต้นเสมอปลาย สามารถเข้ากับผู้อื่น ที่สำคัญเป็นหลักการวิธีการปฏิบัติเพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจคนอื่นที่ยังไม่เคยรักใคร่นับถือ หรือที่รักใคร่นับถืออยู่แล้วให้สนิทแนบยิ่งขึ้นที่สำคัญเป็นประโยชน์ในการใช้เป็นเทคนิควิธีทำให้ คนรัก เพราะการเสียสละ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ เน้นที่การแสดงอัธยาศัยไมตรีมากกว่าความมากหรือน้อยของวัตถุที่ให้ คนยากจนหรือคนที่มิมีวัตถุสิ่งของเล็กน้อยก็สามารถแบ่งปันให้ทานผู้อื่นได้ตามอัธยาศัยของตน เช่น การแบ่งปันอาหารให้เพื่อน แบ่งปันเครื่องเขียนให้เพื่อน เป็นต้น คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้ไม่เป็นคนละโมภ ไม่เห็นแก่ตัว เราควรคำนึงอยู่เสมอว่าทรัพย์สิ่งของที่เราหามาได้ มิใช่ สิ่งจี รังยั่งยืน เมื่อเราสิ้นชีวิตไปแล้วก็ไม่สามารถจะนำติดตัวเอาไปได้ การพูดคำสุภาพ อ่อนหวาน เพื่อให้เกิดความสมานสามัคคี เพียงเรามีสติ มีเมตตาในใจก็สามารถพูดออกมาได้ คำพูดมีอยู่ ๒ ประเภท ได้แก่

๑) คำพูดที่พูดออกไปแล้วคนฟังเกลียด เช่น คำหยาบ คำด่า คำประชด คำกระทบกระเทียบ คำแดกดัน คำสบถ เป็นต้น

๒) คำพูดที่พูดออกไปแล้วทำให้คนฟังรัก เช่น คำอ่อนหวาน คำชมเชยจากใจจริง คำพูดที่ชวนให้เกิดความสมัครสมานไมตรี เป็นต้น

การบำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือกันและกันในวงแคบ และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ในวงกว้าง หลักธรรมข้อนี้มุ่งสอนให้คนพัฒนาตน ๒ ด้าน คือ การทำตนให้เป็นประโยชน์ และทำใน

สิ่งที่เป็นประโยชน์ การทำตนให้เป็นประโยชน์ ให้มีคุณค่าในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ และที่สำคัญเกิดประโยชน์จากการวางตนเสมอต้นเสมอปลาย การวางตนได้เหมาะสมกับฐานะที่ตนมีอยู่ในสังคม ตนอยู่ในฐานะอะไรก็วางตนให้เหมาะสมกับฐานะที่เป็นอยู่ และทำได้อย่างเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลาย ให้ความเสมอภาค ไม่เอาวัดเอาเปรียบผู้อื่น ร่วมสุขร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ปัญหา และร่วมแก้ปัญหาเพื่อประโยชน์ของสังคม

ดังนั้น หลักสังคหวัตถุ จึงช่วยให้เป็นคนมีจิตใจหนักแน่นไม่โลเล รวมทั้งยังเป็นการสร้างความนิยม และไว้ใจให้แก่ผู้อื่นช่วยให้บุคคลดำรงตนอยู่ได้ในสังคมด้วยความสุขเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจ สมานไมตรีระหว่างกัน เป็นเครื่องส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลให้มีความเคารพนับถือกันตามสมควรแก่ฐานะเป็นเครื่องประสานองค์ประกอบต่างๆ ของสังคมช่วยส่งเสริมศีลธรรมและป้องกันความประพฤติเสื่อมเสีย จึงเป็นการส่งเสริมคุณค่าความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ เป็นการรู้จักทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ด้วยการให้ความช่วยเหลือหรือแบ่งปันด้วยวัตถุสิ่งของ รักษาน้ำใจด้วยคำพูดที่ถูกต้องตามหลักธรรม และปฏิบัติตนในสิ่งเหล่านี้ อย่างสม่ำเสมอ หลักธรรมนี้สามารถส่งเสริมสิทธิมนุษยชนได้ ตรงที่ผู้บริหารหรือผู้ใต้บังคับบัญชาของหน่วยงานราชการในพื้นที่ รู้จักแบ่งปันวัตถุสิ่งของ เช่น ปัจจัยสี่เพื่อดำรงชีพ โดยเฉพาะเรื่องที่อยู่อาศัย ได้แก่ เรื่องที่ดินทำกินที่รัฐต้องรู้จักแบ่งปันรู้จักให้ เพื่อป้องกันหรือแก้ไขปัญหาการว่างละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชน ระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชน ผู้ปฏิบัติภารกิจในพื้นที่ต้องใช้คำพูดที่สุภาพ อ่อนโยน มีเหตุผล ไม่เป็นคำพูดที่รุนแรงหยาบค้าย ไม่เป็นคำพูดที่เสียดแทงความรู้สึกของประชาชน และต้องปฏิบัติกับประชาชนอย่างสม่ำเสมอ เสมอต้นเสมอปลาย ไม่เป็นการเสแสร้งแก่งัดทำ ควรจริงจังต่อสภาพปัญหาของการว่างละเมิดสิทธิมนุษยชนจริงๆ การกระทำอย่างต้องไม่ได้เป็นไปเพื่อความขัดแย้งหรือการละเมิด แต่เป็นไปเพื่อสันติภาพ เพื่อให้คนทุกคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนหรือสังคมนี้เกิดความรักใคร่สมานสามัคคีรวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในฐานะมนุษย์ที่เป็นเพื่อนผู้ร่วมทุกข์เกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน จึงต้องการเห็นความสงบสุขเกิดขึ้นกับโลกนี้ ทุกคนต่างเคารพสิทธิในความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกัน เห็นใจกัน เข้าใจกัน ไม่เห็นแก่ตัว ไม่ละเมิดในชีวิตและทรัพย์สินกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ความขัดแย้งหรือการละเมิดสิทธิมนุษยชนในด้านต่างๆ ย่อมไม่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน

๓.๔.๔ หลักพรหมวิหาร

พรหมวิหาร หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่า

ดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ^{๖๑} คำว่า “พรหมวิหาร” เป็นภาษาบาลี แปลความหมายไว้ว่า ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างพรหม หรือของท่านผู้ใหญ่^{๖๒} หรือคุณธรรมความเป็นพรหม และในการปฏิบัติในลักษณะนี้ เป็นการสร้างสรรคตนเองด้วยหลักพรหมวิหารและพรหมวิหารเมื่อนำมาใช้กับมนุษย์ในฐานะที่มนุษย์สามารถสร้างสรรคและอภิบาลโลกได้ด้วยตัวมนุษย์เอง ในขณะเดียวกันคำว่า พรหมวิหาร คือ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหัวใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่า ดำเนินชีวิตแบบหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ นอกจากนี้ พรหมวิหาร ยังมีความหมายที่สามารถแปลอีกในหนึ่งว่า ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม, ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างพรหม, หรือธรรมประจำใจที่ทำให้เป็นพรหมหรือให้เสมอด้วยพรหมหรือเป็นเครื่องอยู่ของท่านผู้มีคุณยิ่งใหญ่^{๖๓} องค์ประกอบของพรหมวิหารแบ่งออกเป็น ๔ อย่าง คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑) **เมตตา** คือ หลักแห่งการมีใจที่เปี่ยมด้วยความรัก ความมีไมตรีความปรารถนาดี ความอยากให้ผู้อื่นมีความสุขและประสบแต่สิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ ซึ่งโดยความหมายก็ได้แก่ความเป็นมิตรต่อกันนั่นเอง ซึ่งความเป็นมิตร หมายถึง การที่ปัจเจกชนคนหนึ่งปรารถนาดีต่อผู้อื่น หรือปรารถนาให้ผู้อื่นตลอดจนสรรพสัตว์อื่น ๆ มีความสุข ประสบแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ปัจเจกชนในลักษณะนี้ ถือได้ว่า เป็นบุคคลที่ชื่อว่า มิตร เช่น พ่อ แม่ ดังพุทธภาษิตว่า “...มารดาชื่อว่า เป็นมิตรในเรือนของตน” หรือ “...สหายเป็นมิตรของผู้มีความต้องการเนื่องๆ”^{๖๔}

๒) **กรุณา** คือ หลักแห่งใจที่เปี่ยมไปด้วยความสงสารแก่ทุกฝ่าย ความปรารถนาให้เขาพ้นจากความทุกข์ ฉะนั้น บุคคลผู้ทำหน้าที่ปฏิบัติงานเมื่อได้ประสบพบเห็นความไม่เป็นธรรมต่างๆ ไม่ควรนิ่งเฉยและผู้ที่มีความกรุณาเป็นพื้นฐานทางจิตใจย่อมเกิดหวั่นไหว เพราะถูกความกรุณากระตุ้นเตือน เพื่อให้เราทุกคนพ้นจากความทุกข์ ความกรุณา คือ ความสงสาร ความเห็นอกเห็นใจก็ทนอยู่ไม่ได้ ต้องแสดงออกมาด้วยการเข้าช่วยเหลือเจือจุนด้วยความเต็มใจเสมอในทำนองสุภักดิ์

^{๖๑} ดูรายละเอียดใน อภ.ส. (ไทย) ๓๔/๑๙๐/๖๕.

^{๖๒} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, สารานุกรมพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๓๒๑.

^{๖๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม, ๑๒๔-๑๒๕.

^{๖๔} ดูรายละเอียดใน ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๖๑/๒๑๐.

สุขด้วยนั้นเพียง^{๖๕} ในภาวะผู้ใหญ่มากกว่าการมีความสงสารเห็นคนหรือเห็นสัตว์ที่ตั้งใจสงสาร คิดว่าเขากับเราต้องการความสุข เกลียดความทุกข์ฉันใด ถ้าเขามีทุกข์ไม่เกินวิสัยที่เราจะช่วยได้ เราจะช่วย^{๖๖}

ลักษณะอย่างนี้ถือว่าเป็นคุณธรรมของผู้นำหรือผู้บริหาร เพราะจิตใจที่ปรารถนาดีคิดอยากช่วยเหลือนั้นเป็น กรุณา กรุณา คือ ความสงสารเห็นใจปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากทุกข์ เมื่อเพื่อนร่วมงานประสบเคราะห์กรรม นักบริหาร ต้องมีความสงสาร ห่วงใจ คิดหาทางช่วยให้เขาพ้นทุกข์นั้น ความสงสารจะเกิดขึ้น ได้ก็ต่อเมื่อนักบริหารเปิดใจกว้างรับฟังปัญหาของคนอื่น ส่วนกรุณาต่างจากเมตตาตรงที่ว่า กรุณาเกิดขึ้นเมื่อมองจุดด้อยของผู้อื่น และเมตตาเกิดขึ้นเมื่อมองจุดดีของเขา^{๖๗}

๓) **มุทิตา** คือ คุณธรรมที่ทำให้จิตอ่อนไหวไปตามอารมณ์หรือความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่น ได้ดีมีสุข มุทิตาพรหมวิหารธรรม อาจมองในด้านความเป็นธรรมของมนุษยชาติก็ได้เพราะหรือต่อการได้ลาภ ได้ยศ ได้รับความสุข ได้รับความสรรเสริญของผู้อื่น ได้รับอิสรภาพ ดังนั้นผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ เมื่อประสบพบเห็นความสำเร็จ การพ้นจากความยากลำบาก การพ้นจากโทษ การพ้นจากข้อกล่าวหา ก็มีความพลอยยินดีกับเขา ผู้ที่มีมุทิตา คือ ความยินดี เมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใส บันเทิง ประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงชีวิตตามปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป^{๖๘} ผู้นั้นชื่อว่าเป็นผู้ที่มีกรุณา คือการมีจิตอ่อนโยนไม่โอ้อวดใคร เห็นคนอื่นได้ดี พลอยยินดีด้วยและพยายามปฏิบัติดีด้วยความดีตามเขา ความรู้สึกพลอยชื่นชมยินดีเมื่อผู้อื่น ได้ดีมีสุข พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนให้ปรับปรุงภาวะที่เป็นอยู่ให้เป็นธรรมขึ้นคือ ให้เป็นคุณอันบริสุทธิ์ที่เกื้อกูลกว้างขวางออกไป มิให้มีคับแคบเฉพาะตน และผู้ที่ตนรักเท่านั้นแต่ให้กว้างออกไปตลอดจนถึงไม่มีจำกัด ไม่มีประมาณ โดยให้ปราศจากริษยา ทั้งปราศจากโลภณัสที่เจือกิเลสตัณหาด้วย เพราะวาริษยาเป็นศัตรูที่ห่างของมุทิตา ส่วนความโลภณัสเป็นศัตรูที่ใกล้ของมุทิตา

^{๖๕} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), **พระในบ้าน**, (เชียงใหม่ : พุทธนิคม, ๒๕๔๑), หน้า ๘.

^{๖๖} พระราชพรหมยาน (วีระ ถาวโร), **“หมวด...อริยเจ้า โดยหลวงพ่อพระราชพรหมยาน”**, (กรุงเทพมหานคร : เพลิดเพลินการพิมพ์, ๒๕๓๘), หน้า ๔๓-๔๔.

^{๖๗} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **มณีแห่งปัญญา ทางเลือกใหม่สำหรับนักบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : ศุภมิตร, ๒๕๔๐), หน้า ๒๙.

^{๖๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, หน้า ๑๒๔.

๔) **อุเบกขา** หมายถึง ความวางเฉย ทั้งนี้เพราะบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยใจเป็นกลาง เท่ากับว่า เป็นผู้ที่เหมาะสมแก่การพิจารณาและตัดสินใจที่สุด เพราะอุเบกขาเป็นข้อที่มีลักษณะแปลกไปจากพรหมวิหาร ๓ ข้อข้างต้น เพราะอุเบกขานั้นเน้นหนักถึงความเป็นกลาง วางเฉยต่อความเป็นจริงหรือกฎแห่งกรรม ซึ่งตรงดำรงความยุติธรรม ดังปรากฏอยู่ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคว่า “สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีกรรมเป็นของๆ ตน สัตว์เหล่านั้นจักมีความสุข จักพ้นจากความทุกข์หรือจักเสื่อมจากสมบัติที่ได้แล้วก็ด้วยความชอบใจของกรรม”^{๖๙} อีกนัยหนึ่งอุเบกขา คือ ความมีใจเป็นกลาง มองตามเป็นโดยวางจิตเรียบสม่ำเสมอมั่นคง เทียงตรงดุจตราขึง มองเห็นการที่บุคคลจะได้รับผลดีหรือชั่วสมควรแก่เหตุที่ตนประกอบที่จะวินิจฉัยดี วางตรงปฏิบัติตามหลักการ เหตุผลความเที่ยงธรรมและกรณีสำคัญอย่างหนึ่งที่ใช้อุเบกขา คือ เมื่อเห็นคนที่ตนดูแล เป็นอยู่ดีต่างชวนชวนว่าในกิจหน้าที่ของตนก็รู้จักวางเฉยคอยดูโดยสงบ ไม่ก้าวก่ายแทรกแซง^{๗๐} เพราะความเป็นผู้หนึ่งอยู่ไม่ร้อนรน ถึงมีความพยายามที่จะช่วยอย่างไรแต่ไม่เป็นผล ถ้ากฎของกรรมใดๆ เกิดแก่ผู้ใด ในเมื่อไม่สามารถจะช่วยให้เราต้องวางเฉยไม่ซ้ำเติม ตามที่กล่าวมานั้น พรหมวิหาร คือ ทางที่ก่อให้เกิดความยุติธรรมนำมาซึ่งสันติภาพหลักธรรมพรหมวิหาร สามารถส่งเสริมสิทธิมนุษยชนได้ตรงที่เป็นธรรมของผู้ใหญ่ ซึ่งทำหน้าที่เสมือนพระพรหมที่ประกอบด้วย ความมีเมตตาช่วยเหลือในส่วนที่เป็นคุณประโยชน์ ให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข การมีกรุณามุ่งปลดเปลื้องความทุกข์แก่ผู้ซึ่งได้ประสบทุกข์ การมีมุทิตามุ่งพลอยยินดีต่อความพยายามในการกระทำความดีของผู้อื่น และการมีอุเบกขามุ่งดำรงตนเป็นกลาง มีความยุติธรรมไม่เอนเอียง

ดังนั้น พรหมวิหารธรรม จึงเป็นหลักธรรมที่สอนให้ประพฤติปฏิบัติ หรือควบคุม กำกับทางจิตใจของมนุษย์ให้อยู่กับสังคมในโลกปัจจุบัน โดยการ แสดงออกในด้านความรัก ความปรารถนาให้ทุกคนมีความสุขและให้มีจิตใจสงสาร คิดช่วยเหลือผู้อื่น รวมทั้งสัตว์ทั้งหลายให้พ้นทุกข์ รวมถึงด้านจิตใจ พลอยยินดีกับคนที่เขาได้ดีมีความสุข รวมถึงอาการที่ แสดงออกด้วยความเที่ยงตรง เทียงธรรม ไม่ลำเอียงด้วยรักและชังใคร ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ผู้ใดมี พรหมวิหารธรรม ผู้นั้นย่อมมีจิตใจที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ ของตนเองและผู้อื่น สำหรับผู้บริหาร ที่ใช้ในการบริหารจัดการกองทุนควรแสดงออกต่อสมาชิกถึงการมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ก่อให้เกิดศรัทธาต่อ

^{๖๙} สมเด็จพระพุทธมหาราช (อาจ อาสภมหาเถร) ผู้แปล, **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิญญูญาณ, ๒๕๔๑), หน้า ๑๖๐.

^{๗๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, หน้า ๑๒๔.

ผู้ร่วมงานและชุมชน ตลอดจนการบริหารบุคคลด้วยความเป็นธรรม วางระบบและวิธีการ ให้คุณให้โทษ ให้รางวัลด้วยความเป็นธรรม เป็นคุณสมบัติของผู้ใหญ่ โดยเฉพาะผู้บริหารประเทศ ข้าราชการผู้ใหญ่ในบ้านเมือง หรือหัวหน้าหน่วยงานราชการทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่จำเป็นต้องมีคุณธรรมเหล่านี้เป็นเครื่องอยู่อาศัย ด้วยความเมตตาอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อุดหนุนจุนเจือกับประชาชนผู้มีปัญหาเรื่องที่ดินในการทำมาหากิน เป็นเรื่องปากท้องของประชาชน ส่งเสริมสนับสนุนประสบความสำเร็จ มีน้ำใจพลอยยินดีเมื่อชุมชนหรือประชาชน มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ไม่หวงแหนเอาสิ่งของเหล่านั้นไว้โดยไม่เกิดประโยชน์ต่อประชาชน ควรมองให้ลึกถึงความสุขของคนส่วนใหญ่เป็นสำคัญ และวางตนเป็นกลางโดยพิจารณาใคร่ครวญไตร่ตรองตามหลักเหตุผล บุคคลสถานการณ์ ยิ่งโดยเฉพาะปัญหาการล่งละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นในปัจจุบันหากมีหลักธรรมข้อนี้จะมีส่วนช่วยให้ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนได้รับการแก้ไขปัญหาได้เป็นอย่างดี

๓.๔.๕ หลักสัปปริสธรรม

สัปปริสธรรม หมายถึง ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้ดี ประกอบด้วยหลักการ ๗ ประการ^{๓๑} ดังนี้

- ๑) **ธัมมัญญตา** หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักเหตุ เช่น รู้จักว่าสิ่งนี้เป็นเหตุแห่งสุข สิ่งนี้เป็นเหตุแห่งทุกข์
- ๒) **อัตถัญญตา** หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักผล เช่น รู้จักว่า สุขเป็นผลแห่งเหตุอันนี้ ทุกข์เป็นผลแห่งเหตุอันนี้
- ๓) **อัตถัญญตา** หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักตน ว่าโดยชาติตระกูล ยศศักดิ์สมบัติบิوار ความรู้ และคุณธรรมเพียงเท่านี้ๆ แล้วประพัตติตนให้สมควรแก่ที่เป็นอยู่อย่างไร
- ๔) **มัตถัญญตา** หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักประมาณ ในการแสวงหาเครื่องเลี้ยงชีวิต แต่โดยทางที่ชอบและรู้จักประมาณในการบริโภคแต่พอควร
- ๕) **กาลัญญตา** หมายถึง “ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลา” เช่น รู้ว่าเวลานี้เป็นเวลาอันสมควรในอันประกอบกิจนั้นๆ

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๐

๖) **ปรีชาญาณ** หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักชุมชน โดยกิริยาที่จะต้องประพฤติต่อชุมชนนั้นๆ ว่าชุมชนหมู่นี้เมื่อเข้าไปหา จะต้องประพฤติต่อชุมชนนั้นๆ ว่าชุมชนหมู่นี้เมื่อเข้าไปหา จะต้องทำกริยาอย่างนี้ จะต้องพูดอย่างนี้

๗) **บุคคลัญญา** หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักบุคคล ควรรู้วิธีเลือกบุคคลว่า ผู้นี้เป็นคนดี ควรคบ ผู้นี้เป็นคนไม่ดี ไม่ควรคบ

คุณค่าความเป็นมนุษย์ตามหลักสัปปริสธรรม เกิดขึ้นได้เพราะสามารถรู้จักเหตุหรือรู้หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้อง ซึ่งตนมีหน้าที่ ความรับผิดชอบในการบริหารจัดการให้สิ่งนั้นบรรลุผลสำเร็จ จำเป็นต้องรู้หลักการ ที่จะเป็นเหตุให้สิ่งๆ นั้นประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมาย การแข่งขันที่รุนแรงในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าความรู้ คือ ปัจจัยสำคัญที่จะพัฒนาบุคคลและองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ การรู้จักผลรู้ความหมายและความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของสิ่งที่ตนกำลังปฏิบัติ กล่าวคือ ต้องเข้าใจวัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมายและวิสัยทัศน์ขององค์กร การพัฒนาบุคคลสังคม และการพัฒนาองค์กร เป็นกลยุทธ์ที่มีวัตถุประสงค์ให้องค์กรพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ จึงมีความจำเป็นต้องเข้าใจว่าจุดมุ่งหมายของกองทุน การรู้ตน รู้ตามความเป็นจริงว่า ตนมีฐานะ ความรู้ ความสามารถ ความถนัด มีจุดแข็ง จุดอ่อนอย่างไร ซึ่งต้องกำหนดบทบาทให้เหมาะสมกับสภาพที่แท้จริงของตน ตลอดจนปรับปรุงและพัฒนาตนให้มีศักยภาพสูงขึ้น

ดังนั้น หลักสัปปริสธรรมจึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนเพราะในเบื้องต้นต้องมีการเลือกบุคคลให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถซึ่งเป็นสิ่งที่ควรตระหนักอย่างยิ่ง ในการบริหารงานจะสำเร็จหรือไม่ในส่วนนี้ นับว่าสำคัญ ควรเลือกใช้บุคคลให้เหมาะสมกับหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ และควรมีการเสริมทักษะให้แก่บุคคล ได้แก่ การสร้างความรู้เพิ่มเติมแก่บุคลากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในการบริหารจัดการสิ่งสำคัญที่สุดก็คือการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นสิ่งที่กระทำได้ยากยิ่ง ซึ่งจุดเริ่มต้นที่ดีในการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพนั้น ผู้บริหารจะต้องรู้จักสภาพของกองทุน สิ่งที่มีอยู่ในกองทุนไม่ว่าจะเป็นบุคคล สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ให้เข้ากับงานที่จะทำหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้น มีการดำเนินกิจการโครงการต่างๆ ตามการวางแผนไว้ ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ตลอดจนความรับผิดชอบ ต้องเห็นประโยชน์สังคมส่วนรวมเป็นสำคัญ ซึ่งคุณธรรมดังกล่าวล้วนเป็นคุณสมบัติของคนดี

๓.๔.๖ สรุปกระบวนการของพุทธปรัชญาเกี่ยวกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน

กระบวนการของพุทธปรัชญาเกี่ยวกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน อาศัยหลักศีลธรรมหรือหลักมนุษยธรรม เพื่อเสริมความดีงามให้แก่ชีวิตและสังคมซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนเพราะเมื่อใดที่มนุษย์ปฏิบัติตามหลักศีลธรรม นอกจากจะไม่ใช่เป็นการเบียดเบียนสิทธิของเพื่อนมนุษย์อื่น แล้วยังเป็น การช่วยรักษาสิทธิให้แก่กันและกันของผู้คนในสังคม กระบวนการของพุทธปรัชญาเกี่ยวกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน โดยสรุปภาพรวมประกอบด้วย

๑. การประพฤติปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์โดยปราศจากอคติลำเอียง ซึ่งตรงกับอุดมการณ์ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนที่สำคัญประการหนึ่งคือ มนุษย์พึงปฏิบัติต่อกันอย่างยุติธรรมเสมอภาคเท่าเทียมกัน และถ้าพิจารณาให้ลึกเข้าไปโครงสร้างทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม จะเห็นได้ว่า คำว่ายุติธรรม เสมอภาค เท่าเทียมกัน ในส่วนของพระพุทธศาสนาจะเน้นความยุติธรรมในแง่ของการต่อสู้แข่งขันที่เกิดจากเงื่อนไขปัจจัย ภายนอก ตัวมนุษย์ หากแต่จะมุ่งเน้นเงื่อนไข ภายในตน ที่จะไม่ปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยลำเอียง ดังคำสอนเรื่อง อคติ ๔ ที่ว่าไม่พึง ลำเอียง เพราะความรักชอบ (ฉันทาคติ) และลำเอียงเพราะความโกรธแค้นชิงชัง (โทษาคติ) ลำเอียงเพราะความเขลา (โมโหคติ) และลำเอียงเพราะความกลัว (ภยาคติ) ฉะนั้น ถ้าเมื่อใดที่เราไม่ลำเอียงต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยเหตุต่างๆ ดังกล่าวมานี้ นอกจากจะเป็นการหยิบบี้นสิทธิและความเป็นธรรมให้แก่เขาแล้ว ยังเป็นการช่วยป้องกันการถูกละเมิดสิทธิให้แก่เขาอีกด้วย

๒. การไม่ดำเนินชีวิตเป็นไปในทางลิดรอนสิทธิของตนเองและผู้อื่น ซึ่งโดยปกติความเป็นมนุษย์ย่อมหวงแหนและพยายามปกป้องรักษาสิทธิของตนและผู้ใกล้ชิดทุกวิถีทางแต่บางครั้งอาจจะประมาทพลั้งเผลอ ปล่อยให้ตกอยู่ภายใต้อำนาจของฝ่ายต่ำตามหลักพุทธปรัชญา ได้แก่ อบายมุขแห่งโกคะ ๖ กล่าวคือ ติดสุราและของมีนเมา,ติดการเที่ยวกลางคืน,ติดเที่ยวดูการละเล่น,ติดการพนัน,ติดคบคนชั่วเป็นมิตร,และเกียจคร้านทำงาน.อบายมุขโกคะทั้ง ๖ อย่างนี้เมื่อผู้ใดติดเข้าแล้วได้ชื่อว่าเป็นการเบียดเบียนลิดรอนสิทธิของตนและผู้อื่น กล่าวคือ การติดสุราและของมีนเมา จะได้ชื่อเป็นการผลาญทรัพย์,ก่อการทะเลาะวิวาท,เป็นบ่อเกิดแห่งโรค,ทำลายเกียรติยศชื่อเสียง,เป็นคนไม่รู้จักร่างกายและบั่นทอนกำลังสติปัญญา,การชอบเที่ยวกลางคืน จะได้ชื่อว่าเป็นผู้ไม่รักษาตัว,ไม่รักษาลูกเมีย,ไม่รักษาทรัพย์สมบัติ,กลายเป็นที่ระแวงสงสัย,เป็นเป้าหมายให้ถูกใส่ความหรือข่าวลือและเป็นที่มาของความเดือดร้อนอื่นๆ ในภายหลังการชอบดูการละเล่น จะทำให้เสียการงาน, การติดการพนัน จะก่อความเสียหายคือ เมื่อชนะย่อมก่อเวร,เมื่อแพ้ย่อม

เสียดายทรัพย์, ได้ชื่อว่าผลาญทรัพย์, ไม่เป็นที่เชื่อถือของผู้อื่น, ถูกเพื่อนฝูงหมิ่นประมาท และไม่มีใครประสงค์ที่จะได้ไว้เป็นคู่ครอง. การคบคนชั่วเป็นมิตร จะได้ชื่อไปตามลักษณะของคนชั่วที่คบบนั้น คือ เป็นนักรบพัน, นักเลงหญิง, นักเลงสุรา, นักหลอกหลวง, และนักเลงหัวไม้ และการเกี่ยวคร้านทำงาน จะเป็นผู้ขัดสนโศกะ เพราะมักอ้างเหตุแห่งการไม่ลงมือประกอบการงานว่า ยังหนาวอยู่, ยังร้อนอยู่, เย็นไปแล้ว, ยังเข้าอยู่, หิวอยู่และอิ่มอยู่ เป็นต้น

๓. การไม่ประกอบอาชีพที่เบียดเบียนชีวิตอื่น ตามหลักพุทธปรัชญาที่ถือว่าเป็นวิธิมรรคาแห่งการดำเนินชีวิตทั้งระดับปุถุชนคนธรรมดาและระดับอริยบุคคล ปราภฏในหลักอริยมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งพระองค์ทรงวางหลัก ปฏิบัติที่สำคัญไว้ประการหนึ่งว่า ผู้ที่จะดำเนินชีวิตเพื่อบรรลุอริยบุคคลได้นั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีสัมมาอาชีพะ (เลี้ยงชีพชอบ) คือเลี้ยงชีพโดยวิธีสุจริตและไม่ประกอบอาชีพที่เป็นการเบียดเบียนสิทธิในชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่น คำว่า เลี้ยงชีพโดยสุจริต หมายถึงไม่เลี้ยงชีพด้วยวิธีฉ้อฉล หลอกหลวง ช่มชู้ เบียดบัง ยักยอกประจบเขากิน ใช้ลาภต่อลาภ ใช้เดรัจฉานวิชาเพื่ออุกฤษยามทานายลักษณะ หรือเที่ยวป่าวประกาศคุณวิเศษภายในตนเพื่อให้ผู้อื่นเลื่อมใสศรัทธาแล้วจะได้นำโชคลาภมาให้ เป็นต้น ส่วนคำว่าไม่ประกอบอาชีพที่เป็นการเบียดเบียนชีวิตอื่น หมายถึงไม่เลี้ยงชีพโดย มิจฉาอาชีพะ ๕ ประการ คือ การค้าขายเครื่องประหารไม่ว่าจะเป็นเครื่องประหารชีวิตสัตว์หรือมนุษย์, การค้าขายมนุษย์ ซึ่งหมายถึงการค้าทาสที่ปฏิบัติกันทั่วไปในดินแดนชมพูทวีปในสมัยนั้น, การค้าขายสัตว์ เพื่อที่จะนำไปฆ่าเป็นอาหาร, การค้าขายเครื่องทองของเมา อันอาจนำมาซึ่งการบั่นทอนสติสัมปชัญญะและเป็นเหตุแห่งการเบียดเบียนชีวิตคนอื่นด้วยวิธีการต่างๆ และการค้าขายยาพิษ เพื่อที่จะนำไปปลงชีวิตอื่น จะเห็นได้ว่าวิถีแห่งสัมมาอาชีพะดังกล่าวเป็นวิถีแห่งการรักษาสิทธิในชีวิตและร่างกาย และยังเป็นการรักษาสิทธิในทรัพย์สินให้แก่เพื่อนมนุษย์อื่นอีกด้วย

๔. การบริจาคทรัพย์เพื่อการกุศลและช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ซึ่งโดยสภาพความเป็นจริงแล้วไม่มีมนุษย์คนใดสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การประกอบอาชีพหนึ่งย่อมเกี่ยวพันต่ออีกอาชีพหนึ่ง เช่น การผลิตต้องพึ่งพาการค้าขาย การซื้อขายต้องพึ่งพาการบริโภค เป็นต้น จึงไม่มีผู้ใดที่จะรวยขึ้นหรือจนลงเพราะการกระทำของตนเองล้วนๆ โดยมากมีปัจจัยเกื้อหนุนจากผู้อื่น ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่ามนุษย์ต่างก็ เป็นหนี้ตามกฎแห่งกรรมหรือการกระทำของตนซึ่งตามหลัก พระพุทธศาสนาเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนในโลกนี้ในอดีตชาติย่อมเคยเกิดเป็น พ่อแม่ ญาติพี่น้องกันมาก่อนจากความเชื่อดังกล่าวการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ตกทุกข์ได้ยากก็เปรียบเสมือนเป็นการญาติพี่น้องตนเอง จากนัยดังกล่าวถือว่าเป็นกระบวนการส่งเสริมสิทธิ

มนุษย์ชนเพราะเมื่อมีจิตคิดทางกุศลช่วยเหลือแบ่งปัน ย่อมก่อให้เกิดความรักสมัครสมานสามัคคี ไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชน ปราศจากโทษไม่เป็นไปในทางที่เบียดเบียนชีวิตอื่นไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม เป็นต้น

๕. การรู้จักปรับสภาพให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก ในประเด็นดังกล่าว ตามหลักพุทธปรัชญาให้พิจารณาไตรลักษณ์ และปฏิบัติหน้าที่ของตนตามหลัก ทิศ ๖ ซึ่งถือว่าการช่วยกันรักษาสีทิว ทำให้รู้ภาวะความเป็นจริงในกิจที่ทำในคำที่พูด และภาระหน้าที่ของตนที่พึงปฏิบัติต่อกันและกันในหมู่มิตร ครูอาจารย์ บิดามารดา บุตร ภรรยา คนรับใช้ และพระภิกษุ สมณพราหมณ์ทั้งหลาย เป็นต้น

จากบทสรุปดังกล่าว ถือว่าเป็นเพียงส่วนหนึ่งแต่ที่ปรากฏในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนทั้งโดยตรงและโดยอ้อมจากคำสอนที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ยังมีอีกหลักธรรมอีกมากมายที่สามารถนำมาปฏิบัติเพื่อส่งเสริมคุณค่าความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์

๓.๕ สรุป

จากการศึกษากระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ เป็นที่เข้าใจแล้วว่าสิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิที่บุคคลนั้นๆ จะพึงได้รับการปฏิบัติตนของเจ้าหน้าที่รัฐ กฎหมายบ้านเมืองอย่างเท่าเทียมกัน ตามบทบาทและหน้าที่ที่ไม่ขัดต่อกฎหมายบ้านเมือง จารีตประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของสังคม ที่พัฒนาการมาจากความไม่เท่าเทียมกันในอดีตในเรื่องของชีวิต ทรัพย์สิน สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา ตลอดจนถึงสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ จากรัฐโดยทั่วถึง ที่ตนมีสิทธิอย่างเสมอภาค ประชาชนต้องได้รับความเป็นธรรม มีสิทธิในชีวิต ทรัพย์สิน การศึกษา หน้าที่การงาน ความเป็นผู้มีเสรีภาพภายใต้กรอบของกฎหมายทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ ตามขอบเขตของกฎหมายและกฎระเบียบว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชน หลักการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน หลักพุทธปรัชญาที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ประกอบด้วย เบญจศีล-เบญจธรรมเบญจศีลถือว่าเป็นข้อปฏิบัติ สำหรับทุกคนในสังคม เป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นที่ทำให้คนเป็นมนุษย์ ห้ามสิ่งที่จะกระทำด้วยกาย วาจา ที่จะก่อให้เกิดโทษ ไม่เกิดประโยชน์ต่อชีวิต และทรัพย์สินของผู้อื่น เบญจศีลนี้นับว่าเป็นการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นตามมาเป็นด่านแรก เป็นการป้องกันที่ต้นเหตุ เป็นข้อห้ามที่มีจุดประสงค์เพื่อความสงบสุขของสังคมโดยแท้

หลักมนุษยธรรมหรือหลักพุทธปรัชญาที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในพระพุทธศาสนา พอสรุปความได้ว่า หลักธรรมที่ได้กล่าวถึงทั้งหมดนั้น เป็นหลักประกันชีวิต ทรัพย์สิน เพื่อที่จะได้ไม่

มีการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อบุคคล ชุมชน หรือองค์กรต่างๆ เพราะมีกรรมเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่ หรือผู้บริหารประเทศ หัวหน้าหน่วยงานราชการทุกระดับ มีความเป็นธรรม เป็นกลางทางการเมือง รู้จักปฏิบัติต่อกันและกันอย่างสม่ำเสมอด้วยความเห็นอกเห็นใจในทุกปัญหาของสังคม ดำรงตนอยู่ในหลักของการทำดีด้วยการคิดดี พูดดี คิดดี ปรรณนาดีต่อคนทุกคนอย่างยุติธรรม ไม่ละเมิด ชูเชิน ทำร้ายคนอื่น ด้วยการประพฤติตามหลักมนุษยธรรมประกอบด้วย หลักเบญจศีลเบญจธรรม เป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานที่สนับสนุนการประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการเคารพในสิทธิมนุษยชน ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน อันเป็นคุณธรรมเบื้องต้น ที่ช่วยส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนได้ ฆราวาสธรรม เป็นหลักธรรมสำหรับฆราวาส ธรรมสำหรับการครองเรือน, หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์หรือฆราวาส บุคคลผู้ครองเรือน เป็นประโยชน์ทั้งต่อบุคคล และองค์กรโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสามารถสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ได้อย่างสมบูรณ์ มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและสังคมประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจความดีนั้น การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด และการรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อรวม

สังคหวัตถุ เป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนและประสานหมู่ชนไว้ให้มี ความสามัคคีของสังคมชุมชน เป็นธรรมที่จะสามารถช่วยอุ้มชูโลก การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามหลักสังคหวัตถุ จากหลักธรรมซึ่งเป็นหลักปฏิบัติสำหรับการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ด้วยการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปัน มีน้ำใจต่อกันและกัน ได้แก่การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันความสุขให้แก่กัน และกัน ทั้งที่เป็นวัตถุสิ่งของ และแบ่งปันน้ำใจบุคคลในครอบครัว ไม่ตระหนี่ถี่เหนียวใช้สอยหรือบริโภคสิ่งของแต่เพียงผู้เดียว การพูดจากันด้วยถ้อยคำสุภาพ อ่อนโยน พูดด้วยจิตที่ปรารถนารู้จักกาลเวลาในการพูดอย่างเหมาะสม และรู้จักการใช้คำพูด ไม่ใช่วาจาหักล้างเชือดเฉือนจิตใจของผู้อื่น หรือวาจาที่เป็นคำหยาบคาย กระทบกระเทือน คุด่าเสียดสี อันจะก่อให้เกิดการขัดใจกันในครอบครัวได้ การช่วยเหลือและบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น ได้แก่การสงเคราะห์เกื้อกูลกันของบุคคลในครอบครัว

หลักพรหมวิหาร ก่อให้เกิดความยุติธรรมนำมาซึ่งสันติภาพหลักธรรมพรหมวิหาร สามารถส่งเสริมสิทธิมนุษยชนได้ตรงที่เป็นธรรมของผู้ใหญ่ ซึ่งทำหน้าที่เสมือนพระพรหมที่ประกอบด้วย ความมีเมตตาช่วยเหลือในส่วนที่เป็นคุณประโยชน์ ให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข การมีกรุณามุ่งปลดปล่อยความทุกข์แก่ผู้ซึ่งได้ประสบทุกข์ การมีมุทิตามุ่งพลอยยินดีต่อความพยายามในการทำความดีของผู้อื่น และการมีอุเบกขามุ่งดำรงตนเป็นกลาง มีความ

ยุติธรรมไม่เอินเอียง หลักธรรมเหล่านี้เป็นหลักประกันชีวิต ทรัพย์สิน เพื่อที่จะได้ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อบุคคล ชุมชน หรือองค์กรต่างๆ เพราะมีธรรมเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่ หรือผู้บริหารประเทศ หัวหน้าหน่วยงานราชการทุกระดับ มีความเป็นธรรม เป็นกลางทางการเมือง รู้จักปฏิบัติต่อกันและกันอย่างสม่ำเสมอด้วยความเห็นอกเห็นใจในทุกปัญหาของสังคม ดำรงตนอยู่ในหลักของการทำดีด้วยการคิดดี พูดดี คิดดี ประารถนาดีต่อคนทุกคนอย่างยุติธรรม

หลักสัปปุริสธรรม สร้างคุณค่าให้บุคคลสามารถรู้จักเหตุหรือรู้หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้อง ซึ่งตนมีหน้าที่ ความรับผิดชอบในการบริหารจัดการให้สิ่งนั้นบรรลุผลสำเร็จ จำเป็นต้องรู้หลักการ ที่จะเป็เหตุให้สิ่งๆ นั้นประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมาย การแข่งขันที่รุนแรงในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าความรู้ คือ ปัจจัยสำคัญที่จะพัฒนาบุคคลและองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ การรู้จักผลรู้ความหมายและความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของสิ่งที่ตนกำลังปฏิบัติ กล่าวคือ ต้องเข้าใจวัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมายและวิสัยทัศน์ขององค์กร การพัฒนาบุคคล สังคม และการพัฒนาองค์กร เป็นกลยุทธ์ที่มีวัตถุประสงค์ให้องค์กรพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ จึงมีความจำเป็นต้องเข้าใจว่าจุดมุ่งหมายของกองทุน การรู้ตน รู้ตามความเป็นจริงว่าตนมีฐานะ ความรู้ ความสามารถ ความถนัด มีจุดแข็ง จุดอ่อนอย่างไร ซึ่งต้องกำหนดบทบาทให้เหมาะสมกับสภาพที่แท้จริงของตน ตลอดจนปรับปรุงและพัฒนาตนให้มีศักยภาพสูงขึ้น

กระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามหลักนิติศาสตร์ ที่เป็นเรื่องของตัวบทกฎหมาย หากจะนำเอาตัวบทกฎหมายมาวัดหรือจับผิดกันจริงๆ แล้วชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ย่อมหนีไม่พ้นซึ่งความผิดอย่างแน่นอน แต่ฝ่ายรัฐเองต้องตรวจสอบให้ดีกว่าก่อนที่จะกระทำอะไรลงไป เพราะพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ทับซ้อนระหว่างที่ของเขตป่าสงวนและที่ดินทำกินของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ก่อนกฎหมายฉบับนี้จะออกและประกาศใช้ รัฐต้องแยกคนออกจากปัญหาให้ได้ด้วยการพิจารณาข้อเรียกร้องทางกฎหมายของประชาชนผู้เดือดร้อน รวมถึงองค์กรต่างๆ ที่เคลื่อนไหวทางวิชาการหรือนำเสนอความปัญหาและความต้องการของชุมชน เพื่อการแก้ปัญหาดังกล่าว ในบางกรณีกฎหมายสามารถแก้ไขได้ แต่บางกรณีต้องใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา และหลักรัฐศาสตร์มาใช้บริหารจัดการกับปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้น หลักรัฐศาสตร์เป็นการกระบวนการส่งเสริมเชิงนโยบาย พูดถึงยุทธศาสตร์การถ่ายทอดนโยบายและคำสั่งจากส่วนกลาง สู่การปฏิบัติในพื้นที่ จำเป็นต้องมีระบบการรายงานตรวจสอบติดตามประเมินผลและสร้างความรับผิดชอบในฐานะเจ้าหน้าที่รัฐที่มีประสิทธิภาพสนับสนุนการรวมตัวของประชาชนผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน และส่งเสริมกฎระเบียบคำสั่งของภาครัฐที่สนับสนุนส่งเสริมสิทธิมนุษยชน

บทที่ ๔

วิเคราะห์คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลัก พุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน

วิเคราะห์คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน
ที่ปรากฏในบทที่ ๔ นี้ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาในการศึกษาวิเคราะห์ซึ่งเป็นการตอบโจทย์ตาม
วัตถุประสงค์ ข้อที่ ๓ มีเนื้อหาสำคัญประกอบด้วย

๔.๑ วิเคราะห์คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน

๔.๒ วิเคราะห์คุณค่าด้านสิทธิเสรีภาพในชีวิตและความปลอดภัยของบุคคลในการอยู่
ร่วมกันในสังคม

๔.๓ วิเคราะห์คุณค่าความเป็นมนุษย์ด้านความเชื่อและความคิด

๔.๔ วิเคราะห์คุณค่าความเป็นมนุษย์ด้านสิทธิเสรีภาพทางการศึกษาและการแสดง
ความคิดเห็น

๔.๕ สรุป

๔.๑ วิเคราะห์คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลัก สิทธิมนุษยชน

คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญา และหลักสิทธิมนุษยชน
หลักมนุษยธรรมในพุทธปรัชญามีหลักคำสอนที่สนับสนุนแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนอย่าง
สูงส่ง และสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญระหว่างมนุษย์กับหลักธรรมทางพุทธศาสนา ที่เห็นชัดเจน
คำว่า สิทธิ ซึ่งข้อความสำคัญในข้อนี้จะเห็นได้จากการส่งเสริมสภาวะทางปัญญาหรือการใช้สิทธิ
เสรีภาพทางปัญญาเพื่อการตัดสินใจจะเลือกทำ และดำรงอยู่ สภาวะทางปัญญาจึงเป็นหลักประกัน
ที่สำคัญต่อการกระทำหรือพฤติกรรมของมนุษย์ ที่เกี่ยวข้องกับหลักสิทธิมนุษยชนเพราะบุคคลใดมี
ปัญญาย่อมแยกแยะถูกผิด ชั่วดีหรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิของบุคคลอื่นย่อมไม่เกิดขึ้น
สิทธิตามแนวของพระพุทธศาสนาหรือตามหลักพุทธปรัชญาเป็นหลักคำสอนทางศาสนาที่ย้ำถึง
ความหมายของสิทธิมนุษยชนที่มุ่งสู่การปฏิบัติ และเป็นสิทธิมนุษยชนของมนุษย์ที่มุ่งเปิดเผยให้
มนุษย์ได้ทราบว่า มนุษย์มีสติปัญญา และสามารถใช้อำนาจไปในทางที่ถูกต้องได้ ปัญญาจึงเป็น

หลักประกันสำคัญว่า มนุษย์คือผู้สร้างสรรพสิ่ง และปรากฏการณ์คำสอนต่างๆ ในพระพุทธศาสนา จึงสะท้อนให้เห็นว่า สติธิมมนุษย์ชนหมายถึงศักยภาพของบุคคล ความสามารถด้านการกระทำ อันเป็นสภาพความเป็นใหญ่แก่มวลหมู่ของมนุษย์ซึ่งสอดคล้องกับหลักสติธิมมนุษย์ชนที่มุ่งส่งเสริมคุณค่าความเป็นมนุษย์ให้มีศักดิ์ศรีไม่ถูกละเมิดสิทธิอันชอบธรรม คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสติธิมมนุษย์ชน ผู้วิจัยได้กำหนดบทวิเคราะห์ที่เห็นว่าสอดคล้องกับกับวัตถุประสงค์ ดังนี้

๔.๑.๑ วิเคราะห์คุณค่าความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญา

สติธิมมนุษย์ชน เป็นหลักการที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์โดยมนุษย์ เพื่อมนุษย์ อย่างไรก็ตาม สติธิมมนุษย์ชนแม้จะเป็นแนวคิดที่พอเหมาะแก่มนุษย์ แต่จากการศึกษานิยามความหมายในลักษณะต่างๆ พบว่าสติธิมมนุษย์ชนคือทัศนคติที่มีนักคิดมากมายต่างพยายามอธิบายถึงความหมายสติธิมมนุษย์ชนแต่โดยสรุปสามารถวิเคราะห์กล่าวได้สองลักษณะ ได้แก่ สติธิมที่เกิดจากเจตจำนงของมนุษย์ และสติธิมมนุษย์ชนที่เกิดจากเจตจำนงของสิ่งที่เหนือวิสัยของมนุษย์ เมื่อเป็นเช่นนี้ สติธิมมนุษย์ชนจึงอยู่ในฐานะที่สัมพันธ์กับมนุษย์โดยตรง และสัมพันธ์กับสิ่งเหนือวิสัยของมนุษย์ด้วย อย่างไรก็ตาม เพื่อความเหมาะสมแก่การพัฒนาปัจเจกภาพของบุคคลทางปัญญา ในที่นี้ ผู้วิจัยจะมุ่งวิเคราะห์ให้เห็นถึงความสำคัญที่สืบเนื่องมาจากความหมาย ๒ ลักษณะ^๑ ได้แก่

๑) ตามความหมายแบบเทวนิยม หลักสติธิมมนุษย์ชนในความหมายแบบเทวนิยม หมายถึง อำนาจการกระทำของมนุษย์ที่ได้รับแรงดลบันดาลใจ หรือเป็นความประสงค์ของสิ่งที่เหนือวิสัย หรือการกระทำที่อยู่ภายใต้ความผูกพันกันระหว่างความศักดิ์สิทธิ์ และพื้นฐานทางความเชื่อ ว่า สติธิมมนุษย์ชนเป็นการสร้างสรรค์ของพระเจ้าเป็นเจ้าเป็นสติธิมมนุษย์ชนของมนุษย์ แต่เป็นเจตจำนงของพระเจ้าเป็นเจ้า ดังนั้น สรรพสิ่งจะต้องผูกพันอยู่กับพระเจ้า รวมทั้งพัฒนาการต่างๆ ของบุคคลและโลก พระเจ้าเป็นเจ้านั้นผู้สร้างสรรค์เมื่อเป็นเช่นนี้ สติธิมมนุษย์ชนในข้อนี้ จึงวิเคราะห์ได้ว่า เป็นสติธิมมนุษย์ชนที่เน้นความสำคัญแห่งความศรัทธาในพระเจ้า

๒) ตามความหมายแบบอเทวนิยม หลักสติธิมมนุษย์ชนในความหมายแบบอเทวนิยม หมายถึง อำนาจจากการกระทำของมนุษย์ อันเป็นแรงดลใจของมนุษย์ หรือเป็นเจตจำนงของมนุษย์ ซึ่งเกิดจากความเห็นเหตุเป็นผลทางความคิด ความเชื่อ เมื่อเป็นเช่นนี้ การพัฒนาการของมนุษย์ขั้นสูงสุดจึงอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า มนุษย์คือผู้กำหนดชะตากรรมของตนเอง มีศักยภาพในตัวเอง

^๑ เตือน คำดี, ศาสนศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๒๔๐.

สามารถกระทำตัวเอง และเข้าถึงจุดมุ่งหมายคือสิทธิของตนเองได้ ฉะนั้น สิทธิมนุษยชนในข้อนี้ จึงเป็นสิทธิที่สัมพันธ์กับภาวะทางปัญญา เพราะมนุษย์มีสติปัญญา มนุษย์จึงสามารถให้ความหมายแก่ตนและสรรพสิ่งได้ด้วยตนเอง เมื่อเป็นเช่นนี้สิทธิมนุษยชนตามความหมายในข้อนี้ จึงเน้นที่ความสำคัญทางปัญญาเป็นสำคัญ ซึ่งนัยดังกล่าวสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนตามทัศนะพุทธปรัชญา ที่มุ่งเน้นคุณค่าความเป็นมนุษย์โดยมนุษย์เพื่อมนุษย์

คุณค่าความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญา สะท้อนถึงความหมายของสิทธิมนุษยชนที่สอดคล้องกับหลักมนุษยธรรมในฐานะส่งเสริมสิทธิมนุษยชนที่ตรงจุดและเป็นสิ่งที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์ กล่าวคือ (๑) กายกรรม คือ การกระทำทางกาย (๒) วาจา คือ การกระทำทางวาจา (๓) มโนกรรม คือ การกระทำทางใจ จากบริบทดังกล่าวหลักการของพุทธปรัชญาให้ความสำคัญกับปัจเจกชนเล็งเห็นความสำคัญของศักยภาพทางกาย วาจา และใจว่าทั้งสามเป็นข้อยืนยันไว้ว่ามนุษย์มีสิทธิได้จริง นอกจากนี้สิทธิมนุษยชน ยังสะท้อนให้เห็นถึงหลักสิทธิที่ควรค่าแก่การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นั่นคือสิทธิในการกระทำทางใจ เพราะมองว่า การพัฒนาจิตหรือใจเป็นจุดเริ่มต้นที่ถูกต้อง เมื่อเป็นเช่นนี้การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนเล็งเห็นคุณค่าทางใจ เพราะจิตใจคือสิ่งสำคัญที่สะท้อนให้เห็นเชิงประจักษ์ว่า มนุษย์มีสิทธิได้จริง และการที่บุคคลจะมีสิทธิได้อย่างถูกต้องและสมบูรณ์แบบ ในการฝึกฝนจิตถือได้ว่า เป็นสิ่งจำเป็นขั้นมูลฐาน ท่ามกลาง เช่น ส่งเสริมให้มนุษย์มีสิทธิจากสิ่งที่เรียกว่า โลกธรรมที่เป็นสิ่งที่พึงประสงค์หรือพอใจ และสิ่งไม่พึงประสงค์หรือไม่พอใจ ในสิ่งนั้น เป็นต้น หลักสิทธิมนุษยชน กับหลักมนุษยธรรมถือได้ว่า เป็นจุดที่ส่งเสริมการพัฒนาปัจเจกภาพของบุคคล ผลจากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า หลักคำสอนต่างๆ ของพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็น ปรัชญาการณธรรมที่มุ่งสนับสนุนหลักของสิทธิมนุษยชนทางกาย วาจา และใจ

๔.๑.๒ วิเคราะห์คุณค่าความเป็นมนุษย์ตามหลักสิทธิมนุษยชน

หลักการสำคัญที่ส่งเสริมคุณค่าความเป็นมนุษย์ตามหลักสิทธิมนุษยชน ผู้วิจัยวิเคราะห์ตามบริบทข้อมูลจากการศึกษาในบทที่ผ่านมา คุณค่าจะเกิดขึ้นได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับตัวมนุษย์เอง กล่าวคือหากเราเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ทุกคนเกิดมามีเท่ากันไม่ล่วงละเมิดคนอื่น รวมถึงการมีอิสรภาพและความเสมอภาค การยอมรับในเกียรติภูมิของแต่ละบุคคล เคารพสิทธิเสรีภาพ และกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม โดยให้ความสำคัญต่อสิทธิ เสรีภาพ การมีกฎกติกาที่วางอยู่บนความยุติธรรมและชอบธรรม มีหลักนิติรัฐในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพมิให้ถูกละเมิดมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และสังคม โดยตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นเนื้อหาที่มีคุณลักษณะสำคัญในหน้าที่และความรับผิดชอบของ

ตนเองต่อสังคม การดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคมช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหาด้วยเหตุและผล ถือว่าเป็นการสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ ไม่ติดอยู่กับอารมณ์ที่ฟุ้งพ้อใจ และไม่ฟุ้งพ้อใจ เป็นต้น

หลักการดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหลักพุทธปรัชญา ที่มุ่งส่งเสริมให้บุคคลพิจารณาก่อนเสมอ เช่น คิดแล้วจึงพูด คิดแล้วจึงทำ หรือคิดแล้วจึงพูดและทำ นอกจากนี้ หลักของสิทธิมนุษยชน ยังเป็นหลักที่สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของมนุษย์ โดยย้ำอยู่เสมอว่า มนุษย์ควรรู้จักปัญหาของชีวิต สาเหตุของปัญหา การแก้ไขปัญหาได้ และทางแก้ไขปัญหาซึ่งการทำความเข้าใจในประเด็นดังกล่าวนี้ ถือได้ว่า เป็นการส่งเสริมการพัฒนาปัจเจกภาพของบุคคลทั้งหลายให้มีความเสมอภาคกัน เพราะมนุษย์มีศักยภาพเพียงพอที่จะมีสิทธิของตนเอง และมีการใช้สิทธิออกไปได้ ความสำคัญทางธรรมชาติของมนุษย์ ถือได้ว่า เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงสิทธิของมนุษย์ และความพอเหมาะด้านการใช้สิทธิออกไปเพราะมนุษย์มีสิทธิตั้งแต่เกิด ที่สำคัญสิทธิมนุษยชนไม่ใช่สิทธิที่ส่งเสริมความสิ้นหวัง แต่เป็นหลักการที่ส่งเสริมให้บุคคลมองเห็นคุณค่าของชีวิตว่า ชีวิตนี้มีประมาณน้อยและเต็มไปด้วยปัญหานานาประการ เมื่อเป็นเช่นนี้บุคคลควรทำอะไรให้แกชีวิตในฐานะที่รู้ว่า ชีวิตมีปัญหา และความสำคัญมุ่งส่งเสริมให้บุคคลดำเนินตนอย่างมีสิทธิของตนเองต่อการแก้ไขปัญหา ดังนั้น การที่มนุษย์สามารถกระทำได้อย่างนั้น สิทธิเสรีภาพจึงได้แสดงถึงความสำคัญของการเข้าถึงที่สอดคล้องกับความประสงค์ของบุคคล คือ การกินดี อยู่ที่ดี ไปได้ มีคุณธรรม เป็นต้น

ดังนั้น สิทธิเป็นสิ่งสำคัญของมนุษย์ตามธรรมชาติที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด การประพฤติและการเข้าถึง ทั้งหมดคือสิ่งที่มนุษย์มีอยู่และสามารถกระทำตัวเอง เพราะมนุษย์มีการกระทำความสามารถในการกระทำ และความเพียรพยายามที่จะเข้าถึง ซึ่งสาระและคุณค่าของมนุษย์ และความสำคัญทั้งสามที่ปัจเจกชนได้กระทำลงไป อำนาจในการกระทำนั้น ถือได้ว่า เป็นสภาวะที่หนุนให้เกิดพลังและสามารถส่งเสริมให้บุคคลพัฒนาของตนเองไปได้อย่างสูงสุดจนกลายเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ทรงคุณค่าซึ่งความสำคัญในลักษณะนี้ คือ แก่นสารของคุณค่าความเป็นมนุษย์ตามหลักสิทธิมนุษยชน

๔.๑.๓ วิเคราะห์เปรียบเทียบหลักสิทธิมนุษยชนกับหลักพุทธปรัชญา

การพัฒนาปัจเจกภาพของบุคคลเพื่อส่งเสริมคุณค่าความเป็นมนุษย์ เป็นการส่งเสริมการพัฒนาในขั้นของการปลุกจิตสำนึกของบุคคลขั้นที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หรือหลักพุทธปรัชญาอย่างตรงจุด นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของบุคคล

ขั้นพื้นฐานหรือขั้นสิทธิทางสังคม ประเด็นที่ผู้วิจัยยกตัวอย่างวิเคราะห์เปรียบเทียบในที่นี้คือ ขอบเขตสิทธิมนุษยชน กับความมีเสรีภาพของสังคมที่ย้ำถึงการใช้สิทธิอย่างเหมาะสมทางกาย เช่น มีการใช้ สิทธิที่สอดคล้องกับกติกาต่างๆ ในสังคม คือ ระเบียบ วินัย กฎหมาย เป็นต้น ส่วนขอบเขตของสิทธิมนุษยชนนอกจากการส่งเสริมการใช้สิทธิที่สอดคล้องกับระเบียบวินัย ขอบเขตสิทธิมนุษยชน ทำให้ทราบว่า พุทธปรัชญามีหลักคำสอนที่เน้นถึงการกระทำเพื่อตน คือ การส่งเสริมตนเองให้มีระเบียบวินัยเพื่อการปกครองตนเอง พึ่งพาตนเอง และสามารถทำได้ด้วยตนเอง เน้นถึงการกระทำเพื่อบุคคลอื่น คือการส่งเสริมบุคคลให้มีความเอื้ออาทรต่อสรรพสิ่ง และเน้นถึงการกระทำเพื่อตนและบุคคลอื่น หรือการกระทำเพื่อสังคมส่วนรวม คือ การส่งเสริมให้บุคคลมองเห็นความสำคัญของสรรพสิ่งรอบด้าน และมีการพัฒนาที่ตนเองเป็นจุดศูนย์กลางของความกลมกลืนกัน เป็นต้น จากการกระทำในลักษณะนี้ สามารถวิเคราะห์ได้ว่า สิทธิมนุษยชน เป็นหลักคำสอนที่ส่งเสริมปัจเจกภาพของบุคคลด้วยสิทธิโดยตรง ทั้งนี้เพราะจากการย้ำถึงการกระทำ ดังกล่าวนอกจากนี้จะเป็นขอบเขตของสิทธิเสรีภาพอยู่ในตัวเอง ในขณะที่เดียวกันยังเป็นการกระทำสัมพันธ์กลมกลืนกันกับสรรพสิ่งในส่วนอื่นๆ อีกด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ สิทธิเสรีภาพกับหลักมนุษยธรรมทางพุทธปรัชญา เป็นสิทธิที่ย้ำถึงขอบเขตแห่งความสมดุลกัน ซึ่งขอบเขตที่ว่านี้สามารถเกิดขึ้นได้ จากการเริ่มต้นที่การพัฒนาที่ตัวบุคคล และเมื่อบุคคลสามารถพัฒนาตนเองได้ นั่นก็หมายความว่ายอมสามารถกระทำเพื่อตน และ บุคคลอื่นได้อย่างสมบูรณ์^๒ ขอบเขตในการสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ ประกอบด้วย

๑) ด้านการดำเนินชีวิต ในการแสวงหาสิทธิของบุคคลด้านการดำเนินชีวิต คือความต้องการสิทธิเพื่อนำมาพัฒนาตนเอง ซึ่งการมีสิทธิที่สอดคล้องข้อนี้ คือปัจเจกชนมีสิทธิในการดำเนินชีวิตที่ไม่ถูกบีบคั้นด้วยเงื่อนไขต่างๆ เช่น จากบุคคลจากสิ่งแวดล้อม เมื่อเป็นเช่นนี้ สิทธิมนุษยชนจึงสะท้อนให้เห็นว่า การใช้สิทธิมนุษยชนและความสัมฤทธิ์ผลที่เกิดจากการใช้สิทธิในชั้นการดำเนินชีวิต คือการดำเนินชีวิตของตนเองไปได้อย่างมีสิทธิของตัวเอง ไม่ขึ้นตรงต่อสรรพสิ่งทั้งปวง เช่น ถูกครอบงำ ถูกชักจูง ด้วยสิ่งที่เป็นอุปสรรคอย่างหยาบ(อกุศล) อย่างกลาง(นิรวณ) และอย่างละเอียด(อริชชา) ซึ่งบุคคลสามารถกระทำได้อย่างนั้น แต่ในขั้นพื้นฐานบุคคลจำต้องกระทำตามขอบเขต เช่น มีวินัยหรือศีล เป็นต้น บุคคลเมื่อมีการกระทำได้อย่างนี้ นอกจากจะเกิดความสัมฤทธิ์ผลคือความกินดี อยู่ดีแล้ว ในขณะเดียวกันยังสามารถทำให้บุคคลมีสิทธิของตัวเองจาก

^๒ ธีระพล อรุณะภักดิ์, พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒,

ความเห็นแก่ตัว ผลประโยชน์ ความพึงปรารถนาที่เกี่ยวกับอารมณ์ หรือการกระทำที่แอบแฝงอกุศล ได้ด้วย

๒) ด้านจิตใจ หลักสิทธิมนุษยชนกับหลักมนุษยธรรมทางจิตใจนอกจากจะส่งเสริมสิทธิมนุษยชนที่สอดคล้องกับศีลธรรมหรือจริยธรรมในขั้นของการดำเนินชีวิตแล้วในขณะเดียวกันเพื่อเป็นหลักประกันของความมั่นคง และเพื่อส่งเสริมการใช้สิทธิที่ชาญฉลาดของสิทธิมนุษยชนตามหลักพุทธปรัชญาได้วางขอบเขตที่หลักประกันที่แน่นอน คือการพัฒนาจิตใจให้ตั้งมั่นเพื่อให้จิตเป็นสมาธิ ปัจเจกชนผู้ถือปฏิบัติหรือมีการใช้สิทธิในขั้นนี้ ถือได้ว่าบุคคลได้สร้างความมั่นคงต่อตนเอง และสามารถส่งเสริมสิทธิมนุษยชนที่สมบูรณ์แบบแก่ตนได้ด้วย กล่าวคือ สามารถดำรงอยู่ได้อย่างเป็นอิสระที่แท้ในชีวิตนี้ ด้วยคุณสมบัติพิเศษ เช่น มีจิตใจที่มั่นคงสมบูรณ์แบบ ไม่น้อมเอียงไปในทางหนึ่งทางใด ไม่ปล่อยจิตใจให้ดำเนินไปอย่างอำเภอใจ ไม่ติดในอารมณ์ที่เป็นเครื่องปรุงแต่งจิตใจของตนเอง เป็นต้น

๓) ด้านทางปัญญา ตามหลักพุทธปรัชญาเป็นสิทธิที่สอดคล้องกับมนุษย์อย่างตรงจุด เพราะมนุษย์เท่านั้นคือผู้สร้างสรรค์คุณภาพชีวิตในแก่ตนเองและสังคม เพราะปัญญาคือหลักกำจัดความไม่รู้(อวิชชา) ที่เป็นสิ่งบีบบังคับสิทธิมนุษยชนของบุคคลออกไปได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ ผลที่ได้จากการพัฒนาปัจเจกบุคคลทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ และทางปัญญาถือได้ว่า เป็นอุปการธรรมสำคัญที่สนับสนุนความสัมฤทธิ์ผลในทุกระดับดังจะเห็นได้จากการสนับสนุนให้บุคคลสามารถตัดสินใจเลือกการพัฒนาตนในขั้นพื้นฐาน การทำความเข้าใจ การเรียนรู้ ในลักษณะต่างๆ ถือได้ว่า เป็นขอบเขตที่ประกอบด้วยปัญญาทั้งสิ้น เมื่อเป็นเช่นนี้ ปัจเจกชนที่มีปัญญานอกจากจะมีการใช้สิทธิได้อย่างถูกต้องแล้วสิทธินั้นยังเป็นข้อยืนยันได้ว่า การกระทำนั้นๆ คือสิทธิมนุษยชนของมนุษย์นั่นเอง เพราะผู้มีปัญญาย่อมมองเห็นสิ่งทั้งปวงได้ตามความเป็นจริง เช่น มองสิ่งต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาทางตา และใจได้อย่างเป็นกลางและในขั้นสูงสุดปัญญายังสามารถรู้ภาวะต่างๆ ได้ตามความเป็นจริง เช่น รู้แจ้งใน ไตรลักษณ์^๓ เป็นต้น

เพื่อให้เห็นชัดเจนถึงความเหมือนและความแตกต่างของหลักสิทธิมนุษยชนกับหลักพุทธปรัชญา ผู้วิจัยสรุปข้อสรุปวิเคราะห์เปรียบเทียบขอบเขตในการสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน ดังนี้

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘.

ตารางที่ ๑ วิเคราะห์เปรียบเทียบหลักสิทธิมนุษยชนกับหลักพุทธปรัชญา

หลักพุทธปรัชญา	หลักสิทธิมนุษยชน	หมายเหตุ
๑. หลักพุทธปรัชญามีหลักการที่ให้ความหมายที่สูงกว่า คือ เป็นการปฏิบัติระหว่างมนุษย์กับสัตว์ และสิ่งที่มีชีวิตทุกประเภท	๑.หลักสิทธิมนุษยชนกับหลักมนุษยธรรม ในแง่ของการปฏิบัติระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน ๒. ส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพทางการกระทำทางกาย คือ การปฏิบัติต่อกันด้วยความเสมอภาคกันของสังคม ส่งเสริมการกระทำทางวาจา คือ การเคารพในสิทธิทางวาจาไม่จำกัดสิทธิในวาจา ส่งเสริมการกระทำทางใจ คือ การส่งเสริมในการให้ปัญญาในการพิจารณาที่ถูกต้อง	๑. แตกต่าง ๒. เหมือนกัน
๒. หลักพุทธปรัชญาส่งเสริมการกระทำทางกาย วาจา ใจ อย่างสุจริต	๓. มีการกระทำตามขอบเขตที่ถูกต้อง การกระทำนั้นย่อมไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อสิทธิของบุคคลแต่อย่างไร และยังส่งเสริมสิทธิให้มนุษย์ดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันได้อย่างชอบธรรม	๓. เหมือนกัน
๓. หลักพุทธปรัชญามีขอบเขตที่กว้างกว่า คือ ยังส่งเสริมสิทธิการกระทำตามขอบเขตที่ถูกต้อง ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อสิทธิของบุคคล และสัตว์ทุกประเภท		

จากตารางวิเคราะห์เปรียบเทียบดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความเหมือนและความต่างที่ชัดเจน เมื่อมีการกระทำตามขอบเขตที่ถูกต้อง การกระทำนั้นๆ ย่อมไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อสิทธิแต่อย่างไร แต่เป็นการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนให้แข็งแกร่ง มั่นคง และสามารถประคับประคองความถูกต้องและดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความพอเหมาะอย่างราบรื่น ซึ่งหลักการดังกล่าวสะท้อนให้มนุษย์เล็งเห็นความสำคัญในข้อนี้โดยตรง จุด กล่าวคือส่งเสริมให้บุคคลดำเนินชีวิตได้ตามประสงค์ของตนอย่างถูกต้องไม่ละเมิดสิทธิหรือเบียดเบียนคนอื่น เพื่อความพอเหมาะแก่การใช้สิทธิมนุษยชนกับหลักมนุษยธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ไม่ขัดกันหรือไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อสรรพสิ่ง

๔.๒ วิเคราะห์คุณค่าด้านสิทธิเสรีภาพในชีวิตและความปลอดภัยของบุคคลในการอยู่ร่วมกันในสังคม

คุณค่าความเป็นมนุษย์ตามหลักสิทธิเสรีภาพในชีวิตและความปลอดภัยของบุคคลในการอยู่ร่วมกันในสังคม ตามหลักสิทธิมนุษยชนสิทธินี้ต้องได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมาย บุคคลจะต้องไม่ถูกทำให้เสียชีวิตโดยอำเภอใจเพราะสิทธิในชีวิตถือเป็น สิทธิสูงสุดที่ถือเป็นพันธกรณีอันเลื่องมิได้ แม้ในภาวะฉุกเฉินที่คุกคามความปลอดภัยของชาติก็ตามและเป็นสิทธิที่ไม่ควรมีการตีความอย่างแคบในการป้องกันไม่ให้มีการทำลายชีวิตตามอำเภอใจเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง รัฐจึงต้องดำเนินมาตรการมิใช่เพียงการป้องกันและลงโทษในการทำลายชีวิตโดยอาชญากรรมเท่านั้น แต่จะต้องป้องกันการเช่นฆ่าโดยเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจด้วย คณะกรรมการเห็นว่า การทำลายชีวิตโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐถือเป็นเรื่องร้ายแรงอย่างที่สุด ดังนั้น กฎหมายต้องควบคุมและจำกัดสถานการณ์ที่อาจนำไปสู่การทำลายชีวิตของบุคคลที่กระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างเข้มงวด และรัฐต้องใช้มาตรการพิเศษที่มีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันเหตุการณ์ดังกล่าว นอกจากนี้รัฐต้องจัดให้มีเครื่องมือ และกระบวนการวินิจฉัยที่มีประสิทธิภาพในการสอบสวนกรณีการสูญหายและการหายตัวไปอย่างถาวรในสถานการณ์ที่อาจเกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิในชีวิต ซึ่งปัจจุบัน มาตรการในการให้สิทธิเสรีภาพในชีวิต และความปลอดภัยของบุคคลปรากฏชัดเจนในรัฐธรรมนูญราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐^๕

มาตรา ๔ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน มาตรา ๒๗ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคมความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการหรือผู้ด้อยโอกาส

^๕ ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ ๑๓๔ หน้า ๔-๘ ตอนที่ ๔๐ ก, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี พุทธศักราช ๒๕๖๐, <http://www.ratchakittha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>, ๖ กันยายน ๒๕๖๐.

ยอมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสามบุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพ เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม และมาตรา ๒๘ บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายการจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติการค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติการทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษ ด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้

จะเห็นได้ว่านัยดังกล่าวคุณค่าของมนุษย์ด้านสิทธิเสรีภาพในชีวิตและความปลอดภัยของบุคคลในการอยู่ร่วมกันในสังคม มีความสำคัญต่อมนุษยชาติทุกประเทศต่างบัญญัติกฎหมายเพื่อคุ้มครองประชาชนในการใช้สิทธิเสรีภาพโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และที่สำคัญหลักการดังกล่าวตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชนต่างให้ความสำคัญซึ่งผู้วิจัยจะได้สรุปวิเคราะห์จากประเด็นที่เห็นว่ามีมีความสำคัญ ในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามลำดับดังนี้

๔.๒.๑ วิเคราะห์คุณค่าด้านสิทธิเสรีภาพในชีวิตตามหลักพุทธปรัชญา

หลักพุทธปรัชญามีความชัดเจนในประเด็นสิทธิเสรีภาพในชีวิต พระพุทธองค์ทรงมุ่งเน้นการกระทำต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเหมาะสมในที่นี้หมายถึง สิทธิแบบมัชฌิมาปฏิปทา หรือสิทธิแบบทางสายกลาง ซึ่งเป็นสิทธิเสรีภาพที่พอเหมาะแก่มนุษย์ เป็นเจตจำนงของมนุษย์โดยแท้จริง เพราะพระพุทธองค์ทรงเป็นมนุษย์ แต่เป็นมนุษย์ที่ฝึกดีแล้ว เรียกว่า ทรงตรัสรู้ซึ่งเป็นอภิมนุษย์ที่มีสิทธิเสรีภาพด้วยพระองค์เอง การใช้สิทธิเสรีภาพในการอยู่ร่วมกัน เล็งเห็นความสำคัญ ของกันและกันและการกระทำหรือการแสดงออกที่ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักภราดรภาพ หรือความเป็นพี่น้องกันซึ่งความสำคัญในข้อนี้ เมื่อศึกษาตามหลักพุทธปรัชญาแล้ว จะเห็นได้ว่าในสังคมใดถ้าขาดหลักภราดรภาพเสียอย่างเดียว ในสังคมนั้นๆ จะเกิดความวุ่นวายอยู่เนื่อง ๆ ดังจะเห็นได้จากความวุ่นวายต่างๆ ในปัจจุบันเหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะปัจเจกชนมองข้ามความเป็นพี่น้องกัน หรือไม่ก็เป็นผลจากการที่ประชาธิปไตยมักย่ำอยู่เสมอกับสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคและในบางครั้งความเสมอภาคยังถูกลืมเลือนไป ในขณะเดียวกัน สิทธิเสรีภาพกับถูกใช้แบบเกินขอบเขต อย่างไรก็ดีปัญหาต่างๆ จะไม่มีวันยุติลงได้ถ้าหากคนในสังคมไม่มีหลักภราดรภาพ เพราะตามความจริงในสังคมประชาธิปไตยกล่าวถึงสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค แต่ในการใช้จะต้องตั้งอยู่บนมาตรฐานของความเป็นพี่น้องกัน

๔.๒.๒ วิเคราะห์ความปลอดภัยของบุคคลในการอยู่ร่วมกันในสังคม

สิทธิเสรีภาพที่ส่งเสริมความปลอดภัยของบุคคลในการอยู่ร่วมกันในสังคม ต้องสนับสนุนให้บุคคลมีการใช้สิทธิบนพื้นฐานแห่งหลักภราดรภาพ และความเสมอภาค และตามแนวพุทธปรัชญาเพื่อความพอเหมาะแก่การใช้สิทธิเสรีภาพร่วมกันในข้อนี้ ยังสะท้อนให้เห็นถึงความพอเหมาะแก่ระบบการเมืองการปกครองที่ย้ำถึงปัญหาสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นดังจะเห็นในทัศนะที่มองมนุษย์ในฐานะที่เป็นปัจเจกชนในสังคม มีความเท่าเทียมกัน และควรที่จะได้รับการคุ้มครองสิทธิและสิทธิเสรีภาพอย่างแท้จริงและควรที่จะได้รับการปกป้องสิทธิอย่างเท่าเทียมกันได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันจากรัฐในฐานะที่เป็นพลเมืองความเสมอภาคในโอกาส และในความเสมอภาคระหว่างบุคคล เป็นต้น และหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหรือหลักการทางพุทธปรัชญา นอกจากจะเน้นส่งเสริมการทำความดีในขณะเดียวกันก็เป็นการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพไปพร้อมกันด้วยเพราะถือว่าเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมที่เป็นทั้งแง่ปลุกจิตได้สำนึกและมุ่งสู่การประพฤติปฏิบัติ

อย่างไรก็ดีเพื่อความพอเหมาะแก่การนำไปปรับใช้ให้เกิดผลในการเสริมสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ ตามหลักพุทธปรัชญาเน้นให้เกิดศักยภาพภายในของตัวมนุษย์เองนั่นคือศักยภาพทางใจและปัญญา เพราะผู้มีปัญญาเท่านั้นที่สามารถฝึกตนได้ และเมื่อฝึกดีแล้วย่อมจะรู้ทั่วถึงเมื่อเป็นเช่นนี้ หลักสิทธิมนุษยชนกับหลักพุทธปรัชญาจึงไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นมาอย่างลอย ๆ แต่จะต้องได้รับการฝึกฝน เช่น มีการเรียนรู้อุบัติ (สุดตมยปัญญา) มีการคิด (จินตมยปัญญา) และการปฏิบัติ (ภาวนามยปัญญา) ไปพร้อม ๆ กันโดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของการปฏิบัติถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญตามหลักพุทธปรัชญา จะเห็นได้ว่าหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชนได้เน้นถึงการประพฤติบุคคลมีมาตรฐานในการใช้สิทธิ ด้วยเหตุนี้การรู้จักทางแห่งความเจริญก้าวหน้ารู้จักวิถีแก้ปัญหา รู้จักเทคนิคแห่งความสัมฤทธิ์ผล (อุบายโกศล) ความชาญฉลาดในการใช้สิทธิ (กุศล) ตามที่กล่าวมา ถือได้ว่าเป็นหลักประกันของการใช้สิทธิเพื่อการพัฒนาปัจเจกบุคคล ที่สำคัญหลักพุทธปรัชญา มีจุดมุ่งหมายที่สัมพันธ์กับหลักสิทธิมนุษยชน ๓ ลักษณะ^๕

๑) จุดมุ่งหมายในปัจจุบัน สิทธิมนุษยชนตามแนวพุทธปรัชญา เป็นมาตรฐานที่พอเหมาะแก่ปัจเจกชนทั่วไปมีหลักคำสอนที่ส่งเสริมการพัฒนาปัจเจกภาพของบุคคล ที่สะท้อนให้เห็นความสำคัญต่อการมีสิทธิในทุกระดับ ซึ่งการพัฒนาปัจเจกภาพของบุคคลที่พอเหมาะในสังคม

^๕ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **ธรรมบุญชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๘), หน้า ๓๒.

และสามารถเห็นผลได้ในปัจจุบัน ความสัมฤทธิ์ผลในข้อนี้จึงสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตที่สันติสุข ในปัจจุบันนี้ ได้แก่ ความสัมฤทธิ์ผลในการทำงานหรือกิจกรรมต่างๆ ความสัมฤทธิ์ผลที่ต่อเนื่องมาจากความขยันหมั่นเพียร ความสัมฤทธิ์ผลที่ได้จากการคบหากัลยาณมิตร และความสัมฤทธิ์ผลที่ได้ปรึกษาหารือกับกัลยาณมิตรชนย่อมสะท้อน ถึงประสบการณ์ของการดำเนินชีวิต

๒) จุดมุ่งหมายในอนาคต จุดมุ่งหมายในอนาคตของสิทธิในข้อนี้ เป็นหลักประกันของการมีสิทธิร่วมกันในสังคม นอกจากนี้ ยังเป็นสิทธิที่ส่งผลไปในทางที่ดีในอนาคต รวมถึงความเป็นอยู่ที่ดีในกายภาคหน้า ชาติหน้า เมื่อเป็นเช่นนี้ การพัฒนาปัจเจกภาพของบุคคลในข้อนี้ จึงเป็นการสนับสนุนความสำคัญทางจิตมากกว่าทางวัตถุ ได้แก่ ความสัมฤทธิ์ผลที่เกิดจากความเชื่อที่เป็นสื่อแห่งปัญญาความสัมฤทธิ์ผลที่เกิดจากการรักษาปกติของตน คือ มีการฝึกฝนอบรมตนให้เรียบร้อย ความสัมฤทธิ์ผลที่ได้จากการพัฒนาปัญญา ส่งเสริมความซาบซึ้งฉลาด รู้จักดี รู้จักถูก รู้จักควร รู้จักเหมาะสม เป็นต้น

๓) จุดมุ่งหมายในอุดมคติ ตามหลักพุทธปรัชญา นอกจากความสัมฤทธิ์ผลทั้งสองข้อยังสะท้อนให้เห็นถึงจุดมุ่งหมายของสิทธิที่เป็นเป้าประสงค์สูงสุดตามอุดมคติ ซึ่งในการส่งเสริมการพัฒนาปัจเจกภาพของบุคคลในข้อนี้ ถือได้ว่า เป็นจุดมุ่งหมายที่ได้แรงสนับสนุนจากความสัมฤทธิ์ผลที่กล่าวมาแล้วสองข้อข้างต้น และความสัมฤทธิ์ผลในข้อนี้ ก็เป็นการพัฒนาตนเองด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง เมื่อเป็นเช่นนี้ บุคคลจึงสามารถมีสิทธิที่สมบูรณ์แบบเรียกว่า วิมุตติ ได้แก่ ความสัมฤทธิ์ผลที่เป็นสิทธิทางใจ (เจโตวิมุตติ) คือ การมีสิทธิหรือวิมุตติ ซึ่งเป็นสิทธิทางจิตปราศจากราคะด้านการปฏิบัติตามหลักสมณะและวิปัสสนาจนได้ฌานและยกระดับจิตจากฌานด้วยวิปัสสนา (ปัญญา) อย่างต่อเนื่องจนสามารถเข้าถึงความจริงและมีสิทธิจากอาสวะกิเลสทั้งปวง และได้มรรคผล นิพพานในที่สุดความสัมฤทธิ์ผลที่เป็นผลที่เป็นสิทธิทางปัญญา (ปัญญาวิมุตติ) คือ พัฒนาการที่ได้มาจากการพัฒนาจิตที่สมบูรณ์ด้วยปัญญาและพัฒนาปัญญาให้สมบูรณ์หรือทำวิปัสสนาให้ต่อเนื่องโดยศึกษาอารมณ์ของวิปัสสนาให้เข้าใจเช่น ชันธ ๕ เป็นต้น

๔.๒.๓ วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิตามหลักพุทธปรัชญากับหลักสิทธิมนุษยชน

สิทธิตามหลักพุทธปรัชญาเป็นสิทธิที่เล็งเห็นความสำคัญของมนุษย์อย่างสูงสุด ดังจะเห็นได้จากจุดมุ่งหมายของสิทธิดังที่กล่าวมา ซึ่งจุดมุ่งหมายทั้ง ๓ ถือได้ว่า เป็นสิทธิที่สนับสนุนกันและกันกล่าวคือปัจเจกชนเมื่อประสบความสัมฤทธิ์ผลในระดับของการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน เมื่อบริบูรณ์อย่างเต็มที่ย่อมจะเป็นช่องทางให้บุคคลตัดสินใจเลือกยกระดับที่สูงขึ้นได้คือความสัมฤทธิ์ผลในกายภาคหน้า หรือความสมบูรณ์ในคุณธรรม นอกจากนี้ความสมบูรณ์ในข้อนี้ยังเป็น

หลักประกันของกระทำการพัฒนาตนเองไปได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถตัดสินใจเลือกปฏิบัติเพื่อ การเข้าถึงจุดมุ่งหมายที่มีความสัมฤทธิ์ผลในชีวิตได้ตามลำดับของการกระทำนั้นๆ ส่วนเป้าหมาย สูงสุดของหลักสิทธิมนุษยชนมีเป้าหมายที่ให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข ซึ่งสำหรับ หลักการทางพุทธปรัชญาแล้วในระดับโลกก็จะมีจุดมุ่งหมายในการส่งเสริมคุณค่าให้มนุษย์อยู่ ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมเช่นกัน ถึงแม้ว่าจะมีหลักและวิธีการที่แตกต่างกันก็ตาม แต่ก็มีได้เป็น หลักที่ขัดแย้งกันจนยอมรับไม่ได้ เราอาจจะพิจารณาได้จากหลักศีลธรรม เช่น ศีล ๕ ของพุทธ ศาสนาก็เป็นหลักที่เพียงพอที่จะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ถึงแม้ว่าในสังคมนั้นจะ ยอมรับสิทธิมนุษยชนหรือไม่ก็ตาม

ส่วนหลักสิทธิมนุษยชนสากล ให้ความสำคัญสิทธิในชีวิต เพราะถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน มนุษย์สามารถมีชีวิตอยู่ได้และได้รับการคุ้มครองให้ปลอดภัยได้รับการตอบสนองตามความ ต้องการขั้นพื้นฐานของชีวิต ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย ทุกชีวิตล้วนมี คุณค่าด้วยกันทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือเพื่อการดำรงชีวิตอยู่เป็นพิเศษ จากผู้อื่น เช่น คนพิการ คนชรา ฯลฯ ดังนั้นทุกคนควรปฏิบัติต่อบุคคลด้วยโอกาส ให้ความสำคัญ ให้โอกาสและให้ความช่วยเหลือตามสมควร เพื่อให้ทุกชีวิตมีความเท่าเทียมกันมากที่สุด สิทธิใน การดำเนินชีวิตและพัฒนาตนเองตามแนวทางที่ถูกต้อง คนในสังคมต้องให้โอกาสกับคนที่เคย กระทำไม่ถูกต้อง ให้โอกาสคนเหล่านี้ได้รับการอบรมแก้ไขและพัฒนาตนเองใหม่ ให้สามารถมีชีวิต ที่ดีขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น และสิทธิในการยอมรับนับถือ หรือการที่บุคคลพึงปฏิบัติต่อกันด้วย การยอมรับซึ่งกันและกัน ให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรีและคุณค่าของชีวิตด้วยความเท่าเทียมกัน เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนผู้วิจัยได้วิเคราะห์สรุปการเปรียบเทียบหลักพุทธปรัชญากับสิทธิเสรีภาพใน ชีวิตและความปลอดภัยของบุคคลในการอยู่ร่วมกันในสังคมไว้ ดังนี้

ตารางที่ ๒ วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิเสรีภาพในชีวิตและความปลอดภัยของบุคคลในการอยู่ร่วม กันในสังคม

หลักพุทธปรัชญา	หลักสิทธิมนุษยชน	หมายเหตุ
๑. หลักพุทธปรัชญาส่งเสริมและให้ ความเคารพความเป็นฉันพี่น้องเพื่อให้เกิดความรักความเมตตาเพื่อความสงบ สุขของคนในสังคม	๑. ส่งเสริมหลักความเป็นฉันพี่น้องเคารพในสิทธิซึ่งกันและกันเพื่อ ป้องกันความวุ่นวายต่างๆ ที่จะ เกิดขึ้นในสังคม	๑. เหมือนกัน
๒. หลักพุทธปรัชญาส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคเท่าเทียม	๒. ส่งเสริมสิทธิเสรีภาพความเท่า เทียมกันความเสมอภาคกันไม่แบ่ง	๒. เหมือนกัน

กันในการเข้าถึงโลกุตตรธรรมโดยไม่แบ่งชนชั้นวรรณะ	ชนชั้นวรรณะ เพศ ภาษา เชื้อชาติ ศาสนา มีสิทธิเท่าเทียมกัน
๓. หลักพุทธปรัชญาส่งเสริมสูงสุด คือโลกุตตรธรรม เป็นสิทธิที่บุคคลนั้นจะเข้าถึงได้ต้องปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	๓. ส่งเสริมสิทธิเสรีภาพ และ สันติภาพเท่าเทียมกัน ๓. แตกต่างกัน
๔. หลักพุทธปรัชญาต่างก็มุ่งหวังประโยชน์ในปัจจุบันมากกว่าอนาคต	๔. ต่างก็มุ่งหวังให้มวลมนุษยชาติอยู่อย่างสันติสุข ในสังคมนั้นๆ ๔. เหมือนกัน

จากตารางวิเคราะห์เปรียบเทียบดังกล่าวในแง่ของการปฏิบัติหลักสิทธิมนุษยชนมีเป้าหมายคือให้นานาชาติยึดหลักสิทธิมนุษยชนคือให้มีกฎหมายรองรับและคุ้มครองมนุษย์อย่างเท่าเทียมกันไม่มีการแบ่งชนชั้นวรรณะเพศ ศาสนาเชื้อชาติให้ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายเท่าเทียมกันเพื่อป้องกันการเอาวัดเอาเปรียบกัน การเช่นฆ่ากันเบียดเบียนกัน และมีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการให้มวลหมู่มนุษย์พบกับความสันติสุข ส่วนหลักพุทธปรัชญามีหลักธรรมที่มุ่งส่งเสริมคุณธรรมให้มีอยู่ในจิตใจของมนุษย์เป็นหลักธรรมที่คุ้มครองโลกให้มวลหมู่มนุษย์พบกับความสุขในการดำเนินชีวิตอย่างมีอิสระเสรีเพราะหลักมนุษยธรรมเป็นหลักธรรมที่ประกอบด้วย หลักธรรมพื้นฐานคือศีล ๕ เป็นหลักมนุษยธรรมที่ส่งเสริมสันติภาพในมวลหมู่มนุษย์และหลักมนุษยธรรมมีจุดมุ่งหมายที่สูงขึ้นไปอีกคือมีขัณโณปฏิบัติคือทางสายกลางคือมรรคมีองค์ ๘ ประการเป็นหลักธรรมที่มุ่งไปสู่โลกุตตรธรรม จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบทำให้เห็นชัดเจนว่าทั้งหลักสิทธิมนุษยชนและหลักพุทธปรัชญาสามารถนำไปปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันของสังคมมนุษย์อย่างสันติสุขเป็นการส่งเสริมคุณค่าด้านสิทธิเสรีภาพในชีวิต และความปลอดภัยของบุคคลในการอยู่ร่วมกันในสังคม

๔.๓ วิเคราะห์คุณค่าความเป็นมนุษย์ด้านความเชื่อและความคิด

หลักพุทธปรัชญามีคำสอนที่มุ่งเปิดเผยให้ปัจเจกชนได้เห็นว่า สิทธิเสรีภาพทางความคิด ความเชื่อ เป็นความเจตจำนงของมนุษย์ที่แท้มีอยู่ และเป็นสิทธิส่วนบุคคลที่มนุษย์สามารถกระทำได้ตามภาวะของบุคคล เพราะมนุษย์มีธรรมชาติที่ต้องคิดและเชื่อก่อนที่จะมีการกระทำออกไป

๔.๓.๑ วิเคราะห์ด้านความเชื่อ

ตามแนวทางของพุทธปรัชญาในด้านความเชื่อ คือหลักคำสอนที่มุ่งเปิดเผยให้ปัจเจกชนได้เห็นวาทะ สติทางความคิด ความเชื่อ เป็นเจตจำนงของมนุษย์ที่แท้จริงซึ่งมีอยู่ในตัว และเป็น สติที่ส่วนบุคคลที่มนุษย์สามารถกระทำได้ตามภาวะของบุคคลเพราะมนุษย์มีธรรมชาติที่ต้องคิด และเชื่อก่อนที่จะมีการกระทำออกไป กล่าวคือ บุคคลมีความคิดแล้วจึงมีความเชื่อ หรือคิดแล้ว จึงมีการกระทำออกไปทั้งทางกาย วาจา และใจด้วยความเชื่อ^๖ นอกจากนี้ ความคิดความเชื่อ นับได้ว่าเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และเป็นที่ยึดกันดี เพราะเมื่อกล่าวถึงหลักคำสอนทางพุทธ ศาสนา อย่างไรก็ดี เพื่อแสดงถึงความสอดคล้องให้เห็นถึงความต่อเนื่องกันของทั้งสองได้เป็นอย่างดี และเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญในข้อนี้ ที่เห็นชัดเจนทุกประเทศที่ปกครองด้วย ประชาธิปไตย ย่อมให้สิทธิแก่พลเมืองมีเสรีภาพสมบูรณ์ ในการนับถือศาสนา นิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมในศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติ ตามศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรม ตามความเชื่อของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ ต่อหน้าที่ของพลเมือง และไม่เป็นการขัดต่อความสงบ เรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ซึ่งบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง มิให้รัฐกระทำการ ใดๆ อันเป็นการรอนสิทธิ หรือเสียประโยชน์อันควรมี ควรได้ เพราะเหตุที่นับถือศาสนา นิกายของศาสนา ลัทธินิยมในศาสนา หรือปฏิบัติตามศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อ แตกต่างจาก บุคคลอื่น ถือได้ว่าเป็นเจตนารมณ์ตามหลักสิทธิมนุษยชนที่ให้เสรีภาพอย่างเท่าเทียมกันในสิ่งที่ เชื่อถือและศรัทธา

ส่วนความเชื่อตามนัยทางพุทธปรัชญาถึงแม้จะให้เสรีภาพแก่บุคคล ที่จะคิดจะเชื่อแต่ สิ่งที่สำคัญตามหลักมนุษยธรรมทางพุทธปรัชญา เน้นให้บุคคลเชื่ออย่างมีเหตุผลไม่มกมาย เช่น เชื่อ เรื่องผลของการกระทำของตน หรือกรรม เป็นต้น

๔.๓.๒ วิเคราะห์ด้านความคิด

หลักพุทธปรัชญา ถือว่าเป็นสติที่ส่วนบุคคลที่มนุษย์สามารถกระทำได้ตามสภาวะของ บุคคลเพราะมนุษย์มีธรรมชาติที่ต้องคิดและเชื่อก่อนที่จะมีการกระทำออกไปทุกครั้ง กล่าวคือ บุคคลมีความคิดแล้วจึงมีความเชื่อ หรือคิดแล้วจึงมีการกระทำออกไปทั้งทางวาจาและจิตใจ เป็นต้น นอกจากนี้ ความคิดความเชื่อ นับได้ว่าเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และเป็นที่ยึดกันดี

^๖ เมธี ดุลยจินดา, **สิทธิเสรีในเรืองสภาพแรงงาน**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย รามคำแหง, ๒๕๒๒), หน้า ๔๑.

เพราะเมื่อกล่าวถึงความเชื่อมักจะนึกถึงเรื่องกับความคิดโดยจะนึกถึงทัศนะทางปรัชญา จากนัยที่ว่าเสรีภาพทางความคิดเป็นธรรมชาติของมนุษย์ หรือเป็นเสรีภาพที่มีอยู่ภายในความเป็นมนุษย์ ตั้งแต่เกิดจนตาย การปฏิเสธหรือพยายามกีดกัน ปิดกั้นเสรีภาพดังกล่าวเท่ากับปฏิเสธความเป็นมนุษย์ โดยการใช้เสรีภาพทางความคิดในการเรียนรู้จากความคิด ความเชื่อ ความรู้ ประสบการณ์ที่หลากหลาย มนุษย์จึงอาจค้นพบความหมายของชีวิต อุดมคติ หรือสิ่งที่เขาเชื่อว่ามีคุณค่ามากที่สุดสำหรับตัวของเขาเอง

อย่างไรก็ดี เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องในประเด็นทั้งสอง สิทธิ เป็นหลักคำสอนที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความต่อเนื่องกันทั้งสองได้เป็นอย่างดีและเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญในข้อนี้ และแยกวิเคราะห์เป็นสองลักษณะ ได้แก่ สิทธิทางความคิดและสิทธิทางความเชื่อซึ่งมีตารางสรุปการเปรียบเทียบไว้ ดังนี้

ตารางที่ ๓ วิเคราะห์เปรียบเทียบหลักสิทธิทางความคิดและความเชื่อ

หลักพุทธปรัชญา	หลักสิทธิมนุษยชน	หมายเหตุ
๑. หลักมนุษยธรรมทางพุทธปรัชญาเน้นความเชื่ออย่างมีเหตุมีผล เชื่อเรื่องกรรมและผลของกรรมนั้นๆ	๑. หลักสิทธิมนุษยชนมีความเชื่ออย่างไร้ขอบเขตและมีอิสระเสรีภาพทางความเชื่อของบุคคล	๑. ต่างกัน
๒. หลักมนุษยธรรมส่งเสริมสิทธิทางความคิดที่สูงกว่าสิทธิมนุษยชน คือ คิเลสกิเลสทุกชนิด	๒. หลักสิทธิมนุษยชน มีความคิดอิสระเสรีภาพทางความคิดไร้ขอบเขต	๒. ต่างกัน

สรุปผลจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบพบว่า หลักสิทธิมนุษยชนทางความเชื่อและความคิด มีข้อต่างกัน คือ ทางความเชื่อหลักคำสอนที่มุ่งเปิดเผยให้ปัจเจกชนได้เห็นว่าสิทธิความเชื่อ เป็นเจตจำนงของมนุษย์ที่แท้มีอยู่ในตัว และเป็นสิทธิส่วนบุคคลที่มนุษย์สามารถกระทำได้ตามภาวะของบุคคลเพราะมนุษย์มีธรรมชาติที่ต้องและเชื่อก่อนที่จะมีการกระทำออกไป กล่าวคือ บุคคลมีความเชื่อ แล้วจึงมีการกระทำออกไปทั้งทางกาย วาจา และใจด้วยความเชื่อ และทางความคิดหลักคำสอนที่มุ่งเปิดเผยให้ปัจเจกชนได้เห็นว่า สิทธิเสรีภาพทางความคิด ความเชื่อ เป็นเจตจำนงสิทธิของมนุษย์ที่แท้มีอยู่ และเป็นสิทธิส่วนบุคคลที่มนุษย์สามารถกระทำได้ตามสภาวะของบุคคลเพราะมนุษย์มีธรรมชาติที่ต้องคิดและเชื่อก่อนที่จะมีการกระทำออกไปทุกครั้ง กล่าวคือ บุคคลมีความคิดแล้วจึงมีความเชื่อ และเป็นที่ยุ้จักกันดีเพราะเมื่อกล่าวถึงความเชื่อมักจะนึกถึงเรื่องทางความคิด เมื่อมีความเชื่อมีความคิดแล้วย่อมกระทำตามความเจตนาธรรมของตน

๔.๔ วิเคราะห์คุณค่าความเป็นมนุษย์ด้านสิทธิเสรีภาพทางการศึกษาและการแสดงความคิดเห็น

คุณค่าความเป็นมนุษย์ด้านสิทธิและเสรีภาพในการศึกษา จากบริบทของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๒ บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐ เพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น การจัดการศึกษาอบรมขององค์การวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ และ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ การศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัย และการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการ ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ประเด็นสำคัญในมาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้ "การศึกษา" หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

เสรีภาพในการพูดหรือเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เป็นสิทธิการเมืองในการสื่อสารความคิดของบุคคลผ่านการพูด คำว่า เสรีภาพในการแสดงออก บางครั้งใช้เป็นคำไวพจน์ แต่ยังรวมไปถึงพฤติการณ์ใด ๆ ในการแสวงหา ทั้งด้วยการพูด การแสดงท่าทาง หรือการสื่อสารด้วยตัวหนังสือ ไม่ว่าจะบนหน้ากระดาษหรือในโลกออนไลน์ ตลอดจนในรูปแบบอื่นๆ เช่น เสียงเพลง ภาพถ่าย ภาพกราฟิกหรือภาพเคลื่อนไหว ฯลฯ นอกจากนี้ยังรวมถึงสิทธิในการค้นคว้า หา เข้าถึง หรือได้รับข้อมูล ความรู้ลึกซึ้งนึกคิด ความเห็นที่มีการสื่อสารและเผยแพร่และนำเสนอสนเทศหรือความคิดโดยไม่คำนึงถึงสื่อที่ใช้ ในทางปฏิบัติ สิทธิในเสรีภาพการพูดมิได้มีสมบูรณ์ในทุกประเทศ และสิทธินี้โดยทั่วไปมักถูกจำกัด เช่นเกี่ยวกับการหมิ่นประมาท การดูหมิ่นซึ่งหน้า ความลามก และการยุยงให้ก่ออาชญากรรม สิทธิในเสรีภาพการพูดได้รับการยอมรับเป็นสิทธิมนุษยชนภายใต้ข้อ ๑๙ แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และได้รับการยอมรับในกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ทุกคนจักมีสิทธิออกความเห็นโดยไม่ถูกแทรกแซง และทุกคนจักมีสิทธิในเสรีภาพการพูด สิทธินี้จักรวมไปถึงเสรีภาพในการแสวงหา ได้รับและส่งต่อสนเทศและความคิดในทุกรูปแบบ โดยไม่คำนึงถึงขอบเขต ไม่ว่าจะโดยการพูด การเขียนหรือการพิมพ์ ในรูปของศิลปะ หรือผ่านสื่ออื่นใดที่

เป็นทางเลือกของเขา และข้อ ๑๙ ยังบัญญัติต่อไปว่าการใช้สิทธิเหล่านี้มีหน้าที่และความรับผิดชอบพิเศษ ดังนั้น ต้องถูกจำกัดบ้างเมื่อจำเป็น เพื่อความเคารพถึงสิทธิหรือชื่อเสียงของคนอื่น หรือเพื่อคุ้มครองความมั่นคงของชาติหรือความสงบเรียบร้อย หรือการสาธารณสุข หรือศีลธรรม

นอกจากสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นแล้วดังกล่าว เสรีภาพในการแสดงออกตีความรวมถึงสิทธิในการถ่ายรูปและเผยแพร่ภาพถ่ายบุคคลแปลกหน้าในพื้นที่สาธารณะโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือการรับรู้จากพวกเขา อย่างไรก็ตามในคดีตามกฎหมายในประเทศเนเธอร์แลนด์สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกไม่รวมถึงสิทธิในการใช้รูปถ่ายในลักษณะเหยียดสีผิวเพื่อปลุกระดมความเกลียดชังทางเชื้อชาติหรือการเลือกปฏิบัติชาติพันธุ์และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปีพุทธศักราช ๒๕๖๐^๗ ได้บัญญัติมาตราที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพด้านไว้อย่างชัดเจนดังนี้ มาตรา ๓๔ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของ ประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน เสรีภาพทางวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง แต่การใช้เสรีภาพนั้นต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และต้องเคารพและไม่ปิดกั้นความเห็นต่างของบุคคลอื่น

มาตรา ๓๕ บุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวสารหรือการแสดงความคิดเห็นตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพการส่งปิดกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเพื่อลิดรอนเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้การให้นำข่าวสารหรือข้อความใดๆ ที่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนจัดทำขึ้นไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์หรือสื่อใดๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงครามเจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทยการให้เงินหรือทรัพย์สินอื่นเพื่ออุดหนุนกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชนรัฐจะกระทำมิได้ หน่วยงานของรัฐที่ใช้จ่ายเงินหรือทรัพย์สินให้สื่อมวลชนไม่ว่าเพื่อประโยชน์ในการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ หรือเพื่อการอื่นใดในทำนองเดียวกันต้องเปิดเผยรายละเอียดให้คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินทราบตามระยะเวลาที่

^๗ ราชกิจจานุเบกษา, หน้า ๙ เล่มที่ ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ ก, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี

กำหนดและประกาศให้ประชาชนทราบด้วย เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง แต่ให้คำนึงถึงวัตถุประสงค์และภารกิจของหน่วยงานที่ตนสังกัดอยู่ด้วย

จากนัยดังกล่าวตามหลักสิทธิมนุษยชนและหลักพุทธปรัชญาต่างมุ่งเน้นส่งเสริมพัฒนา ศักยภาพของมนุษย์ ให้มีการศึกษาให้มีเสรีภาพในการคิด การพูด และการกระทำโดยความ รับผิดชอบด้วยตัวเองโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

๔.๕ วิเคราะห์คุณค่าความเป็นมนุษย์ในบริบททางสังคม

คุณค่าตามหลักปรัชญาจัดเข้าในทฤษฎีคุณวิทยา(Theory of Value) หรือปรัชญาคุณค่าซึ่งเป็นเรื่องราวของการสืบหาธรรมชาติและเกณฑ์มาตรฐานของคุณค่าหรือค่านิยม ซึ่งมี กำเนิดมาจากทฤษฎีแห่งแบบหรือทฤษฎีการจินตนาการของพลาโต(Plato)ในเรื่องความคิดเกี่ยวกับ ความดี คุณวิทยาเป็นศาสตร์ที่ศึกษาความจริง (Positive Science หรือ Natural Science) ศาสตร์ นี้ศึกษาความจริง (Fact) หรือตามที่ยึดมั่นเป็นจริง เช่น วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และ ศาสตร์ที่ศึกษาเรื่องคุณค่า (Normative Science) หมายถึงศาสตร์ที่เน้นเรื่องคุณค่า (Value) อุดมคติภายใน ศาสตร์ที่ว่าด้วยพฤติกรรมของมนุษย์ เช่น จริยศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ตรรกศาสตร์ เป็นต้น คำว่าคุณค่า (value) จึงมีลักษณะที่พึงประสงค์เป็นนามธรรมอันเกิดจากการประเมิน ข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติและวิทยาศาสตร์สังคม การศึกษาเรื่องคุณค่าทางจริยศาสตร์ อันเกี่ยวเนื่องกับพฤติกรรม หรือการกระทำของมนุษย์นั้น พิจารณาตามขอบเขตของจริยศาสตร์ที่ พยายามศึกษาหาคำตอบใน ๓ ประเด็นนี้^๕ คือ (๑) คุณค่าการกระทำของมนุษย์ (ค่าทางจริยธรรม) เราจะนิยามความดีได้หรือไม่ ความดีคืออะไร ความดีมีอยู่จริงหรือเป็นสิ่งที่แต่ละสังคมสร้างขึ้น (๒) เกณฑ์ตัดสินคุณค่าการกระทำของมนุษย์ อะไรคือเกณฑ์ในการตัดสินว่าทำอย่างนี้ถูก ทำ อย่างนี้ผิด ควร หรือไม่ควร (๓) อุดมคติหรือเป้าหมายสูงสุดของชีวิต สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ มนุษย์แสวงหาสิ่งที่ตนปรารถนามากมาย แต่มิใช่เพื่อตนเอง แต่เพื่อสิ่งอื่น

คุณค่าความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน หากวิเคราะห์โดย ภาพรวมเมื่อมองถึงบริบททางสังคม นอกจากตัวบุคคลองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ในสังคมที่ เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนเมื่อมีหลักพุทธปรัชญา หรือหลักมนุษยธรรมในการดำเนินงานบุคคล องค์กรหรือหน่วยงานเหล่านั้นย่อมมีความชอบธรรมและมีธรรมมาภิบาลในการดำเนินการ สามารถ ยกกระดับความน่าเชื่อถือและการยอมรับของสังคม จะปรากฏอย่างชัดเจนด้วยการที่บุคคลองค์กร

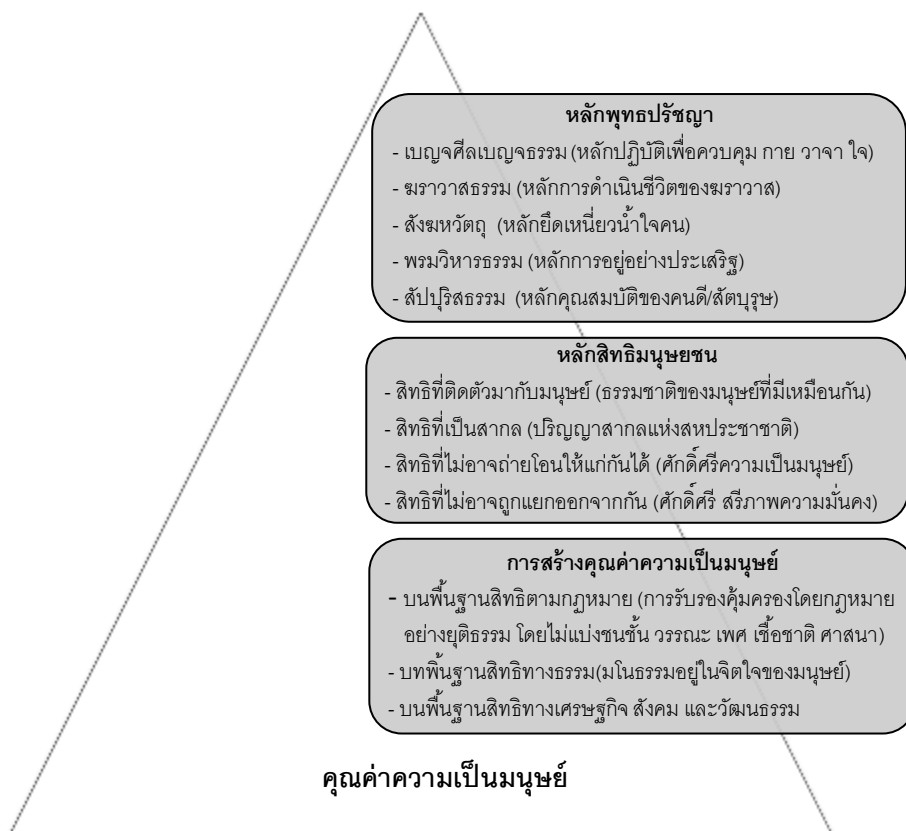
^๕ ฟื้น ดอกบัว, ปวงปรัชญากรีก, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สยามปริทัศน์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๒.

หรือหน่วยงานต่างๆ ในสังคมเพราะมนุษย์ทุกคนต่างก็ต้องการหลักประกันในการดำรงชีวิตประจำวันให้ตนเองดำเนินชีวิตอย่างเป็นปกติ การที่จะสร้างความมั่นคงขึ้นมาได้นั้นจะสร้างขึ้นโดยใช้แนวคิดสิทธิมนุษยชนซึ่งมีขึ้นเพื่อกำจัดหรือจำกัดภัยคุกคามต่อมนุษย์ สิทธิมนุษยชนจะต้องคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยเน้นความสำคัญที่ตัวมนุษย์เอง อีกทั้งยังเป็นมาตรฐานสากลที่ทุกประเทศที่ควรที่จะยึดเป็นบรรทัดฐาน มีกรอบกฎหมายและการเมืองที่เป็นคุณธรรม ซึ่งจะช่วยให้ปลอดภัยจากความกลัวและความขาดแคลน หลักสิทธิมนุษยชนถือเป็นการวางรากฐานให้การพัฒนามนุษย์ให้สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งในระดับบุคคลระดับสังคมและระดับระหว่างประเทศ และในการพัฒนามนุษย์นั้นจะต้องไม่คำนึงแต่เพียงแค่เรื่องการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของรายได้ประชาชาติ แต่ต้องเป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมซึ่งมนุษย์สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ เป็นการพัฒนาเพื่อตอบสนองความจำเป็นและความต้องการของมนุษย์ อีกทั้งเพื่อขยายทางเลือกที่จะดำเนินชีวิตตามที่ตนเองเลือก ผลก็คือมนุษย์จะมีชีวิตที่สมบูรณ์ มีอิสรภาพที่จะเลือกแสดงออกและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในสิ่งที่มีผลกระทบต่อชีวิตของพวกเขา การพัฒนามนุษย์และสิทธิมนุษยชนนี้เองจึงเป็นสิ่งที่ช่วยทำให้เกิดความมั่นคงในคุณภาพชีวิตและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

คุณค่าความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน จึงถือว่าเป็นหลักการสำคัญที่จะสร้างความมั่นคงให้กับมนุษย์ ในมุมมองทางปรัชญาหลักการดังกล่าวถือว่าเป็นเกณฑ์ตัดสิน ดี ชั่ว ถูก ผิด เพราะตามนัยทางปรัชญาการจะสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นกับตัวบุคคลได้นั้น จะต้องมีการยอมรับ หรือมนุษยธรรมตามหลักพุทธปรัชญา เพราะการดำเนินชีวิต คืออุดมคติ หรือ คุณค่าที่ยึดถือเป็นเป้าหมายโดยอุดมคติหรือคุณค่าที่ยึดถือจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบการดำเนินชีวิต สามารถสะท้อนการมองโลกและมองชีวิตตามความเข้าใจของแต่ละคน และเป็นตัวกำหนดวิถีการดำเนินชีวิตของตน ซึ่งการดำรงชีวิตอย่างมีหลักเกณฑ์ทำให้มีชีวิตมีคุณค่าสมบูรณ์และดีงามขึ้นตามหลักปรัชญา ธรรมชาติของมนุษย์ในสังคม ดี ชั่ว ถูก ผิด มีอยู่จริงอย่างเป็นภววิสัย (Objectivism) เป็นสิ่งที่แน่นอนตายตัว ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขของเวลา และสถานที่ เป็นสิ่งสากลที่มนุษย์ทุกคน ทุกสังคมสามารถเข้าใจตรงกันได้ ยึดถือปฏิบัติร่วมกันได้ ดี ชั่ว ถูก ผิด มีอยู่อย่างสัมพัทธ์ (Relativism) เป็นข้อตกลงทางสังคม ขึ้นอยู่กับความเห็นส่วนบุคคล และวัฒนธรรมทางสังคม ไม่แน่นอนตายตัว เปลี่ยนแปลงตามเงื่อนไขของเวลาและสถานที่ ไม่ใช่สิ่งสากลที่ทุกคน ทุกสังคมจะเห็นตรงกัน และยึดปฏิบัติร่วมกัน ดี ชั่ว ถูก ผิด เป็นผลจากภาวะทางจิตวิทยา (Psychological Issues) เป็นข้อเท็จจริงทางจิตวิทยาของมนุษย์ เช่น ความเห็นแก่ตัว การเห็นแก่ผู้อื่น และการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีจิตสาธารณะ เป็นต้น ด้วยเหตุผลที่อ้างถึงมนุษย์ว่าเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีศีลธรรม หรือมนุษยธรรม

สังคมมนุษย์ทุกองค์กรจะต้องมีระบบความคิดหรือหลักการที่เป็นที่ยอมรับ เป็นหลักการหรือสิ่งที่สังคมคิดว่าเป็นคุณค่าที่อยู่บนพื้นฐานของการมีศีลธรรม นัยดังกล่าวตามหลักพุทธปรัชญาเป็นการแก้ไขความขัดแย้ง สร้างสันติภาพเสริมความแข็งแกร่งให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน มีองค์ประกอบเป้าหมายอ้างอิงทั้งปัจเจก ชุมชนกลุ่ม คุณค่าหลักคือการส่งเสริมให้มั่นคง โดยมีหลักสิทธิมนุษยชนเพิ่มพูนทางเลือก เพิ่มศักยภาพและโอกาส ให้หลักประกันด้านเสรีภาพ การปลดปล่อยมนุษย์ให้เป็นอิสระเสรี ช่วยยกระดับวิญญูญาณให้พ้นการกดขี่ข่มเหง เอารอดเอาเปรียบและกันจากกิเลส ถือเป็นความรับผิดชอบของประชาคมโลก ความยุติธรรมและความเสมอภาคทั้งทางเพศวัฒนธรรมและความมั่นคงของชาติ จะเห็นได้ว่าแนวคิดสิทธิมนุษยชน มีลักษณะที่สอดคล้องกับแนวคิดมนุษยนิยม (humanism) ที่เชื่อในคุณค่าและศักดิ์ศรีของมนุษย์ จากหลักการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความเชื่อที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะพึ่งตนเองได้บนความเชื่อพื้นฐานการเชื่อมั่นในศักดิ์ศรีและศักยภาพของความเป็นมนุษย์ ซึ่งจากหลักการดังกล่าว คุณค่าความเป็นมนุษย์ที่วิเคราะห์มาทั้งหมดตามหลักพุทธปรัชญา และหลักสิทธิมนุษยชนสามารถถอดองค์ความรู้สรุปเป็นโมเดลเพื่อให้เห็นชัดเจนได้ดังนี้

โมเดลการสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์

จากโมเดลการสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ดังกล่าว ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชนแม้จะมีเนื้อหารายละเอียดแตกต่างกันแต่มีสิ่งที่เหมือนกันคือ สิทธิทางธรรมซึ่งเป็นจิตใต้สำนึกที่อยู่ในจิตใจของมนุษย์แต่ละคน เป็นการกระทำที่สมควรทำตามหลักศีลธรรม สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่ติดตัวมากับมนุษย์ ซึ่งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่มีเหมือนกัน สิทธิที่เป็นสากล ปริญญา สากลสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ เป็นสิทธิที่ไม่อาจถ่ายโอนให้แก่กันได้ และเป็นสิทธิที่ไม่อาจถูกแยกออกจากกัน ส่วนหลักพุทธปรัชญาประกอบด้วย เบญจศีลเบญจธรรม (หลักปฏิบัติเพื่อควบคุม กาย วาจา ใจ) หลักฆราวาสธรรม (หลักการดำเนินชีวิตของฆราวาส) หลักสังฆวัตถุ (หลักยึดเหนี่ยวน้ำใจคน) หลักพรหมวิหารธรรม (หลักการอยู่อย่างประเสริฐ) และหลัก สัมปยุตธรรม (หลักคุณสมบัติของคนดี/สัตบุรุษ) การสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ให้เกิดขึ้นย่อมขึ้นอยู่บนพื้นฐานสิทธิตามกฎหมาย (การรับรองคุ้มครองโดยกฎหมาย อย่างยุติธรรม โดยไม่แบ่งชนชั้น วรรณะ เพศ เชื้อชาติ ศาสนา) บนพื้นฐานสิทธิทางธรรม(มโนธรรมอยู่ในจิตใจของมนุษย์) และบนพื้นฐานสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม จากนั้นดังกล่าวในบริบทของสังคมแสดงให้เห็นถึงการต้องการให้เห็นคุณค่าในความเป็นมนุษย์อย่างเสมอภาคกันเพราะหลักการของสิทธิมนุษยชนมีจุดหมายที่จะให้มนุษยชาติ เกิดสันติภาพ ความเสมอภาคกัน ดำเนินชีวิตอย่างสันติไม่เบียดเบียนกัน เคารพในสิทธิความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน

๔.๖ สรุป

จากการวิเคราะห์คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญา และหลักสิทธิมนุษยชน ได้สะท้อนให้เห็นคำสอนที่ย้ำถึงสิทธิ การใช้สิทธิ และที่สำคัญการใช้สิทธิที่มุ่งสู่ความสัมฤทธิ์ผลคือได้ว่า สิทธิ เป็นสิทธิเน้นความก้าวหน้าของของมนุษยชาติที่เกิดจากการพัฒนาตนเอง เน้นที่ความเป็นส่วนตัว ดังจะเห็นได้จากหลักคำสอนอยู่เสมอว่า มนุษย์มีธรรมชาติที่ต้องพึ่งตนเอง จากธรรมชาติในข้อนี้ ได้สะท้อนให้ประจักษ์ชัดว่า พุทธปรัชญาเน้นสิทธิของบุคคลเป็นสำคัญ โดยเฉพาะมนุษย์และเพื่อมวลมนุษย์ นอกจากนี้ หลักคำสอนต่างๆ ยังสอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ ในฐานะเป็นสิ่งที่มนุษย์จะสามารถกระทำตัวเอง เตือนตนเองและเลือกกำหนดวิถีชีวิตของตนเองได้เอง จากสมมุติฐานเหล่านี้จึงสามารถวิเคราะห์ได้ว่า มนุษย์จะดีจะชั่ว ขึ้นอยู่กับตัวเอง เพราะมนุษย์มีสิทธิส่วนบุคคล เมื่อเป็นเช่นนั้น ทัศนะเช่นนี้ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว จึงไม่ใช่สิ่งนอกเหนือจากวิสัยของมนุษย์แต่อย่างไร สิทธิมนุษยชนกับหลักมนุษยธรรมในพุทธปรัชญาย้ำอยู่เสมอว่า มนุษย์สามารถเลือกทำดีได้ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถเลือกทำชั่วได้ด้วย เมื่อเป็นเช่นนั้น สิทธิเมื่อกล่าวอย่างกว้างๆ จึงสรุปลงได้ ๒ ตามคุณภาพของการกระทำ ได้แก่ สิทธิที่ถูก (ดี) และ

สิทธิที่ผิด (ชั่ว) แต่เพื่อเป็นหลักประกันของการใช้สิทธิที่ก้าวหน้าของมนุษย์ ในอุดมการณ์แห่งการประพุดิขั้นพื้นฐาน จะเห็นได้ว่า สิทธิมนุษยชนมีการส่งเสริมให้ปฏิเสธความชั่ว สนับสนุนความดี และการส่งเสริมความผ่องแผ้วทางใจ จากหลักคำสอนในข้อนี้ จึงสะท้อนให้เห็นถึงการส่งเสริมพัฒนาการของมนุษย์ที่ก้าวหน้า ไม่หยุดยั้ง ไม่หยุดอยู่กับที่แม้จะเป็นความดีก็ตามนอกจากนี้ ยังปลุกจิตสำนึกของบุคคลให้เห็นตามจริงว่าสิ่งดี ๆ ไม่ใช่สิ่งที่ใครจะบังคับหรือหิบบั่นให้ได้เอง แต่บุคคลสามารถหิบบั่นให้แก่ตนเองได้ อย่างไรก็ตามก็เพื่อความเหมาะสมแก่การนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกัน จากนั้นยังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการสร้างสรรค์สรรพสิ่งมีจุดเริ่มต้นที่มนุษย์เมื่อเป็นเช่นนี้ หลักสิทธิมนุษยชนกับหลักมนุษยธรรมในพุทธปรัชญาจึงเป็นทฤษฎีปฏิบัติ กล่าวคือ เป็นหลักคำสอนที่มุ่งเน้นสนับสนุนให้บุคคลมีการใช้สิทธิออกไป และใช้หลักสิทธิมนุษยชนด้วยความรับผิดชอบ เช่น ดำเนินตนให้สอดคล้องกับพื้นฐานความดี มีเจตนาที่ฉลาด และสามารถเลือกสิ่งที่ดีที่สุดให้แก่ตนเองได้เป็นต้น ยังส่งเสริมการประพฤติปฏิบัติไปอย่างสอดคล้องกับการเลือกสิ่งนั้นๆ ด้วยการส่งเสริมให้การส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ (ปริยัติ) ประพฤติ(ปฏิบัติ) และสัมฤทธิ์ผล (ปฏิเวธ) ตามลำดับ

มาตรฐานการใช้หลักสิทธิของมนุษย์ชนกับหลักมนุษยธรรม ตามทัศนะทางพุทธปรัชญา มาตรฐานประกอบไปด้วยด้านการใช้สิทธิขั้นต้น มุ่งส่งเสริมความเป็นส่วนตัวและมุ่งเปิดเผยให้ปัจเจกชนรับทราบว่า กฎธรรมชาติเป็นหลักประกันของการใช้สิทธิมนุษยชนกับหลักมนุษยธรรมซึ่งจากการศึกษาวิเคราะห์การใช้หลักสิทธิมนุษยชนกับหลักมนุษยธรรมสามารถสังเกตได้จากพฤติกรรมต่างๆ ด้านการคิด การทำและการพูด และทั้งสามในเบื้องต้นผลกดันจากกระแสสิ่งแวดล้อม กล่าวคือเป็นการใช้หลักสิทธิมนุษยชนที่ขึ้นอยู่กับสิ่งชักจูง และสิ่งชักจูงเหล่านั้น และถือได้ว่า เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการใช้สิทธิมนุษยชน อย่างไรก็ตาม เพื่อความพอเหมาะแก่การทำ ความเข้าใจในนี้ผู้วิจัยจะมุ่งศึกษาวิเคราะห์การใช้หลักสิทธิมนุษยชนกับหลักมนุษยธรรมขั้นต้นตามคุณลักษณะ ๒ ประการ อันได้แก่

๑) ด้านสิทธิภายนอก หลักสิทธิมนุษยชนได้เปิดเผยให้ปัจเจกชนได้เข้าใจว่ากระแสสิ่งแวดล้อมคือตัวกำหนดการกระทำของบุคคล และการกระทำของบุคคลก็กำเนิดเป็นกระแสสิ่งแวดล้อมทางสังคม และกระแสทางสังคมก็ย้อนกลับมาสู่บุคคลมีลักษณะเป็นวัฏฏะ(วนเวียน) แต่กระแสทั้งปวงจะดีขึ้นหรือเลวลง จุดหักเหที่สำคัญอยู่ที่ตัวของมนุษย์นั่นเอง

๒) ด้านสิทธิภายใน สิทธิมนุษยชนกับหลักมนุษยธรรมมีหลักคำสอนที่สอดคล้องกับเหตุวิสัยเกี่ยวกับมาตรฐานภายนอกแต่ในขณะเดียวกันความผูกพันที่เป็นผลคล้ายคลึงกับเหตุผลนิยม ก็เกิดขึ้นมาบนหลักมาตรฐานภายในนี้ เพราะมองว่าสรรพสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างเป็นเหตุเป็นผลกัน

ไม่ได้มีสิทธิสูงส่งต่อกันและกัน เช่น สิ่งแวดล้อมไม่สามารถกำหนดธรรมชาติของมนุษย์ได้อย่างสิ้นเชิง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม มาตรฐานภายในแม้จะเป็นมาตรฐานขั้นพื้นฐานแต่ก็เป็นหลักประกันที่สามารถนำมาปฏิบัติให้ก้าวหน้าไปได้ เช่น นำบุคคลให้ขัดขึ้นเงื่อนไขต่างๆ จากสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นมารุมเร้าตัวเราเอง บริบทดังกล่าวเป็นเรื่องเกี่ยวกับระบบจริยธรรมที่พอเหมาะซึ่งตามหลักสิทธิมนุษยชนกับหลักมนุษยธรรมหมายเอา เป็นจุดศูนย์รวมของการกระทำที่ดีเป็นมาตรฐานการใช้สิทธิขั้นต้นและเป็นหลักประกันของการใช้สิทธิออกไปได้บนพื้นฐานแห่งธรรมชาติ สร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นกับมวลมนุษยชาติได้อย่างยั่งยืน

ดังนั้น บริบทว่าด้วยสิทธิมนุษยชนตามหลักพุทธปรัชญามุ่งเน้นการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในการปฏิบัติทางใจ และย้ำความสำคัญในข้อนี้ที่ว่า เป็นการใช้สิทธิปัจเจกภาพของบุคคลแบบก้าวหน้า เพราะเป็นสิทธิที่เกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ ปัญญา เป็นต้น ซึ่งการปฏิบัติทางใจเป็นสิทธิภายใน(ทางใจ) ซึ่งในสังคมที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ความสำคัญในข้อนี้ก็คือ เป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน กล่าวคือเป็นสิทธิที่เน้นถึงการกระทำระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ เช่น การกระทำใด ๆ มนุษย์จำต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งหลักสิทธิมนุษยชน คือการมองให้เห็นความสำคัญของมนุษย์ว่าเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ซึ่งการมองเห็น มนุษย์ว่าเป็นมนุษย์อาจถือไว้ว่า เป็นสิทธิเสรีภาพ อันเป็นวิทยาการในสมัยปัจจุบันที่เป็นความนิยมอย่างสูงในสังคม ตามนัยแห่งพุทธปรัชญาจะเห็นได้ว่าเกี่ยวกับสิทธิของมนุษย์คือลักษณะคำสอนในขั้นพื้นฐานของปัจเจกชนทั่วไป เพราะพุทธปรัชญาถือได้ว่า เป็นคำสอนที่สะท้อนให้เห็นถึงสิทธิมนุษยชนในการกระทำในแง่มุมต่าง ๆ เช่น การกระทำตามหน้าที่ และสิทธิในการกระทำที่มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนและสรรพสิ่งพร้อมกันด้วย สิทธิตามหลักพุทธปรัชญาเป็นสิทธิที่เล็งเห็นความสำคัญของมนุษย์อย่างสูงส่ง ดังจะเห็นได้จากหลักคำสอนต่างๆ ซึ่งทั้งหมดล้วนแต่เป็นหลักคำสอนที่สอดคล้องกับตัวมนุษย์โดยตรง และการที่มนุษย์จะสามารถพัฒนาไปได้การให้ความสำคัญทางจิตใจจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่พอเหมาะ เมื่อเป็นเช่นนี้เกี่ยวกับความคิดความเชื่อและปัญญา เมื่อศึกษาจากสิทธิมนุษยชนแล้ว ย่อมประจักษ์ได้ว่า ความเป็นเอกภาพทั้ง ๓ สามารถสรุปลงได้ที่สิทธิทางปัญญา กล่าวคือ บุคคลเมื่อจะคิด จะเชื่อ และเลือกสิ่งหนึ่ง สิ่งใด สิทธิมนุษยชนหมายให้ทราบว่าคุณจะต้องมีสิทธิทางปัญญาเพราะมีปัญญานั้นเอง จึงสามารถเป็นหลักประกันสิทธิส่วนบุคคลให้เกิดเสรีภาพในชีวิตและความปลอดภัยของบุคคลในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างยั่งยืน

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง คุณค่าความเป็นมนุษย์แนวคิดและวิถีปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยมุ่งเน้นค้นคว้าวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

๑. เพื่อศึกษาหลักสิทธิมนุษยชน
๒. เพื่อศึกษากระบวนการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์
๓. เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

สิทธิมนุษยชน คือ สิทธิที่มีความเท่าเทียมกัน และความเสมอภาคกัน ไม่ว่าจะเป็ นเพศใด ชนชาติใด ศาสนาใดและมนุษย์เมื่อเกิดมา ไม่ว่าจะเป็ นหญิงหรือชายทุกคนมีสิทธิติดตัวมา ด้วยตั้งแต่เกิด คือสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เท่าเทียมกันทุกคนไม่ว่าเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ใดก็ ตาม คนอื่นไม่มีสิทธิก้าวก่ายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ สิทธิมนุษยชนจึงเป็ นสิทธิที่มีอยู่ในตัว มนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย การบัญญัติหลักสิทธิมนุษยชนเป็ นการป้องกันการกระทำอันป่าเถื่อน โหดร้ายทารุณ ต่อเพื่อมนุษย์ด้วยกันเอง ความหมายของสิทธิมนุษยชนมีรากเหง้าความคิดมาจาก แนวความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติและสิทธิธรรมชาติ การปรากฏตัวหรือสถานการณ์มีอยู่ของ สิทธิมนุษยชน ในสายตาของฝ่ายกฎหมายธรรมชาติหรือธรรมชาตินิยม มักมองว่าสิทธิมนุษยชน เป็ นสิทธิที่มีอยู่แล้ว โดยธรรมชาติหรือเป็ นสิทธิธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์เพียงค้นพบ มิใช่สิทธิที่เกิดจาก อำนาจหรือการประทานให้ของมนุษย์ด้วยกันเอง สิทธิมนุษยชน จึงเป็ นสิทธิที่คนทุกคนมีอยู่โดย เสมอภาคเท่าเทียมกันด้วยเหตุที่เขา เป็ นมนุษย์ เป็ นสิทธิที่ตั้งอยู่บนความใส่ใจต่อธรรมชาติแห่ง การเป็ นมนุษย์ของเรา ของมนุษย์ มิได้เกิดขึ้นเพราะการอนุญาตจากรัฐหรือเป็ นผลจากการกระทำ ของใครคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ

สิทธิมนุษยชน คือคุณลักษณะประจำตัวของมนุษย์ทุกคนในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้อยู่แล้วตั้งแต่ก่อนที่จะมีสังคมการเมืองที่เรียกว่ารัฐเกิดขึ้น และไม่มีมนุษย์ผู้ใดสามารถละสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ได้โดยชอบและไม่มี ผู้ปกครองว่าการแผ่นดินคนใดหรือคณะใดมีอำนาจทำลายสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ได้เช่นกัน สิทธิมนุษยชนจึงมิได้เป็นการที่รัฐบัญญัติกฎหมายให้สิทธิแก่บุคคล หากแต่เป็นการที่กฎหมายของรัฐได้รับรองถึงความมีอยู่ของสิทธิที่ติดตัวมนุษย์ไว้ในบทบัญญัติของกฎหมายเท่านั้น เช่น สิทธิในชีวิตร่างกายของบุคคล เสรีภาพในทางความเชื่อของบุคคล เป็นต้น ซึ่งการให้ความหมายสิทธิมนุษยชนตามแนวคิดดังกล่าว เป็นการให้ความหมายสิทธิมนุษยชนโดยพิจารณาจากธรรมชาติของการเป็นมนุษย์และยืนยันถึงการถือครองสิทธิดังกล่าวโดยมนุษย์ทุกคนและจากความหมายดังกล่าวทำให้เห็นถึงลักษณะของสิทธิมนุษยชน ๒ ประการ คือ

(๑) ความเป็นสากล ของสิทธิมนุษยชน กล่าวคือ เนื่องจากสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่ผูกพันอยู่กับความเป็นมนุษย์และติดตัวมนุษย์ทุกคนมาตั้งแต่กำเนิดสิทธิมนุษยชนจึงไม่มีข้อจำกัดในทางลักษณะตัวบุคคลคือ เป็นสิทธิที่บุคคลทุกคนเป็นผู้ทรงสิทธิโดยไม่มีแบ่งแยกว่าบุคคลนั้นจะเป็นคนของชาติใด เชื้อชาติใด ภาษาใดหรือศาสนาใดและสามารถกล่าวอ้างสิทธิดังกล่าวได้โดยไม่จำกัดสถานที่และเวลา

(๒) การไม่อาจละโอนหรือยอมให้พรากไป แก่ผู้ใดผู้หนึ่งกล่าวคือ แม้สิทธิมนุษยชนจะเป็นสิทธิที่ติดตัวทุกคนมาตั้งแต่กำเนิดในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์และบุคคลทุกคนสามารถกล่าวอ้างสิทธิดังกล่าวได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ แต่บุคคลทุกคนในฐานะที่เป็นผู้ทรงสิทธิดังกล่าว ก็ไม่อาจแสดงเจตนาจำหน่ายโอนหรือละสิทธิดังกล่าวให้แก่บุคคลใดก็ได้ และรัฐหรือบุคคลใดก็ไม่อาจกระทำ การใดอันเป็นการพรากสิทธิดังกล่าวไปจากบุคคลได้เพราะหากยอมให้มีการโอน การละ หรือการพรากสิทธิมนุษยชนไปจากบุคคลได้ เท่ากับยอมให้มีการละหรือทำลายความเป็นมนุษย์ของบุคคลได้ ซึ่งไม่อาจทำได้ เพราะความเป็นมนุษย์ไม่อาจจะละโอนหรือทำลายได้โดยรัฐหรือบุคคลใดแม้กระทั่งมนุษย์คนนั่นเอง นิยามความหมายสิทธิมนุษยชนดังกล่าวเป็นการนิยามความหมายสิทธิมนุษยชนในยุคเริ่มต้นในสังคมตะวันตกและเมื่อสังคมและอุดมการณ์ทางการเมืองการปกครองทางตะวันตกเปลี่ยนแปลงไปการนิยามความหมายสิทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตกก็เปลี่ยนไปตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วย

กระบวนการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากลซึ่งนานาชาติต่างให้การยอมรับจำแนกออกได้อย่างกว้างๆ ๒ ประเภท กล่าวคือ ประเภทแรกเป็นกระบวนการส่งเสริมสิทธิของพลเมือง และสิทธิทางการเมือง ซึ่งรวมถึง

สิทธิและเสรีภาพในชีวิต และร่างกาย อิสรภาพจากการเป็นทาส และการถูกทรมาน ความเสมอภาคในทางกฎหมาย การได้รับความคุ้มครอง เมื่อถูกจับกุม กักขัง สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เสรีภาพขั้นพื้นฐานในทางความคิด มโนธรรม และการนับถือศาสนา เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การแสดงออก และการชุมนุมอย่างสันติ สิทธิในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมือง และดำเนินกิจการทางการเมือง สิทธิและหน้าที่ ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ประเภทที่สอง คือ กระบวนการส่งเสริมสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งครอบคลุมถึง สิทธิในการทำงาน การได้รับค่าตอบแทนเท่ากัน สำหรับงานที่เท่ากัน สิทธิในการก่อตั้ง และเข้าร่วมสหภาพแรงงาน สิทธิในการมีมาตรฐานการดำรงชีวิตที่เหมาะสม สิทธิในการได้รับการศึกษา และบริการทางสาธารณสุข สิทธิ และเสรีภาพ ในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรม ตามความเชื่อของตน ซึ่งลักษณะเฉพาะของสิทธิมนุษยชนสากลที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน มีลักษณะเป็นสิทธิที่ติดตัวมากับมนุษย์ คือ เมื่อคนเกิดมาก็จะมีสิทธิมนุษยชนติดตัวมาด้วย เพราะความเป็นมนุษย์ ไม่มีการยกให้หรือซื้อ หรือสืบทอดมา เป็นสิทธิที่เป็นสากล คือเป็นสิทธิของมนุษย์ทุกคนเหมือนกัน ไม่ว่าจะมีความเชื่อชาติ เพศ นับถือศาสนาใด หรือมาจากพื้นฐานทางสังคม หรือระบบการเมืองใด มนุษย์ทุกคนมีอิสรเสรีภาพ มีความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีและสิทธิ เป็นสิทธิที่ไม่อาจถ่ายโอนให้แก่กันได้ คือ ไม่มีใครมาแย่งชิงเอาสิทธิมนุษยชนไปจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ ถึงแม้ว่า กฎหมายของประเทศจะไม่ยอมรับรองสิทธิมนุษยชน หรือแม้ว่าจะละเมิดสิทธิมนุษยชนก็ตาม ประชาชนของประเทศนั้นก็ยังมีสิทธิมนุษยชนอยู่ ตัวอย่างเช่น ในสมัยที่ยังมีการค้าทาส ทาสทุกคน ในฐานะเป็นมนุษย์ ย่อมมีสิทธิมนุษยชน ถึงแม้ว่าสิทธิดังกล่าว จะถูกละเมิดก็ตาม และเป็นสิทธิที่ไม่อาจถูกแยกออกจากกัน คือมนุษย์มีสิทธิต่างๆ ทั้งหมด เพื่อที่จะมีชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี มีเสรีภาพ มีความมั่นคง และมีมาตรฐานการดำรงชีวิต ที่เหมาะสมกับความเป็นมนุษย์

สิทธิเสรีภาพในความเป็นมนุษย์ เป็นสิทธิเสรีภาพ เกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย ความคิดจิตใจ และความเป็นอยู่ของประชาชน ซึ่งถือเป็นสิทธิจะอยู่ จะเป็น หรือเป็นสิทธิที่ติดมากับตัวของประชาชนทั้งหลาย ตั้งแต่เกิดมาเป็นคน โดยที่รัฐไม่อาจปฏิเสธความเป็นคน และศักดิ์ศรีความเป็นคนของประชาชนด้วยการกระทำที่เป็นการล่วงล้ำเกิน คุกคาม หรือละเมิดได้ เช่น การไม่ถูกลงโทษด้วยวิธีโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม การมีเสรีภาพในเคหสถานส่วนตัว เสรีภาพการเดินทาง การนับถือศาสนา การสื่อสาร คมนาคม การแสดงความคิดเห็น การมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน และการเลือกถิ่นที่อยู่ เป็นต้น ที่กล่าวว่าเป็นสิทธิที่จะอยู่ จะเป็น หรือ เป็นสิทธิที่ติดมากับตัวประชาชน ก็เพราะเป็นสิทธิที่เป็นส่วนควบติดอยู่กับความเป็นคนตามธรรมชาติ โดยที่ทุกคนมีอยู่เหมือนกัน รัฐไม่อาจเข้า

ไปแทรกแซงให้เกิดความแตกต่าง หรือ สูญสิ้นสิทธิอันเป็นเสมือนองค์ประกอบของชีวิต จิตใจ และ ร่างกายนั้นได้ ดังนั้น สิทธิเสรีภาพในความเป็นมนุษย์จึงเป็นสิทธิของคนที่ไม่ให้รัฐกระทำซึ่ง อาจเรียกสิทธิแบบนี้ได้ว่าเป็นสิทธิที่เป็นปฏิปักษ์กับรัฐ จึงถือได้ว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญในการ ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน

สิทธิเสรีภาพในความเป็นพลเมือง เป็นสิทธิ เสรีภาพเกี่ยวกับการที่สามารถเรียกร้อง ความต้องการขั้นพื้นฐานจากรัฐในฐานะที่เป็นราษฎรของรัฐได้ ซึ่งรัฐมีหน้าที่ให้การสนองตอบใน รูปของบริการสาธารณะ ถือเป็นสิทธิที่จะเรียกขอได้ จะรับเอาได้ หรือเป็นสิทธิที่ตามมากับตัวโดยที่ งอกขึ้นมาจากความเป็นพลเมืองหรือเป็นราษฎรของรัฐ โดยที่รัฐไม่อาจจะปฏิเสธความรับผิดชอบ หรือความช่วยเหลือด้วยการเพิกเฉยไม่กระทำการตอบสนองตามความเรียกร้องต้องการของ ประชาชนซึ่งรัฐมีหน้าที่ให้ความคุ้มครองได้ เช่น สิทธิในการรับการศึกษาสิทธิของผู้บริโภค เสรีภาพในการชุมนุม เสรีภาพในการรวมตัวเป็นหมู่คณะ สิทธิการรับข้อมูลข่าวสารจากรัฐ เสรีภาพการจัดตั้งพรรคการเมือง สิทธิการรับบริการสาธารณสุข สิทธิการฟ้องหน่วยราชการ สิทธิ มีส่วนร่วมกับรัฐ สิทธิคัดค้านการเลือกตั้ง สิทธิในการเข้าชื่อเสนอกฎหมายและข้อบัญญัติท้องถิ่น สิทธิการเข้าชื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่น สิทธิในความ เสมอภาค เป็นสิทธิเสรีภาพเกี่ยวกับการได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันจากรัฐ หรือการไม่เลือก ปฏิบัติ เว้นแต่การเลือกปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือให้ผู้เสียเปรียบ ผู้ด้อยโอกาส ได้รับสิทธิโอกาสเท่า เทียมกับคนอื่นได้ ซึ่งถือเป็นสิทธิที่จะมีจะเหมือนหรือเป็นสิทธิ เสรีภาพที่ดำรงอยู่นอกตัวของ ประชาชน โดยที่รัฐไม่อาจจะปฏิเสธความเป็นกลาง หรือความเป็นธรรมด้วยการละเลยเพิกเฉยไม่ยื่น มือเข้าไปช่วย หรือ หยิบยื่นโอกาสอันพึงมีพึงได้ให้กับประชาชนได้รับอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยที่ไม่มีใครได้เปรียบเสียเปรียบ เพราะความแตกต่างตามธรรมชาติ และเพราะการกระทำหรือ ละเว้นการกระทำของรัฐที่ไม่เท่าเทียมกัน

วิเคราะห์คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน พุทธปรัชญา ให้ความสำคัญกับคุณค่าของทุกๆ ชีวิตมีการกระทำที่สอดคล้องกันระหว่างกาย วาจา และใจ และย้ำให้เห็นเสมอว่า ทั้ง ๓ จะต้องกลมกลืนกันบนพื้นฐานแห่งความดี หรือตาม เส้นทางแห่งความถูกต้อง คุณค่าความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญา สะท้อนถึงความหมาย ของสิทธิมนุษยชนที่สอดคล้องกับหลักมนุษยธรรมในฐานะส่งเสริมสิทธิมนุษยชนที่ตรงจุดและเป็น สิ่งที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์ กล่าวคือ (๑) กายกรรม คือ การกระทำทางกาย (๒) วจีกรรม คือ การ กระทำทางวาจา (๓) มโนกรรม คือ การกระทำทางใจ จากบริบทดังกล่าวหลักการของพุทธปรัชญา ให้ความสำคัญกับปัจเจกชนถึงเห็นความสำคัญของศักยภาพทางกาย วาจา และใจว่าทั้งสามเป็น

ข้อยืนยันไว้ว่ามนุษย์มีสิทธิได้จริง นอกจากนี้สิทธิมนุษยชน ยังสะท้อนให้เห็นถึงหลักสิทธิที่ควรค่าแก่การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นั่นคือสิทธิในการกระทำทางใจ เพราะมองว่า การพัฒนาจิตหรือใจ เป็นจุดเริ่มต้นที่ถูกทาง เมื่อเป็นเช่นนี้การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนเล็งเห็นคุณค่าทางใจ เพราะจิตใจคือสิ่งสำคัญที่สะท้อนให้เห็นเชิงประจักษ์ว่า มนุษย์มีสิทธิได้จริง และการที่บุคคลจะมีสิทธิได้อย่างถูกต้องและสมบูรณ์แบบ ในการฝึกฝนจิตถือได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นขั้นมูลฐาน ท่ามกลาง เช่น ส่งเสริมให้มนุษย์มีสิทธิจากสิ่งที่เรียกว่า โลกธรรมที่เป็นสิ่งที่พึงประสงค์หรือพอใจ และสิ่งไม่พึงประสงค์หรือไม่พอใจ ในสิ่งนั้น เป็นต้น หลักสิทธิมนุษยชน กับหลักมนุษยธรรมถือได้ว่าเป็นจุดที่ส่งเสริมการพัฒนาปัจเจกภาพของบุคคล ให้เกิดคุณค่าอย่างยั่งยืน

วิเคราะห์คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน หลักพุทธปรัชญาเน้นการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพทางใจเป็นหลักโดยใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาต่างๆ อย่างมีเหตุผลคือการพิจารณาให้เห็นว่าสิ่งไหนคือสิ่งที่กระทำแล้วเป็นสิ่งที่ดีไม่กระทำความเดือดร้อนให้คนอื่นสิ่งนั้นควรกระทำตามหลักมนุษยธรรม ซึ่งพระพุทธศาสนาเมื่อมีการส่งเสริมหลักสิทธิเสรีภาพของบุคคล และยังย้ำให้บุคคลมีการใช้สิทธิเสรีภาพออกไป ซึ่งหลักคำสอนต่างๆ ที่มุ่งสนับสนุนการกระทำดังกล่าวนี้ได้สะท้อนผลในว่าพุทธปรัชญารับรองถึงความสัมฤทธิ์ผลที่จะพึงเกิด ซึ่งในประเด็นนี้จะเห็นได้จากจุดมุ่งหมายในชั้นต่างๆ ที่สะท้อนให้เห็นแล้วว่า มนุษย์สามารถประสบความสำเร็จในชีวิตได้เป็นขั้นๆ ตามอำนาจแห่งการกระทำของตน เพราะอย่างน้อยมนุษย์ต้องยอมรับว่า ทุกๆ ชีวิตมีหลักแห่งความเป็นไปได้คือความเพียร และความเพียรก็เป็นอุปการะธรรมที่ผลักดันให้มนุษย์ประสบความสำเร็จได้ในทุกระดับ สิทธิเสรีภาพตามหลักพุทธปรัชญาจึงเป็นสิทธิที่พอเหมาะแก่การพัฒนาปัจเจกภาพของบุคคลโดยแท้ของมนุษย์ และได้วางหลักแห่งการพัฒนาเอาไว้เรียกว่า ภาวนา ได้แก่ การพัฒนากาย การพัฒนาศีล การพัฒนาจิต และการพัฒนาปัญญา ซึ่งหลักสำคัญในข้อนี้ เสมอเหมือนแผนที่อันพอเหมาะที่สามารถนำบุคคลให้พัฒนาตนเองไปได้อย่างสมดุลกันทั้งหมด

หลักมนุษยธรรมในพุทธปรัชญา คือหลักการที่สำคัญในการสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หรือธรรมที่เป็นระเบียบแห่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในความสัมพันธ์ที่ต้องกับเพื่อนมนุษย์การอยู่ร่วมกัน ปลอดภัยจากการเบียดเบียน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันให้อภัยกันสังคม ก็จะพบกับความสงบสุข หลักมนุษยธรรมในพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่มีเหตุมีผล มีเป้าหมาย และหลักมนุษยธรรมที่มนุษย์สามารถปฏิบัติได้เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน เพราะหลักธรรมเมื่อปฏิบัติจนเกิดผลแล้วมนุษย์ชาติก็จะพบกับความสุข มีสันติภาพเกิดขึ้นในสังคมหลักมนุษยธรรมยังส่งเสริมความเสมอภาค มีสิทธิเท่าเทียมกันในสังคม เพราะตามหลักธรรม

ในพระพุทธศาสนา ไม่มีการแบ่งแยกชนชั้น วรรณะ เพศ ศาสนา เชื้อชาติ เพราะทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันและสิทธิในการเข้าถึงโลกุตตรธรรมอย่างเท่าเทียมกัน หลักมนุษยธรรมที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนเป็นหลักประกันชีวิต ทรัพย์สิน เพื่อที่จะได้ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อบุคคล ชุมชน หรือองค์กรต่างๆ เพราะมีธรรมเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่ หรือผู้บริหารประเทศ หัวหน้าหน่วยงานราชการทุกระดับ มีความเป็นธรรม เป็นกลางทางการเมือง รู้จักปฏิบัติต่อกันและกันอย่างสม่ำเสมอด้วยความเห็นอกเห็นใจในทุกปัญหาของสังคม ดำรงตนอยู่ในหลักของการทำดีด้วยการคิดดี พูดดี คิดดี ปวารณาดีต่อคนทุกคนอย่างยุติธรรม ไม่ละเมิด ชูเขิน ทำร้ายคนอื่น ด้วยการประพฤติตามหลักมนุษยธรรมตามหลักปรัชญา ประกอบด้วย

๑) หลักเบญจศีลเบญจธรรม เป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานที่สนับสนุนการประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการเคารพในสิทธิมนุษยชน ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน อันเป็นคุณธรรมเบื้องต้น ที่ช่วยส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนได้

๒) ฆราวาสธรรม เป็นหลักธรรมสำหรับฆราวาส ธรรมสำหรับการครองเรือน, หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์หรือฆราวาส บุคคลผู้ครองเรือน เป็นประโยชน์ทั้งต่อบุคคล และองค์กรโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสามารถสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ได้อย่างสมบูรณ์ มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและสังคมประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจความดีนั้น การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด และการรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อรวม

๓) สังคหวัตถุ เป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนและประสานหมู่ชนไว้ให้มีความสามัคคีของสังคมชุมชน เป็นธรรมที่จะสามารถช่วยอุ้มชูโลก การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามหลักสังคหวัตถุ จากหลักธรรมซึ่งเป็นหลักปฏิบัติสำหรับการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ด้วยการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปัน มีน้ำใจต่อกันและกัน ได้แก่การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันความสุขให้แก่กันและกัน ทั้งที่เป็นวัตถุสิ่งของ และแบ่งปันน้ำใจบุคคลในครอบครัว ไม่ตระหนี่ถี่เหนียวใช้สอยหรือบริโภคสิ่งของแต่เพียงผู้เดียว การพูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพ อ่อนโยน พูดด้วยจิตที่ปวารณา รู้จักกาลเวลาในการพูดอย่างเหมาะสม และรู้จักการใช้คำพูด ไม่ใช้วาจาหักล้างเชือดเฉือนจิตใจของผู้อื่น หรือวาจาที่เป็นคำหยาบคาย กระด้างกระเดื่อง ดุด่าเสียดสี อันจะก่อให้เกิดการขัดใจกันในครอบครัวได้ การช่วยเหลือและบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น ได้แก่การสงเคราะห์เกื้อกูลกันของบุคคลในครอบครัว

๔) หลักพรหมวิหาร ก่อให้เกิดความยุติธรรมนำมาซึ่งสันติภาพหลักธรรมพรหมวิหารสามารถส่งเสริมสิทธิมนุษยชนได้ตรงที่เป็นธรรมของผู้ใหญ่ ซึ่งทำหน้าที่เสมือนพระพรหมที่ประกอบด้วย ความมีเมตตาช่วยเหลือในส่วนที่เป็นคุณประโยชน์ ให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข การมีกรุณามุ่งปลดปล่อยความทุกข์แก่ผู้ซึ่งได้ประสบทุกข์ การมีมุทิตามุ่งพลอยยินดีต่อความพยายามในการทำความดีของผู้อื่น และการมีอุเบกขามุ่งดำรงตนเป็นกลาง มีความยุติธรรมไม่เอนเอียง หลักอริปไตย คือความเป็นใหญ่ในการยึดถือ ถ้ายึดถือความรู้ความคิดหรือความเข้าใจของตนเองเป็นใหญ่ ถือว่าเป็นอัตตาริปไตย ถ้ายึดถือค่านิยมของโลกหรือตามกระแสนิยมของโลกส่วนใหญ่ในเรื่องต่างๆ ที่ไม่เป็นไปด้วยหลักการของเหตุผล ถือว่าเป็นโลกาธิปไตย ถ้ายึดถือความถูกต้องเที่ยงธรรม ไม่ลำเอียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง มีความเป็นกลางอย่างยุติธรรม ถือว่าเป็นธรรมาธิปไตย หลักอริปไตยนี้สามารถเป็นธรรมที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนได้ ตรงที่ผู้นำหรือผู้บริหารประเทศ จนถึงระดับหัวหน้าหน่วยงานต่างๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ไม่ยึดถือความรู้เดิมของตน ไม่เอาความคิดตนเองเป็นใหญ่ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นบ้าง พิจารณาด้วยเหตุผลอันชอบธรรม หลักธรรมเหล่านี้เป็นหลักประกันชีวิต ทรัพย์สิน เพื่อที่จะได้ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อบุคคล ชุมชน หรือองค์กรต่างๆ เพราะมีธรรมเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่ หรือผู้บริหารประเทศ หัวหน้าหน่วยงานราชการทุกระดับ มีความเป็นธรรม เป็นกลางทางการเมือง รู้จักปฏิบัติต่อกันและกันอย่างสม่ำเสมอด้วยความเห็นอกเห็นใจในทุกปัญหาของสังคม ดำรงตนอยู่ในหลักของการทำดีด้วยการคิดดี พูดดี คิดดี ประารถนาดีต่อคนทุกคนอย่างยุติธรรม

๕) หลักสัปปุริสธรรม สร้างคุณค่าให้บุคคลสามารถรู้จักเหตุหรือรู้หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้อง ซึ่งตนมีหน้าที่ ความรับผิดชอบในการบริหารจัดการให้สิ่งนั้นบรรลุผลสำเร็จ จำเป็นต้องรู้หลักการ ที่จะเกิดเหตุให้สิ่งๆ นั้นประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมาย การแข่งขันที่รุนแรงในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าความรู้ คือ ปัจจัยสำคัญที่จะพัฒนาบุคคลและองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ การรู้จักผลรู้ความหมายและความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของสิ่งที่ตนกำลังปฏิบัติ กล่าวคือ ต้องเข้าใจวัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมายและวิสัยทัศน์ขององค์กร การพัฒนาบุคคลสังคม และการพัฒนาองค์กร เป็นกลยุทธ์ที่มีวัตถุประสงค์ให้องค์กรพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ จึงมีความจำเป็นต้องเข้าใจว่าจุดมุ่งหมายของกองทุน การรู้ตน รู้ตามความเป็นจริงว่าตนมีฐานะ ความรู้ ความสามารถ ความถนัด มีจุดแข็ง จุดอ่อนอย่างไร ซึ่งต้องกำหนดบทบาทให้เหมาะสมกับสภาพที่แท้จริงของตน ตลอดจนปรับปรุงและพัฒนาตนให้มีศักยภาพสูงขึ้น

ดังนั้น คุณค่าความเป็นมนุษย์จะสมบูรณ์ได้นั้นจึงขึ้นอยู่กับสิทธิเสรีภาพในความเป็นมนุษย์ เป็นสิทธิเสรีภาพเกี่ยวกับชีวิตร่างกายความคิดจิตใจ และความเป็นอยู่ซึ่งถือเป็นสิทธิที่

จะอยู่จะเป็นหรือเป็นสิทธิที่ติดมาตั้งแต่เกิด โดยที่รัฐไม่อาจปฏิเสธความเป็นคน และศักดิ์ศรีความเป็นคนของประชาชนด้วยการกระทำที่เป็นการล่วงล้ำเกิน คุกคาม หรือละเมิดได้ เช่น การไม่ถูกลงโทษด้วยวิธีโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม การมีเสรีภาพในเคหสถานส่วนตัว เสรีภาพการเดินทาง การนับถือศาสนา การสื่อสาร คมนาคม การแสดงความคิดเห็น การมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน และการเลือกถิ่นที่อยู่ เป็นต้น ที่กล่าวว่า เป็นสิทธิที่จะอยู่ จะเป็น หรือ เป็นสิทธิที่ติดมากับตัวประชาชน ก็เพราะเป็นสิทธิที่เป็นส่วนควบติดอยู่กับความเป็นคนตามธรรมชาติ โดยที่ทุกคนมีอยู่เหมือนกัน รัฐไม่อาจเข้าไปแทรกแซงให้เกิดความแตกต่าง หรือสูญเสียสิทธิอันเป็นเสมือนองค์ประกอบของชีวิตจิตใจ และร่างกายนั้นได้

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

คุณค่าความเป็นมนุษย์แนวคิดและวิถีปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน จากการศึกษาวิเคราะห์ในบางประเด็นจำเป็นต้องมีการปรับปรุงกฎหมาย และระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับหลักสิทธิมนุษยชน และรัฐควรมีหลักการบริหารบ้านเมืองที่เน้นหลักธรรมาภิบาล มีความบริสุทธิ์โปร่งใส สามารถตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐได้ เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องยึดหลักการบริหารบ้านเมืองอย่างชอบธรรมด้วยกฎหมาย เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนเป็นสำคัญ รัฐควรมีนโยบายในการจัดตั้งกองทุนชดเชยความเสียหายของประชาชนที่เสียหายจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการส่งเสริมและแก้ไขปัญหาหลักสิทธิมนุษยชน ตามหลักพุทธปรัชญาเป็นเรื่องที่ตัวเราจะต้องฝึกฝนเอาชนะตนเอง ทุกอย่างสำเร็จด้วยใจ คนอื่นที่ไม่ให้ประกันการใช้สิทธิก็เป็นเจตนาร้ายของเขา เขาก็ต้องได้รับผลแห่งกรรมไม่ดีที่เขาทำตามกฎแห่งกรรม ส่วนกรรมดีที่เราทำก็ให้ผลแก่เราเองไม่จำเป็นที่จะไปเรียกร้องเรื่องสิทธิเพื่อให้คนอื่นให้หลักประกันแก่เรา

อย่างไรก็ตามหลักพระพุทธศาสนาหรือหลักพุทธปรัชญาแม้ไม่มีคำว่าสิทธิมนุษยชน แต่ในหลักมนุษยธรรมมีหลักธรรมคำสอนที่ส่งเสริมการปฏิบัติต่อมนุษย์และสัตว์ด้วยความเมตตา และมีความเสมอภาคกันมีสิทธิเท่าเทียมกัน และเป็นหลักสิทธิมนุษยชนโดยสมบูรณ์อยู่ในหลักธรรมหลักคำสอนของพระพุทธองค์ เพราะในหลักธรรมหลักคำสอนของพระพุทธองค์เกิดก่อนการบัญญัติคำว่าสิทธิมนุษยชน หากปฏิบัติตามมนุษยชาติก็จะอยู่ด้วยกันอย่างสงบสันติและยั่งยืนสืบไป

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

เพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรมเชิงนโยบายหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรภาคประชาชนควรร่วมกันจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไปสู่การปฏิบัติด้วยการแปลงแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไปสู่แผนบริหารราชการแผ่นดิน แผนปฏิบัติราชการกระทรวงกรม แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนแผนพัฒนาองค์กรต่างๆที่เกี่ยวข้อง แล้วจัดทำเป็นโครงการ/กิจกรรม เพื่อรองรับการดำเนินงานตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติโดยใช้งบประมาณของหน่วยงานดำเนินการในการพิจารณานำมิติด้านสิทธิมนุษยชน และกระบวนการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ ตามหลักพุทธปรัชญามาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของหน่วยงาน และเพื่อส่งเสริมป้องกันการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามหลักสิทธิมนุษยชน

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยเรื่อง คุณค่าความเป็นมนุษย์แนวคิดและวิถีปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน ยังมีประเด็นที่เกี่ยวข้องในเรื่องดังกล่าวน่าศึกษาวิจัยเพิ่มเติม ดังนี้

๑) ศึกษาวิเคราะห์หลักสิทธิมนุษยชนบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมทางด้านกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในภาพรวมต่อกรณีการประกอบอาชีพที่มีข้อพิพาทเกี่ยวข้องกับที่ป่าสงวนแห่งชาติ

๒) ศึกษารูปแบบกระบวนการยุติธรรมขัดแย้งเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนด้วยหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา

๓) ศึกษารูปแบบการใช้หลักธรรมมาภิบาลในการบริหารจัดการความเสี่ยงการละเมิดสิทธิมนุษยชนการบริหารกิจการงานภาครัฐและเอกชน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์**.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๙.

๑.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ

๑.๒.๑ หนังสือ:

กุลพล พลวัน, **สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๗.

_____, **พัฒนาการแห่งสิทธิมนุษยชน**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๓๘.

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, **คู่มือการทำความเข้าใจ เรื่อง สิทธิพลเมือง และ สิทธิ**

ทางการเมือง, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ,

๒๕๕๕.

จรัญ โฆษณานันท์, **สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทาง**

สังคม, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๕.

ชะวั้งชัย ภาคินธุ, **กระบวนการเรียนรู้และปฏิบัติการสิทธิมนุษยชน**, กรุงเทพมหานคร :

โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๘.

ชัยวัฒน์ อุตพัฒน, **จริยศาสตร์**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕.

เดียน คำดี. **ศาสนศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑.

ธีระพล อรุณะกลีกร, **พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒**,

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๓.

บรรเจิด สิงคะเนติ, **หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒,

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๗.

_____, **หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามรัฐธรรมนูญ**

พ.ศ. ๒๕๔๐, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๐.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, **กฎหมายมหาชนเล่ม ๑ วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของ**

กฎหมายมหาชนยุคต่างๆ, พิมพ์ครั้งที่ ๖, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน,

๒๕๔๖.

บุญมี แทนแก้ว, **จริยศาสตร์**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๖.

ปิ่น มุกข์นิตย์, **พุทธศาสตร์ ภาค ๑**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาภูมิภววิทยาลัษย, ๒๕๓๕.

ปรีดา ทองชุมนุม, **คู่มือการทำความเข้าใจเรื่องสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง**,

กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๕๘.

พุทธทาสภิกขุ, **คู่มือมนุษย์**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย

จำกัด, ๒๕๕๒.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ ๒๑**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑,

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

_____, **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๓, กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์พลิธัมม์, ๒๕๕๕

_____, **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, กรุงเทพมหานคร :

บริษัท เอส.อาร์.พรินติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑.

_____, **ธรรมบุญชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พระพุทธศาสนาแห่งชาติ,

๒๕๔๘.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ลีตญาโณ), **นิเทศธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพมหานคร : ธีรพงษ์

การพิมพ์, ๒๕๓๗.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), **พระในบ้าน**, เชียงใหม่ : พุทธนิคม, ๒๕๔๑.

พระราชพรหมยาน (วีระ ถาวโร), **หมวด...อริยเจ้า โดยหลวงพ่อพระราชพรหมยาน**,

กรุงเทพมหานคร : เพลิดเพลินการพิมพ์, ๒๕๓๘.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ฐุมจิตฺโต), **มณีแห่งปัญญา ทางเลือกใหม่สำหรับนักบริหาร**,

กรุงเทพมหานคร : ศุภมิตร, ๒๕๔๐.

พระสัทธัมมโชติกะ ฐัมมาจริยปรมัตตโชติกะ, มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา, พิมพ์ครั้งที่ ๕,

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พิทยา ว่องกุล, **สร้างสังคมใหม่ : ชุมชนชนาธิปไตย – ธรรมาธิปไตย**, กรุงเทพมหานคร :

โครงการวิถีธรรม, ๒๕๔๒.

พุทธทาสภิกขุ, **คู่มือมนุษย์**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย

จำกัด, ๒๕๕๒.

- พื้น ดอกบัว, **ปวงปรัชญากรีก**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร : สยามปริทัศน์, ๒๕๕๕.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, **เอกสารการสอนชุดวิชามนุษย์กับอารยธรรมหน่วยที่๑-๗**,
 นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๔.
- เมธี ดุลยจินดา, **สิทธิเสรีในเรื่องสภาพแรงงาน**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
 รามคำแหง, ๒๕๒๒.
- ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒**, พิมพ์ครั้งที่ ๑,
 กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๖.
- วรวจน์ วิศรุตพิชญ์, **สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธ ศักราช
 ๒๕๔๐**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๓.
- วศิน อินทสระ, **จริยศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
 ๒๕๒๙.
- วีระ โฉบายะ, **กฎหมายสิทธิมนุษยชน**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
 ๒๕๒๕.
- วิชณุ เครื่องงาม, **สิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญ**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- สมชาย กษิติประดิษฐ์, **สิทธิมนุษยชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
 รามคำแหง, ๒๕๔๖.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก, **มนุษยธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒,
 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๑.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **เบญจศีลเบญจธรรม เล่ม ๑**, พิมพ์ครั้งที่
 ๒๙, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๕.
- สมเด็จพระพุทธจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) ผู้แปล, **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
 วิญญาน, ๒๕๔๑.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **สารานุกรมพระพุทธศาสนา** ,
 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๙.
- สุเชาว์น พLOYขุม, **จริยศาสตร์แนวพุทธ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา
 วิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๗.
- เสนห์ จามริก, **พุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน**, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิ
 มนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๔๕.

เสน่ห์ จามริก, **สิทธิมนุษยชนไทยในสถานการณ์สากล**, (กรุงเทพมหานคร : อูษาการพิมพ์,

๒๕๔๖

แสง จันทร์งาม, **ประทีปธรรม**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธีระการพิมพ์, ๒๕๔๔.

สำเนียง ยอดคีรี, **จริยศาสตร์**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐**,

กรุงเทพมหานคร : บริษัท ๙๙ กรุ๊ป เทรดิง เซ็นเตอร์ จำกัด, ๒๕๕๐.

หยุด แสงอุทัย, **หลักรัฐธรรมนูญทั่วไป**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๓๘.

อุดม รัฐอมฤตและคณะ, **การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามมาตรา ๒๘ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๕๐**, กรุงเทพมหานคร : นานาสีงพิมพ์, ๒๕๕๔.

อมรา พงศาพิชญ์, **ขบวนการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน**, กรุงเทพมหานคร :

สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๕๙.

อุดมศักดิ์ สีนธิพงษ์, **สิทธิมนุษยชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน,

๒๕๕๒.

๑.๒.๒ บทความในวารสาร

จรัญ โฆษณานันท์ (แปล), “สิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีของมนุษย์ : บทวิจารณ์เชิงวิเคราะห์แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนในโลกที่มีไข่ตะวันตก”, **วารสารกฎหมาย**, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ (ธันวาคม ๒๕๒๘) : ๗๙-๘๐.

ชลธิรา สัตยาวัฒน์, “รายงานการวิจัยเรื่อง สิทธิชุมชนท้องถิ่น” **วารสารสิทธิมนุษยชน**, ปีที่ ๑, ฉบับที่ ๑ (๒๕๔๖) : ๑๕๔.

วิชัย ศรีรัตน์, “พัฒนาการของสิทธิมนุษยชน”, **ดุลพาท**, ปีที่ ๔๘, ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๔๔) : ๔๗.

๑.๒.๓ รายงานการวิจัย

กฤษฎา บุญชัย และคณะ, “นโยบายของการพัฒนาของรัฐกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน **ชนบท**”, รายงานการวิจัย, กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๔๖.

นภดล นิรมหุ และคณะ, “ความสำคัญของแนวคิดสิทธิมนุษยชนในบทบัญญัติของ
รัฐธรรมนูญไทย”, รายงานการวิจัย, วิทยาลัยการเมืองการปกครอง : มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม, ๒๕๕๕.

๑.๒.๔ สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ราชกิจจานุเบกษา, หน้า ๔ เล่มที่ ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ ก, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
ปีพุทธศักราช ๒๕๖๐, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http://www.ratchakittha.soc.go.th/
DATA/PDF/๒๕๖๐/A/๐๔๐](http://www.ratchakittha.soc.go.th/DATA/PDF/๒๕๖๐/A/๐๔๐). [วันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๐].

วสันต์ ลิ้มปีเฉลิม,สถานะของสถาบันตุลาการตามหลักการประชาธิปไตยและหลักนิติธรรม,
[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://thaingo.org/writer/view.php?id=๑๐๑๘> [๑๐ มี.ค.
๒๕๖๐].

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, “ศูนย์สารสนเทศสิทธิมนุษยชน”, [http://library.
nhrc.or.th/Dictionary/search_dic.php?Search=J](http://library.nhrc.or.th/Dictionary/search_dic.php?Search=J), สืบค้นเมื่อ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

๒. ภาษาอังกฤษ

Kant, Immanuel. Paton, H.J. (translator), *Groundwork of the Metaphysic of morals*, (New
York) : Happer & Row, 1964.

ภาคผนวก ก
บทความวิจัย

**คุณค่าความเป็นมนุษย์ : แนวคิดและวิถีปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญา
และหลักสิทธิมนุษยชน^๑**

**The Virtue of Humanity: Concept and the Way of Regulation in
Buddhist Philosophy and Human Right**

ภูวเดช สิ้นทับศาล และคณะ^๒

Phuwadet Sintabsan and the Team

บทคัดย่อ

ผลการวิจัยพบว่า หลักสิทธิมนุษยชน คือคุณธรรมสากลที่เน้นคุณค่าความเป็นมนุษย์ โดยถือว่า มนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคกันในศักดิ์ศรี และมีความเท่าเทียมกันในสิทธิไม่ว่าจะยากดีมีจน พิการ หรือมีความแตกต่างกันทั้งเชื้อชาติ ศาสนา แหล่งกำเนิด เพศ วัย หรือสีผิว สิทธิมนุษยชน จึงเป็นวิถีปฏิบัติเพื่อส่งเสริมคุณค่าความเป็นมนุษย์ซึ่งเป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด และมีต่อไปจนกว่าจะสิ้นชีวิต แนวคิดและวิถีปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญามีส่วนสำคัญ ในการวางรากฐานแนวคิดในเรื่องสิทธิมนุษยชน ซึ่งต่อมาได้ผ่านกระบวนการสร้างกฎเกณฑ์ของสังคม กลายเป็นสิทธิทางกฎหมาย ทั้งในระดับชาติ และระดับนานาชาติ ดังปรากฏอยู่ในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญของชาติต่างๆ และในสนธิสัญญาระหว่างประเทศ เพื่อปกป้องสิทธิของบุคคล หรือสิทธิความเป็นมนุษย์ทุกคนในโลก ระบบทฤษฎีที่ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนให้เกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าการกระทำของผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่ประพฤติตามหลักจริยธรรมในทางปฏิบัติ ขึ้นอยู่กับแต่ละประเทศ ที่จะส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนภายในประเทศของตน

คำสำคัญ : สิทธิมนุษยชน, พุทธปรัชญา, คุณค่าความเป็นมนุษย์

^๑บทความวิจัยนี้เป็นบทสรุปของของโครงการวิจัยเรื่อง “คุณค่าความเป็นมนุษย์แนวคิดและวิถีปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน” ได้รับการสนับสนุนงบประมาณการวิจัยจาก สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ(วช.) ผ่านสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีงบประมาณ ๒๕๖๐

^๒อาจารย์ประจำหลักสูตรคณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาปรัชญา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะผู้วิจัยร่วมประกอบด้วย พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ, พระสันต์ทัศน์ คมภิธรปัญญา, ผศ.ปัญญา นามสง่า, อาจารย์ชัยรัตน์ ทองสุข, ดร.สุนทร สุขทรัพย์ทวีผล

Abstract

The research found that a human right is a universal virtue emphasized the Virtue of Humanity, it means every human being is equal in the honor, and equal in the right whether the poor, rich, and disabled man. There is a different ethnicity religion, origin, sex, age or skin color, and human rights. It is a way to promote the values of human being which is the natural right of every human who has been born since birth and continue until lifeless. The concept and the way of regulation in Buddhist Philosophy have an important part to basic of the concept of a human right, and later then has gone through the process of creating social norms. It becomes to the legal rights throughout national and international just like in the constitutional provisions of various nations and international treaties to protect human right in the world. A human rights theory system provides a basis for judging the value of the actions of those involved or those who practice ethics in practice depending on the country to promote and protect within their own country.

Keywords: Human Right, Buddhist Philosophy, the Virtue of Humanity

๑. บทนำ

มนุษย์โดยธรรมชาตินั้นถือได้ว่าเป็นสัตว์สังคม (Social animal) ความเป็นสังคมย่อมเกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์ตั้งแต่เริ่มปรากฏมีมนุษย์ขึ้นมาในโลกนี้ และเมื่ออยู่รวมกันเป็นสังคมย่อมต้องมีระบบการปกครองโดยการปกครองที่มนุษย์แสวงหามากที่สุดต้องตั้งอยู่บนหลักปรัชญาสังคมและการเมืองพื้นฐาน ๓ เรื่องคือ เสรีภาพ (Freedom) เสมอภาค (Equality) และภราดรภาพ (Fraternity) ปัจจุบันทุกสังคมในโลกนี้ต่างเรียกร่องหาหลักสิทธิมนุษยชน (Human Right) เพราะสิทธิมนุษยชนมุ่งเน้นให้มนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรอง ทั้งความคิดและการกระทำที่ไม่มีการล่วงละเมิดได้^๑ ประเด็นสำคัญในปรัชญาสังคมการเมืองเกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชนมนุษย์มีสิทธิเฉพาะตัวที่พึงสงวนและรักษาไว้มิให้บุคคลอื่นมาล่วงละเมิดได้ การถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็น

^๑ กุลพล พลวัน, **สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๗),

มนุษย์จึงเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการคุ้มครองและได้รับความยุติธรรมจากรัฐมนุษย์ทุกคนเกิดมาย่อมมีสิทธิในตัวเองมีเกียรติภูมิที่เกิดมาเป็นมนุษย์เสรีภาพมนุษย์ต้องมีมาตั้งแต่เกิด ทุกคนปรารถนาความเป็นอิสระในการคิด การค้นหา การเรียนรู้ การเลือก การตัดสินใจ การแสดงออก ส่วนการถูกบังคับ ควบคุม จำกัด หรือกดขี่ข่มเหง เสรีภาพเท่ากับการลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ลง (Dehumanization) และเสรีภาพต้องมาพร้อม ๆ กับการเคารพสิทธิของผู้อื่น^๔

มนุษย์ทุกคนมีคุณค่าและมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน ถึงแม้ว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่ต่างเชื้อชาติ ศาสนา เผ่าพันธุ์ ก็ย่อมสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติ จนกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวในความเป็นไทยโดยไม่มีการแตกแยก ยอมรับความหลากหลาย มีจิตใจเอื้อเพื่อเกื้อกูลกันจึงไม่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนในเรื่องการแบ่งชนชั้น หรือเผ่าพันธุ์ แต่การละเมิดสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยก็ยังมีปรากฏอย่างต่อเนื่อง เช่น การละเมิดสิทธิเด็ก การละเมิดทางเพศ แรงงาน ยาเสพติด อบายมุข ความรุนแรงในการลงโทษ การละเมิดสิทธิสตรี ซึ่งปัจจุบันสังคมไทยยังมีการใช้ความรุนแรงต่อผู้หญิงในครอบครัว ความรุนแรงทางเพศในที่สาธารณะ ที่บ้าน ที่ทำงาน สถานกักกัน การล่อลวงทางอินเทอร์เน็ต โรงภาพยนตร์ บันรตเมล์การเข้ามามีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน บุคคลควรมีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยเพราะในระดับโลกยังมีองค์การสิทธิมนุษยชน ประกอบด้วย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ กองทุนสงเคราะห์เด็กแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูนิเซฟ (UNICEF) และที่สำคัญยังมีปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ประเทศสมาชิกสหประชาชาติได้รับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Right: UDHR) วันที่ ๑๐ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๘^๕ โดยสมัชชาแห่งสหประชาชาติ ถือเป็นกำหนดมาตรฐานสากลด้านสิทธิมนุษยชนซึ่งประเทศไทยร่วมกับประเทศต่าง ๆ ให้การรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติสิทธิเด่น ๆ ที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนสิทธิต่อชีวิต เสรีภาพและความปลอดภัยของบุคคล การศึกษา เสรีภาพทางความคิดในธรรมและศาสนา เสรีภาพแห่งความคิดเห็น และได้รับการลี้ภัยในประเทศอื่น เป็นต้น

การศึกษาคุณค่าความเป็นมนุษย์ แนวคิดและวิถีปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชนเป็นการศึกษาเชิงวิเคราะห์ถึงความเหมือนและความต่างในแต่ละด้าน เพื่อ

^๔ สมชาย กษิติประดิษฐ์, **สิทธิมนุษยชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖), หน้า ๔๕.

^๕ **เรื่องเดียวกัน**, หน้า ๕๕.

นำมาเป็นหลักในการสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคม เพราะคุณค่าของความเป็นมนุษย์ หรือ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่ทุกคนมีติดตัวมาแต่กำเนิด โดยไม่แบ่งแยกเผ่าพันธุ์ เชื้อชาติ ศาสนา เพศ สีผิว ความคิดเห็นทางการเมืองหรือแนวคิดทัศนคติอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นสิ่งที่สูงกว่าความเป็นมนุษย์ในแง่ที่ว่าไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อให้ มนุษย์มีสิทธิเพื่อมีชีวิตอยู่ตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติเท่านั้น หากแต่ความเป็นมนุษย์ควรมี เป้าหมายที่สูงส่งกว่า คือการมีคุณธรรมและการใช้หลักธรรมในการดำรงตนอยู่ในสังคม^๖ ซึ่งพุทธ ปรัชญามีหลักธรรมสำหรับการปกครองเป็นระบบที่ชัดเจน ธรรมสำหรับผู้ปกครองในระบอบ ประชาธิปไตย และหลักธรรมที่นำพาให้ผู้คนในสังคมอยู่ด้วยกันอย่างสันติสุขไม่เบียดเบียนทำร้าย ชิงและกัน

ดังนั้น จากเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นแรงบันดาลใจที่จะศึกษาแนวคิดทฤษฎีหลักสิทธิ มนุษยชน กระบวนการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์และ วิเคราะห์คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน โดยเน้น หลักธรรมที่สอดคล้องบูรณาการกับการพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์ และส่งเสริมความสำคัญของ มนุษย์ในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยเฉพาะหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนและ เมื่อปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญาแล้ว มนุษย์ก็จะมีสิทธิเสรีภาพอันจะนำมาซึ่งสันติสุขในสังคมไทย ตามลำดับสืบไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาหลักสิทธิมนุษยชน

๒.๒ เพื่อศึกษากระบวนการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าแห่งความเป็น มนุษย์

๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิ มนุษยชน

^๖ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ ๒๑*, (กรุงเทพมหานคร : โรง พิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๓๐-๓๑.

๓. ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตการวิจัยเรื่อง คุณค่าความเป็นมนุษย์ : แนวคิดและวิถีปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญา และหลักสิทธิมนุษยชน ครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยคุณภาพโดยมุ่งเน้นค้นคว้าวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยมีขอบเขตของโครงการวิจัยมุ่งศึกษาถึงประเด็น ดังนี้

๓.๑ ศึกษาความหมาย แนวคิดทฤษฎีหลักสิทธิมนุษยชน ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนสิทธิต่อชีวิตเสรีภาพและความปลอดภัยของบุคคล การศึกษา เสรีภาพทางความคิด มโนธรรมและศาสนา เสรีภาพแห่งความคิดเห็น การแสดงออก การมีงานทำ การแสวงหาและได้รับการลี้ภัยในประเทศอื่น เป็นต้น

๓.๒ ศึกษากระบวนการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์โดยเน้นเอกสารหลัก คือ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ และเอกสารตำราทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา

๓.๓ ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชนในเรื่องที่เกี่ยวกับสิทธิต่อชีวิต เสรีภาพและความปลอดภัยของบุคคล การศึกษา เสรีภาพทางความคิด มโนธรรมและศาสนา เสรีภาพแห่งความคิดเห็น การแสดงออก การมีงานทำ การแสวงหาและได้รับการลี้ภัยในประเทศอื่น นูรณการเพื่อความสันติสุขของสังคมไทย

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยโครงการศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

๔.๑ การศึกษาในเชิงเอกสาร(Documentary Study) ทำการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยของมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยปี ๒๕๓๙ หนังสือ เอกสาร ตำราทางวิชาการ รายงานวิจัย รายงานการประชุม ที่เกี่ยวกับหลักการ แนวคิดทฤษฎี ที่แสดงให้เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญา และหลักสิทธิมนุษยชน

๔.๒ ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ จากเอกสาร หลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน รูปแบบ แนวคิด ทฤษฎี กระบวนการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญา และหลักสิทธิมนุษยชน

๔.๓ ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบ กระบวนการ แนวคิด ทฤษฎี ข้อมูลเชิงเอกสารจาก แหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ เกี่ยวข้องกับคุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญา และหลักสิทธิมนุษยชน เช่นคุณค่าด้านสิทธิเสรีภาพในชีวิตและความปลอดภัยของบุคคลในการอยู่ ร่วมกันในสังคม คุณค่าความเป็นมนุษย์ด้านความเชื่อและความคิด คุณค่าความเป็นมนุษย์ด้าน สิทธิเสรีภาพทางการศึกษาและการแสดงความคิดเห็น เป็นต้น

๔.๔ สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด ทฤษฎี ความเป็นมา กระบวนการส่งเสริม หลักสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญา และหลักสิทธิ มนุษยชน

๔.๕ นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาสังเคราะห์เพื่อสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ และเชิงนโยบายเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในระดับนโยบาย องค์กร ชุมชน สังคม และปัจเจกบุคคล

๔.๖ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) แสดงให้เห็นถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ ตามหลักพุทธปรัชญาและ หลักสิทธิมนุษยชน เพื่อแสดงให้เห็นถึงโมเดลคุณค่าความเป็นมนุษย์ ตามหลักพุทธปรัชญา และ หลักสิทธิมนุษยชน เพื่อสามารถนำไปใช้เป็นโมเดลองค์ความรู้ในระดับนโยบาย องค์กร ชุมชน สังคม และปัจเจกบุคคล

๕. สรุปผลการวิจัย

แนวคิดทฤษฎีหลักสิทธิมนุษยชนมีรากเหง้าความคิดมาจากแนวความคิดเรื่องกฎหมาย ธรรมชาติและสิทธิธรรมชาติ การปรากฏตัวหรือสถานการณ์มีอยู่ของสิทธิมนุษยชน ในสายตาของ ฝ่ายกฎหมายธรรมชาติหรือธรรมชาตินิยม มักมองว่าสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่มีอยู่แล้วโดย ธรรมชาติหรือเป็นสิทธิธรรมชาติ (Natural Rights) ซึ่งมนุษย์เพียงค้นพบ (Discover) มิใช่สิทธิที่ เกิดจาก อำนาจหรือการประทานให้ของมนุษย์ด้วยกันเอง^๙ สิทธิมนุษยชน จึงเป็นสิทธิที่ทุกคน มีอยู่โดยเสมอภาคเท่าเทียมกันด้วยเหตุที่เขา เป็นมนุษย์ เป็นสิทธิที่ตั้งอยู่บนความใส่ใจต่อ ธรรมชาติแห่งการเป็นมนุษย์ของเรา ของมนุษย์ (Human nature) มิได้เกิดขึ้นเพราะการอนุญาต จากรัฐหรือเป็นผลจากการกระทำของใครคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ ดังนั้น ในการมีสิทธิมนุษยชน บุคคลจึงไม่จำเป็นต้องมีสิ่งใดๆ นอกเหนือจากความเป็นมนุษย์เขาไม่ต้องทำอะไรทั้งสิ้นนอกเสีย

^๙ จรัญ โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทาง สังคม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๕), หน้า ๕๙.

จากการได้เกิดมาเป็นมนุษย์^๙ สิทธิมนุษยชน คือ คุณลักษณะประจำตัวของมนุษย์ทุกคนในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์และด้วยเหตุผลแต่เพียงอย่างเดียวว่าเขาเกิดมาเป็นมนุษย์ ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้อยู่แล้วตั้งแต่ก่อนที่จะมีสังคมการเมืองที่เรียกว่า “รัฐ” (State) เกิดขึ้น^๙ และไม่มีมนุษย์ผู้ใดสามารถสละสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ได้โดยชอบและไม่มี “ผู้ปกครองว่าการแผ่นดิน (Sovereign) ” คนใดหรือคณะใดมีอำนาจทำลายสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ได้เช่นกัน^{๑๐} สิทธิมนุษยชนจึงมิได้เป็นการที่รัฐบัญญัติกฎหมายให้สิทธิแก่บุคคล หากแต่เป็นการที่กฎหมายของรัฐได้รับรองถึงความมีอยู่ของสิทธิที่ติดตัวมนุษย์ไว้ในบทบัญญัติของกฎหมายเท่านั้น เช่น สิทธิในชีวิต ร่างกายของบุคคล เสรีภาพในทางความเชื่อของบุคคล เป็นต้น^{๑๑}

การให้ความหมายสิทธิมนุษยชนตามแนวคิดดังกล่าว เป็นการให้ความหมายสิทธิมนุษยชนโดยพิจารณาจากธรรมชาติของการเป็นมนุษย์และยืนยันถึงการถือครองสิทธิดังกล่าวโดยมนุษย์ทุกคนและจากความหมายดังกล่าวทำให้เห็นถึงลักษณะของสิทธิมนุษยชน ๒ ประการคือ

(๑) ความเป็นสากล (Universality) ของสิทธิมนุษยชน กล่าวคือ เนื่องจากสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่ผูกพันอยู่กับความเป็นมนุษย์และติดตัวมนุษย์ทุกคนมาตั้งแต่กำเนิดสิทธิมนุษยชนจึงไม่มีข้อจำกัดในทางลักษณะตัวบุคคลคือ เป็นสิทธิที่บุคคลทุกคนเป็นผู้ทรงสิทธิโดยไม่มีการแบ่งแยกว่าบุคคลนั้นจะเป็นคนของชาติใด เชื้อชาติใด ภาษาใดหรือศาสนาใดและสามารถกล่าวอ้างสิทธิดังกล่าวได้โดยไม่จำกัดสถานที่และเวลา

(๒) การไม่อาจสละโอนหรือยอมให้พรากไป (Inalienability) แก่ผู้ใดผู้หนึ่งกล่าวคือ แม้สิทธิมนุษยชนจะเป็นสิทธิที่ติดตัวทุกคนมาตั้งแต่กำเนิดในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์และบุคคลทุกคนสามารถกล่าวอ้างสิทธิดังกล่าวได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ แต่บุคคลทุกคนในฐานะที่เป็นผู้ทรงสิทธิดังกล่าว ก็ไม่อาจแสดงเจตนาจำหน่ายโอนหรือสละสิทธิดังกล่าวให้แก่บุคคลใดก็ได้ และรัฐหรือบุคคลใดก็ไม่อาจกระทำ การใดอันเป็นการพรากสิทธิดังกล่าวไปจากบุคคลได้เพราะหากยอมให้มีการโอน การสละ หรือการพรากสิทธิมนุษยชนไปจากบุคคลได้ เท่ากับยอมให้มีการสละหรือทำลายความเป็นมนุษย์ของบุคคลได้ ซึ่งไม่อาจทำได้ เพราะความเป็นมนุษย์ไม่อาจจะ

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

^{๑๐} วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธ ศักราช ๒๕๔๐, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๓), หน้า ๔๔.

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐.

^{๑๒} บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ, หน้า ๗๓.

สละโอนหรือทำลายได้โดยรัฐหรือบุคคลใดแม้กระทั่งมนุษย์คนนั่นเอง^{๑๒} นิยามความหมายสิทธิมนุษยชนดังกล่าวเป็นการนิยามความหมายสิทธิมนุษยชนในยุคเริ่มต้นในสังคมตะวันตกและเมื่อสังคมและอุดมการณ์ทางการเมืองการปกครองทางตะวันตกเปลี่ยนแปลงไปการนิยามความหมายสิทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตกก็เปลี่ยนไปตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วย

ความหมายตามแนวคิดสมัยใหม่เห็นว่าสิทธิมนุษยชนไม่ใช่สิทธิที่มีมาโดยธรรมชาติของมนุษย์แต่เกิดจากการกระทำหรือการสร้างสรรค์ของมนุษย์ภายหลังที่เกิดสังคมการเมืองที่เรียกว่ารัฐแล้วและเห็นว่าสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องอุดมการณ์หรือแนวคิดที่มนุษย์กล่าวอ้างเพื่อเรียกร้องให้ประโยชน์ของตนได้รับการรับรองคุ้มครองจากผู้ปกครองหรือรัฐ โดยอ้างความชอบธรรมของประโยชน์นั้นๆว่าเป็นสิ่งจำเป็นต่อความเป็นมนุษย์ (Human dignity)^{๑๓} และมีการพัฒนาไม่หยุดนิ่งตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์ในแต่ละยุคสมัย สิทธิมนุษยชนตามแนวคิดสมัยใหม่จึงไม่ใช่สังคมนิยมที่เป็นนิรันดร์หรือคุณค่าสูงสุดและมีใช้สิ่งสมบูรณ์ถูกต้องในทุกๆ สถานที่หรือโดยไม่จำกัดกาล^{๑๔} หากแต่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามพัฒนาการทางประวัติศาสตร์การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัย และจากวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ในแต่ละยุคสมัย จนกระทั่งปัจจุบัน จากความหมายคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ดังกล่าว จะเห็นว่าสิทธิมนุษยสมัยใหม่หรือปัจจุบันมิได้หมายความเฉพาะสิทธิธรรมชาติที่ติดตัวทุกคนมาตั้งแต่กำเนิดในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์เท่านั้นแต่ยังรวมถึงสิทธิอันจำเป็นที่มนุษย์พึงมีเพื่อดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีของมนุษย์ด้วยด้วยได้แก่ สิทธิในความเป็นอยู่ที่ดี สิทธิในการยอมรับนับถือ สิทธิในการกำหนดตนเอง สิทธิในการพัฒนาตนเอง หรือสิทธิมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรของรัฐ นอกจากนี้สิทธิมนุษยชนสมัยใหม่ยังมีได้หมายถึงเฉพาะสิทธิของปัจเจกชนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงสิทธิของกลุ่มบุคคลด้วย โดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้ด้อยโอกาสและเสียเปรียบในสังคมที่ต้องได้รับการดูแลปกป้องจากสังคมหรือรัฐ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าสิทธิมนุษยชนสมัยใหม่หรือในยุคปัจจุบันมีสองระดับคือสิทธิของปัจเจกชนกับสิทธิของกลุ่มบุคคล

^{๑๒} จรัญ โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม, หน้า ๕๘.

^{๑๓} วิชัย ศรีรัตน์, “พัฒนาการของสิทธิมนุษยชน”, ดุลพาห, ปีที่ ๔๘, ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๔๔) : ๔๗.

^{๑๔} จรัญ โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม, หน้า ๑๒๕.

กระบวนการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ หลักการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน มีการคุ้มครองโดยระบบกฎหมายของรัฐ และระเบียบของสังคม ที่มีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมอันดีงาม เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการบัญญัติทางกฎหมายเพื่อให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน รวมถึงแนวความคิดการเป็นคนชายขอบดังกล่าว ความเป็นกลุ่มน้อยของสังคมส่วนใหญ่ ทำให้มีความเหลื่อมล้ำในทุกๆ ด้านของสังคมกลุ่มใหญ่ มีความจำกัดในเรื่องของสิทธิหลายอย่าง จนบางครั้งแทบจะไม่สามารถที่จะต่อสู้หรือเรียกร้องความเป็นธรรมจากศูนย์กลางของอำนาจการบริการ ซึ่งรวมอำนาจต่างๆ อยู่ส่วนกลาง ผู้ได้รับการปฏิบัติต่ออย่างไม่เป็นธรรม หรือถูกมองว่าเป็นปัญหาสังคม มักจะโยนความรับผิดชอบให้กับคนชายขอบเสมอ องค์กรที่คุ้มครองสิทธิมนุษยชน ภายในประเทศทุกองค์กรควรปกป้องคุ้มครองบุคคล องค์กรต่างๆ ที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน และสนับสนุนส่งเสริมสิทธิมนุษยชนให้อยู่ในขอบเขตหรือกรอบแห่งกฎหมาย วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของคนไทย จำเป็นต้องอาศัยหลักการ กระบวนการทางกฎหมายบ้านเมือง เพื่อให้การประพฤติปฏิบัติตนของคนในชาติ เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน มีศีลธรรมไม่เป็นปัญหาสังคม และพร้อมรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกัน รัฐมีความรับผิดชอบต่อบุคคล ชุมชน สังคม ในลักษณะสังคมนิติรัฐทั้งภายในและระหว่างประเทศ เพื่อสร้างความเสมอภาคของผู้คนในสังคมให้มีความเท่าเทียมกันในทุกด้าน ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมานี้ถือว่าเป็นหลักการแนวคิดทฤษฎีสิทธิมนุษยชนของสังคมโลกในปัจจุบัน

วิเคราะห์คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน หลักพุทธปรัชญาเน้นการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพทางใจเป็นหลักโดยใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาต่างๆ อย่างมีเหตุผลคือการพิจารณาให้เห็นว่าสิ่งไหนคือสิ่งที่กระทำแล้วเป็นสิ่งที่ดีไม่กระทำความเดือดร้อนให้คนอื่นสิ่งนั้นควรกระทำตามหลักมนุษยธรรม ซึ่งพระพุทธศาสนาเมื่อมีการส่งเสริมหลักสิทธิเสรีภาพของบุคคล และยังย้ำให้บุคคลมีการใช้สิทธิเสรีภาพออกไป ซึ่งหลักคำสอนต่างๆ ที่มุ่งสนับสนุนการกระทำดังกล่าวนี้ได้สะท้อนผลในว่าพุทธปรัชญารับรองถึงความสัมฤทธิ์ผลที่จะพึงเกิด ซึ่งในประเด็นนี้จะเห็นได้จากจุดมุ่งหมายในชั้นต่างๆ ที่สะท้อนให้เห็นแล้วว่า มนุษย์สามารถประสบความสำเร็จในชีวิตได้เป็นขั้นๆ ตามอำนาจแห่งการกระทำของตน เพราะอย่างน้อยมนุษย์ต้องยอมรับว่า ทุกๆ ชีวิตมีหลักแห่งความเป็นไปได้คือความเพียร และความเพียรก็เป็นอุปการะธรรมที่ผลักดันให้มนุษย์ประสบความสำเร็จได้ในทุกระดับ สิทธิเสรีภาพตามหลักพุทธปรัชญา จึงเป็นสิทธิที่พอเหมาะแก่การพัฒนาปัจเจกภาพของบุคคลโดยแท้ของมนุษย์ และได้วางหลักแห่ง

การพัฒนาเอาไว้เรียกว่า ภาวนา^{๑๕} ได้แก่ การพัฒนากาย การพัฒนาศีล การพัฒนาจิต และการพัฒนาปัญญา ซึ่งหลักสำคัญในข้อนี้ เสมอเหมือนแผนที่อันพอเหมาะที่สามารถนำบุคคลให้พัฒนาตนเองไปได้อย่างสมดุลกันทั้งหมด

หลักมนุษยธรรมในพุทธปรัชญา คือหลักการที่สำคัญในการสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หรือธรรมที่เป็นระเบียบแห่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในความสัมพันธ์ที่ถูกต้องกับเพื่อนมนุษย์การอยู่ร่วมกัน ปลอดภัยจากการเบียดเบียน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันให้ภัยกันสังคม ก็จะพบกับความสุข หลักมนุษยธรรมในพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่มีเหตุมีผล มีเป้าหมาย และหลักมนุษยธรรมที่มนุษย์สามารถปฏิบัติได้เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน เพราะหลักธรรมเมื่อปฏิบัติจนเกิดผลแล้วมนุษย์ชาติก็จะพบกับความสุข มีสันติภาพเกิดขึ้นในสังคมหลักมนุษยธรรมยังส่งเสริมความเสมอภาค มีสิทธิเท่าเทียมกันในสังคม เพราะตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ไม่มีการแบ่งแยกชนชั้น วรรณะ เพศ ศาสนา เชื้อชาติ เพราะทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันและสิทธิในการเข้าถึงโลกุตตรธรรมอย่างเท่าเทียมกัน หลักมนุษยธรรมที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนเป็นหลักประกันชีวิต ทรัพย์สิน เพื่อที่จะได้ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อบุคคล ชุมชน หรือองค์กรต่างๆ เพราะมีธรรมเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่ หรือผู้บริหารประเทศ หัวหน้าหน่วยงานราชการทุกระดับ มีความเป็นธรรม เป็นกลางทางการเมือง รู้จักปฏิบัติต่อกันและกันอย่างสม่ำเสมอด้วยความเห็นอกเห็นใจในทุกปัญหาของสังคม ดำรงตนอยู่ในหลักของการทำดีด้วยการคิดดี พูดดี คิดดี ประารถนาดีต่อคนทุกคนอย่างยุติธรรม ไม่ละเมิด ชูชื่น ทำร้ายคนอื่น ด้วยการประพฤติตามหลักมนุษยธรรมประกอบด้วย

(๑) หลักเบญจศีลเบญจธรรม เป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานที่สนับสนุนการประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการเคารพในสิทธิมนุษยชน ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน อันเป็นคุณธรรมเบื้องต้น ที่ช่วยส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนได้

(๒) ฆราวาสธรรม เป็นหลักธรรมสำหรับฆราวาส ธรรมสำหรับการครองเรือน, หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์หรือฆราวาส บุคคลผู้ครองเรือน เป็นประโยชน์ทั้งต่อบุคคล และองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสามารถสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ได้อย่างสมบูรณ์ มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและสังคมประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจความดีนั้น การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่

^{๑๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๗๐.

ประพจน์ดีลวงความสัจสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด และการรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อรวม

(๓) สังคหัตถุ เป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนและประสานหมู่ชนไว้ให้มีความสามัคคีของสังคมชุมชน เป็นธรรมที่จะสามารถช่วยอุ้มชูโลก การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามหลักสังคหัตถุ จากหลักธรรมซึ่งเป็นหลักปฏิบัติสำหรับการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ด้วยการเอื้อเพื่อเอื้อแบ่งปัน มีน้ำใจต่อกันและกัน ได้แก่การเอื้อเพื่อเอื้อแก่ การแบ่งปันความสุขให้แก่กันและกัน ทั้งที่เป็นวัตถุสิ่งของ และแบ่งปันน้ำใจบุคคลในครอบครัว ไม่ตระหนี่ถี่เหนียวใช้สอยหรือบริโภคสิ่งของแต่เพียงผู้เดียว การพูดจากันด้วยถ้อยคำสุภาพ อ่อนโยน พูดด้วยจิตที่ปรารถนารู้จักกาลเวลาในการพูดอย่างเหมาะสม และรู้จักการใช้คำพูด ไม่ใช่วาจาหักล้างเชือดเฉือนจิตใจของผู้อื่น หรือวาจาที่เป็นคำหยาบคาย กระทบกระเดื่อง ดุด่าเสียดสี อันจะก่อให้เกิดการขัดใจกันในครอบครัวได้ การช่วยเหลือและบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น ได้แก่การสงเคราะห์เกื้อกูลกันของบุคคลในครอบครัว

(๔) หลักพรหมวิหาร ก่อให้เกิดความยุติธรรมนำมาซึ่งสันติภาพหลักธรรมพรหมวิหารสามารถส่งเสริมสิทธิมนุษยชนได้ตรงที่เป็นธรรมของผู้ใหญ่ ซึ่งทำหน้าที่เสมือนพระพรหมที่ประกอบด้วย ความมีเมตตาช่วยเหลือในส่วนที่เป็นคุณประโยชน์ ให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข การมีกรุณามุ่งปลดเปลื้องความทุกข์แก่ผู้ซึ่งได้ประสบทุกข์ การมีมุทิตามุ่งพลอยยินดีต่อความพยายามในการทำความดีของผู้อื่น และการมีอุเบกขามุ่งดำรงตนเป็นกลาง มีความยุติธรรมไม่เอนเอียง หลักอริปไตย คือความเป็นใหญ่ในการยึดถือ ถ้ายึดถือความรู้ความคิดหรือความเข้าใจของตนเองเป็นใหญ่ ถือว่าเป็นอัตตาธิปไตย ถ้ายึดถือค่านิยมของโลกหรือตามกระแสนิยมของโลกส่วนใหญ่ในเรื่องต่างๆ ที่ไม่เป็นไปด้วยหลักการของเหตุผล ถือว่าเป็นโลกาธิปไตย ถ้ายึดถือความถูกต้องเที่ยงธรรม ไม่ลำเอียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง มีความเป็นกลางอย่างยุติธรรม ถือว่าเป็นธรรมาธิปไตย หลักอริปไตยนี้สามารถเป็นธรรมที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนได้ ตรงที่ผู้นำหรือผู้บริหารประเทศ จนถึงระดับหัวหน้าหน่วยงานต่างๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ไม่ยึดถือความรู้เดิมของตน ไม่เอาความคิดตนเองเป็นใหญ่ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นบ้าง พิจารณาด้วยเหตุผลอันชอบธรรม หลักธรรมเหล่านี้เป็นหลักประกันชีวิต ทรัพย์สิน เพื่อที่จะได้ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อบุคคล ชุมชน หรือองค์กรต่างๆ เพราะมีธรรมเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่ หรือผู้บริหารประเทศ หัวหน้าหน่วยงานราชการทุกระดับ มีความเป็นธรรม เป็นกลางทางการเมือง รู้จักปฏิบัติต่อกันและกันอย่างสม่ำเสมอด้วยความเห็นอกเห็นใจในทุกปัญหาของสังคม ดำรงตนอยู่ในหลักของการทำดีด้วยการคิดดี พูดดี คิดดี ปรารถนาดีต่อคนทุกคนอย่างยุติธรรม

(๕) หลักสัปปริสธรรม สร้างคุณค่าให้บุคคลสามารถรู้จักเหตุหรือรู้หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้อง ซึ่งตนมีหน้าที่ ความรับผิดชอบในการบริหารจัดการให้สิ่งนั้นบรรลุผลสำเร็จ จำเป็นต้องรู้หลักการ ที่จะเป็นเหตุให้สิ่งๆ นั้นประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมาย การแข่งขันที่รุนแรงในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าความรู้ คือ ปัจจัยสำคัญที่จะพัฒนาบุคคลและองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ การรู้จักผลรู้ความหมายและความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของสิ่งที่ตนกำลังปฏิบัติ กล่าวคือ ต้องเข้าใจวัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมายและวิสัยทัศน์ขององค์กร การพัฒนาบุคคล สังคม และการพัฒนาองค์กร เป็นกลยุทธ์ที่มีวัตถุประสงค์ให้องค์กรพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ จึงมีความจำเป็นต้องเข้าใจว่าจุดมุ่งหมายของกองทุน การรู้ตน รู้ตามความเป็นจริงว่าตนมีฐานะ ความรู้ ความสามารถ ความถนัด มีจุดแข็ง จุดอ่อนอย่างไร ซึ่งต้องกำหนดบทบาทให้เหมาะสมกับสภาพที่แท้จริงของตน ตลอดจนปรับปรุงและพัฒนาตนให้มีศักยภาพสูงขึ้น

๖. ข้อเสนอแนะ

๖.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรภาคประชาชน ควรร่วมกันจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ไปสู่การปฏิบัติด้วยการแปลงแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไปสู่แผนบริหารราชการแผ่นดิน แผนปฏิบัติราชการกระทรวง กรม แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนแผนพัฒนาองค์กรต่างๆที่เกี่ยวข้อง แล้วจัดทำเป็นโครงการ/กิจกรรม เพื่อรองรับการดำเนินงานตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติโดยใช้งบประมาณของหน่วยงานดำเนินการในการพิจารณานำมิติด้านสิทธิมนุษยชน และกระบวนการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ ตามหลักพุทธปรัชญามาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของหน่วยงาน และเพื่อส่งเสริมป้องกันการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามหลักสิทธิมนุษยชน

๖.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑) ศึกษาวิเคราะห์หลักสิทธิมนุษยชนบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมทางด้านกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในภาพรวมต่อกรณีการประกอบอาชีพที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ป่าสงวนแห่งชาติ

๒) ศึกษารูปแบบกระบวนการยุติธรรมขัดแย้งเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนด้วยหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

- กุลพล พลวัน, **สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๗.
- สมชาย กษิติประดิษฐ์, **สิทธิมนุษยชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ ๒๑**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.
- จรัญ โฆษณานันท์, **สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทาง
สังคม**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๕.
- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, **สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธ ศักราช
๒๕๔๐**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๓.
- บรรเจิด สิงคะเนติ, **หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒,
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๗.
- วิชัย ศรีรัตน์, “พัฒนาการของสิทธิมนุษยชน”, **ดุสิต**, ปีที่ ๔๘, ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม
๒๕๔๔) : ๔๗.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**,
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

ภาคผนวก ข

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ภาคผนวก ข

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

- สามารถนำผลของการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชา พระพุทธศาสนา พุทธปรัชญา จริยธรรม ปรัชญาสังคมและการเมือง สิทธิมนุษยชน ทั้งในระดับมัธยมศึกษา และอุดมศึกษา

- สามารถนำผลของการศึกษาวิจัยไปสะท้อนข้อมูลเพื่อบูรณาการให้กับหน่วยงานหรือสถาบันศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนเรื่อง พุทธปรัชญา และหลักสิทธิมนุษยชน กับการส่งเสริมคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในสังคมยุคปัจจุบัน

- สามารถนำผลการศึกษาวิจัยไปพัฒนาเป็นหลักสูตรในสถาบันการศึกษา เช่นหลักสูตรที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หลักสูตรการส่งเสริมคุณค่าความเป็นมนุษย์ให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข โดยประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาหรือองค์กรที่พัฒนาศักยภาพของมนุษย์

๒. กิจกรรมด้านส่งเสริมการเผยแพร่ความรู้หลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชนกับการเสริมสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์

- สามารถนำผลการวิจัยไปช่วยเสริมความรู้ทางด้านที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่เชื่อมโยงเข้ากับแนวคิดหลักการทางพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน

- สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยไปเผยแพร่ให้กับหน่วยงาน องค์กร ชุมชน นักวิชาการด้านศาสนาปรัชญา และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

- สามารถเชื่อมโยงแนวคิดทางพระพุทธปรัชญากับแนวคิดหลักการของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ สร้างเป็นโมเดลคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

๓. กิจกรรมด้านวิชาการ

- ได้มีการนำผลงานการวิจัยเข้าไปบูรณาการกับรายวิชาพุทธปรัชญา พุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน ปรัชญาสังคมและการเมือง ที่จัดการเรียนการสอนในวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- ได้มีการนำเสนอบทความวิจัยในการประชุมวิชาการระดับชาติ ซึ่งจัดโดยวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติฯ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ค

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
กิจกรรมที่ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ

ภาคผนวก ค
ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
กิจกรรมที่ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรล วัตถุประสงค์	โดยทำให้
๑. ศึกษาข้อมูลปฐม ภูมิ/หุติยภูมิที่เกี่ยวข้อง กับหลักพุทธปรัชญา และหลักสิทธิมนุษยชน	ทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับ แนวคิดหลักพุทธปรัชญา หลักสิทธิมนุษยชนและ ความเป็นมาปริญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของ สหประชาชาติ	ข้อ ๑-๒	ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิดและหลักการ เสริมสร้างคุณค่าความ เป็นมนุษย์ตามหลักพุทธ ปรัชญาและหลักสิทธิ มนุษยชน
๒. ศึกษากระบวนการ ส่งเสริมหลักสิทธิ มนุษยชนกับการสร้าง คุณค่าความเป็นมนุษย์	ทราบถึงกระบวนการของ พุทธปรัชญากับการส่งเสริม หลักสิทธิมนุษยชน กับ กระบวนการสร้างคุณค่า ความเป็นมนุษย์ตามหลัก สิทธิมนุษยชน	ข้อ ๒	ได้ข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับ กระบวนการของพุทธ ปรัชญาโดยอาศัยหลัก มนุษยธรรมเสริมสร้าง คุณค่าความเป็นมนุษย์ และกระบวนการของ หลักสิทธิมนุษยชนกับ การสร้างคุณค่าความ เป็นมนุษย์
๓. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อ สรุปเป็นโมเดลคุณค่า ความเป็นมนุษย์ตาม หลักพุทธปรัชญาและ หลักสิทธิมนุษยชน	ข้อมูลที่ตกผลึกความคิด สรุปเป็นโมเดลที่เกี่ยวข้อง กับการเสริมสร้างคุณค่า ความเป็นมนุษย์ตามหลัก พุทธปรัชญาและหลักสิทธิ มนุษยชน	ข้อ ๑-๓	ได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ตก ผลึกความคิดจาก หลักการของพุทธปรัชญา และแนวคิดหลักสิทธิ มนุษยชนสรุปเป็นโมเดล ที่เกี่ยวข้องกับการ เสริมสร้างคุณค่าความ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลु วัตถุประสงค์	โดยทำให้
๔. ข้อเสนอแนะอื่นๆ	ทราบถึงภาพรวมของการเสริมสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยย์ที่สำคัญ กระบวนการที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์กับทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้อง	ข้อ ๑-๓	ได้ข้อเสนอแนะภาพรวมของการเสริมสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยย์ที่สำคัญสามารถนำไปใช้ประโยชน์กับทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะองค์กรที่เกี่ยวข้อง
๕. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์	รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยทั้ง ๓ ข้อ ดังนี้ (๑) เพื่อศึกษาหลักสิทธิมนุษยชน (๒) เพื่อศึกษากระบวนการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ (๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน	ข้อ ๑-๓	ได้รายงานที่มีคุณค่าสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อภาครัฐและเอกชน องค์กร สังคม ชุมชน ที่เกี่ยวข้อง

ภาคผนวก ง
แบบสรุปโครงการวิจัย

แบบสรุปโครงการวิจัย
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

<p>เลขที่สัญญา ว.๓๑๓/๒๕๖๐</p> <p>ชื่อโครงการ คุณค่าความเป็นมนุษย์ : แนวคิดและวิถีปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน</p> <p>หัวหน้าโครงการ นายภูวเดช สิ้นทับศาล และคณะ</p> <p style="text-align: center;">วิทยาลัยสงฆ์พุทธชิน ราชมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย</p> <p style="text-align: center;">โทรศัพท์ ๐๘-๕๖๘๐-๖๘๙๙, E-mail : phuwadet@gmail.com</p>
<p>ความเป็นมาและความสำคัญ</p> <p>สังคมในโลกทุกวันนี้ต่างเรียกร้องหาหลักสิทธิมนุษยชน (Human Right) เพราะสิทธิมนุษยชนมุ่งเน้นให้มนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรอง ทั้งความคิดและการกระทำที่ไม่มี การล่วงละเมิดได้ ประเด็นสำคัญในปรัชญาสังคมการเมืองเกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชนมนุษย์มีสิทธิเฉพาะตัวที่พึงสงวนและรักษาไว้มิให้บุคคลอื่นมาล่วงละเมิดได้ การถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการคุ้มครองและได้รับความยุติธรรมจากรัฐมนุษย์ทุกคนเกิดมามีสิทธิในตัวเองมีเกียรติภูมิที่เกิดมาเป็นมนุษย์เสรีภาพมนุษย์ต้องมีมาตั้งแต่เกิด ทุกคนปรารถนาความเป็นอิสระในการคิด การค้นหา การเรียนรู้ การเลือก การตัดสินใจ การแสดงออก ส่วนการถูกบังคับ ควบคุม จำกัด หรือกดขี่ข่มเหง เสรีภาพเท่ากับการลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ลง และเสรีภาพต้องมาพร้อม ๆ กับการเคารพสิทธิของผู้อื่น จากเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นแรงบันดาลใจที่จะศึกษาแนวคิดหลักสิทธิมนุษยชน กระบวนการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์และวิเคราะห์คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน โดยเน้นหลักธรรมที่สอดคล้องบูรณาการกับการพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์ ซึ่งเมื่อปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญาแล้ว ย่อมนำมาสันติสุขในสังคมไทยตามลำดับสืบไป</p>
<p>วัตถุประสงค์โครงการ</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. เพื่อศึกษาหลักสิทธิมนุษยชน ๒. เพื่อศึกษากระบวนการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ ๓. เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน

ผลการวิจัย

สิทธิมนุษยชน คือ สิทธิที่มีความเท่าเทียมกัน และความเสมอภาคกัน ไม่ว่าจะเป็ นเพศใด ชนชาติใด ศาสนาใดและมนุษย์เมื่อเกิดมา ไม่ว่าจะเป็ นหญิงหรือชายทุกคนมีสิทธิติดตัว มาด้วยตั้งแต่เกิด คือสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เท่าเทียมกันทุกคนไม่ว่าเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ ใดก็ตาม คนอื่นไม่มีสิทธิก้าวก่ายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ สิทธิมนุษยชนจึงเป็ นสิทธิที่มีอยู่ใน ตัวมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย การบัญญัติหลักสิทธิมนุษยชนเป็นการป้องกันการกระทำอันป่าเถื่อน โหดร้ายทารุณ ต่อเพื่อมนุษย์ด้วยกันเอง ความหมายของสิทธิมนุษยชนมีรากเหง้าความคิดมา จากแนวความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติและสิทธิธรรมชาติ การปรากฏตัวหรือสถานการณ์มีอยู่ ของสิทธิมนุษยชน ในสายตาของฝ่ายกฎหมายธรรมชาติหรือธรรมชาตินิยม มักมองว่าสิทธิ มนุษยชนเป็ นสิทธิที่มีอยู่แล้ว โดยธรรมชาติหรือเป็ นสิทธิธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์เพียงค้นพบ มิใช่ สิทธิที่เกิดจาก อำนาจหรือการประทานให้ของมนุษย์ด้วยกันเอง สิทธิมนุษยชน จึงเป็ นสิทธิที่คน ทุกคนมีอยู่โดยเสมอภาคเท่าเทียมกันด้วยเหตุที่เขา เป็ นมนุษย์ เป็ นสิทธิที่ตั้งอยู่บนความใส่ใจต่อ ธรรมชาติแห่งการเป็ นมนุษย์ของเรา ของมนุษย์ มิได้เกิดขึ้นเพราะการอนุญาตจากรัฐหรือเป็ นผล จากการทำของใครคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ และสิทธิมนุษยชน เป็ นคุณลักษณะประจำตัว ของมนุษย์ทุกคนในฐานะที่เกิดมาเป็ นมนุษย์ ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้อยู่แล้วตั้งแต่ก่อนที่ จะมีสังคมการเมืองที่เรียกว่ารัฐเกิดขึ้น และไม่มีมนุษย์ผู้ใดสามารถละสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ ได้โดยชอบและไม่มี ผู้ปกครองว่าการแผ่นดิน คนใดหรือคณะใดมีอำนาจทำลายสิทธิและ เสรีภาพเหล่านี้ได้เช่นกัน สิทธิมนุษยชนจึงมิได้เป็ นการที่รัฐบัญญัติกฎหมายให้สิทธิแก่บุคคล หากแต่เป็ นการที่กฎหมายของรัฐได้รับรองถึงความเป็นอยู่ของสิทธิที่ติดตัวมนุษย์ไว้ในบทบัญญัติ ของกฎหมายเท่านั้น เช่น สิทธิในชีวิต ร่างกายของบุคคล เสรีภาพในทางความเชื่อของบุคคล เป็ น ต้น ซึ่งการให้ความหมายสิทธิมนุษยชนตามแนวคิดดังกล่าว เป็ นการให้ความหมายสิทธิ มนุษยชนโดยพิจารณาจากธรรมชาติของการเป็ นมนุษย์และยืนยันถึงการถือครองสิทธิดังกล่าว โดยมนุษย์ทุกคนและจากความหมายดังกล่าวทำให้เห็นถึงลักษณะของสิทธิมนุษยชน ๒ ประการ คือ

(๑) ความเป็นสากล ของสิทธิมนุษยชน กล่าวคือ เนื่องจากสิทธิมนุษยชนเป็ นสิทธิที่ ผูกพันอยู่กับความเป็นมนุษย์และติดตัวมนุษย์ทุกคนมาตั้งแต่กำเนิดสิทธิ มนุษยชนจึงไม่มี ข้อจำกัดในทางลักษณะตัวบุคคลคือ เป็ นสิทธิที่บุคคลทุกคนเป็นผู้ทรงสิทธิโดยไม่มี การแบ่งแยก ว่าบุคคลนั้นจะเป็ นคนของชาติใด เชื้อชาติใด ภาษาใดหรือศาสนาใดและสามารถกล่าวอ้างสิทธิ ดังกล่าวได้โดยไม่จำกัดสถานที่และเวลา

(๒) การไม่อาจสละโอนหรือยอมให้พรากไป แก่ผู้ใดผู้หนึ่งกล่าวคือ แม้สิทธิมนุษยชนจะเป็นสิทธิที่ติดตัวทุกคนมาตั้งแต่กำเนิดในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์และบุคคลทุกคนสามารถกล่าวอ้างสิทธิดังกล่าวได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ แต่บุคคลทุกคนในฐานะที่เป็นผู้ทรงสิทธิดังกล่าว ก็ไม่อาจแสดงเจตนาจำหน่ายโอนหรือสละสิทธิดังกล่าวให้แก่บุคคลใดก็ได้ และรัฐหรือบุคคลใดก็ไม่อาจกระทำการใดอันเป็นการพรากสิทธิดังกล่าวไปจากบุคคลได้เพราะหากยอมให้มีการโอน การสละ หรือการพรากสิทธิมนุษยชนไปจากบุคคลได้ เท่ากับยอมให้มีการสละหรือทำลายความเป็นมนุษย์ของบุคคลได้ ซึ่งไม่อาจทำได้ เพราะความเป็นมนุษย์ไม่อาจจะสละโอนหรือทำลายได้โดยรัฐหรือบุคคลใดแม้กระทั่งมนุษย์คนนั่นเอง

กระบวนการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากลซึ่งนานาชาติต่างให้การยอมรับจำแนกออกได้อย่างกว้างๆ ๒ ประเภท กล่าวคือ (๑) เป็นกระบวนการส่งเสริมสิทธิของพลเมือง และสิทธิทางการเมือง ซึ่งรวมถึงสิทธิและเสรีภาพในชีวิต และร่างกาย อิสรภาพจากการเป็นทาส และการถูกทรมาน ความเสมอภาคในทางกฎหมาย การได้รับความคุ้มครอง เมื่อถูกจับกุม กักขัง สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เสรีภาพขั้นพื้นฐานในทางความคิด มโนธรรม และการนับถือศาสนา เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การแสดงออก และการชุมนุมอย่างสันติ สิทธิในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมือง และดำเนินกิจการทางการเมือง สิทธิและหน้าที่ ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (๒) กระบวนการส่งเสริมสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งครอบคลุมถึง สิทธิในการทำงาน การได้รับค่าตอบแทนเท่ากัน สำหรับงานที่เท่ากัน สิทธิในการก่อตั้ง และเข้าร่วมสหภาพแรงงาน สิทธิในการมีมาตรฐานการดำรงชีวิตที่เหมาะสม สิทธิในการได้รับการศึกษา และบริการทางสาธารณสุข สิทธิ และเสรีภาพ ในการปฏิบัติตาม ศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรม ตามความเชื่อของตน ซึ่งลักษณะเฉพาะของสิทธิมนุษยชนสากลที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน มีลักษณะเป็นสิทธิที่ติดตัวมา กับมนุษย์ คือ เมื่อคนเกิดมาก็จะมีสิทธิมนุษยชนติดตัวมาด้วย เพราะความเป็นมนุษย์ ไม่มีการยกให้ หรือซื้อ หรือสืบทอดมา เป็นสิทธิที่เป็นสากล คือเป็นสิทธิของมนุษย์ทุกคนเหมือนกัน ไม่ว่าจะ มีเชื้อชาติ เพศ นับถือศาสนาใด หรือมาจากพื้นฐานทางสังคม หรือระบบการเมืองใด มนุษย์ทุกคน มีอิสรเสรีภาพ มีความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีและสิทธิ เป็นสิทธิที่ไม่อาจถ่ายโอนให้แก่กันได้ คือ ไม่มีใครมาแย่งชิงเอาสิทธิมนุษยชนไปจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้

วิเคราะห์คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน พุทธปรัชญา ให้ความสำคัญกับคุณค่าของทุกๆ ชีวิตมีการกระทำที่สอดคล้องกันระหว่างกาย

วาจา และใจ และอย่าให้เห็นเสมอว่า ทั้ง ๓ จะต้องกลมกลืนกันบนพื้นฐานแห่งความดี หรือตามเส้นทางแห่งความถูกต้อง คุณค่าความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญา สะท้อนถึงความหมายของสิทธิมนุษยชนที่สอดคล้องกับหลักมนุษยธรรมในฐานะส่งเสริมสิทธิมนุษยชนที่ตรงจุดและเป็นสิ่งที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์ กล่าวคือ (๑) กายกรรม คือ การกระทำทางกาย (๒) วาจากรรม คือ การกระทำทางวาจา (๓) มโนกรรม คือ การกระทำทางใจ จากบริบทดังกล่าวหลักการของพุทธปรัชญาให้ความสำคัญกับปัจเจกชนเล็งเห็นความสำคัญของศักยภาพทางกาย วาจา และใจว่า ทั้งสามเป็นข้อยืนยันใ้วามมนุษย์มีสิทธิได้จริง นอกจากนี้สิทธิมนุษยชน ยังสะท้อนให้เห็นถึงหลักสิทธิที่ควรค่าแก่การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นั่นคือสิทธิในการกระทำทางใจ เพราะมองว่า การพัฒนาจิตหรือใจเป็นจุดเริ่มต้นที่ถูกทาง เมื่อเป็นเช่นนี้การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนเล็งเห็นคุณค่าทางใจ เพราะจิตใจคือสิ่งสำคัญที่สะท้อนให้เห็นเชิงประจักษ์ว่า มนุษย์มีสิทธิได้จริง และการที่บุคคลจะมีสิทธิได้อย่างถูกต้องและสมบูรณ์แบบ ในการฝึกฝนจิตถือได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นขั้นมูลฐาน ท่ามกลาง เช่น ส่งเสริมให้มนุษย์มีสิทธิจากสิ่งที่เรียกว่า โลกธรรมที่เป็นสิ่งที่พึงประสงค์หรือพอใจ และสิ่งไม่พึงประสงค์หรือไม่พอใจ ในสิ่งนั้น เป็นต้น หลักสิทธิมนุษยชน กับหลักมนุษยธรรมถือได้ว่า เป็นจุดที่ส่งเสริมการพัฒนาปัจเจกภาพของบุคคล ให้เกิดคุณค่าอย่างยั่งยืน

หลักพุทธปรัชญาเน้นการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพทางใจเป็นหลักโดยใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาต่างๆ อย่างมีเหตุผลคือการพิจารณาให้เห็นว่าสิ่งไหนคือสิ่งที่กระทำแล้วเป็นสิ่งที่ดีไม่กระทำคามเดือดร้อนให้คนอื่นสิ่งนั้นควรกระทำตามหลักมนุษยธรรม ซึ่งพระพุทธศาสนาเมื่อมีการส่งเสริมหลักสิทธิเสรีภาพของบุคคล และยังย้ำให้บุคคลมีการใช้สิทธิเสรีภาพออกไป ซึ่งหลักคำสอนต่างๆ ที่มุ่งสนับสนุนการกระทำดังกล่าวนั้นได้สะท้อนผลในว่าพุทธปรัชญารับรองถึงความสัมฤทธิ์ผลที่จะพึงเกิด ซึ่งในประเด็นนี้จะเห็นได้จากจุดมุ่งหมายในชั้นต่างๆ ที่สะท้อนให้เห็นแล้วว่า มนุษย์สามารถประสบความสำเร็จในชีวิตได้เป็นขั้นๆ ตามอำนาจแห่งการกระทำของตน เพราะอย่างน้อยมนุษย์ต้องยอมรับว่า ทุกๆ ชีวิตมีหลักแห่งความเป็นไปได้คือความเพียร และความเพียรก็เป็นอุปการะธรรมที่ผลักดันให้มนุษย์ประสบความสำเร็จได้ในทุกระดับ สิทธิเสรีภาพตามหลักพุทธปรัชญาจึงเป็นสิทธิที่พอเหมาะแก่การพัฒนาปัจเจกภาพของบุคคลโดยแท้ของมนุษย์ และได้วางหลักแห่งการพัฒนาเอาไว้เรียกว่า ภาวนา ได้แก่ การพัฒนากาย การพัฒนาจิต และการพัฒนาปัญญา ซึ่งหลักสำคัญในข้อนี้ เสมอเหมือนแผนที่อันพอเหมาะที่สามารถนำบุคคลให้พัฒนาตนเองไปได้อย่างสมดุลกันทั้งหมด และหลักมนุษยธรรมในพุทธปรัชญา ประกอบด้วย

๑) หลักเบญจศีลเบญจธรรม เป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานที่สนับสนุนการประพฤติ

ปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการเคารพในสิทธิมนุษยชน ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน อันเป็นคุณธรรมเบื้องต้น ที่ช่วยส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนได้

๒) ฆราวาสธรรม เป็นหลักธรรมสำหรับฆราวาส ธรรมสำหรับการครองเรือน, หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์หรือฆราวาส บุคคลผู้ครองเรือน เป็นประโยชน์ทั้งต่อบุคคล และองค์กรโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสามารถสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ได้อย่างสมบูรณ์ มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและสังคมประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจความดีนั้น การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด และการรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อรวม

๓) สังคหวัตถุ เป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนและประสานหมู่ชนไว้ให้มีความสามัคคีของสังคมชุมชน เป็นธรรมที่จะสามารถช่วยอุ้มชูโลก การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามหลักสังคหวัตถุ เป็นหลักปฏิบัติสำหรับการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ด้วยการเอื้อเพื่อเผื่อแผ่แบ่งปัน มีน้ำใจต่อกันและกัน ได้แก่การเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ การแบ่งปันความสุขให้แก่กันและกัน

๔) หลักพรหมวิหาร ก่อให้เกิดความยุติธรรมนำมาซึ่งสันติภาพหลักธรรมพรหมวิหารสามารถส่งเสริมสิทธิมนุษยชนได้ตรงที่เป็นธรรมของผู้ใหญ่ ซึ่งทำหน้าที่เสมือนพระพรหมที่ประกอบด้วย ความมีเมตตาช่วยเหลือในส่วนที่เป็นคุณประโยชน์ ให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข การมีกรุณามุ่งปลดเปลื้องความทุกข์แก่ผู้ซึ่งได้ประสบทุกข์ การมีมิตตามุ่งพลอยยินดีต่อความพยายามในการกระทำความดีของผู้อื่น และการมีอุเบกขามุ่งดำรงตนเป็นกลาง มีความยุติธรรมไม่เอนเอียง

๕) หลักสัปปริศธรรม สร้างคุณค่าให้บุคคลสามารถรู้จักเหตุหรือรู้หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้อง ซึ่งตนมีหน้าที่ ความรับผิดชอบในการบริหารจัดการให้สิ่งนั้นบรรลุผลสำเร็จ จำเป็นต้องรู้หลักการ ที่จะเป็เหตุให้สิ่งๆ นั้นประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมาย

คุณค่าความเป็นมนุษย์จะสมบูรณ์ได้นั้นจึงขึ้นอยู่กับสิทธิเสรีภาพในความเป็นมนุษย์ เป็นสิทธิเสรีภาพเกี่ยวกับชีวิตร่างกายความคิดจิตใจ และความเป็นอยู่ซึ่งถือเป็นสิทธิที่จะอยู่จะเป็นหรือเป็นสิทธิที่ติดมาตั้งแต่เกิด โดยที่รัฐไม่อาจปฏิเสธความเป็นคน และศักดิ์ศรีความเป็นคนของประชาชนด้วยการกระทำที่เป็นการล่วงล้ำเกิน คุกคาม หรือละเมิดได้ เช่น การไม่ถูกลงโทษด้วยวิธีโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม การมีเสรีภาพในเคหสถานส่วนตัว เสรีภาพการเดินทาง การนับถือศาสนา การสื่อสาร คมนาคม การแสดงความคิดเห็น การมีกรรมสิทธิ์ใน

ทรัพย์สิน และการเลือกถิ่นที่อยู่ เป็นต้น ที่กล่าวว่าเป็นสิทธิที่จะอยู่ จะเป็น หรือ เป็นสิทธิที่ติดมากับตัวประชาชน ก็เพราะเป็นสิทธิที่เป็นส่วนควบติดอยู่กับความเป็นคนตามธรรมชาติ โดยที่ทุกคนมีอยู่เหมือนกัน รัฐไม่อาจเข้าไปแทรกแซงให้เกิดความแตกต่าง หรือสูญสิ้นสิทธิอันเป็นเสมือนองค์ประกอบของชีวิต จิตใจ และร่างกายนั้นได้

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และหน่วยงานวิทยาลัยสงฆ์ วิทยาเขตในสังกัดสามารถนำชุดองค์ความรู้ทางด้านคุณค่าความเป็นมนุษย์แนวคิดและวิถีปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญา กระบวนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน การสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญา และหลักสิทธิมนุษยชนนำมาบูรณาการประยุกต์สอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง เช่น วิชาพุทธปรัชญา วิชาปรัชญาสังคมการเมือง วิชาสิทธิมนุษยชน เป็นต้น

๒. อาจารย์ นักวิชาการ นิสิตและบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจด้านพระพุทธศาสนา พุทธปรัชญา ปรัชญาสังคมการเมือง สิทธิมนุษยชน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งสามารถประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

๓. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและองค์กรภาคเอกชน เช่น สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สามารถนำไปเป็นข้อมูลในการสร้างองค์ความรู้หรือหลักสูตรด้านการพัฒนาเผยแพร่หลักสิทธิมนุษยชน เพื่อให้เป็นแนวทางและกระบวนการเสริมสร้างความสันติสุขในสังคมไทย โดยบูรณาการหลักพุทธปรัชญากับการสร้างองค์ประกอบทางสังคมการเมือง สิทธิหน้าที่พลเมือง และหลักมนุษยธรรมในการปกครอง

การประชาสัมพันธ์

มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลงานวิจัยทางเว็บไซต์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, <http://www.pl.mcu.ac.th>

ส่วนการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ในสิ่งพิมพ์กำลังอยู่ระหว่างดำเนินการ

ประวัติคณะผู้วิจัย

๑. หัวหน้าโครงการวิจัย

- ชื่อ : นายภูวเดช สินทับศาล
: Mr. Phuwadet Sintabsan
- เกิด : วันที่ ๑๕ เดือน พฤษภาคม ๒๕๒๐
- สถานที่เกิด : บ้านหนองทอง ตำบลวังหินลาด อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น
รหัสไปรษณีย์ ๔๐๑๓๐
- การศึกษา : นธ.เอก, ป.ธ. ๑-๒, สำนักเรียนวัดศิริธรรมิกาวาส
ปริญญาตรี (๒๕๔๗), พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.)
สาขาวิชาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปริญญาโท (๒๕๕๒), ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม),
สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ตำแหน่งปัจจุบัน : อาจารย์ประจำสาขาวิชาปรัชญา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขานุการกรรมการบริหารหลักสูตร สาขาวิชาปรัชญา
- ที่อยู่ปัจจุบัน : ๙/๒๓ หมู่ ๖ ตำบลวังพิงกุล อำเภอวังทอง
จังหวัดพิษณุโลก รหัสไปรษณีย์ ๖๕๑๓๐
- ที่ติดต่อสถานที่ทำงาน : วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๒๑๗ หมู่ ๖ ตำบลบึงพระ อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลก รหัสไปรษณีย์ ๖๕๐๐๐
โทรศัพท์. ๐๘-๕๖๘๐-๖๘๙๙
E-mail : phuwadet@gmail.com

ประวัติคณะผู้วิจัย

๒. ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) : พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ (จันทาโก/พานิช)

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ): PhrakruPaladSuwatbuddhaguna (Jantapho/Panich)

ตำแหน่งปัจจุบัน : อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาปรัชญา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย

ประวัติการศึกษา : เปรียญธรรม ๗ ประโยค(๒๕๓๙)
ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาวิชา ศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๔๔)
ปริญญาโทพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) สาขาวิชา ปรัชญา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๕๖)

หน่วยงานและสถานที่ติดต่อ : สาขาวิชาปรัชญา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเลขที่ ๒๑๗ หมู่ที่ ๖
ตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐
โทรศัพท์ ๐๕๕๒๘๗๒๔๕-๖
โทรสาร ๐๕๕๒๘๗๕๕๙
โทรศัพท์มือถือ ๐๘๗๘๑๓๙๖๕๑
E-mail.yaipoothon@gmail.com

ประวัติคณะผู้วิจัย

๓. ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) : พระสันต์ทัศน์ คมภีรปัญญา

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ): PhraSantaskamprelapunyo (Sinsombut)

ตำแหน่งปัจจุบัน : อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาปรัชญา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย

ประวัติการศึกษา : เปรียญธรรม ๑-๒ ประโยค, นธ.เอก

: พธ.บ (ปรัชญา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

: พธ.ม. (วิปัสสนาภาวนา) ม.มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หน่วยงานและสถานที่ติดต่อ : สาขาวิชาปรัชญา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๒๑๗ หมู่ที่ ๖ ตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัด

พิษณุโลก ๖๕๐๐๐

โทรศัพท์ ๐-๕๕๒๘-๗๒๔๕-๖

โทรสาร ๐-๕๕๒๘-๗๕๕๙

โทรศัพท์มือถือ ๐๙๔-๗๕๘-๓๓๒๖

E-mail wusantas@outlook.com

ประวัติคณะผู้วิจัย

๔. ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ - นามสกุล(ภาษาไทย) : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปัญญา นามสง่า

ชื่อ - นามสกุล(ภาษาอังกฤษ) : Assist. Professor.PanyaNamsanga

ตำแหน่งปัจจุบัน : รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร, รักษาการประธานหลักสูตรสาขา
วิชาปรัชญา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประวัติการศึกษา : เปรียญธรรม ๔ประโยค(๒๕๓๖)

ปริญญาตรีพุทธศาสตรบัณฑิต(พ.บ.) สาขาวิชา ศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๔๑)
ปริญญาโท Master of Arts (M.A.) สาขาวิชา Philosophy
University of Madras (๒๐๐๑)

หน่วยงานและสถานที่ติดต่อ : สาขาวิชาปรัชญา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ ๒๑๗
หมู่ที่ ๖ ตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐
โทรศัพท์ ๐๕๕๒๘๗๒๔๕-๖
โทรสาร ๐๕๕๒๘๗๕๕๙
โทรศัพท์มือถือ ๐๘๑๗๐๗๓๒๐๒
E-mail.Panya_MCU@hotmail.co.th

ประวัติคณะผู้วิจัย

๕. ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ - นามสกุล(ภาษาไทย) : นายชัยรัตน์ ทองสุข

ชื่อ - นามสกุล(ภาษาอังกฤษ) : Mr. ChairatThongsak

ตำแหน่งปัจจุบัน : อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาปรัชญา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย

ประวัติการศึกษา : เปรียญธรรม ๗ ประโยค(๒๕๓๖)
ปริญญาตรีพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาวิชา ภาษาไทย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๔๐)
ปริญญาโทพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๕๐)

หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อ

: สาขาวิชาปรัชญา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ ๒๑๗ หมู่ที่ ๖
ตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐
โทรศัพท์ ๐-๕๕๒๘-๗๒๔๕-๖
โทรสาร ๐-๕๕๒๘-๗๕๕๙
โทรศัพท์มือถือ ๐๘-๘๑๔๘-๑๔๖๘

ประวัติคณะผู้วิจัย

๑. ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ - นามสกุล(ภาษาไทย) : ดร.สุนทร สุขทรัพย์ทวีผล

ชื่อ - นามสกุล(ภาษาอังกฤษ) : Dr. Sunthorn Sukhsaptaweephol

ตำแหน่งปัจจุบัน : อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษาศาखाวิชาพระพุทศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย

ประวัติการศึกษา : นักรวมชั้นเอก (๒๕๓๑)

ปริญญาตรีพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาวิชา สังคมวิทยา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๔๐)

ปริญญาโท M A. สาขาวิชา Philosophy

มหาวิทยาลัยไมซอร์ ประเทศอินเดีย (๒๕๔๒)

ปริญญาเอกพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต(พธ.ด.)

สาขาวิชา พระพุทศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย (๒๕๕๘)

หน่วยงานและสถานที่ติดต่อ

: สาขาวิชาปรัชญา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ ๒๑๗ หมู่ที่ ๖

ตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

โทรศัพท์ ๐-๕๕๒๘-๗๒๔๕-๖

โทรสาร ๐-๕๕๒๘-๗๕๕๙

โทรศัพท์มือถือ ๐๙-๗๙๑-๘๑๖๓๖

Email: jidapha.bodia17@gmail.com

